

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
MƏRKƏZİ BANKI

THE CENTRAL BANK OF
THE REPUBLIC OF AZERBAIJAN

2008

İLLİK HESABAT
ANNUAL REPORT

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI*
MƏRKƏZİ BANKI

THE CENTRAL BANK OF
THE REPUBLIC OF AZERBAIJAN

* Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına əlavə və dəyişikliklər edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının 18 mart 2009-cu il tarixli Referendum Aktına əsasən 31 mart 2009-cu il tarixindən etibarən Azərbaycan Respublikası Milli Bankı Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankı adlanır.

* Pursuant to the Referendum Act of March 18, 2009 with respect to amendments and changes to the Constitution of the Republic of Azerbaijan, the National Bank of the Republic of Azerbaijan has been renamed to the Central Bank of the Republic of Azerbaijan since March 31, 2009.

İLLİK HESABAT
ANNUAL REPORT

2008

MÜNDƏRİCAT

Ön söz - Mərkəzi Bankın İdarə Heyətinin Sədri	6
I. QЛОBAL PROSESLƏR VƏ AZƏRBAYCAN İQTİSADIYYATI	10
1.1. 2008-ci ildə dünya iqtisadiyyatında əsas inkişaf meylləri	10
1.2. Azərbaycanda iqtisadi artım və onun mənbələri	14
1.2.1. Məcmu tələb	14
1.2.1.1. Son istehlak xərcləri	16
1.2.1.2. İnvestisiya xərcləri	16
1.2.1.3. Xarici tələb: xarici ticarət və tədiyə balansı	18
1.2.2. Məcmu təklif	18
1.2.2.1. Ticari sahələr	18
1.2.2.2. Qeyri-ticari sahələr	20
1.2.3. Makroiqtisadi tarazlıq və qiymət indeksləri	20
1.2.3.1. İstehlak qiymətləri indeksi	20
1.2.3.2. Sənaye istehsalçılarının qiymət indeksi	20
1.2.3.3. Kənd təsərrüfatı istehsalçılarının qiymət indeksi	22
1.2.3.4. Məşğulluq	22
1.3. Tədiyə balansı	22
1.3.1. Əsas tendensiyalar	22
1.3.2. Cari əməliyyatlar hesabı	24
1.3.2.1. Xarici ticarət balansı	24
1.3.2.2. Əmtəə ixracı	24
1.3.2.3. Əmtəə idxalı	24
1.3.2.4. Xidmətlər balansı	26
1.3.2.5. Gəlirlər balansı	26
1.3.2.6. Cari trasferlər balansı	26
1.3.3. Kapitalın və maliyyənin hərəkəti	28
1.3.3.1. Birbaşa investisiyalar	28
1.3.3.2. Kreditlər və digər investisiyalar	28
II. PUL VƏ MƏZƏNNƏ SİYASƏTİ	30
2.1. 2008-ci ildə pul siyasətinin rejimi və yerinə yetirilməsi vəziyyəti	30
2.2. Pula tələb və pul aqreqatları	32
2.3. Məzənnə siyasəti və beynəlxalq rəqabət qabiliyyəti	34
2.4. Pul siyasətinin alətləri	36
III. MALİYYƏ BAZARLARI	40
3.1. Maliyyə bazarının institusional inkişafı	40
3.2. Valyuta bazarı və məzənnə	40
3.3. Pul resursları bazarı	42
3.3.1. Qiymətli kağızlar bazarı	42
3.3.1.1. Milli Bankın qısamüddətli notları	42
3.3.1.2. Maliyyə Nazirliyinin DQi-ləri	44
3.3.1.3. Dövlət qiymətli kağızlar bazarı ilə təkrar bazar	44
3.3.1.4. Mütəşəkkil banklararası kredit bazarı	44
3.3.1.5. Mütəşəkkil banklarıası REPO bazarı	44

TABLE OF CONTENTS

Foreword – Governor of the Central Bank	7
I. GLOBAL PROCESSES AND THE ECONOMY OF AZERBAIJAN	11
1.1. Main development trends in the global economy in 2008	11
1.2. Economic growth in Azerbaijan and its sources	15
1.2.1. Aggregate demand	15
1.2.1.1. Final consumption	17
1.2.1.2. Investments	17
1.2.1.3. External demand: foreign trade and balance of payments	19
1.2.2. Aggregate supply	19
1.2.2.1. Tradable sectors	19
1.2.2.2. Non-tradable sectors	21
1.2.3. Macroeconomic balance and price indices	21
1.2.3.1. Consumer price index	21
1.2.3.2. Industrial producers' price index	21
1.2.3.3. Agricultural producers' price index	23
1.2.3.4. Employment	23
1.3. Balance of payments	23
1.3.1. Main trends	23
1.3.2. Current account	25
1.3.2.1. Foreign trade balance	25
1.3.2.2. Commodity exports	25
1.3.2.3. Commodity imports	25
1.3.2.4. Balance of services	27
1.3.2.5. Income balance	27
1.3.2.6. Balance of current transfers	27
1.3.3. Capital and finance flows	29
1.3.3.1. Direct investments	29
1.3.3.2. Loans and other investments	29
II. MONETARY AND EXCHANGE RATE POLICY	31
2.1. Status and progress of implementation of the monetary policy in 2008	31
2.2. Money demand and monetary aggregates	33
2.3. Exchange rate policy and international competitiveness	35
2.4. Monetary policy instruments	37
III. FINANCIAL MARKET	41
3.1. Institutional development of the financial market	41
3.2. Currency market and exchange rate	41
3.3. Money market	43
3.3.1. Securities market	43
3.3.1.1. Short-term notes of the National Bank	43
3.3.1.2. GSTS of the Ministry of Finance	45
3.3.1.3. Government securities market and the secondary market	45
3.3.1.4. Organized interbank lending market	45
3.3.1.5. Organized interbank REPO market	45

IV. VALYUTA EHTİYATLARININ İDARƏ OLUNMASI	48
V. BANK SİSTEMİ VƏ MALİYYƏ SABİTLİYİ	50
5.1. Bank sistemi və qlobal maliyyə böhranı	50
5.2. Bank sektorunun inkişaf parametrləri	50
5.2.1. Bank sisteminin kəmiyyət göstəriciləri	50
5.2.2. Bank sisteminin öhdəlikləri	54
5.2.3. Bank sisteminin aktivlərinin strukturu	54
5.2.4. Bank sektorunun kapitalı	58
5.2.5. Bank sektorunun fəaliyyətinin maliyyə nəticələri	60
5.3. Bank sektorunun sabitliyi	60
5.3.1. Kreditlərin keyfiyyəti və kredit riski	60
5.3.2. Likvidlik	62
5.4. Bank sistemində institutsiyal meyllər və islahatlar	62
5.5. Bank nəzarəti	64
5.6. Bank qanunvericiliyi	66
5.6.1. Qanunvericilik və infrastruktur	66
5.6.2. Qanunvericilik – normativ hüquqi baza	68
5.7. Mərkəzləşdirilmiş kredit reestr	70
VI. İPOTEKA KREDİTLƏŞMƏSİ MEXANİZMİ	72
VII. ÖDƏNİŞ SİSTEMLƏRİ, İNFORMASIYA TEXNOLOGİYALARI	74
7.1. Elektron ödəniş sisteminin inkişafı	74
7.1.1. Milli ödəniş sisteminin inkişafı üzrə	74
7.1.2. Nağdsız ödəniş alətlərinin inkişafı üzrə	76
7.2. İformasiya texnologiyalarının inkişafı	78
VIII. NAĞD PUL DÖVRİYYƏSİ	82
8.1. Nağd pul dövriyyəsinin tənzimlənməsi	82
8.2. Xəzinənin yenidən qurulması	82
IX. AZƏRBAYCAN MİLLİ BANKININ BEYNƏLXALQ ƏLAQƏLƏRİ	86
9.1. Avropaya integrasiya	86
9.2. Beynəlxalq maliyyə institutları ilə əməkdaşlıq	86
9.3. Xarici mərkəzi banklarla əməkdaşlıq	88
9.4. Beynəlxalq donor təşkilatları ilə əməkdaşlıq	88
9.5. Milli Bankın donor fəaliyyəti	90
X. İNSAN RESURSLARI VƏ DAXİLİ AUDİT	92
10.1. İnsan resurslarının idarə edilməsi	92
10.2. Daxili audit	94
XI. MİLLİ BANKIN 2008-Cİ İLİN YEKUNU ÜZRƏ MALİYYƏ HESABATLIĞI	96
11.1. Mühasibat uçotu və hesabatı	96
11.2. Müştəqil beynəlxalq audit şirkətinin 2008-ci ilin yekunu üzrə Milli Bankın maliyyə hesabatı barədə rəyi	98
Cədvəllər	196

IV. MANAGEMENT OF FOREIGN EXCHANGE RESERVES	49
V. THE BANKING SYSTEM AND FINANCIAL STABILITY	51
5.1. The banking system and global financial crisis	51
5.2. Development parameters of the bank sector	51
5.2.1. Quantitative indicators of the banking system	51
5.2.2. The banking system's liabilities	55
5.2.3. Structure of the banking system's assets	55
5.2.4. Capital of the bank sector	59
5.2.5. Financial results of the bank sector's performance	61
5.3. Stability of the bank sector	61
5.3.1. Quality of loans and credit risk	61
5.3.2. Liquidity	63
5.4. Institutional trends and reforms in the banking system	63
5.5. Banking supervision	65
5.6. Bank laws	67
5.6.1. Legal framework and infrastructure	67
5.6.2. Legal and regulatory framework	69
5.7. Credit registry	71
VI. MORTGAGE LENDING MECHANISM	73
VII. PAYMENT SYSTEMS, INFORMATION TECHNOLOGIES	75
7.1. Development of the electronic payment system	75
7.1.1. Development of the national payment system	75
7.1.2. Development of non-cash payment tools	77
7.2. Development of information technologies	79
VIII. CASH CIRCULATION	83
8.1. Regulation of the cash circulation	83
8.2. Reconstruction of the treasury	83
IX. INTERNATIONAL RELATIONS OF THE NATIONAL BANK OF AZERBAIJAN	87
9.1. Integration to Europe	87
9.2. Cooperation with international financial institutions	87
9.3. Cooperation with foreign central banks	89
9.4. Cooperation with international donor institutions	89
9.5. Donor activity of the National Bank	91
X. HUMAN RESOURCES AND INTERNAL AUDIT	93
10.1. Human resources management	93
10.2. Internal audit	95
XI. NATIONAL BANK'S 2008 FINANCIAL REPORTING	97
11.1. Accounting and reporting	97
11.2. Independent auditor's report on the National Bank's 2008 financial statements	99
Tables	197

Ön söz – Mərkəzi Bankın İdarə Heyətinin Sədri

Qlobal iqtisadi böhranın kəskinləşdiyi 2008-ci il Azərbaycan üçün iqtisadiyyatında makroiqtisadi və maliyyə sabitliyinin qorunub saxlanması, iqtisadi artımın davam etməsi kimi səciyyələnir. Qeyri-neft sektorunun artım tempi son illər ərzində özünün maksimal səviyyəsinə çatmış, ölkənin tədiyə balansının cari hesabının profisi iki dəfəyədək artdı. Ölkəmiz ötən il həm də özünü artıq yeni bir keyfiyyətdə - aparıcı islahatçı dövlət kimi təqdim etmişdir.

Ötən ilin yekunları göstərdi ki, ölkə qlobal maliyyə-iqtisadi böhranını kifayət qədər hazırlıqlı qarşılamışdır. Beynəlxalq təşkilatların fikrincə, Azərbaycan iqtisadiyyati böhrana davamlı ölkələrin aparıcı qrupundadır. Uğurla həyata keçirilən neft strategiyasından əldə edilən gəlirlər hesabına ölkənin etibarlı iqtisadi təhlükəsizlik “yastığı” formalılmışdır. Bu “yastıq” ortamüddətli dövrə ölkənin büdcə-valyuta sabitliyinin təmin edilməsi üçün yetərlidir.

2008-ci ilin yanvar-sentyabr aylarını əhatə edən dövrə Mərkəzi Bank antiinflyasiya siyasetinə fəal dəstək vermiş və bank sisteminin ehtiyatlanma səviyyəsini yüksəltmək üçün kompleks prudensial tədbirlər görmüşdür. Pul siyasetinin dezinflyasiya potensialını artırmaq məqsədilə ötən ilin mart ayından etibarən məzənnə siyasetinin ABŞ dolları və avrodan ibarət ikivaliyutalı səbət vasitəsilə həyata keçirilməsinə başlanmış, pul siyasetinin alətləri sərtləşdirilmiş, kapitalın hərəkəti rejimi tam liberallaşdırılmışdır.

Eyni zamanda Mərkəzi Bank prudensial tənzimləmə yolu ilə banklarda maliyyə ehtiyatlanması səviyyəsini

təmin etmiş, onların xarici borclanmasını nəzarətə götürmüştür. Banklar təmkinli bazar davranışına dəvət olunmuş, onların aktivlərinin keyfiyyətinə və təminatlılığına tələblər artırılmış, idarəetmə potensialları yüksəldilmişdir.

Ötən ilin oktyabr ayından etibarən isə Mərkəzi Bank özünün preventiv pul siyasəti və prudensial tədbirləri ilə qlobal böhranın bank sistemini təsirini minimuma endirməyə çalışmışdır. İnflyasiyanın stabillaşməsini və xarici likvidlik mənbələrinin azalmasını nəzərə alaraq, Mərkəzi Bank maliyyə sabitliyini qorumaq üçün pul siyaseti alətlərini yumşaltmışdır.

Uçot dərəcəsi və daxili öhdəliklər üzrə məcburi ehtiyat normaları aşağı salılmış, bankların xarici öhdəlikləri məcburi ehtiyat normasından azad edilmiş, həmçinin məcburi ehtiyat normalarının ortalaması

Foreword – Governor of the Central Bank

Macroeconomic and financial stability, as well as continued economic growth shaped the economic picture of Azerbaijan in 2008 while the crisis in the global economy deepened. The non-oil sector achieved its highest growth rate over the past years while the current account of the country's balance of payment had its surplus doubled. Last year our country also came forth in a new angle as an advanced reform-implementing state.

The last year's outcomes clearly showed that the country had the ability to perform well and withstand the global financial crisis in a quite prepared stature. According to international institutions, Azerbaijan's economy stands among the group of the world's leading countries capable of withstanding the crisis. The country managed to form a reliable economic security "cushion" by using its revenues generated by the successful oil strategy. This "cushion" is sufficient to ensure that the country is stable in terms of budget and monetary aspect in the mid run.

The Central Bank actively pursued the anti-inflationary policy during the period of January-September, 2008 and took a set of integrated prudential measures aimed at increasing the banking system's reserve levels. Seeking to enhance the disinflationary capacity of the monetary policy, the exchange rate policy was put in action using the bi-currency basket comprising the US Dollar and Euro starting from March last year, with the monetary policy instruments getting more rigid and stringent and the capital flow environment becoming completely liberalized.

In the meantime, the Central Bank regulated the

banking system through prudential control and thorough control over the banks' foreign borrowings. Banks were invited to act cautiously and conservatively in the marketplace while the requirements with respect to the quality and security of their assets have grown considerably more stringent and the management potential enhanced.

Since October last year the Central Bank has sought to minimize the impact of the global crisis on the banking system through its preventive monetary policy and prudential actions. Given the stabilized inflation and reduced sources of external liquidity the Central Bank somewhat softened the monetary policy tools in order to preserve and maintain the financial stability.

The reserve requirements with respect to internal liabilities were reduced, the banks' external liabilities were exempted from the reserve requirements whereas the maintenance period required reserves has been extended up to 1 month. At the same time, with an aim to ensure efficient management of financial risks within the banking system the Central Bank took a number of measures designed to ensure the development of the sector by means of more sustainable and stable sources. Consequently, although having to repay back significant volume of external liabilities banks managed to continue lending.

Intensive works were continued in 2008 with an aim of improving the country's banking infrastructure. The banking laws were further refined, the payment systems were further modernized and the coverage of the deposit insurance system expanded.

Ön söz - Mərkəzi Bankın İdarə Heyətinin sədri

müddəti uzadılmışdır. Eyni zamanda bank sistemində maliyyə risklərini çevik idarə etmək üçün Mərkəzi Bank sektorun daha dayanıqlı və sabit mənbələr hesabına inkişafını təmin edən tədbirlər görmüşdür. Nəticədə, iri məbləğdə xarici öhdəliklərini icra etməsinə baxmayaraq, banklar kreditləşməni davam etdirmişdir.

2008-ci ildə ölkədə bank infrastrukturunun təkmilləşdirilməsi istiqamətində də intensiv işlər

davam etdirilmişdir. Bank qanunvericiliyi daha da təkmilləşdirilmiş, ödəniş sistemləri daha da müasirləşdirilmiş, əmanətlərin siğortalanması sisteminin əhatə dairəsi genişlənmişdir.

Beləliklə, 2008-ci ildə dünya iqtisadiyyatında yaşanan dərin maliyyə böhranı və iqtisadi tənəzzülə baxmayaraq, Azərbaycan iqtisadiyyatı qlobal böhrana yüksək davamlılıq nümayiş etdirmiş, bank sistemində sabitlik və artım dinamikası qorunmuşdur.

Elman Rüstəmov
Mərkəzi Bankın İdarə^ə
Heyətinin sədri

Thus, despite of the deep financial and economic crisis gripping the world's economy in 2008 Azerbaijan's economy demonstrated a high level of

readiness and sustainability against the global crisis, with the banking system maintaining its stability and growth dynamics.

Elman Rustamov
Chairman of the Board
The Central Bank of Azerbaijan

I. QLOBAL PROSESLƏR VƏ AZƏRBAYCAN İQTİSADIYYATI

1.1. 2008-ci ildə dünya iqtisadiyyatında əsas inkişaf meyilləri

2008-ci il özünün pik nöqtəsinə çatmış qlobal iqtisadi tsiklin tənəzzül dövrü kimi xarakterizə olunur. 2007-ci ilin sonlarından başlayan maliyyə böhranı real sektora öz mənfi təsirlərini göstərməyə başlamışdır. Qlobal tələbin zəifləməsi ixrac yönümlü iqtisadiyyata malik ölkələrə xüsusilə ziyan vurmuşdur. İqtisadi böhrandan çıxmak üçün ölkələr fiskal və monetar stimullaşdırma tədbirlərini davam etdirmişlər.

Beynəlxalq Valyuta Fondu (BVF) son qiymətləndirmələrinə əsasən aliciliq qabiliyyəti pariteti (AQP) əsasında hesablanmış qlobal iqtisadi artım tempi 2008-ci ildə 3,4% təşkil etmişdir ki, bu da ötən ildən 1,8% bəndi aşağıdır.

Cədvəl 1. Dünyada iqtisadi artım meyilləri

	2006		2007		2008
	iqtisadi artım, %	töhfəsi, %	iqtisadi artım, %	töhfəsi, %	iqtisadi artım, %
İEÖ	3.0	34	2.7	29	1.0
İEOÖ	7.9	66	8.3	71	6.3
Dünya	5.1	100	2.5	100	3.4

Mənbə: BVF

Maliyyə böhranının real iqtisadiyyata keçməsi nəticəsində inkişaf etmiş ölkələrin (İEÖ) iqtisadiyyatı ilin II yarısında kəskin böhran dövrünə daxil olmuşdur. Bu qrup ölkələrdə iqtisadi artım 1%-ə düşmüşdür ki, bu da 1982-ci ildən sonra ən aşağı səviyyədir. Nəticədə qlobal iqtisadi artımın formallaşmasında İEÖ-in iştirak payı 29%-dən 16%-dək azalmışdır. İqtisadi artıma ən ciddi azaldıcı təsir sənaye sektorundan gəlmışdır. IV rübdə sənaye istehsalı 1 il əvvələ nəzərən 9% azalmışdır.

Dünya Bankının qiymətləndirmələrinə əsasən 2008-ci ilin IV rübündə dünyada sənaye istehsalı 20%, o cümlədən İEÖ-də 15%, İEOÖ-də 23% aşağı düşmüşdür. Qlobal tələbin zəifləməsindən ən çox zərər çəkən ölkələr qrupu ixrac yönümlü iqtisadiyyata

malik ölkələr olmuşdur. IV rübdə dünya ticarəti ötən rüblə müqayisədə 18% aşağı düşmüşdür ki, bu da son 80 ildə ən kəskin azalmadır.

İlin II yarısında dünya əmtəə bazarlarında dramatik ucuzaşma və İEÖ-də potensial bazarların itirilməsi inkişaf etməkdə olan ölkələrdə (İEOÖ) də iqtisadi artım tempini əhəmiyyətli surətdə ləngitmişdir. Neftin qiymətinin ucuzaşması neft ixrac edən ölkələrdə maliyyə böhranının dərinləşməsini şərtləndirmiştir.

İstər İEÖ-də, istərsə də İEOÖ-də inflyasiya təzyiqlərinin ilin II yarısında kəskin azalması və bir çox hallarda deflyasiya ilə əvəzlənməsi meyli qeydə alınmışdır. Bununla əlaqədar olaraq iqtisadi fəallığı stimullaşdırmaq məqsədilə əksər ölkələrdə pul siyasetinin yumşaldılması müşahidə olunur.

İstehsal sferasında baş verən azalma ilin II yarısında işsizliyin artmasına zəmin yaratmışdır. Beynəlxalq Əmək Təşkilatının (BƏT) ilkin hesablamalarına görə 2008-ci ildə dünyada işsizlik ötən illə müqayisədə 3% bəndi artaraq 6%-ə çatmışdır. Ən kəskin pisləşmə İEÖ-də 0,7% bəndi həcmində qeydə alınmışdır.

2009-cu ildə dünya iqtisadiyyatında böhran meyillərinin davam edəcəyi gözlənilir. Bir çox hallarda 2009-cu il II dünyada müharibəsindən sonra ən kəskin böhran dövrü kimi xarakterizə olunur. BVF-nin proqnozlarına görə qlobal iqtisadi artım 0,5%-ə düşəcəkdir. İEÖ-də hətta 2%-lik azalmanın baş verəcəyi gözlənilir. Dünya Bankı isə dünya iqtisadiyyatında azalma gözləyir. BƏT 2009-cu ildə dünyada işsizlərin 20 mln.-dan ən yaxşı ssenarıda 30

I. GLOBAL PROCESSES AND THE ECONOMY OF AZERBAIJAN

1.1. Main development trends in the global economy in 2008

The year of 2008 is distinguished as a time of crisis in the global economic cycle at its peakpoint. The financial crisis that emerged sometime in late 2007 started showing its negative effects upon the real sector. The deterioration of demand across the globe affected the export-oriented economies the most. Countries had to continue fiscal and monetary stimulation activities in order to overcome the economic crisis.

According to the latest assessments by the International Monetary Fund (IMF) the global economic growth rate calculated based on the purchasing power parity (PPP) amounted to 3.4% in 2008, which is 1.8% lower than that of the previous year.

As a result of the financial crisis hitting the real

trial production worldwide decreased by 20% during the 4th quarter of 2008, including 15% of the DC's and 23% of the DEC's. The group of countries that suffered the most from the weakening global demand was the export-oriented economies. Over the 4th quarter the global trade declined by 18% as opposed to the previous quarter, which is the most dramatic reduction in the past 80 years.

In the second half of the year the dramatic price drop at the world's commodity markets coupled with the loss of potential markets in the DC's contributed vastly to the substantial reduction of economic growth rates in developing countries (DEC's) as well. The declining oil prices put oil exporting countries face-to-face with a deepening financial crisis.

Both DC's and DEC's displayed a drastic decline of inflationary pressures and stresses in the second half of

Table 1. Global economic growth trends

	2006		2007		2008	
	economic growth, %	input, %	economic growth, %	input, %	economic growth, %	input, %
Developed Countries (DC)	3.0	34	2.7	29	1.0	16
Developing Countries (DEC)	7.9	66	8.3	71	6.3	84
World	5.1	100	2.5	100	3.4	100

Source: IMF

economy the economies of developed countries (DC) plunged into the most critical period of crisis in the second half of the year. The economic growth rate of this group of countries decreased by 1%, which is the lowest level ever since 1982. Consequently, the input of the DC's in the formation of the global economic growth declined from 29% down to 16%. The industrial sector accounted for the most reducing effect upon the economic growth. During the 4th quarter the industrial output went down by 9% as compared to the previous year.

According to the World Bank's estimates the indus-

the year and even showed deflation in many cases. Thus, most countries had to pursue a less stringent monetary policy in order to stimulate economic activity.

The economic output decline drove up the unemployment rates drastically in the second half of the year. According to the annual estimates by the International Labor Organization (ILO) the global unemployment rate reached 6% by having increased 3 percentage points versus the previous year. The DC's registered the worst-case deterioration of 0.7 percentage points.

The global economic crisis trends are expected to

mln.-a, ən pis ssenaridə isə 50 mln. nəfərə çatacağını proqnozlaşdırır.

ABŞ iqtisadiyyatda dərinləşən tənəzzül meylləri qlobal iqtisadi artıma mənfi təsir edən mühüm amillərdən biridir. İlkin qiymətləndirmələrə əsasən ilin son rübündə iqtisadi azalma 6,2% təşkil etmişdir ki, bu da 1980-ci ilin II rübündən bəri ən aşağı səviyyədir. Azalmaya başlıca səbəb investisiya qoyuluşlarının, eləcə də mal və xidmətlər üzrə fərdi istehlak xərclərinin aşağı düşməsi olmuşdur. İxrac və xidmətlər üzrə fərdi istehlak xərcləri iqtisadi artma zəif impuls verən komponentlər qismində çıxış etmişdir.

İlin II yarısında dolların kəskin bahalaşmasına baxmayaraq daxili tələbin zəifləməsi idxlənin da azalmasını şərtləndirmişdir. Bu bir tərəfdən iqtisadi artıma təkan vermiş, digər tərəfdən CƏB-in kəsirinin azalmasına zəmin yaratmışdır. İlkin qiymətləndirmələrə əsasən kəsrin ÜDM-in 4,5%-ə düşəcəyi gözlənilir. Müqayisə üçün qeyd edək ki, əvvəlki 3 il ərzində bu göstərici orta hesabla 5,7% təşkil etmişdir.

Iqtisadi fəallığın aşağı düşməsi ilə əlaqədar olaraq işsizlik il ərzində 2,3 faiz bəndi artaraq ilin sonunda 7,2%-ə çatmışdır. Bu 1992-ci ildən bəri rekord həddidir.

Iqtisadi artıma qarşı risklərin artması ilə əlaqədar olaraq Federal Ehtiyatlar Sistemi (FES) yenidənmaliyyələşdirmə dərəcəsini il ərzində mərhələli surətdə 4,75%-dən 0,5%-ə, federal fondların faiz dərəcəsi üzrə hədəfləri isə 0-0,25% intervalına salmışdır. Avqustdan etibarən deflyasiya proseslərinin müşahidə olunması da bu kimi monetar ekspansiya tədbirlərini stimullaşdırılmışdır. Noyabrda istehlak qiymətlərində qeydə alınmış 1,7%-lik aylıq deflyasiya II dünya müharibəsindən etibarən rekord göstəricidir. Buna baxmayaraq ilin I yarısında davamlı bahalaşma ilə əlaqədar olaraq illik İQİ 3,8% təşkil etmişdir.

ABŞ iqtisadiyyatında tələbin zəifləməsi Avropanın ixracyönümlü iqtisadiyyata malik ölkələrində iqtisadi fəallığa ciddi ziyan vurmuşdur. 2008-ci ildə Avrozonada real iqtisadi artım 0,8% və ya əvvəlki ildən 1,8% bəndi az təşkil etmişdir.

2005-ci ildən Avrozonanın əmək bazارında müşahidə olunan yaxşılaşma 2008-ci ilin əvvəlindən etibarən pisləşmə ilə əvəzlənmiş, nəticədə il ərzində işsizlik 0,8% bəndi artaraq ilin sonunda 8,1%-ə çatmışdır.

2008-ci ildə inflasiya ötən ilə nəzərən 3,3% təşkil etsə də, dekabrda 1,6%-dək azalmışdır.

Qiymətlərin artım tempinin azalması şəraitində iqtisadi fəallığı dəstəkləmək üçün Avropa Mərkəzi Bankı yenidənmaliyyələşdirmə dərəcəsini il ərzində 3 dəfə mərhələli surətdə azaldaraq 4,25%-dən 2,5%-ə salmışdır.

Yapon məhsullarının əsasən Asiya-Sakit Okean bazarlarına yönəlməsi ilə əlaqədar olaraq ixracın dinamikasında azalma müşahidə olunmur. Lakin investisiya qoyuluşlarının 4,7% azalması iqtisadi azalma ilə nəticələnmiş, 2008-ci ildə real ÜDM 0,7% aşağı düşmüştür.

İl ərzində Yaponiyada 1,4%-lik inflasiya qeydə alınmışdır. Bu baxımdan 2009-cu il son 10 ildə inflasiya ilə xarakterizə olunan yeganə il olsa da, son ayların monitorinqi deflyasiya proseslərinin baş verdiyini göstərmüşdür. İl ərzində işsizliyin dinamikasında artım müşahidə edilməmişdir və dekabrda işsizlik səviyyəsi 4,1%-ə təşkil etmişdir.

Böyük Britaniya iqtisadi böhrana iri sənaye ölkələri arasında ən pis ssenari ilə daxil olmuş, iqtisadi azalma fazası II rübdən başlamışdır. Kredit standartlarının sərtləşdirilməsi və daşınmaz əmlak bazarında böhran investisiya qoyuluşlarına ciddi mənfi təsir göstərmişdir. Məzənnənin ucuzlaşması zəifləmiş qlobal tələb fonunda ixracı stimullaşdırıa bilməmişdir. Neticədə real ÜDM III rübdə 1,5%, IV rübdə 1,9% azalmışdır.

Iqtisadi fəallığın aşağı düşməsi işsizlik səviyyəsinin il ərzində 1,1% artaraq IV rübdə 6,3%-ə çatmasını şərtləndirmişdir ki, bu da 1997-ci ilin avqustundan bəri ən yüksək səviyyədir.

İEÖ-da mövcud bazarların itirilməsi Çində iqtisadi artımı son 7 ildə ən aşağı səviyyəyə 9%-ə salmışdır. Bu 2003-cü ildən bəri qeydə alınmış ilk birraqəmli göstəricidir. Bununla belə qlobal artımda Çinin iştirak payı bütün İEÖ qrupundan çoxdur (21%). Uzun illər Çin iqtisadiyyatının hərəkətverici qüvvəsi olan ixracın artım tempi kəskin şəkildə azalaraq 2,8%-ə düşmüşdür. İxracın azalmasının digər bir determinanti ABŞ dollarına təsbit edilmiş Çin yuanının kəskin bahalaşmasıdır. Sənaye istehsalının artım tempi də ötən illə müqayisədə 5,6% bəndi azalaraq 13%-ə düşmüştür.

İlin sonlarında iqtisadi fəallığın zəifləməsi, xüsusilə IV rübdə iqtisadi artımın 6,8%-ə düşməsi işsizlik səviyyəsini artırmışdır. Şəhər yerlərində işsizliyin artması son illər sürətlənən urbanizasiya proseslərini əks istiqamətə çevirmişdir. Iqtisadi fəallığı dəstəkləmək məqsədilə hökumət təqribən 600 mlrd. dollar ekvivalentində yardım paketini tətbiq

continue in 2009. In a number of respects the year of 2009 stands out as the time of most dramatic crisis ever since the World War II. According to the IMF's forecasts, the global economic growth rate should drop by somewhat 0.5 percentage points. The DC's are even expected to experience a decline as high as 2%. The World Bank anticipates the world economy to further decline. The ILO expects the global unemployment rate to rise from 20 million to 30 million as the best-case scenario, while the worst-case scenario envisages the unemployment to be as high as 50 million people.

The expanding downturn trends in the US economy are among the primary contributors to the overall negative effect on the global economic growth rates. According to yearly estimates, the year's last quarter netted an economic drop of 6.2%, which is the economy's lowest ever since the 2nd quarter of 1980. This reduction is formed primarily by the dramatic decline of investments as well as the individual consumer spending on goods and services. Individual spending on exports and services acted as components providing a weakest impetus to the economic growth.

Although the US Dollar grew in value drastically in the second half of the year, the reduced domestic demand dragged along the imports to a reduction as well. This, on one hand, gave an impetus to the economic growth, while on the other hand, caused the CCB deficit to decrease. According to yearly estimates, the GDP is expected to decline down to 4.5%. For comparison, this indicator averaged to 5.7% over the past 3 years.

With the economic activity getting lame the unemployment rate reached 7.2% by the end of the year having increased by 2.3 percentage points during the year. This sets a new record since 1992.

Considering the increasing risks facing the economic growth possibilities the Federal Reserve System (FRS) decreased its refinancing rate from 4.75% to 0.5% on a phased-in basis while putting the fedfunds discount rate targets in a range of 0-0.25%. The deflation that started from August also served to stimulate such monetary expansion measures. The 1.7% rate monthly deflation registered in the consumer prices in November set a record since the World War II. Nevertheless, the annual CPI amounted to 3.8% due to the continual price increases during the 1st half of the year.

The decreased demand in the US economy had a severe impact on the economic activity of the export-oriented European countries. In 2008 the real economic growth rate in the Eurozone amounted to 0.8%

or to a level 1.8% below the previous year's rate.

The well-off state of affairs that the Eurozone's labor market demonstrated since 2005 was toppled over by deterioration since early 2008 thus resulting in the unemployment rate going as high as 8.1% by the end of the year having increased by 0.8 percentage points during the year.

Although the inflation rate amounted to 3.3% in 2008 against the previous year, it did drop down to 1.6% in December. With the growth rate of prices declining, the European Central Bank reduced its refinancing rate from 4.25% to 2.5% using a phased-in approach consisting of 3 progressive steps implemented during the year.

Since Japanese products are directed mainly to the Asian Pacific markets, the development path of exports displayed a decline. However, the 4.7% reduction of investments leads to an economic downgrade, with the real GDP decreasing by 0.7% in 2008.

During the year Japan registered an annual inflation rate of 1.4%. In this view, although the year of 2009 is the single year registering inflation in the past decade, the monitoring of the past months showed deflationary processes. No growth was noted in the development path of unemployment and the unemployment rate made 4.1% in December.

Great Britain entered the economic crisis among the worst-case scenario countries, with the economic downturn phase starting from the 2nd quarter. The lending standards getting more stringent and the real estate market experiencing a crisis had a severe adverse impact upon investments. The decreased exchange rate was unable to stimulate exports in an environment of failing global demand. As a result, the real GDP decreased by 1.5% in the 3rd quarter and by 1.9% in the 4th quarter.

The ailing economic activity made the unemployment rate increase by 1.1% during the year whereby it reached 6.3% in the 4th quarter, which is this highest level since August, 1997.

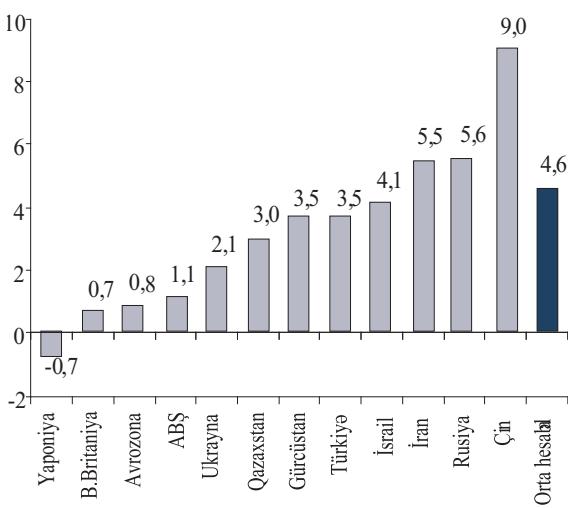
The loss of the existing markets in the DC's made China's economic growth come down to its lowest in the past 7 years – 9%, which is the first single-digit indicator since 2003. Still, China accounts for a larger share in the global economic growth as opposed to the DC group – 21%. The growth rate of exports, being China's long-standing economic driver declined dramatically down to 2.8%. Another determinant of the exports decline was the Chinese Yuan's rise in value against the US Dollar. The industrial output also

etməyi planlaşdırır. İEÖ-də həyata keçirilən analoji tədbirlərdən fərqli olaraq bu tələbi stimullaşdırmaq məqsədi daşıyır.

Azərbaycanın qeyri-neft sektorunu üzrə ən iri tərəfdaşı olan Rusiya Federasiyasında 2008-ci ildə iqtisadi artım 2,5% bəndi azalaraq 5,6% təşkil etmişdir. İqtisadi artım tempinin azalmasına ÜDM-in sahəvi strukturunda ən əhəmiyyətli təsir maliyyə fəaliyyəti, emal sənayesi və ictimai iaşəd qeydə alınmış durğunluqdan gəlmişdir. Kənd təsərrüfatı və tikintidə isə iqtisadi artım sürətlənərək müvafiq olaraq 8,4% və 13% təşkil etmişdir. Emal sənayesi isə artım sürətini əhəmiyyətli şəkildə itirərək 0,9%-ə düşmüşdür.

2008-ci ildə Azərbaycanın digər ticarət tərəfdaşlarında da nisbətən yüksək infliyasiya ilə müşayiət olunan iqtisadi artım davam etmişdir. Qazaxistanda iqtisadi artım 3%, Ukraynada 2,1%, İsraildə 4,1% olmuş, Türkiyə, Gürcüstan və İranda müvafiq olaraq 3,5%, 3,5% və 5,5% həcmində gözlənilir. Ötən illə müqayisədə bütün ölkələrdə iqtisadi artım tempinin aşağı düşməsi müşahidə olunur. Gürcüstan, Qazaxistan, Ukrayna və Yaponiyada azalma daha kəskin xarakter daşımışdır. Hesablamalar göstərir ki, tərəfdaş ölkələrdə iqtisadi artım ötən illə müqayisədə 2,2% bəndi azalaraq 4,6%-ə düşmüşdür.

Qrafik 1. 2008-ci ildə əsas ticarət tərəfdaşlarında iqtisadi artım, %-lə

İlin II yarısında dünya bazarlarında müşahidə olunan kəskin bahalaşma ilə əlaqədar olaraq bütün tərəfdaş ölkələrdə orta illik infliyasiyanın sürətlənməsi prosesi müşahidə olunmuşdur. Ən çox sürətlənmə Ukrayna, Qazaxistan, Rusiya və İsraildə qeydə alınmışdır. Qazaxistan və Gürcüstanda son 8 ilin ən yüksək infliyasiyası baş vermişdir. Hesablamalar göstərir ki, 2008-ci ildə tərəfdaş ölkələrdə infliyasiya

8,6% və ya ötən ilin analoji göstəricisindən 1,7% bəndi çox təşkil etmişdir.

1.2. Azərbaycanda iqtisadi artım və onun mənbələri

2008-ci ildə beynəlxalq konyunkturun dəyişkənliliyi və global maliyyə böhranının dərinləşməsi fonunda Azərbaycanda ikirəqəmli iqtisadi artım tempi qorunmuşdur. Ölkədə həyata keçirilən adekvat makroiqtisadi siyaset kəskinləşməkdə olan qlobal böhranın ölkə iqtisadiyyatına təsirlərini azaltmışdır.

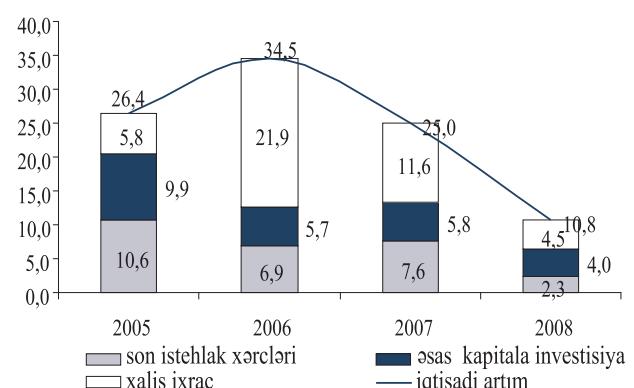
2008-ci ildə ölkədə Ümumi Daxili Məhsul (ÜDM) 10.8%, o cümlədən neft sektorunda 7%, qeyri-neft sektorunda isə 15.7% artmışdır. İqtisadi artım neft sektorunda sabitləşdiyi halda qeyri-neft sektorunun artımı son illər ərzində maksimal həddə çatmışdır. Xarici tələbin azalması şəraitində yüksək artım tempinin saxlanması daxili tələbin artmasını stimullaşdırıran makroiqtisadi siyaset sayəsində mümkün olmuşdur.

Global böhranın dərinləşməsi şəraitində infliyasiya prosesləri də səngiməyə başlamışdır.

1.2.1. Məcmu tələb

2008-ci ildə məcmu tələbin bütün komponentləri iqtisadi artıma pozitiv təsir etmişdir. Beynəlxalq əmtəə bazarlarındakı konyunkturun pisləşməsilə əlaqədar olaraq xalis ixracın ümumi iqtisadi artımda payı əvvəlki illərlə müqayisədə azalmışdır.

Qrafik 2. Məcmu xərc komponentlərinin ümumi iqtisadi artımda payı, %

2008-ci ildə 10.8%-lik artımın 6.3% bəndi daxili tələb, 4.5% bəndi isə xalis xarici tələbin artması ilə bağlı olmuşdur.

Daxili tələbin elementləri olan investisiya qoyuluşlarının və son istehlak xərclərinin ümumi

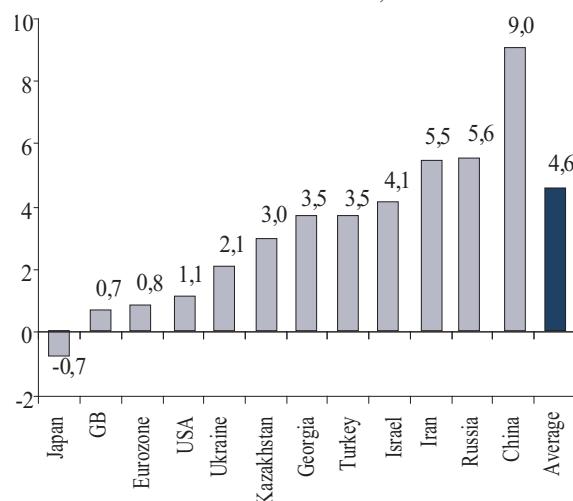
decreased by 5.6 percentage points against the previous years thus reaching 13%.

The flagging economic activity later into the year, in particular the 6.8% drop in the economic growth in the 4th quarter caused the unemployment rate to go up. The increased urban unemployment reversed the urbanization processes that have somewhat sped up lately. The government is planning on putting forth an assistance package equivalent of about USD600 billion designed to support the economic activity. Unlike the similar arrangements in the DC's this package is intended to stimulate the demand.

Azerbaijan's largest non-oil sector partner, the Russian Federation registered an economic growth rate of 5.6% in 2008, through a decline of 2.5 percentage points during the year. The most significant impact in the sector-based structure of the GDP upon the decline of the economic growth was formed from the stagnation in the financial performance, processing sector and social services. Whereas, the agricultural and construction sectors showed a rise in economic growth, which amounted to 8.4% and 13% respectively. The processing sector experienced a significant loss of the economic growth impetus going as low as 0.9%.

In 2008, Azerbaijan's other trade partners also displayed economic growth accompanied with relatively

Chart 1. Economic growth rate in the principal trade partner countries in 2008, %

high inflation rates. Kazakhstan's economic growth rate amounted to 3%, Ukraine registered 2.1%, Israel 4.1%, Turkey, Georgia and Iran are expected to have 3.5%, 3.5% and 5.5% respectively. All countries demonstrate a decline of economic growth as compared to the previous year. Georgia, Kazakhstan, Ukraine and Japan are experiencing the most severe downturn. Estimates suggest that the partner coun-

tries had their economic growth rates drop down by 2.2% versus the previous year thus reaching 4.6%.

Due to the significant price increases on the world markets noted in the second half of the year all partner countries displayed an upturn of the average annual inflation rate. The highest increase was registered in Ukraine, Kazakhstan, Russia and Israel. Georgia and Kazakhstan registered the highest rate of inflation over the past 8 years. Estimates suggest that the inflation rate in partner countries in 2008 amounted to 8.6% or is higher than that of the previous year by 1.7 percentage points.

1.2. Economic growth in Azerbaijan and its sources

In an environment of the volatile international market conditions and the deepening financial crisis worldwide Azerbaijan managed to maintain its two-digit economic growth rate. The adequate macroeconomic policy conducted by the country helped mitigate the effect of the global crisis upon the national economy.

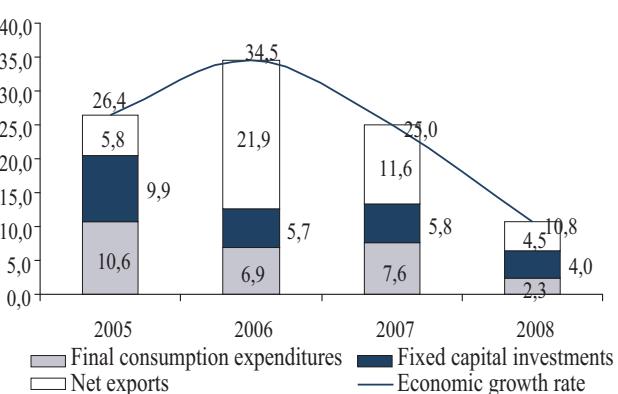
In 2008, the Gross Domestic Product (GDP) increased by 10.8%, including 7% in the oil sector, and 15.7% in the non-oil sector. With the economic growth in the oil sector stabilized, the non-oil sector reached its peakpoint of growth over the past years. While the external demand dropped down the high level of growth rate was maintained primarily due to the macroeconomic policy aimed at stimulating the increase of the domestic demand.

Inflationary processes also started getting more active as the global crisis progresses.

1.2.1. Aggregate demand

In 2008 all components of the aggregate demand had a positive effect on the economic growth. As the

Chart 2. Input of component of aggregate demand in the overall economic growth, %

artımda payları müvafiq olaraq 4 faiz bəndi və 2.3 faiz bəndi təşkil etmişdir. Fiskal siyaset daxili tələbin genişlənməsində həllədici rol oynamışdır.

1.2.1.1 Son istehlak xərcləri¹. 2008-ci ildə daxili tələbin mühüm elementi olan son istehlak xərclərinin artımı həm ev təsərrüfatlarının, həm də hökumət və ictimai təşkilatların xərclərinin artımı hesabına baş vermişdir. Son istehlak xərcləri hesabat ilində real ifadədə 26.7% artaraq 18.4 mlrd. manat təşkil etmişdir.

Ev təsərrüfatları. 2008-ci ildə əhalinin məşğulluq səviyyəsinin yüksəlməsi, həmçinin sosial yönümlü fiskal xərclərin artmaqdə davam etməsi ev təsərrüfatlarının pul gəlirlərinin artımını şərtləndirmişdir. Belə ki, əhalinin pul gəlirlərinin real artım tempi 14% olmuşdur.

2008-ci ildə ümumi son istehlak xərclərinin real artımının 12.3% bəndi məhz ev təsərrüfatlarının payına düşmüşdür.

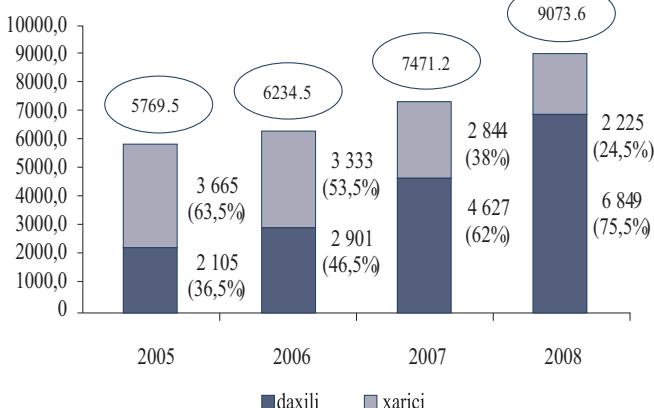
Hökumət və ictimai təşkilatlar. 2008-ci ildə son istehlak xərclərinin ümumi həcmiňin 28%-i hökumət və ictimai təşkilatların payına düşmüşdür.

Hökumətin istehlakı əvvəlki illə müqayisədə 2008-ci ildə real olaraq 14.4% artmışdır. Hökumətin istehlak xərclərinin artımı başlıca olaraq dövlət büdcəsindən əmək haqqlarının, habelə mal və xidmətlərə xərclərin artması hesabına baş vermişdir. Belə ki, ilkin məlumatlara görə 2008-ci ildə dövlət büdcəsinin cari xərcləri ötən illə müqayisədə 65% artmışdır.

1.2.1.2 İnvestisiya xərcləri. 2008-ci ildə ölkədə investisiya fəallığı davam etmiş, əsas kapitala 9,1 mlrd. manat və ya ötən ildəkindən 34.3% çox sərmayə qoyulmuşdur.

Daxili və xarici investisiyalar. Daxili investisiya qoyuluşu 2008-ci ildə 67.2% artaraq 6.8 mlrd. manat təşkil etmişdir.

Qrafik 3. İqtisadiyyata investisiya qoyuluşu haqqında məlumat (mln. AZN)

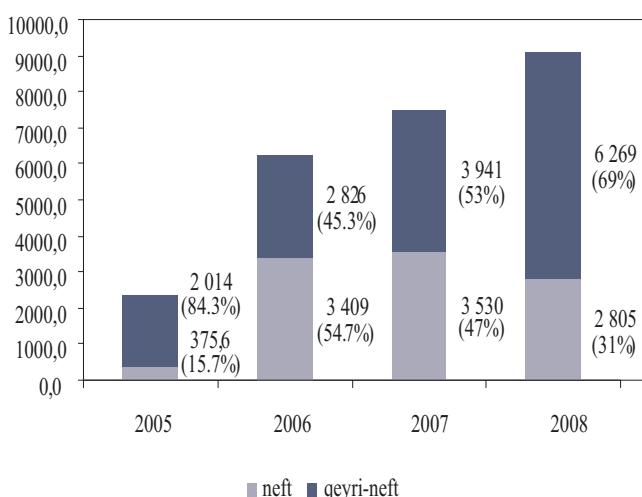
¹ İstehlak xərcləri ilkin statistik qiymətləndirmələrə əsaslanır.

Ümumi investisiyaların 75.5%-i daxili mənbələr hesabına həyata keçirilmişdir ki, bu da əvvəlki illə müqayisədə 13,5% bəndi çoxdur. Büdcə vəsaitləri hesabına maliyyələşən daxili investisiyaların həcmi 2.2 dəfə artmış, əsas kapitala daxili investisiya qoyuluşlarının 54.4%-i məhz büdcə vəsaitləri hesabına həyata keçirilmişdir. Müqayisə üçün, 2007-ci ildə daxili investisiyaların ümumi həcmində büdcə vəsaitlərinin xüsusi çəkisi 42.6% təşkil etmişdi.

2008-ci ildə bank kreditləri hesabına maliyyələşən investisiyalar 41.3%, büdcədən kənar fondlar hesabına investisiyalar isə 58.7% artmışdır.

2008-ci ildə investisiyaların 24.5%-i xarici mənbələr hesabına həyata keçirilmişdir. Qeyri-neft sektoruna yönəldilmiş xarici investisiyalar 2007-ci ilə nisbətən 5.1 dəfə artaraq 1.5 mlrd. manat təşkil etmişdir.

Qrafik 4. İnvestisiyaların sektorlar üzrə strukturu, (mln. AZN)

İnvestisiyaların sektoral strukturu. 2008-ci ildə ölkədə investisiyaların 31%-i neft sektoruna, 69%-i isə qeyri-neft sektoruna yönəldilmişdir. Neft sektoruna investisiyalar 2.8 mlrd. manat təşkil etmişdir ki, bu da ötən illə müqayisədə 20% azdır. Bu onunla əlaqədardır ki, neft sektorun xarici investisiyaların cəlbində öz missiyasını başa vurmaqdə kapitalın repatriasiyası mənbəyi olmuşdur.

Qeyri-neft sektoruna qoyulan investisiyaların həcmi 81.3% artmış, onun qeyri-neft ÜDM-ə nisbəti isə ötən illə müqayisədə 6,8% bəndi artaraq 42.5% təşkil etmişdir. 2008-ci ildə qeyri-neft sektoruna yönəldilmiş investisiyaların həcmiňin ümumi investisiyalarda xüsusi çəkisi ötən illə müqayisədə 17 faiz bəndi yüksəlmişdir.

international commodity market conditions deteriorated net exports had their share in the overall economic growth reduced as compared to the previous years.

In 2008, the 6.3% out of the total of 10.8% of the annual growth was accounted for by the increase of domestic demand and 4.5% by the rise of net external demand.

The elements of domestic demand, investments and final consumption expenditures, accounted for 4 percentage points and 2.3 percentage points accordingly in the overall growth. The fiscal policy played the determining role in the expansion of the domestic demand.

1.2.1.1. Final consumption¹. An important element of the domestic demand, the final consumption expenditures grew primarily due to the increase of both household and state and public/community-based organizations' spending. Final consumption expenditures amounted to AZN18.4 billion through a real increase of 26.7%.

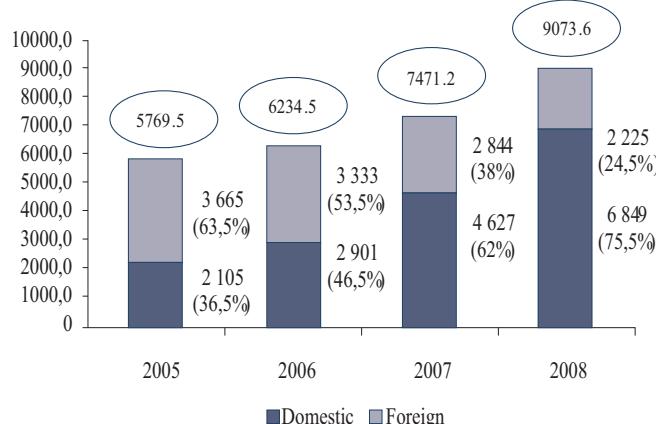
Households. Increase in the employment rate as well as continued increase of social fiscal expenses contributed to the growth of household revenues in 2008. Thus, individual cash revenues increased by 14%.

The real growth of final household consumption expenditures in 2008 resulted in a 12.3% increase of the total final consumption expenditures.

Government and public institutions. Government and public institutions accounted for 28% in the overall growth of the final consumption expenditures in 2008.

As opposed to the last year, the government's contribution to end consumption expenses in 2008

Chart 3. Investments across economic sectors (AZN mln)

¹ Consumption costs are based on preliminary statistical data.

amounted to 14.4%. The government's consumption expenses increased primarily due to the increased salary and goods and services expenditures of the state budget. Thus, according to preliminary data, in 2008 current expenditures of the state budget increased by 65% against the last year.

1.2.1.2. Investments. In 2008, the country's investment activity carried on, with investments in fixed capital amounting to AZN9.1 billion or 34.3% more than the previous year.

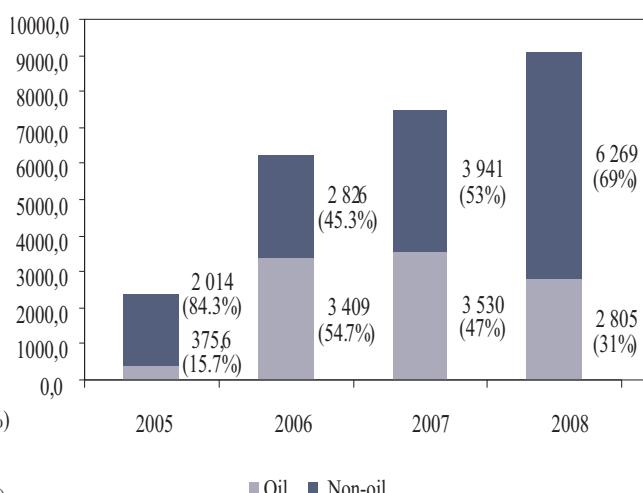
Domestic and foreign investments. Domestic investments in 2008 rose by 67.2% thus amounting to AZN6.8 billion.

75.5% of the total investments were financed from domestic sources, which is 13.5% greater than the last year's rate. Domestic investments financed from the budget increased by 2.2 times, while the 54.4% of domestic investments in fixed capital were financed from the budget. For comparison, the budget accounted for 42.6% of the total domestic investments in 2007.

In 2008, bank loan-financed investments rose by 41.3% and extra-budgetary fund-financed investments by 58.7%.

In 2008, 24.5% of investments were financed from foreign sources. Foreign investments in the non-oil sector amounted to AZN1.5 billion having increased 5.1 times against 2007.

Chart 4. Sector-based structure of investments (AZN mln)

Sector-based structure of investments. In 2008, 31% of the total investments were directed to the oil sector, 69% to the non-oil sector. Investments to the oil sector amounted to AZN2.8 billion, which is 20% lower than the previous year's rate. This is because

Qeyri-neft investisiyalarının 11.5%-i, o cümlədən qeyri-neft daxili investisiyaların 10.8%-i ticari sektorda inkişafın maliyyələşməsi məqsədlərinə yönəldilmişdir. Qeyri-neft sektorunda investisiyaların əsas hissəsi qeyri-ticari sektora yönəlmüşdür. İl ərzində qeyri-neft investisiyaların 32.6%-i nəqliyyatın, 6.1%-i emal sənayesinin, 5.4%-i isə kənd təsərrüfatının inkişafı məqsədlərinə yönəldilmişdir.

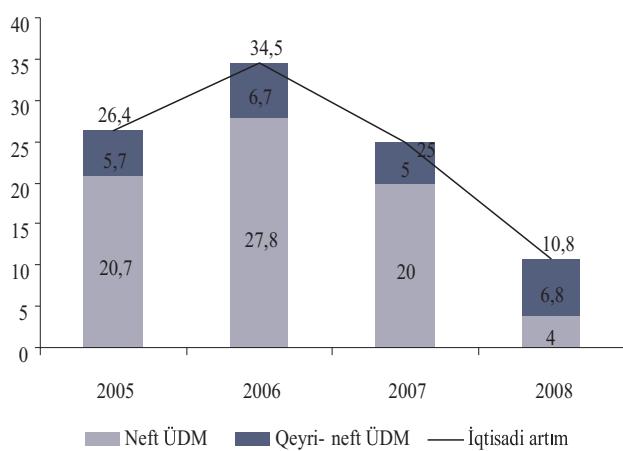
1.2.1.3. Xarici tələb: xarici ticarət və tədiyə balansı². 2008-ci ildə ümumi iqtisadi artıma xalis ixracın təsiri 4.5% bəndi təşkil etmişdir. Müqayisə üçün 2007-ci ildə 25%-lik artımın 11.6 faiz bəndi xalis ixracdan təsirlənmişdi.

1.2.2. Məcmu təklif

2008-ci ildə iqtisadi artım həm neft sektorundakı, həm də qeyri-neft sektorundakı inkişafdan qaynaqlanmış, artımın bu sektorlar arasında pay bölgüsündə paritet yaranmağa başlamışdır. Əsasən neft hasilatının yeni fazaya daxil olması ilə əlaqədar olaraq iqtisadi dinamikanın tədricən yüksək artımdan orta artım templərinə doğru meyllənməsi müşahidə olunmuşdur. Bununla belə fiskal və monetar siyaset vasitəsilə daxili tələbin dəstəklənməsi qeyri-neft sektorunda məcmu təklifin daha da canlanmasına səbəb olmuşdur.

Neft sektoru. 2008-ci ildə ölkədə istehsal olunan ÜDM-in 54%-i neft sektoru hesabına formalılmışdır ki, bu da əvvəlki ildəkindən 1,7% bəndi azdır. Neft sektorunda ÜDM 7% artmış və ümumi iqtisadi artımın 4% bəndi bu sektorun payına düşmüştür. Neft emalının artım tempi isə əvvəlki ilə nisbətən 1.1% bəndi yüksələrək 8.4% təşkil etmişdir.

Qrafik 5. İqtisadi artımın sektorlar üzrə mənbələri, %-lə

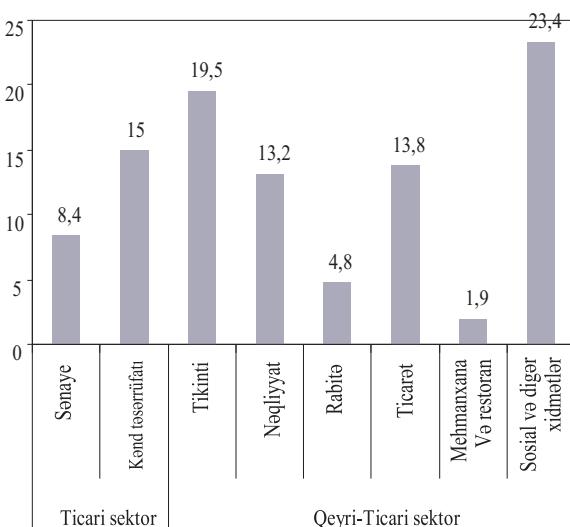
² 2008-ci il üzrə ilkin məlumatlar

Qeyri-neft sektor. Qeyri-neft sektorunda artım tempi son beş ildə ilk dəfə olaraq ümumi iqtisadi artım tempini əhəmiyyətli üstələmiş və 15.7% təşkil etmişdir. Qeyri-neft ÜDM-i həm ticari, həm də qeyri-ticari sektordakı artımdan təsirlənmişdir.

Belə ki, ticari sahələr olan kənd təsərrüfatı və sənayedə istehsalın həcmi əvvəlki illə müqayisədə müvafiq olaraq 6% və 6.4% artmışdır. Qeyri-ticari sahələr olan tikinti (36%), mehmanxana və restoran (35%), rabitə (28%), ticarət (15,5%) və nəqliyyatda (13,5%) isə ikirəqəmli artım templəri müşahidə edilmişdir.

İlin yekunu üzrə qeyri-neft sektorunu ÜDM-də ticari sektorun xüsusi çəkisi 23.4%, qeyri-ticari sektorun xüsusi çəkisi isə 76.6% təşkil etmişdir.

Qrafik 6. 2008-ci ildə qeyri-neft ÜDM-in sahə strukturu, %-lə

1.2.2.1. Ticari sahələr. 2008-ci ildə ticari sektor 6.2% artmışdır ki, bu da əvvəlki ildəkindən 0.9% bəndi yüksəkdir.

Kənd təsərrüfatı. 2008-ci ildə kənd təsərrüfatında istehsalın həcmi dəyər ifadəsində 6.1% artmışdır. ÜDM-in artımının 1% bəndi kənd təsərrüfatının inkişafı ilə əlaqədardır.

Ötən illərdən fərqli olaraq aqrar sektorda artım əsasən bitkiçilik məhsullarının yüksək artımından (7,2%) irəli gəlmişdir. Bununla belə heyvandarlıqda da artım davam etmişdir.

Sənaye. 2008-ci ildə sənayedə ümumi artım tempi 7% olmuşdur. Emal sənayesində artım toxuculuq sənayesi istisna olmaqla bütün sahələrdəki pozitiv artımdan təsirlənmiş və 7,4% təşkil etmişdir. Emal sənayesindəki yüksək artım qeyri-neft sənayesində

of the oil sector becoming a source of foreign capital repatriation as it had completed its mission of attracting foreign investments.

The scope of the non-oil sector investments grew by 81.3%, while its ratio to the non-oil GDP made 42.5% through a 6.8% increase against the last year's rate. The share of non-oil sector investments in the total investments increased by 17 percentage points against the previous years.

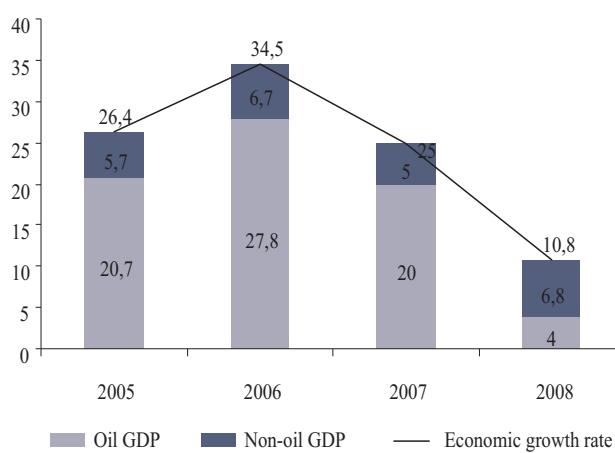
11.5% of the non-oil sector investments, including 10.8% of the domestic non-oil sector were directed for financing the development of the tradable sector. The major portion of the non-oil sector investments was directed to the non-tradable sector. During the year 32.6% of the non-oil sector was used to finance the transport sector, 6.1% for the processing industry, and 5.4% for the development of the agricultural sector.

1.2.1.3. External demand: foreign trade and balance of payments². In 2008, net exports had an effect of 4.5% on the overall economic growth. For comparison, net exports contributed 11.6% to the 25% overall economic growth in 2007.

1.2.2. Aggregate supply

The economic growth in 2008 was formed by development in both the oil and non-oil sector; parity of growth started forming up on the share distribution between these two sectors. In particular, the dynamics of the economic growth tended to move gradually towards average growth rates from the high growth rate due to the oil production moving into a new phase. In the meantime, support of the domestic demand through the fiscal and monetary policy

Chart 5. Sources of economic growth by sectors, %

² Primary data on 2008

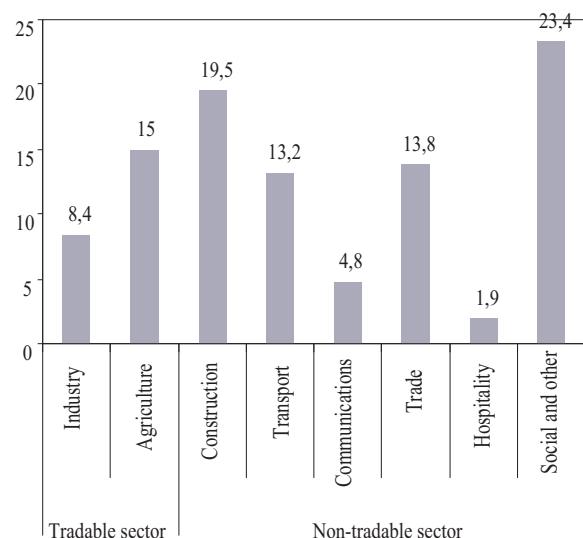
caused the aggregate supply in the non-oil sector to further enhance.

Oil sector. In 2008, the oil sector accounted for 54% of the country's GDP, which is lower than the last year's rate by 1.7%. The oil sector's GDP increased by 7% and this sector accounted to 4% of the overall economic growth. The growth rate of the oil processing industry amounted to 8.4% through a 1.1% increase against the last year

Non-oil sector. The non-oil sector's growth rate, for the first time in the past five years, significantly overpassed the overall economic growth rate by reaching 15.7%. The non-oil GDP was effected by both tradable and non-tradable sector growth.

Thus, the output of tradable sectors – agriculture and industry – increased by 6% and 4% respectively as compared to the previous year. Non-tradable sectors such as construction (36%), hospitality business (35%), communications (28%), trade (15.5%) and transport (13.5%) displayed two-digit growth rates.

Chart 6. Sector-based structure of the non-oil GDP in 2008, %

The year's outputs show that the tradable sector accounted for 23.4% in the non-oil GDP while the non-tradable sector accounted for 76.6% thereof.

1.2.2.1. Tradable sectors. In 2008 the tradable sector expanded by 6.2%, which is greater than the last year's indicator by 0.9%.

Agriculture. The value of agricultural output rose by 6.1% in 2008. 1% of the GDP growth was caused by the agricultural sector's development.

Unlike the previous years the growth in the agricul-

istehsalın real olaraq 6.4% artmasını şərtləndirmişdir. Qeyri-neft sektorunun artımının 0.6 faiz bəndi məhz bununla əlaqədar olmuşdur.

İlin ikinci yarısında emal sənayesində istehsalın 62.2%-i özəl sektorun payına düşmüşdür. 2008-ci ildə özəl sektor tərəfindən istehsal edilən sənaye məhsullarının real artım tempi 6.2% təşkil etmişdir.

1.2.2.2. Qeyri-ticari sahələr. 2008-ci ildə iri həcmli infrastruktur və sosial layihələrin reallaşdırılmaqda davam etməsi qeyri-ticari sektorda istehsalın 19.6%-ə qədər artmasına şərait yaratmışdır. İl ərzində qeyri-ticari sektorun demək olar ki, bütün sahələrində iki rəqəmli artım müşahidə edilmişdir. Qeyri-neft ÜDM-in artımı başlıca olaraq məhz qeyri-ticari sektorda yüksək artım hesabına baş vermişdir.

Qeyri-ticari sahələr arasında ən yüksək artım tempi tikintidə, ictimai iaşə və rabitədə müşahidə edilmişdir ki, bu da məcmu tələbin keyfiyyət baxımından yaxşılaşması, əhalinin maddi rifahının yüksəlməsindən xəbər verir. Belə ki, bu sahələr qeyri-ticari ÜDM-in 34.3%-ni vermiş və qeyri-ticari sektorda artımın 8.4 faiz bəndi bu sahələrin hesabına təmin olunmuşdur.

2008-ci ildə tikintidə 36%-lik artım qeydə alınmışdır ki, bu da qeyri-neft ÜDM-nin artım tempini 6.6 faiz bəndi yüksəltmişdir.

Ticarət və nəqliyyat kimi sahələrin də qeyri-neft ÜDM-nin artımında rolü böyük olmuşdur. Bu sahələr qeyri-neft ÜDM-in əvvəlki ilə nisbətən artımında uyğun olaraq 2.2% və 1,5% bəndi qədər paya malik olmuşdur.

1.2.3. Makroiqtisadi tarazlıq və qiymət indeksləri

2008-ci ildə makroiqtisadi tarazlıq yeni müstəviyə keçmiş, məcmu tələbin artım tempi ilə məcmu təklifin (qeyri-neft sektor) artım tempini arasındakı fərqli məhdudlaşması qeydə alınmışdır.

1.2.3.1. İstehlak qiymətləri indeksi. Qlobal mühitdə və onun təsiri ilə ölkə iqtisadiyyatında gedən proseslər 2008-ci ildə qiymətlərin dinamikasında öz əksini tapmışdır. İlin birinci yarısında beynəlxalq əmtəə bazarlarında qiymətlərin yüksəlməsi, xüsusən də ərzağın bahalaşması qiymətlərin yüksək tempə artımaqda davam etməsinə səbəb olurdu.

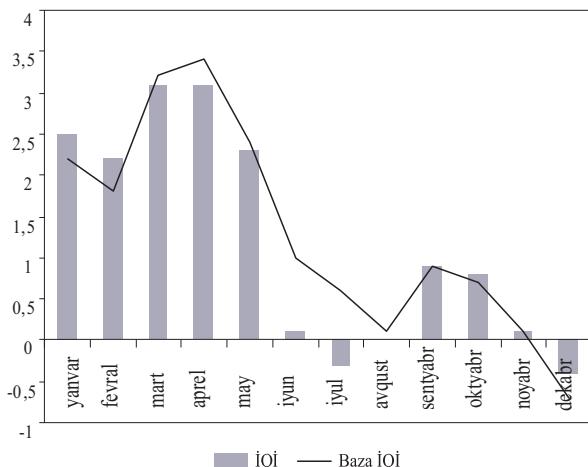
2008-ci ilin ikinci yarısından başlayaraq isə əsas ticarət tərəfdası olan ölkələrdə tələbin və dünya enerji qiymətlərinin azalması nəticəsində qlobal inflasiya prosesləri səngimmiş və bu öz təzahürünü ölkədə qiymətlərin səviyyəsinin azalmasında göstərmişdir.

2008-ci ildə dünya bazarında əmtəələrin qiyməti 18.4%, o cümlədən ərzaq məhsullarının qiymətləri 36.5% azalmışdır. İl ərzində Azərbaycanın ticarət tərəfdası olan ölkələrdə inflasiya səviyyəsi cəmi 5.6% (orta çəkili) təşkil etmişdir.

Qlobal deflyasiya meylləri, manatın çoxtərəfli məzənnəsinin möhkəmlənməyə başlaması və pul kütłəsinin artım tempinin stabillaşması illik inflasiyanın azalmasını şərtləndirmişdir.

Qeyd olunan amillərin təsiri altında 2008-ci ildə illik inflasiya 15.4% təşkil etmişdir. O cümlədən ərzaq məhsulları 19.3%, qeyri-ərzaq malları 10.9%, xidmətlər üzrə isə 9.7% olmuşdur. Hesablamalara görə 2008-ci ildə ölkədə qeydə alınmış inflasiyanın 7.6% bəndi idxlə inflasiyasının hesabına baş vermişdir.

Qrafik 7. 2008-ci ildə ümumi və baza inflasiya (aylıq, %-lə)

2008-ci ildə inflasiya prosesləri xərc amilləri ilə yanaşı tələb amillərindən də təsirlənmişdir. Belə ki, 2008-ci ildə əhalinin pul gəlirlərinin artımı qeyri-neft iqtisadiyyatının ixrac yönü və idxlə əvəzedici sahələrinin artım tempini üstələmişdir.

1.2.3.2. Sənaye istehsalçılarının qiymət indeksi (SİQi). 2008-ci ildə sənaye istehsalçılarının qiymət indeksi (SİQi) 33.4% azalmışdır. İstehsalçıların qiymət indeksinin neft sektorunda azalması, qeyri-neft sektorunda isə cüzi artması illik SİQi-nin qeyd olunan dəyişim tempini təmin etmişdir. Neft sektorunda istehsalçıların qiymət indeksinin azalmasında isə neft və qaz hasilatı sektoruna başlıca amil olmuşdur.

2008-ci ildə qeyri-neft sektorunda istehsalçı qiymətləri 3.9% artmışdır. Qeyri-neft sektorunda istehsalçı qiymətlərinin kəskin artmasının qarşısını 2008-ci ilin son rübündə yüngül və yeyinti sənaye sahələrində istehsalçı qiymətlərinin azalması almışdır.

tural sector was caused primarily by the high growth rate in the planting products output (7.2%). At the same time, livestock production also continued to grow.

Industry. In 2008 industry showed an overall growth rate of 7%. The growth in the processing industry was driven by the positive developments in all sectors other than the crop industry and amounted to 7.4%. The high upturn in the processing industry determined the 6.4% growth in the non-oil industrial output accounting for a 0.6 percentage points input into the non-oil sector growth.

As per the year's results, the private sector accounted for 62.2% of the overall output of the processing industry. The real growth rate of industrial goods produced by the private sector in 2008 made 6.2%.

1.2.2.2. Non-tradable sectors. As the implementation of large-scale infrastructural and social projects continued throughout 2008, the output of the non-tradable sector rose up to 19.6%. Throughout the year almost all areas of the non-tradable sector showed a two-digit growth rate. The increase of the non-oil GDP was caused primarily by the high level increase in the non-tradable sector.

The highest growth rate among the non-tradable sectors pertained to construction, domestic services and communications, which demonstrates improved quality of the aggregate demand and financial and material welfare of the nation. Thus, these sectors provided 34.3% of the non-tradable GDP as well as an 8.4% of the non-tradable sector's growth.

In 2008 the construction sector registered a growth rate of 36%, which contributed 6.6 percentage points to the overall growth of the non-oil GDP.

The trade and transport sectors also contributed greatly to the overall growth of the non-oil GDP. These sectors accounted for 2.2% and 1.5%, respectively, in the growth of the non-oil GDP as opposed to the previous year.

1.2.3. Macroeconomic balance and price indices

In 2008 the macroeconomic balance moved into a new phase while the difference between the growth rates of the aggregate demand and aggregate supply (non-oil sector) was diminished.

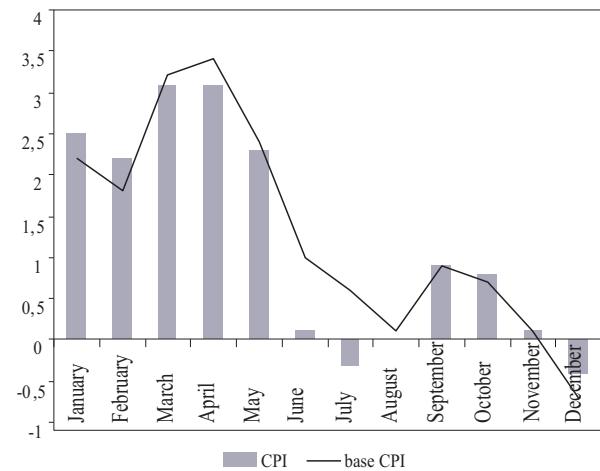
1.2.3.1. Consumer price index. The processes occurring in the global environment and the national

economy affected thereby had an effect on the development path of prices in 2008 as well. The price rise on the international commodity markets in the first half of the year, in particular the rise of food prices contributed to the overall growth of prices.

Starting from the second half of 2008, the decline of demand in the main trade partner countries coupled with the drop of world energy prices lead to activation of global inflationary processes, which showed through a decline of the domestic price levels. In 2008 world market prices of commodities decreased by 18.4%, including a 36.5% decline of food product prices. During the year the inflation rate in Azerbaijan's trading partner countries totaled to 5.6% (average-weighted).

Global deflationary trends, the Manat's rise in value against various currencies and stabilized growth of the money supply caused the yearly inflation to reduce.

Chart 7. Overall and baseline inflation in 2008 (monthly, %)

Affected by the above described factors the yearly inflation rate totaled to 15.4% in 2008. The inflation rate for food products was 19.3%, for non-food products 10.9% and 9.7% for services. Estimates show that 7.6% of the inflation registered in the country in 2008 was provided by the imports inflation.

The inflationary processes in 2008 were driven by demand factors in addition to expenditure factors. Thus, the growth of individual cash revenues overpassed the growth rates of the export-oriented and import-substituting sectors of the non-oil economy.

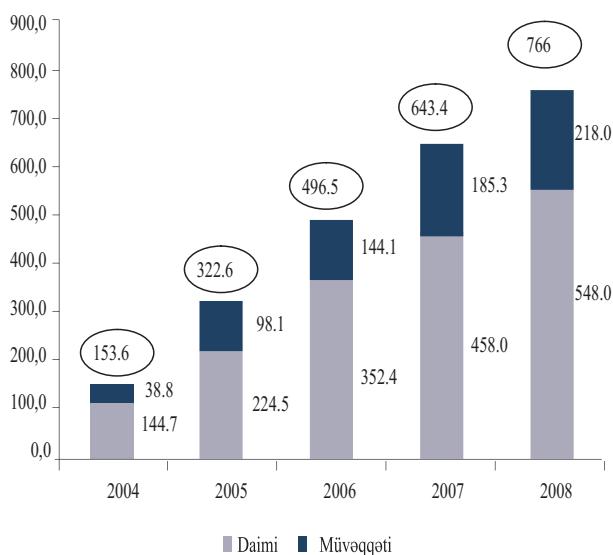
1.2.3.2. Industrial producers' price index (IPPI). In 2008 the industrial producers' price index (IPPI) declined by 33.4%. A decrease of the producers'

1.2.3.3. Kənd təsərrüfatı istehsalçılarının qiymət indeksi. 2008-ci ildə kənd təsərrüfatı istehsalçıları indeksi 12.3% yüksəlmüşdür. İstehsalçı qiymətləri bitkiçilik sahəsində 1.3%, diri mal-qara və heyvandarlıq məhsulları üzrə isə 19% artmışdır.

Bitkiçilik, bostan və bağçılıq məhsulları üzrə istehsalçı qiymətlərinin zəif artımı aqrar sferada istehsalçı qiymətlərinin artımını məhdudlaşdırılmışdır.

1.2.3.4. Məşgulluq. Məcmu tələbin artması fonunda 2008-ci ildə ölkədə məşgulluq səviyyəsinin yüksəlməsi davam etmişdir. Belə ki, il ərzində ölkədə 123 min yeni iş yerləri yaradılmışdır ki, bunun da 89.6 mini və ya 73%-i daimi iş yerləridir.

Qrafik 8. Yeni iş yerlərinin dinamikası, min nəfər

Cədvəl 2. Tədiyə balansının əsas göstəriciləri

	2007-ci il		2008-ci il	
	Mln. \$	ÜDM-də, %-lə	Mln. \$	ÜDM-də, %-lə
I. Cari əməliyyatlar hesabının saldosu	9018.9	28.8	16453.5	35.6
Xarici ticarət balansı	15224.3	48.6	23011.7	49.7
Xidmətlər balansı	-2131.0	-6.8	-2342.6	-5.1
Gəlirlər balansı	-5079.4	-16.2	-5266.0	-11.4
-İnvestisiya gəlirlərinin repatriasiyası	-4920.8	-15.7	-5346.9	-11.6
Cari transferlər balansı	1005.0	3.2	1050.4	2.3
II. Kapitalın və maliyyənin hərəkəti hesabının saldosu	-6120.8	-19.6	-4403.6	-9.5
Birbaşa investisiyalar	-5102.7	-16.3	-545.0	-1.2
- Azərbaycana cəlb olunmuş	4291.1	13.7	3982.4	8.6
- Xaricə yönəldilmiş	-285.6	-0.9	-555.6	-1.2
- İnvestisiyaların repatriasiyası	-9108.2	-29.1	-3971.8	-8.6
Neft bonusu	68.2	0.2	3.5	-
Kreditlər və digər investisiyalar	-1086.3	-3.5	-3862.1	-8.3
III. Tədiyə balansının ümumi saldosu	2898.1	9.2	12049.9	26.1

Beləliklə, 2003-cü ilin oktyabr ayından bəri ölkədə 766 min yeni iş yerləri yaradılmışdır. 2008-ci ildə muzdla işləyənlərin strukturunda qeyri-ticari sektorun payı 87%-ə çatmışdır.

1.3. Tədiyə balansı

1.3.1. Əsas tendensiyalar

2008-ci ildə tədiyə balansının ümumi saldosu müsbət 12.0 mlrd. \$ olmuş və ötən illə müqayisədə 4.2 dəfə artmışdır. Bu artım cari əməliyyatlar balansının pozitiv saldosundan qaynaqlanmışdır.

Tədiyə balansının cari əməliyyatlar hesabında son illər müşahidə olunan profisit ötən illə müqayisədə 1.8 dəfə artaraq 16.5 mlrd. \$ təşkil etmişdir. Cari əməliyyatlar balansının tərkib hissəsi olan xarici ticarət balansının müsbət saldosu keçən illə müqayisədə 1.5 dəfə artmışdır. Bu da kapitalın və maliyyənin hərəkəti hesabında yaranmış mənfi saldonu maliyyələşdirərək tədiyə balansının ümumi müsbət saldosunu şərtləndirmişdir.

Əvvəlki illərdə olduğu kimi 2008-ci ildə xarici iqtisadi əməliyyatlar neft-qaz sektorunu üzrə müsbət saldoya, qeyri-neft sektorunu üzrə isə mənfi saldoya malik olmuşdur.

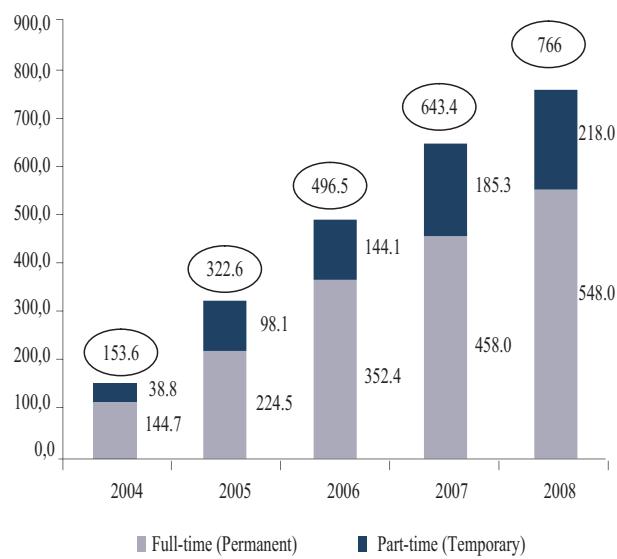
Neft-qaz sektorunu üzrə ümumi daxiləlmalar əsasən neftin ixracı və bu sektora cəlb edilən xarici kapitalın hesabına formalaşır. Bu sektor üzrə ödənişlər isə mənfəətin və investisiyaların repatriasiyasını, mexanizm və digər texnoloji avadanlıqların, xidmətlərin iddalının maliyyələşdirilməsinə sərf olunan vəsaitləri əks etdirir.

price index in the oil sector accompanied with a minor, slight upward climb of the non-oil sector's price index drove the aforementioned development of the yearly IPPI. The producers' price index dropped in the oil sector mainly because of the oil and gas production industries.

During 2008 the producers' prices grew by 3.9% in the processing industry. The drastic increase of the producers' prices in the non-oil sector was precluded by a decline of producers' prices in the light and food industries in the last quarter of 2008.

1.2.3.3. Agricultural producers' price index. In 2008 the agricultural producers' price index rose by 12.3%.

Chart 8. New jobs, thousand people

The producers' prices rose by 1.3% in the crop sector and by 19% in the livestock and cattle-breeding industries.

The crop, gardening and orchard products developed poorly in terms of producers' prices whereby restraining the overall agricultural producers' price growth.

1.2.3.4. Employment. Set against the background of growing aggregate demand the national employment rate continued to rise in 2008. Thus, 123 thousand new jobs were created during the year, of which 89.6 thousand or 73% are full-time, permanent jobs.

In general, a total of 766 thousand new jobs were created in the country since October 2003. In 2008, the non-tradable sector accounted for 87% in the structure of contracted workers.

1.3. Balance of payments

1.3.1. Main trends

The overall balance of payments in 2008 was in surplus of USD12.0 billion having risen by 4.2 times against the previous year. This growth was driven by the positive balance of the current account.

The surplus in the current account of the balance of payments that has been in effect lately further increased by 1.8 times against the last year and thus reached USD16.5 billion. The positive balance of foreign trade, a major component of the current account, increased by 1.5 times against the last year.

Table 2. Principal indicators of the balance of payments

	2007		2008	
	USD mln	As % of GDP	USD mln	As % of GDP
I. Balance of the current account				
Foreign trade balance	9018.9	28.8	16453.5	35.6
Balance of services	15224.3	48.6	23011.7	49.7
Balance of revenues	-2131.0	-6.8	-2342.6	-5.1
-Repatriation of investment revenues	-5079.4	-16.2	-5266.0	-11.4
Balance of current transfers	-4920.8	-15.7	-5346.9	-11.6
Balance of current transfers	1005.0	3.2	1050.4	2.3
II. Balance of the capital and finance account	-6120.8	-19.6	-4403.6	-9.5
Direct investments	-5102.7	-16.3	-545.0	-1.2
- To Azerbaijan	4291.1	13.7	3982.4	8.6
- To foreign countries	-285.6	-0.9	-555.6	-1.2
- Repatriation of investments	-9108.2	-29.1	-3971.8	-8.6
Petroleum bonus	68.2	0.2	3.5	-
Loans and other investments	-1086.3	-3.5	-3862.1	-8.3
III. Overall balance of payments	2898.1	9.2	12049.9	26.1

Neft-qaz sektorу üzrə yaranmış ümumi müsbət saldo iqtisadiyyatın digər sektorlarının xarici valyutaya tələbatının maliyyələşməsini və ölkənin valyuta ehtiyatlarının artmasını təmin etmişdir.

1.3.2. Cari əməliyyatlar hesabı

2008-ci ildə cari əməliyyatlar hesabında 16.5 mlrd. \$ məbləğində profisit yaranmışdır ki, bu da 2007-ci ilin müvafiq göstəricisindən 7.4 mlrd. \$ çoxdur.

Bu, əsasən xam neftin ixracının 2.0 mln. ton artması və onun 1 barrelinin orta qiymətinin müqayisə olunan dövrlər üçün 72.9 \$-dan 96.5 \$-a qədər yüksəlməsi ilə izah olunur. Nəticədə, ölkədən ixrac olunmuş xam neftin ümumi dəyəri 1.4 dəfə artaraq 26.3 mlrd. \$-a çatmışdır. Bu isə öz növbəsində xarici ticarət balansının müsbət saldosunun da 1.5 dəfə yüksəlməsini şərtləndirmişdir.

1.3.2.1. Xarici ticarət balansı. Xarici ticarət dövriyyəsi hesabat ilində 39.7% artaraq 38.2 mlrd. \$ təşkil etmişdir. Xarici ticarət balansı 23.0 mlrd. \$ məbləğində müsbət saldo ilə nəticələnmişdir.

Cədvəl 3. İxracın strukturu

	Məbləğ, mln.\$	2007-ci il Xüsusi çəkisi, %-lə	Məbləğ, mln.\$	2008-ci il Xüsusi çəkisi, %-lə
İxrac - cəmi	21269.3	100.0	30586.4	100.0
O cümlədən:				
1.Yanacaq-xammal məhsulları	20429.6	96.0	29098.9	95.1
- neft məhsulları	20039.4	94.2	28468.6	93.1
- digər xammal	390.2	1.8	630.3	2.0
2.Maşın və avadanlıq	207.1	1.0	203.5	0.7
3.Istehlak malları	556.1	2.6	581.2	1.9
4.Digər mallar	76.5	0.4	702.8	2.3
- təbii qaz	65.7	0.3	674.4	2.2

2008-ci ildə Azərbaycanın dünyannın 140 dövləti ilə ticarət əlaqələri olmuşdur. Xarici ticarətin 10%-i MDB üzvü olan dövlətlərin, 90%-i isə digər xarici dövlətlərin payına düşmüşdür. Ölkəmizin İtaliya, ABŞ, İsrail, Türkiye, Rusiya, Hindistan, Fransa, Birləşmiş Krallıq, İspaniya və Niderland ilə daha intensiv ticarət əlaqələri olmuşdur. Bütövlükdə, ölkənin idxal-ixrac əməliyyatlarının 72.3%-i adı çəkilən əsas tərəf müqabilləri olan 10 dövlət ilə aparılmışdır.

1.3.2.2. Əmtəə ixracı. 2008-ci ildə əmtəə ixracı 2007-ci ilə nisbətən 1.4 dəfə artaraq 30.6 mlrd. \$-ə

çatmışdır. İxrac olunmuş malların strukturunda neft məhsullarının payı 93.1% təşkil etmişdir.

Xarici dövlətlərə 28.5 mlrd. \$ neft məhsulları ixrac olunmuşdur ki, bu da 2007-ci ilin göstəricisindən 1.4 dəfə çoxdur. İxrac olunmuş bütün neft məhsullarının 2.2 mlrd. \$ neft emalı məhsullarının, 26.3 mlrd. \$ isə xam neftin ixracının payına düşür.

İxrac olunmuş xam neftin 24.2 mlrd. \$ Azərbaycan Beynəlxalq Əməliyyat Şirkəti (ABƏŞ) tərəfindən hasil olunmuş neftin ümumi dəyəridir. Bunun da 14.7 mlrd. \$ Azərbaycanın payına düşən, 9.5 mlrd. \$ isə "Ösrin müqaviləsi" ilə bağlı konsorsiumun xarici səhmdarlarının payına düşən neftin dəyəridir. İxrac olunmuş ümumi xam neftin 2.1 mlrd. \$ isə digər müəssisələr tərəfindən xaricə göndərilmişdir ki, bunun da 1.3 mlrd. \$ Şahdəniz yatağından hasil edilmiş kondensatın, 0.8 mlrd. \$ isə Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkətinin payına düşür.

2008-ci il ərzində ölkənin qeyri neft-qaz ixracının payına düşən malların ümumi dəyəri 33.7% artaraq 1443.4 mln. \$-a çatmışdır. Bu artım əsasən kimya məhsullarının, əlvan və qara metalların ixracının artımı hesabına olmuşdur.

1.3.2.3. Əmtəə idxalı. 2008-ci ildə istehlak mallarının idxalının ümumi dəyəri keçən ilə nisbətən 19.1% artmışdır. Bu artımın 211.5 mln. \$-ı ərzaq məhsullarının payına düşdüyü halda, 190.0 mln. \$-dan çoxu yalnız minik avtomobilərinin idxalı ilə bağlıdır.

Fiziki şəxslər tərəfindən idxalı (1214.9 mln. \$) və humanitar malları (30.9 mln. \$) da nəzərə alınmaqla 2008-ci il ərzində ölkəmizə 3020.3 mln. \$ məbləğində istehlak malları gətirilmişdir. Bunun da 34.5%-i ərzaq məhsullarının payına düşür.

It financed the negative balance in the capital and finance account to the point of making the overall balance of payments positive.

As was the case in the previous years, foreign economic transactions had a positive balance in the oil and gas sector and a negative balance in the non-oil sector.

The overall oil and gas revenues are formed chiefly from oil exports and foreign investments drawn to the industry. Payments in this sector represent repatriated profits and investments as well as funding costs associated with imports of mechanisms and other process equipment along with services.

The overall positive balance in the oil and gas industry helped finance the foreign exchange demand of other economic sectors as well as enhance the country's foreign exchange reserves.

1.3.2. Current account

In 2008 the current account formed a surplus of USD16.5 billion, which is greater than the relevant indicator of 2007 by USD7.4 billion.

This is primarily due to the 2.0 mln ton increase of crude oil exports coupled with the average price per barrel leap from USD72.9 to USD96.5 over the period in question. As a result the total value of crude oil exported reached USD26.3 billion having increased by 1.4 times. This, in turn, caused the positive balance of foreign trade to increase by 1.5 times.

1.3.2.1. Balance of foreign trade. The foreign trade turnover amounted to USD38.2 billion having increased by 39.7% during the reported year. The foreign trade balance arrived at a positive USD23.0 billion.

In 2008 Azerbaijan maintained trading relations

with 140 countries across the globe. In foreign trade CIS countries had a share of 10% while other foreign countries accounted for the remaining 90%. Azerbaijan further intensified its trading affairs with Italy, USA, Israel, Turkey, Russia, India, France, United Kingdom, Spain and the Netherlands. Overall, the above mentioned 10 countries alone accounted for 72.3% of the country's total imports and exports transactions during the year.

1.3.2.2. Exports of goods. In 2008, exports of goods reached USD30.6 billion having increased by 1.4 times. Petroleum products accounted for 93.1% of the total exports.

USD28.5 billion worth of petroleum products were exported to foreign countries, which is 1.4 times greater than the scope of 2007. Out of the total petroleum products exported petroleum processing products accounted for USD2.2 billion and crude oil exports for USD26.3 billion.

USD24.2 billion is the value of oil produced by the Azerbaijan International Operating Company (AIOC), out of the total oil exports. Of this, USD14.7 billion is the value of Azerbaijan's share of oil and USD9.5 billion is the share of the foreign stakeholders in the Contract of the Century consortium. USD2.1 billion worth of crude oil exports were made by other entities, of which USD1.3 billion pertained to the condensate produced from the Shakhdeniz field and USD0.8 billion is the share of the State Oil Company of the Republic of Azerbaijan.

In 2008, the total value of the country's share in the oil and gas exports amounted to USD1443.4 million, having increased by 33.7%. This increase was caused primarily by the growing exports of chemical products, ferrous and non-ferrous metals.

Table 3. Structure of exports

	Amount, USD mln	As percentage of total	Amount, USD mln	As percentage of total
Total exports	21269.3	100.0	30586.4	100.0
Of which:				
1.Fuel and raw materials	20429.6	96.0	29098.9	95.1
- petroleum products	20039.4	94.2	28468.6	93.1
- other raw/input materials	390.2	1.8	630.3	2.0
2.Machinery and equipment	207.1	1.0	203.5	0.7
3.Consumer goods	556.1	2.6	581.2	1.9
4.Other goods	76.5	0.4	702.8	2.3
- natural gas	65.7	0.3	674.4	2.2

Cədvəl 4. İdxalın strukturu

	Məbləğ, mln.\$	2007-ci il Xüsusi çəkisi, %-lə	Məbləğ, mln.\$	2008-ci il Xüsusi çəkisi, %-lə
İdxal-cəmi	6045.0	100.0	7574.7	100.0
cümlədən:				
1.İstehlak malları	2535.6	41.9	3020.3	39.9
- ərzaq məhsulları	831.3	13.7	1042.8	13.8
- digərləri	1704.3	28.2	1977.5	26.1
2.İnvestisiya yönümlü mallar	1063.6	17.6	912.8	12.0
- beynəlxalq neft-qaz konsorsiumları	872.0	14.4	717.7	9.5
- digərləri	191.6	3.2	195.1	2.5
3. Digər mallar	2445.8	40.5	3641.6	48.1

İdxalın strukturunda xarici investisiyalar hesabına götərilmiş maşın-avadanlıqların və malların xüsusi çəkisi 12.0% təşkil edərək 912.8 mln. \$ olmuşdur. Bunun 78.6%-ni beynəlxalq neft-qaz kontraktları çərçivəsində istifadə olunmuş investisiyalar hesabına idxl edilmiş mallar təşkil edir. Bundan başqa ölkəyə ümumi məbləği 3641.6 mln. \$ olan istehsal təyinatlı maşın-avadanlıq, kimya, qara və əlvan metal məhsulları da götərilmişdir.

1.3.2.4. Xidmətlər balansı. 2008-ci ildə xarici dövlətlərlə Azərbaycanın iqtisadi əlaqələrində qarşılıqlı xidmətlər əsas yerlərdən birini tutmuşdur və bu xidmətlərin ümumi həcmi 5436.4 mln. \$ təşkil etmişdir. Bunun 3889.5 mln. \$-ı qeyri-rezidentlər tərəfindən Azərbaycanın rezidentlərinə, 1546.9 mln. \$-ı isə Azərbaycan rezidentlərinin xarici ölkələrin rezidentlərinə göstərdiyi xidmətlərdir. Beləliklə, xidmətlər balansının saldosu mənfi 2342.5 mln. \$ olmuşdur.

Qarşılıqlı xidmətlər dövriyyəsinin 27.2%-i nəqliyyat xidmətləri üzrə aparılan əməliyyatların payına düşür. Ümumi dəyəri 1476.4 mln. \$-a bərabər olan nəqliyyat xidmətlərinin 46.2%-i Azərbaycan rezidentlərinin xarici dövlətlərin nəqliyyat sistemlərindən istifadə etmələri ilə əlaqədardır.

Öz növbəsində Azərbaycanın rezidentlərinin göstərdiyi nəqliyyat xidmətlərinin ümumi dəyəri 31.3% artaraq 793.9 mln. \$ olmuşdur. Bu vəsaitin böyük hissəsi TRASEKA layihəsi çərçivəsində ölkə ərazisi vasitəsilə Orta Asiya ölkələri ilə Avropa ölkələri arasında tranzit yükdaşımalarının intensivləşməsi nəticəsində əldə edilmişdir.

2008-ci il ərzində xarici ölkə vətəndaşlarına turizmlə bağlı göstərilən xidmətlərin dəyəri 190.2 mln. \$ məbləğində qiymətləndirilmişdir. Bunun 39.0%-i qeyri-rezidentlərin Azərbaycana işgüzar səfərləri ilə

bağlıdır. Bu səfərlərlə bağlı xarici iş adamlarına göstərilən xidmətlərin dəyəri keçən illə müqayisədə 15.1 mln. \$ artaraq 74.2 mln. \$-a çatmışdır.

Öz növbəsində xarici ölkələr tərəfindən Azərbaycan rezidentlərinə turizmlə bağlı göstərilən xidmətlərin dəyəri 31.0% artaraq 341.1 mln. \$ məbləğində olmuşdur. Bunun 92.1%-i Azərbaycan vətəndaşlarının şəxsi səfərləri ilə bağlı xarici ölkələrdə olarkən sərf etdikləri xərcərinin (məkik idxal istisna olmaqla) payına düşür.

1.3.2.5. Gəlirlər balansı. Gəlirlər üzrə daxil olmaların və ödənişlərin ümumi dövriyyəsi 6.4 mlrd. \$-ı ötmüşdür. Bunun 90.8%-ni (5.9 mlrd. \$) Azərbaycandan ödənişlər təşkil edir. Bu məbləğin isə əsas hissəsinə (5.0 mlrd. \$) Azərbaycan Beynəlxalq Əməliyyat Şirkətinin xarici investorlarının payına düşən gəlirlərinin repatriasiyası (xam neft şəklində), qeyri-rezidentlərə ödənilmiş əmək haqları (168.3 mln. \$) və xarici kreditlərdən istifadəyə görə ödənilən faizlər (280.5 mln. \$) təşkil edir.

Gəlirlərlə bağlı ölkəyə daxil olmuş vəsait 2007-ci ilin göstəricisinə nisbətən 81.5% artaraq 595.1 mln. \$ olmuşdur. Bunun isə əsas hissəsinə (283.9 mln. \$) Dövlət Neft Fondu vəsaitlərinə, (163.4 mln. \$) Milli Bankın sərəncamında olan xarici valyuta ehtiyatlarına və (26.2 mln. \$) bankların xaricdə yerləşdirilmiş aktivlərinə hesablanmış faizlər üzrə gəlirlər təşkil edir.

1.3.2.6. Cari transfertlər balansı. Cari transfertlər üzrə xarici ölkələrlə aparılan əməliyyatların ümumi dəyəri 1949.8 mln. \$ məbləğində qiymətləndirilmişdir. Bu məbləğin 76.9%-ni ölkəyə daxil olmalar təşkil edir. Belə ki, xarici ölkələrdən daxil olan pul baratlarının, humanitar malların, texniki və digər yardımınların ümumi dəyəri 2007-ci il nisbətən 186.7 mln. \$ artaraq 1500.1 mln. \$-a çatmışdır.

Table 4. Structure of imports

	Amount, USD mln	2007 As per- centage of total	Amount, USD mln	2008 As percent- age of total
Total imports	6045.0	100.0	7574.7	100.0
Of which:				
1.Consumer goods	2535.6	41.9	3020.3	39.9
- food products	831.3	13.7	1042.8	13.8
- other	1704.3	28.2	1977.5	26.1
2.Investment quality goods	1063.6	17.6	912.8	12.0
- international oil and gas consortiums	872.0	14.4	717.7	9.5
- other	191.6	3.2	195.1	2.5
3. Other goods	2445.8	40.5	3641.6	48.1

1.3.2.3. Imports of goods. In 2008 imports of consumer goods rose in value by 19.1% against the last year. While food products accounted for USD211.5 million of that growth, over USD190.0 million were derived from only passenger car imports.

Taking account of individual imports (USD1214.9 million) and humanitarian goods (USD30.9 million), USD3020.3 million worth of consumer goods were imported to Azerbaijan during 2008. Of that amount food products accounted for 34.5%.

Imports of machinery and equipment and goods financed by foreign investments accounted for 12.0% of the total imports thus amounting to USD912.8 million. Out of this amount, imports of goods financed by investments used under the international oil and gas contracts totaled to 78.6%. Furthermore, industrial machines and equipment, chemical, ferrous and non-ferrous metal products for a total worth of USD3641.6 million were imported to the country.

1.3.2.4. Balance of services. Mutual services held a special place in Azerbaijan's economic relations with foreign countries in 2008, amounting to USD5436.4 million. Of this, services provided by non-residents to Azerbaijani residents totaled to USD3889.5 million, and services provided by Azerbaijani residents to foreign residents amounted to USD1546.9 million. Thus, the balance of services equaled to negative USD2342.5 million.

Transportation services accounted for 27.2% of the total services turnover. 46.2% of the USD1476.4 million worth of transport services related to the use of foreign transportation systems by Azerbaijani residents.

In its turn, the total value of transportation services provided by Azerbaijani residents amounted to USD793.9 million, having risen by 31.3%. The bulk of

this amount was generated from more intensified cargo transits through Azerbaijan under the TRACECA project among the Central Asian and European countries.

Travel-related services provided to foreign country residents in 2008 were put at USD190.2 million. Of this, 39.0% pertained to business trips of foreign residents to Azerbaijan. Services provided to foreign businessmen in association with such trips amounted to USD74.2 million having risen in value by USD15.1 million.

In their turn, the total value of travel-related services provided by foreign countries to Azerbaijani residents amounted to USD341.1 million, having gone up by 31.0%. Of this, 92.1% represented the spending of Azerbaijani residents while traveling to foreign countries (excluding shuttle imports).

1.3.2.5. Balance of revenues. The total turnover of revenues and payments passed USD6.4 billion. Of this, 90.8% (USD5.9 billion) represented payments leaving Azerbaijan, while the core of that amount (USD5.0 billion) represents the repatriation of income of the Azerbaijan International Operating Company's foreign investors (as crude oil), remuneration to non-residents (USD168.3 million) and interest on foreign loans (USD280.5 million).

Revenues imported to the country amounted to USD595.1 million, having gone up by 81.5% against the year 2007 rate. A major portion of that amount (USD283.9 million) represents interest accrued on the State Oil Fund's assets; on the National Bank's foreign exchange reserves (USD163.4 million) and the banks' foreign assets (USD26.2 million).

1.3.2.6. Balance of current transfers. Transactions with foreign countries relating to current transfers totaled to USD1949.8 mln in value. Of this, 76.9% represent the country's revenues. Thus, bank notes,

Bu daxilolmaların 94.4%-ni xarici ölkələrdən fiziki şəxslərə köçürürlən pul baratları, 2.1%-ni ölkəyə gətirilən humanitar idxal mallarının dəyəri, 3.5%-ni isə digər daxilolmalar təşkil edir.

Bütövlükdə, cari transfertlər üzrə əməliyyatların müsbət saldosu 2007-ci ilə nisdətən 4.5% artaraq 1050.4 mln. \$ təşkil etmişdir.

1.3.3. Kapitalın və maliyyənin hərəkəti

2008-ci ildə xaricdən cəlb olunmuş kapitalın ümumi həcmi 7.6 mld. \$ təşkil edərək əvvəlki ilin göstəricisindən 9.7% çox olmuşdur. Bu göstəricinin artımı əsasən dövlət təminatı olmayan xarici kreditlərin və qeyri-neft sektoruna birbaşa investisiyaların cəlb olunması ilə bağlıdır.

1.3.3.1. Birbaşa investisiyalar. Birbaşa investisiyalar formasında xaricdən cəlb olunmuş sərmayələrin ümumi məbləği 4.0 mld. \$-a yaxın olmuşdur. Bu investisiyaların strukturunda neft-qaz sektorunun xüsusi çəkisi 83.9% təşkil etmişdir. Bu sərmayələr iri neft-qaz layihələrinin, əsasən BP Eksploreyşn (Şah

Birbaşa investisiyalar üzrə xaricə yönəldilmiş və repatriasiya olunmuş sərmayələrin ümumi məbləği 53.0% az olaraq 4.0 mld. \$ təşkil etmişdir. Bu azalmanın səbəbi “Əsrin müqaviləsi” çərçivəsində ABƏŞ-in fəaliyyəti ilə bağlı əvvəlki dövrlərdə ölkə iqtisadiyyatında istifadə olunmuş birbaşa investisiyalar üzrə kapitalın repatriasiyasının azalması ilə bağlıdır. Belə ki, 2007-ci ildə neft-qaz sektor üzrə repatriasiya olunmuş investisiyaların həcmi 9.1 mld. \$ məbləğində olduğu halda, 2008-ci ildə bu göstərici 2.3 dəfə azalaraq cəmi 3.9 mld. \$ təşkil etmişdir.

1.3.3.2. Kreditlər və digər investisiyalar. 2008-ci ilin yekunları üzrə tədiyə balansında eks etdirilmiş kredit və digər investisiyaların ümumi məbləği 3583.5 mln. \$ təşkil etmişdir və bu keçən ilin göstəricisindən 1.6 dəfə çoxdur. Bu məbləğin yalnız 19.5%-i (698.7 mln. \$) birbaşa dövlət və dövlət təminatı əsasında cəlb olunmuş kreditlərdir (beynəlxalq maliyyə və digər təşkilatlar tərəfindən ayrılmış kreditlər). Yerdə qalan 2344.6 mln. \$ vəsait isə dövlət təminatı olmayan kreditlərdir ki, bunun da 683.1 mln. \$ ARDNŞ tərəfindən cəlb olunmuşdur. Bu

Cədvəl 5. Cəlb olunmuş xarici kapitalın strukturu

	Mln. \$-la	2007-ci il Xüsusi çə- kisi, %-la	Mln. \$-la	2008-ci il Xüsusi çə- kisi, %-la	2008-ci il 2007-ci ilə nisbətən,
Birbaşa investisiyalar	4526.0	65.6	3982.6	52.6	88.0
- neft-qaz sektoru	4086.1	59.2	3339.8	44.1	81.7
- digər sektorlar	439.9	6.4	642.8	8.5	146.1
Kreditlər və digər investisiyalar	2305.9	33.4	3583.5	47.3	155.4
- dövlət təminatlı kreditlər	441.3	6.4	698.7	9.2	158.3
- dövlət təminatı olmayan kreditlər	1435.3	20.8	2344.6	31.0	163.4
- neft-qaz sektoru	460.4	6.7	690.1	9.1	149.9
- banklar	842.7	12.2	1278.5	16.9	151.7
- digərləri	132.2	1.9	376.0	5.0	284.4
- digər investisiyalar	429.3	6.2	540.2	7.1	125.8
CƏMİ	6900.1	100.0	7569.6	100.0	109.7

Dəniz) Ltd. layihəsi və Azərbaycan Beynəlxalq Əməliyyat Şirkətinin Azəri-Çıraq-Günəşli yatağında görülən işlərin maliyyələşdirilməsi ilə əlaqədar ölkə iqtisadiyyatında istifadə olunmuşdur.

Qeyri-neft sektoruna isə cəlb olunmuş birbaşa investisiyaların ümumi məbləği keçən ilə nisbətən 1.5 dəfə artaraq 642.8 mln. \$ olmuşdur. Bu da ölkəyə cəlb olunmuş birbaşa xarici investisiyaların ümumi həcmimin 16.1%-ni təşkil etmişdir.

Vəsait əsasən ARDNŞ-in Gürcüstan və Türkiyədəki enerji resursları layihələrinin maliyyələşdirilməsinə yönəldilmişdir.

Dövlət təminatı olmayan digər kreditlərin 1661.5 mln. \$ isə əsasən banklar (1278.5 mln. \$), digər müəssisələr və firmalar tərəfindən cəlb olunmuşdur.

Hesabat dövründə ölkənin strateji valyuta ehtiyatları 2.5 dəfə artaraq 01 yanvar 2009-cu il tarixinə 18555.4 mln. \$ həcmində olmuşdur.

humanitarian goods, technical and other assistances imported from foreign countries reached USD1500.1 million having increased by USD186.7 million against the year of 2007.

94.4% of these revenues represent bank notes transferred from foreign countries to individuals, 2.1% humanitarian goods imported to the country and 3.5% other revenues.

Overall, the positive balance of current transfers totaled to USD1050.4 million through an increase of 4.5% against the level of 2007.

1.3.3. Capital and cash flows

Foreign capital drawn to the country in 2008 totaled to USD7.6 billion, which is 9.7% greater than the last year's rate. The rise of this indicator was driven primarily by foreign loans not guaranteed by the government and direct investments drawn to the non-oil sector.

1.3.3.1. Direct investments. Total investments drawn from foreign countries in the form of direct investments neared USD4.0 billion. The oil and gas industry accounted for 83.9% of the total invest-

the previous year. This amount represented 16.1% of the total direct investments drawn to the country.

Total investments directed abroad and repatriated in association with direct investments amounted to USD4.0 billion, having decreased by 53.0%. This decline was caused by a decrease of capital repatriation on direct investments used in the national economy in line with the AIOC's operations under the Contract of the Century. Thus, while total investments repatriated in 2007 in the oil and gas industry made USD9.1 billion, this indicator declined by 2.3 times in 2008 thus amounting to USD3.9 billion.

1.3.3.2. Loans and other investments. Loans and investments reflected in the balance of payments in 2008 totaled to USD3583.5 mln, which is greater than the last year's level by 1.6 times. Of this amount only 19.5% (USD698.7 mln) represented loans obtained directly by the government and with sovereign guarantees (loans from international financial and other institutions). The remaining USD2344.6 mln represents loans without sovereign guarantees, of which USD683.1 mln were obtained by the SOCAR. These loan proceeds were used by

Table 5. Structure of foreign investments drawn

	USD mln	2007 As per- centage of total	USD mln	2008 As percen- tage of total	2008 vs. 2007, %
Direct investments	4526.0	65.6	3982.6	52.6	88.0
- oil and gas sector	4086.1	59.2	3339.8	44.1	81.7
- other sectors	439.9	6.4	642.8	8.5	146.1
Loans and other investments	2305.9	33.4	3583.5	47.3	155.4
- sovereign-guaranteed loans	441.3	6.4	698.7	9.2	158.3
- loans w/o sovereign guarantee	1435.3	20.8	2344.6	31.0	163.4
- oil and gas sector	460.4	6.7	690.1	9.1	149.9
- banks	842.7	12.2	1278.5	16.9	151.7
- other	132.2	1.9	376.0	5.0	284.4
- other investments	429.3	6.2	540.2	7.1	125.8
TOTAL	6900.1	100.0	7569.6	100.0	109.7

ments. These investments were used in the national economy to finance large-scale oil and gas projects, mainly BP Exploration (Shahdeniz) Ltd. project and operations carried out at the Azeri-Chirag-Gunesly field of the Azerbaijan International Operating Company.

Direct investments to the non-oil sector totaled to USD642.8 million having risen by 1.5 times against

the SOCAR mainly to finance the energy projects in Georgia and Turkey.

USD1661.5 mln of other loans without sovereign guarantees were acquired mainly by banks (USD1278.5 mln), other entities and firms.

During the reported period the country's strategic foreign exchange reserves increased by 2.5 times thus totaling to USD18555.4 mln as of January 1, 2009.

II. PUL VƏ MƏZƏNNƏ SİYASƏTİ

2.1. 2008-ci ildə pul siyasetinin rejimi və yerinə yetirilmə vəziyyəti

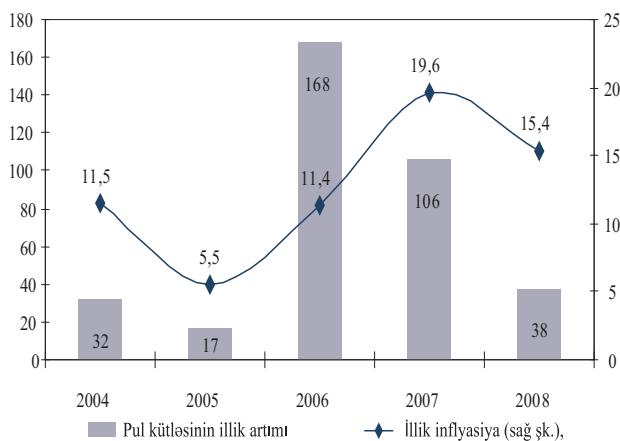
2008-ci ildə Milli Bankın pul siyaseti qlobal iqtisadi şəraitin pisləşməsi şəraitində həyata keçirilmişdir.

Bu şəraitdə Milli Bankın pul siyaseti qarşısında ölkədə makroiqtisadi tarazlığın saxlanılmasına dəstək vermək, habelə bank-maliyyə sisteminde sabitliyi qorumaq kimi vəzifələr qoyulmuşdur.

Bu vəzifələrin reallaşdırılması istiqamətində görülən tədbirlər 2008-ci ildə ölkədə makroiqtisadi dayanıqlığın qorunmasında müüm rol oynamışdır.

2008-ci ildə pul siyasetinin son hədəfi olan inflasiya səviyyəsi beynəlxalq təşkilatların proqnozlaşdırıldığından (20-22%) və 2007-ci ildəkindən (19.6%) az olmuş və 15.4% təşkil etmişdir. Bu Hökumətin və Milli Bankın antiinflasiya siyaseti, eləcə də 2008-ci ilin ikinci yarısında beynəlxalq əmtəə bazarlarında qiymətlərin azalmasının təsiri nəticəsində mümkün olmuşdur. İnflasiyanın azalması əhalinin real gəlirlərinin artımına müsbət təsir göstərmişdir.

Qrafik 9. Pul kütləsi və illik inflasiya, %-lə

Milli Bankın pul siyaseti iqtisadiyyatın pula olan tələbin adekvat ödənilməsini təmin etmiş, 2008-ci il ərzində iqtisadiyyatın monetizasiyası artmaqdə davam etmişdir.

İl ərzində məzənnə siyasetinin effektivliyinin

artırılması istiqamətində görülən institusional tədbirlər Milli Bankın çoxtərəfli məzənnə indekslərinə təsir imkanlarını artırılmışdır. Eyni zamanda Milli Bankın valyuta bazarındaki davranışını dəyişmiş, nəticədə Milli Bankın tətbiq etdiyi de-faktö məzənnə rejiminin yeni beynəlxalq statusu formalaşmışdır. Belə ki, Beynəlxalq Valyuta Fondu (BVF) Azərbaycanı əvvəlki “sürükən bağlılıq” rejimindən qarşı daha liberal olan “sürünən dəhliz” məzənnə rejiminə malik ölkələr qrupuna daxil etmişdir. BVF-nin tətbiq etdiyi yeni təsnifata görə bu rejim üzən məzənnə rejimlərindən sonra ən liberalıdır.

Beləliklə, 2008-ci ildə Milli Bankın pul və məzənnə siyasetinin yeni əməliyyat dizaynı formalaşmışdır. Bu dizayn manatın nominal effektiv məzənnəsi (NEM) və M2 pul aqreqatından aralıq hədəflər kimi istifadə etməyi nəzərdə tutur.

Milli Bankın pul siyasetinin aralıq hədəflərindən asılı olaraq onun əməliyyat hədəflərini müəyyənləşdirilir.

- NEM-in müəyyən olunmuş illik aralıq hədəfinə nail olmaq üçün Milli Bank valyuta səbəti üzrə hədəf göstəricidən istifadə edir. Valyuta səbəti müəyyən miqdarda götürülen xarici valyutalar toplusudur. Səbətin hədəflənən dəyəri ilə NEM-in hədəf səviyyəsi arasında əlaqə səbətə daxil olan iki əsas valyutanın – avro və dolların mübadilə məzənnələrinin və digər valyutaların proqnozları əsasında müəyyən olunur.

- Pul kütləsi üzrə aralıq hədəfə nail olmaq üçün Milli Bank əməliyyat hədəfi kimi pul bazasından istifadə edir. Pul bazası üzrə əməliyyat hədəfindən asılı olaraq pul siyaseti alətlərinin kəmiyyət parametrləri, o cümlədən açıq bazar əməliyyatlarının məbləği və s. müəyyənləşdirilir.

Ümumilikdə, 2008-ci ildə Milli Bankın yeritdiyi pul siyaseti, preventiv rejimdə qəbul edilən qərarlar və görülən qabaqlayıcı tədbirlər maliyyə sabitliyinin qorunmasına yardım etmişdir.

II. MONETARY AND EXCHANGE RATE POLICY

2.1. Monetary policy regime and implementation status in 2008

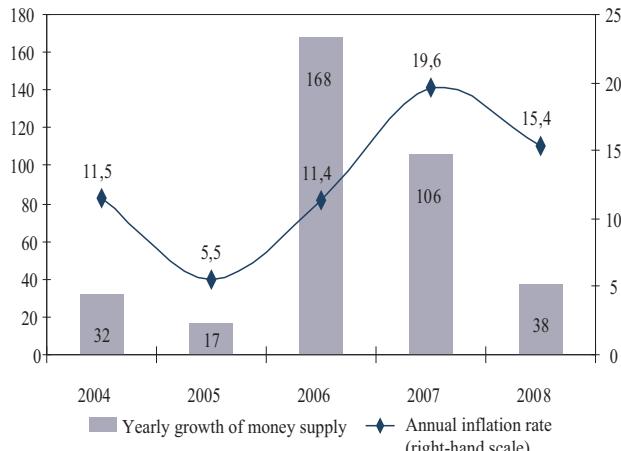
In 2008 the National Bank pursued its monetary policy in an environment of deteriorating global economic conditions.

In such an environment the National Bank's monetary policy followed the principal objective of supporting the country's macroeconomic balance as well as preserving and maintaining the banking and financial system's stability.

Actions taken in order to realize these objectives played an important role in preserving the country's macroeconomic sustainability in 2008.

In 2008, the ultimate target of the monetary policy, the inflation rate, was below the projections and forecasts of the international institutions (20-22%) and the actual rate of 2007 (19.6%), equaling 15.4%. This was made possible by the Government's and National Bank's anti-inflation policy as well as by the reducing effect of the international commodity market price downfall. The decline of inflation had a positive effect on individual/household real income.

Chart 9. Money supply and annual inflation rate, %

The National Bank's monetary policy served the purpose of adequately covering the economy's cash requirements and continued the monetization of the economy in 2008.

Institutional measures taken during the year in order to improve the efficiency and effectiveness of the exchange rate policy enhanced the National Bank's capabilities in terms of multi-lateral exchange rate indices. At the same time, the National Bank shifted its currency market behavior, whereby the de-facto exchange rate regime applied by the National Bank developed its own new international status. Thus, the International Monetary Fund (IMF) moved Azerbaijan from the previous group of countries with the "hard peg" exchange rate regime to the group with a more liberal "crawling band" approach. The IMF's new classification defines this regime as the most liberal after floating exchange rate regimes.

Thus, the National Bank's monetary and exchange rate policy developed its new operating design in 2008. This design implies using the Manat's nominal effective exchange rate (NEER) and M2 money aggregates as intermediate targets.

The National Bank's operating targets are defined based on the transitional targets of the monetary policy.

- In order to accomplish the identified intermediate annual NEER targets the National Bank uses a target currency basket. The currency basket is a set of foreign currencies in a certain amount. The relation between the targeted value of the basket and the target level of the NEER is determined based on the projected/forecast exchange rates of the two principal currencies forming up the basket, Euro and US Dollar, and other currencies.

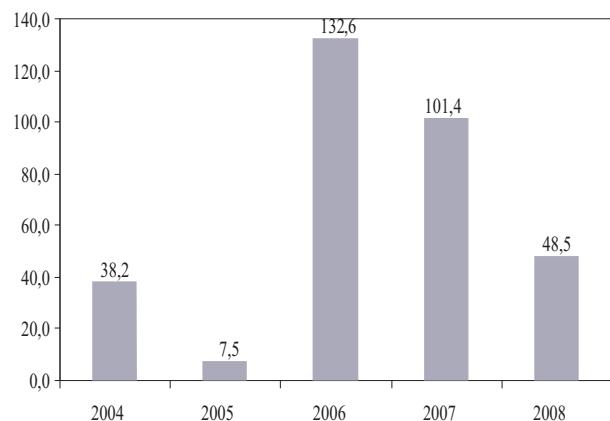
- In order to realize the intermediate target of money supply the National Bank uses the monetary base as the operating target. Depending on the operating target of the monetary base, the quantitative parameters of the monetary policy tools as well as the scope of open market transactions and other indicators are identified.

In general, the monetary policy pursued by the National Bank in 2008, its preventive decisions and proactive measures helped maintaining the financial stability.

2.2. Pula tələb və pul aqreqatları

2008-ci ildə iqtisadi artımın daha da sürətlənməsi şəraitində pula tələbin artımı davam etmişdir.

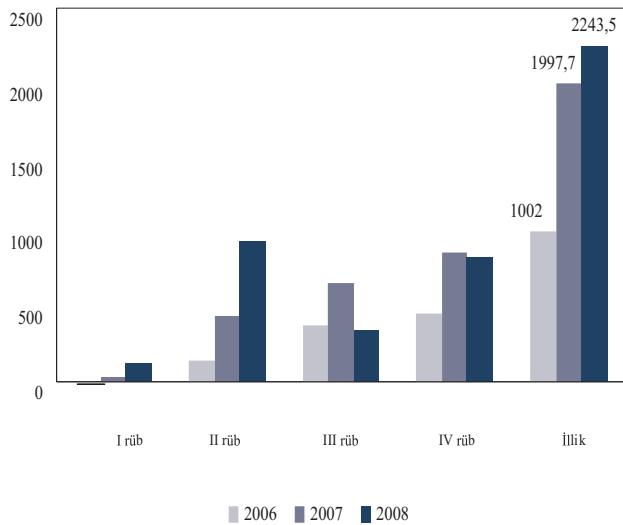
Qrafik 10. Pul bazasının illik artım tempi, %-lə

Pula tələbin artmasına adekvat olaraq pul siyasetinin operativ hədəfi olan manatla pul bazası ötən ilə nisbətən 48,5% bəndi artaraq 2008-ci ilin sonuna 4781,3 mln. manat təşkil etmişdir.

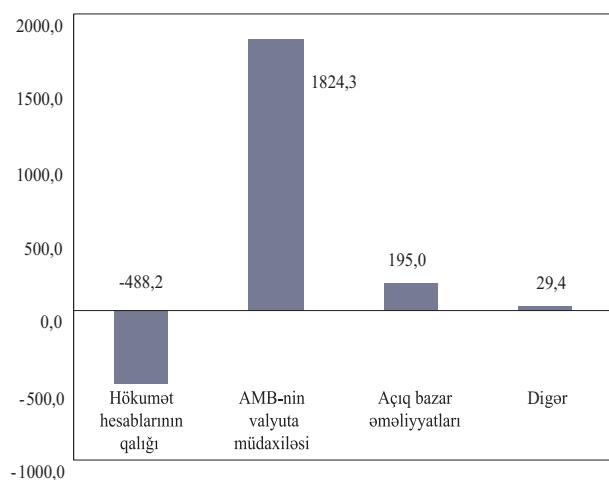
Mövsumi amillərin təsiri ilə bağlı hesablamalar göstərir ki, 2008-ci ilin yekunu üzrə mövsumi təmizlənmiş pul bazası da ötən ilə nisbətən 50,4% artmışdır. Pul bazasının əsas artım kanalı Milli Bankın alış yönü müdaxiləsi olmuşdur.

Qrafik 11. Milli Bankın valyuta bazarına müdaxiləsi, mln. ABŞ dolları

2008-ci il ərzində Milli Bankın valyuta bazarına xalis müdaxiləsinin həcmi ötən illə müqayisədə 12,3% bəndi artaraq 2,24 mlrd. ABŞ dolları təşkil etmişdir.

Qrafik 12. 2008-ci il ərzində pul bazasının dəyişməsinə təsir göstərən amillər, (mln. manatla)

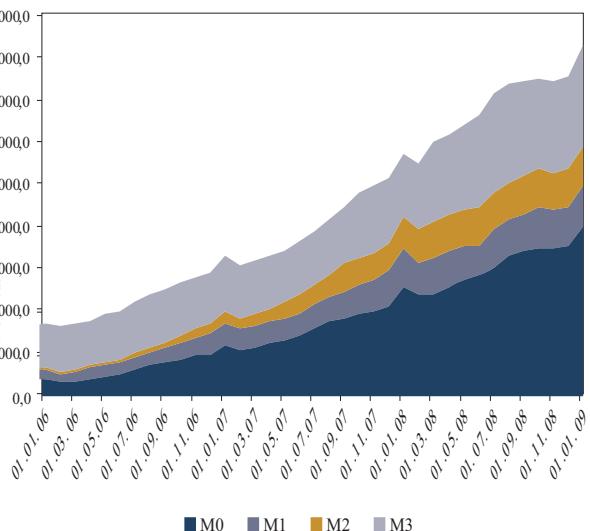

Pul bazasının dəyişimi pul multiplikatoru vasitəsilə pul kütłesinin dəyişiminə təsir göstərmişdir. 2008-ci ilin sonuna ümumi pul multiplikatoru 1,71, manatla pul multiplikatoru isə 1,27 səviyyəsində olmuşdur.

2008-ci ilin sonuna manatla geniş pul kütlesi (M2) ötən ilin əvvəlinə nəzərən 1679,4 mln. manat və ya 38,2% artaraq 6081,0 mln. manat təşkil etmişdir.

M2 pul aqreqatının strukturunda keyfiyyət dəyişiklikləri davam etmişdir. Belə ki, geniş pul kütłesinin mühüm elementi olan nağdsız dövriyyənin yüksək templə artması davam etmişdir. Ötən ilə nisbətən manatla əmanətlər və depozitlər 12,5%, o cümlədən manatla tələb olunanadək əmanət və depozitlər 6,0%, manatla müddətli əmanət və depozitlər isə 20,6% artmışdır.

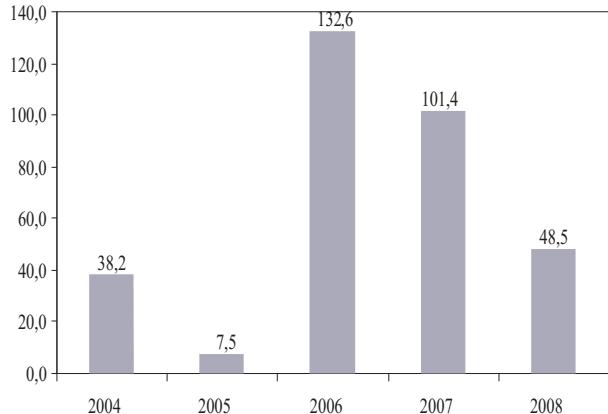
Qrafik 13. Pul aqreqatlarının dinamikası, mln. manatla

2.2. Money demand and monetary aggregates

The demand for cash continued to grow as the economic growth furthered in 2008.

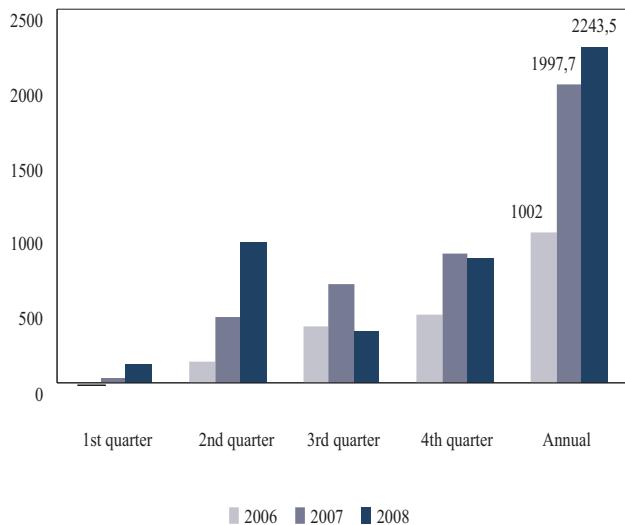
Chart 10. Annual growth rate of the monetary base, %

Adequate in relation to the growth of money demand, the Manat monetary base, an operating target of the monetary policy, increased by 48.5% against the last year, thus amounting to AZN4781.3 mln by the end of 2008.

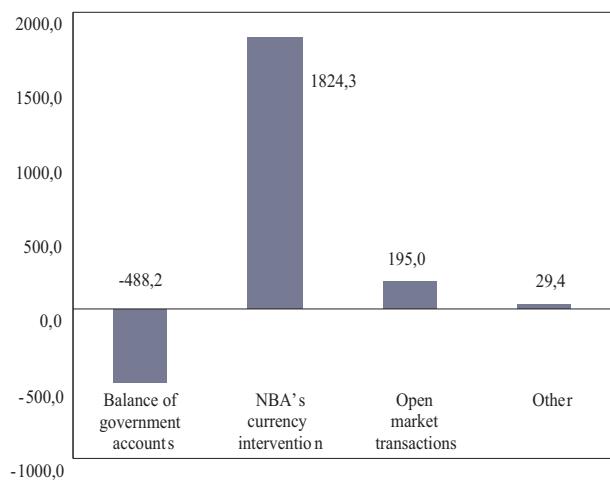
Estimates related to the effect of seasonal factors suggest that the seasonally-adjusted monetary base also increased by 50.4% as of the end of 2008. The principal driving force behind the growth of the monetary base was the National Bank's net FX purchases.

Chart 11. National Bank's currency market intervention, USD mln

The National Bank's currency market intervention during 2008 amounted to USD2.24 billion having increased by 12.3% against the previous year.

Chart 12. Factors affecting the development of the monetary base during 2008 (AZN mln)

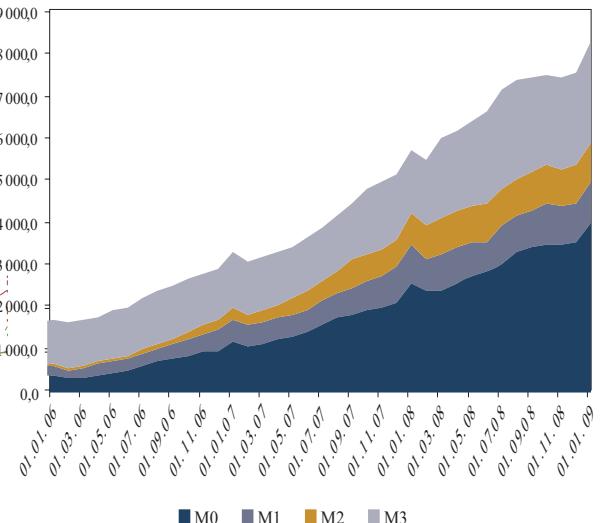

Changes in the monetary base generated changes in the money supply through the money multiplier. As of the end of 2008 the total money multiplier was 1.71, while the Manat money multiplier equaled 1.27.

As of the end of 2008, the Manat broad money (M2) amounted to AZN6081.0 mln having increased by AZN1679.4 mln or 38.2% against the previous year's level.

Qualitative changes in the structure of the M2 monetary aggregate also continued during the year. Thus, the non-cash turnover, a major element of the broad money supply, continued to expand rapidly. During the year, Manat-denominated individual and corporate deposits increased by 12.5%, with Manat-denominated demand individual and corporate deposits rising by 6.0% and Manat-denominated term individual and corporate deposits by 20.6%.

Chart 13. Path of monetary aggregates, AZN mln

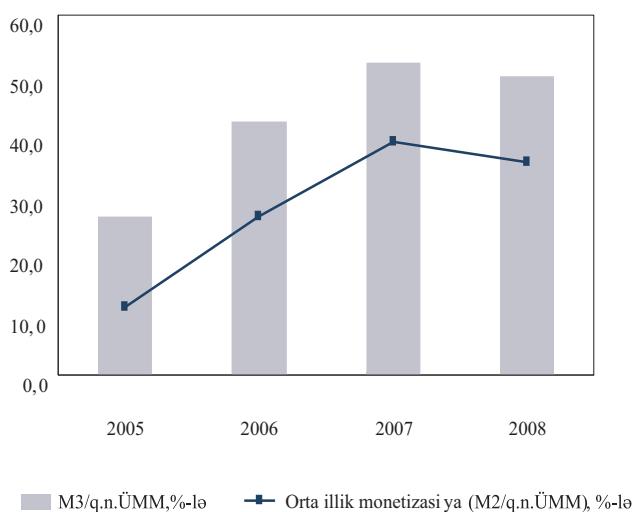

2008-ci ildə M0 pul kütləsi 52,78% artmış, onun geniş mənada manatla pul kütləsinin strukturunda xüsusi çəkisi ilin sonuna 68,2% təşkil etmişdir.

2008-ci il ərzində manatla geniş mənada pul kütləsinin artımı ölkə iqtisadiyyatının pulla təminatını yaxşılaşdırılmış, monetizasiya göstəricisi (M2/qeyri-neft Ümumi Milli Məhsul) 35,6%-ə yüksəlmışdır.

İlin sonuna M2 üzrə dövr etmə sürəti 2,87 vahid, M3 üzrə dövr etmə sürəti isə 2,05 vahid təşkil etmişdir.

Qrafik 14. Monetizasiya göstəriciləri

2.3. Məzənnə siyaseti və beynəlxalq rəqabət qabiliyyəti

2008-ci ildə Milli Bankın məzənnə siyaseti daxili və beynəlxalq valyuta bazarlarında son meyllər nəzərə alınmaqla formalasdırılmış və həyata keçirilmişdir. Son illər dünyanın aparıcı valyutalarının məzənnələrinin kəskin tərəddüdləri bir çox ölkələrdə olduğu kimi Azərbaycanda da məzənnə siyasetinin səmərəliliyini artırmaq zərurətini aktuallaşdırılmışdır.

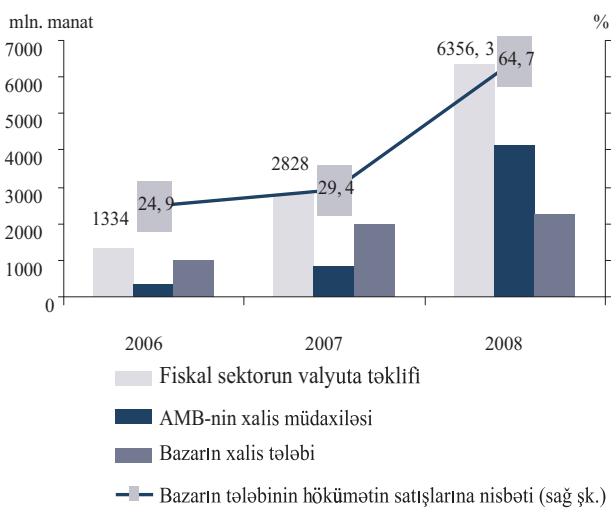
Bələ ki, dünyanın aparıcı valyutalarının məzənnələrində müşahidə edilən əhəmiyyətli tərəddüdlər iqtisadi subyektləri müəyyən dərəcədə məzənnə riskinə həssas edirdi. Bundan başqa, Azərbaycanda milli valyutanın məzənnəsinin ABŞ dollarına nəzərən formalasması və bu valyutanın dünyanın digər aparıcı valyutalarına qarşı kifayət qədər dəyişkən olması şəraitində Milli Bankın əsas operativ hədəfi olan nominal effektiv məzənnə üzrə hədəfə nail olunması, son nəticədə isə milli iqtisadiyyatın beynəlxalq rəqabət qabiliyyətinin

qorunması kimi vəzifələrin yerinə yetirilməsini mürəkkəbləşirdi.

Qeyd olunanları nəzərə alaraq Milli Bank məzənnə siyasetinin operativ hədəfləri ilə onun strateji hədəflərini sinxronlaşdırmaq, Avropa ölkələri ilə iqtisadi-ticarət əlaqələri saxlayan subyektlərin məzənnə risklərini azaltmaq məqsədilə “2008-ci il üçün pul siyasetinin əsas istiqamətləri barədə Bəyanat”na uyğun olaraq 11 mart 2008-ci il tarixindən məzənnə siyasetini Avrodan və ABŞ dollarından ibarət səbət vasitəsilə həyata keçirməyə başlamaq barədə qərar qəbul etdi. İlk olaraq səbətin strukturunda ABŞ dollarına 90%, Avroya isə 10% pay verilmiş, sonradan isə səbətin strukturunun tədricən optimallaşdırılması həyata keçirilmişdir.

Məzənnə siyasetinin bivalyuta mexanizmi vasitəsilə reallaşdırılmasına keçiddən sonra Milli Bankın valyuta bazarındaki müdaxilələri yalnız “müdaxilə dəhlizi” çərçivəsində həyata keçirilmişdir. Nəticədə hesabat ilinin sonuna valyuta bazارının özünü tənzimləmə qabiliyyəti iki dəfə artmış, fiskal sektorun valyuta təklifinin 65%-i bazar tərəfindən absorbsiya edilmişdir.

Qrafik 15. Valyuta bazarında tələb və təklif

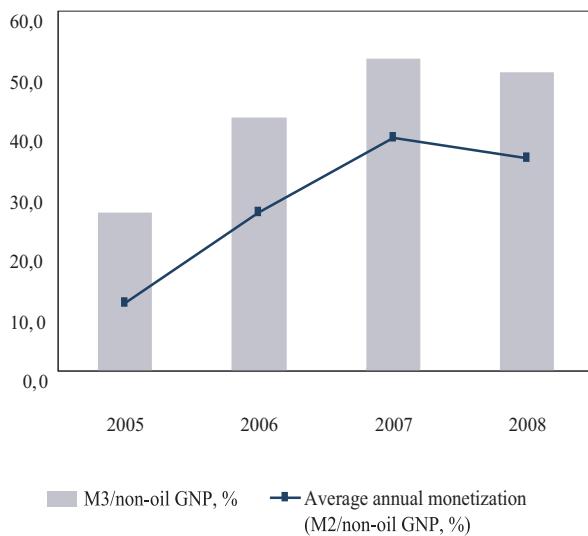
Özünü tənzimləmə rejimində fəaliyyət göstərən və səbət mexanizmi çərçivəsində tənzimlənən valyuta bazarında manatın ABŞ dollarına qarşı məzənnəsi il ərzində 5.2% möhkəmlənmişdir.

During 2008 the M0 money supply increased by 52.78% and its share in the broad Manat money supply made 68.2% at the year-end.

The growth of the broad Manat money supply during 2008 improved the cash supply of the national economy and helped increase the monetization levels (M2/non-oil Gross National Product) up to 35.6%.

The year-end velocity of M2 was 2.87, while the M3 velocity made 2.05.

Chart 14. Monetization indicators

2.3. Exchange rate policy and international competitiveness

The National Bank's exchange rate policy in 2008 was formed and implemented taking into account the latest trends of the domestic and international currency markets. As in many other countries, the recent drastic fluctuations of the world's leading currencies put Azerbaijan up with the need to enhance the effectiveness of the exchange rate policy.

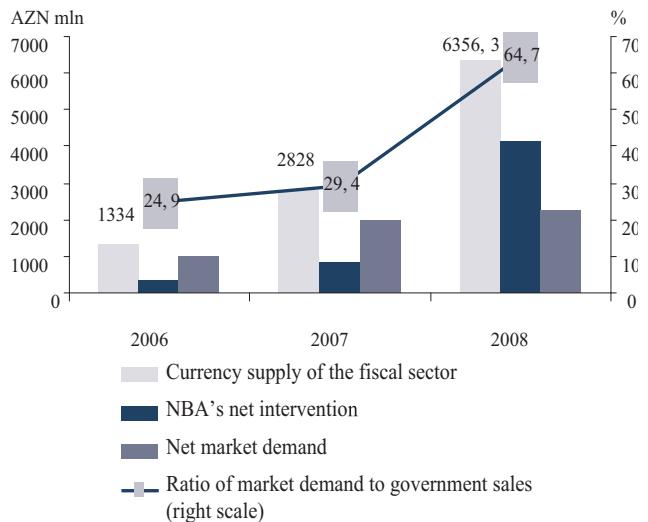
Thus, as the exchange rates of the world's leading currencies fluctuated dramatically economic subjects became really susceptible to the exchange rate risk. In addition, since the exchange rate of Azerbaijan's national currency developed against the US Dollar, while the US Dollar experienced quite a volatile time in relation to the world's other lead currencies, the National Bank faced a complicated task of having to realize its operating target of nominal effective exchange rate and, ultimately, preserving the national economy's international competitiveness.

Considering the above said, the National Bank

determined to start conducting its exchange rate policy using the Euro and US Dollar-composed basket from March 11, 2008 in accordance with the "Statement of Main Objectives of the 2008 Monetary Policy" in order to synchronize the operating targets of the exchange rate policy with its strategic goals and to minimize the exchange rate risks inherent in the subjects maintaining economic and trading relations with European countries. First of all, the basket was split as follows: 90% - US Dollars, 10% - Euro, where after the NBA gradually worked towards optimizing the structure of the basket.

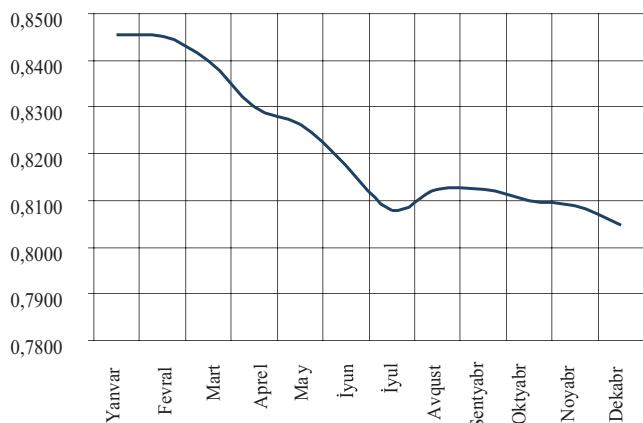
After switching to the basket mechanism of the exchange rate policy the National Bank's currency market interventions were made only along the lines of the "intervention corridor".

Chart 15. Demand and supply on the currency market

The Manat's exchange rate against the US Dollar gained 5.2% in value during the year.

Qrafik16. 2008-ci il USD/AZN üzrə rəsmi məzənnənin dəyişim dinamikası

2008-ci il ərzində manatın məzənnəsi real olaraq yapon yeni istisna olmaqla təhlil olunan bütün ölkələrin valyutalarına nəzərən bahalaşmışdır.

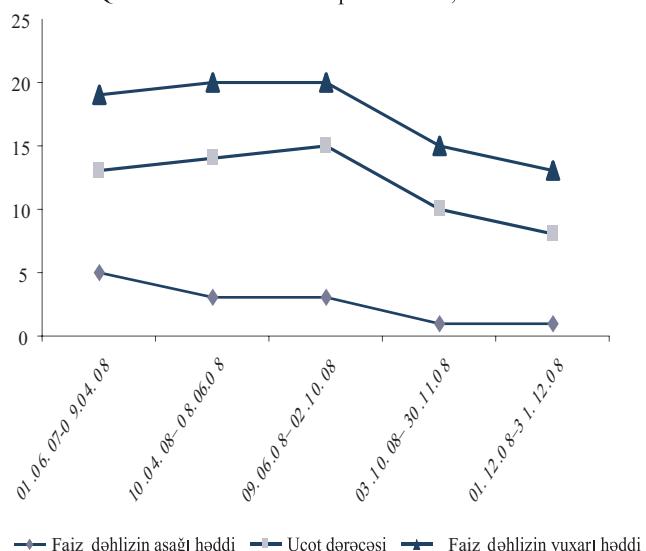
Məzənnə siyasetinin tətbiqinin yeni mexanizmindən keçid Milli Bankın nominal effektiv məzənnəyə təsir imkanlarını artırılmış və inflasiya idxlərini neytrallaşdırmağa şərait yaratmışdır. Ticarət partnyoru olan ölkələrin valyutalarına nəzərən ikitərəfli nominal məzənnələrinin dəyişiminin ticarət xüsusi çəkiləri nəzərə alınmaqla həndəsi ortasını eks etdirən manatın nominal effektiv məzənnəsi 2008-ci ildə ümumi ticarət dövriyyəsi üzrə 17.2% bahalaşmışdır. Qeyri-neft sektorу üzrə isə bu göstərici 20.7% olmuşdur ki, bu da partnyor ölkələri üzrə orta çəkili inflasiyanı əhəmiyyətli üstləyir və bələliklə ölkəyə inflasiya idxlərini tam neytrallaşdırır.

Bələliklə, 2008-ci ildə Milli Bankın məzənnə siyaseti makroiqtisadi sabitliyin qorunmasına dəstək verməyə yönəldilmiş və dəyişkən global situasiyaya əvvəl reaksiya verərək inflasiya idxlərinin neytrallaşdırılmasını təmin etmişdir.

2.4. Pul siyasetinin alətləri

2008-ci ildə Milli Bank pul siyaseti üzrə hədəflərinə nail olmaq üçün faiz dəhlizinin parametrləri, məcburi ehtiyat normaları, açıq bazar əməliyyatları kimi alətlərdən aktiv istifadə etmişdir.

Qrafik 17. Faiz dəhlizinin parametrləri, %-lə

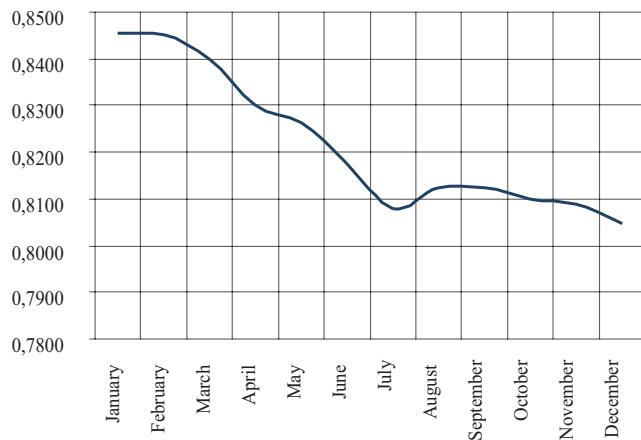
♦ Faiz dəhlizin aşağı həddi — Uçot dərəcəsi ▲ Faiz dəhlizin yuxarı həddi

Hesabat ilinin ilk yarımında Milli Bank iqtisadi subyektlərin istehlak davranışına təsir etməklə iqtisadiyyatda baş verən hərarətlənmə səviyyəsinə müəyyən təsir göstərmək, hökumətin antiinflasiya

Cədvəl 6. 2008-ci ilin dekabr ayında manatın real və nominal effektiv məzənnələrin dinamikası, %-la

	2000-ci ilin dekabrına nisbətən	Ötən ilə nisbətən
Ümumi ticarət dövriyyəsi üzrə		
NEMİ	100.1	117.2
Qeyri-neft sektorу üzrə NEMİ	117.2	120.7
REMİ	121.8	131.5
Qeyri-neft sektorу üzrə REMİ	114.1	131.2
İdxal çəkili		
NEMİ	111.5	121.1
Qeyri-neft sektorу üzrə NEMİ	115.3	120.9
REMİ	121.3	133.6
Qeyri-neft sektorу üzrə REMİ	117.8	132.1
İxrac çəkili		
NEMİ	92.9	115.0
Qeyri-neft sektorу üzrə NEMİ	128.8	120.8
REMİ	122.5	130.1
Qeyri-neft sektorу üzrə REMİ	97.2	127.4

Chart 16. Official USD/AZN exchange rates during 2008

During the year Manat gained in value against the currencies of all countries reviewed except the Japanese Yen.

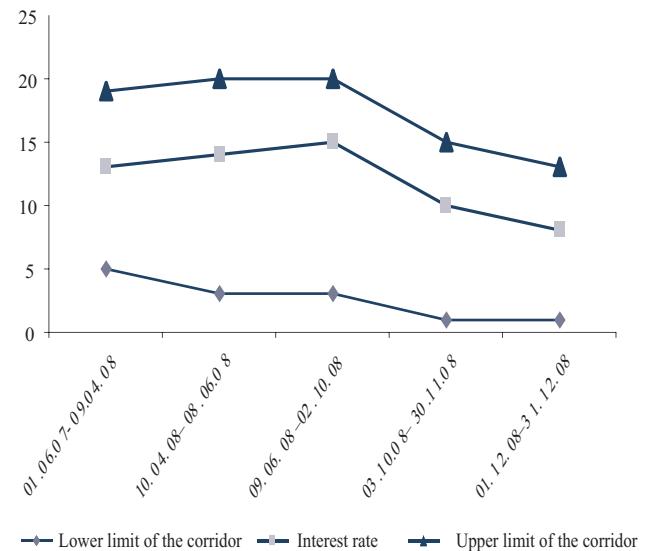
The transition to the new mechanism of exchange rate policy application enhanced the National Bank's abilities to influence the nominal effective exchange rate and allowed for completely neutralizing the import of inflation.

Thus, in 2008 the National Bank pursued an exchange rate policy aimed at preserving the macroeconomic stability and sought to neutralize import of inflation by efficiently responding to the volatile global situation.

2.4. Monetary policy tools

In 2008, the National Bank actively employed various instruments such as interest corridor's parameters, reserve requirements and open market transactions in order to achieve its monetary policy goals.

Chart 17. Interest corridor parameters

In the first half of the reported year the National Bank changed its interest rate twice, from 13% to 15%, which is the primary indicator of the interest rate corridor, in order to bring the monetary policy to a more stringent framework seeking to somehow mitigate the stress levels across the economic sectors and to support the government's counter-inflationary measures by influencing the consumer behavior of economic subjects.

Table 6. Manat's real and nominal effective exchange rates in December, 2008, %

	Relative to December, 2000	Relative to the last year
Overall trade turnover		
NEER	100.1	117.2
Non-oil sector NEER	117.2	120.7
REER	121.8	131.5
Non-oil sector REER	114.1	131.2
Import-weighted		
NEER	111.5	121.1
Non-oil sector NEER	115.3	120.9
REER	121.3	133.6
Non-oil sector REER	117.8	132.1
Export-weighted		
NEER	92.9	115.0
Non-oil sector NEER	128.8	120.8
REER	122.5	130.1
Non-oil sector REER	97.2	127.4

Pul və məzənnə siyaseti

siyasetinə dəstək vermək üçün pul siyasetinin bir qədər sərtləşdirilməsi məqsədilə faiz dəhlizinin əsas göstəricisi olan uçot dərəcəsini 2 dəfə dəyişərək 13%-dən 15% səviyyəsinə yüksəltmişdi.

Həmçinin kredit ekspansiyasının məqbul tempdə getməsinə şərait yaratmaqla məcmu tələbin artım kanallarını və maliyyə sektoruna potensial təhdidləri məhdudlaşdırmaq məqsədilə faiz dəhlizinin digər parametrləri də uyğun olaraq dəyişdirilmişdi. Bu dövrdə həmçinin iqtisadiyyatda pul təklifiň təsir göstərmək və real faiz dərəcələrinin pozitiv səviyyəyə çatmasına şərait yaratmaq üçün məcburi ehtiyat norması 10%-dən 12%-ə qaldırılmış, xarici öhdəliklərə görə isə 5%-lik məcburi ehtiyat norması müəyyənləşdirilmişdi.

Eyni zamanda bu dövrdə kapitalın hərəkəti rejiminin liberallaşdırılmasının davam etdirilməsi çərçivəsində kapitalın ölkədən çıxması üzrə regional məhdudiyyətlər aradan qaldırılmışdır.

2008-ci ilin ikinci yarısından başlayaraq isə qlobal böhranın Azərbaycan iqtisadiyyatına potensial təsirini neytrallaşdırmaq üçün Milli Bankın pul siyaseti yumşaldılmağa başlanmış, uçot dərəcəsi mərhələlərlə üç dəfə dəyişdirilərək 15%-dən 8%-ə endirilmişdir.

Bankların likvidlik göstəricilərinin daha da yaxşılaşdırılması məqsədilə onların xarici öhdəlikləri 5%-lik məcburi ehtiyat normasından azad olunmuşdur. Daxili öhdəliklər üzrə məcburi ehtiyat normaları isə oktyabr ayında 12%-dən 9%-ə, dekabrın 1-dən isə 6%-ə endirilmişdir. Eyni zamanda məcburi ehtiyat normalarının ortalama müddəti 15 gündən 1 ayadək uzadılmışdır ki, bu da banklar tərəfindən likvidliyin daha səmərəli idarə olunmasına şərait yaratmışdır.

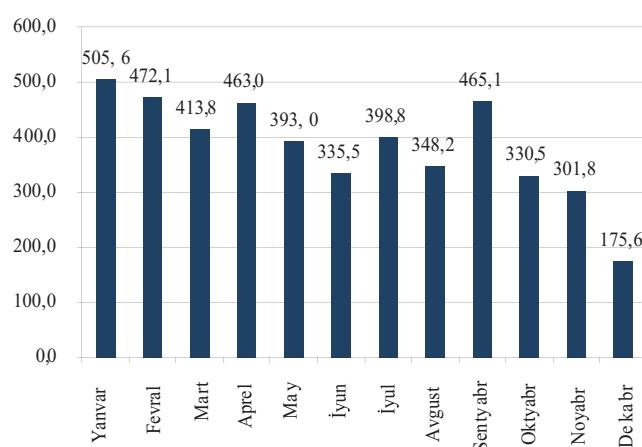
olan öhdəliklərə görə məcburi ehtiyat normasının azaldılması hesabına baş vermişdir.

Bank sistemindəki likvidliyi tənzimləmək üçün Milli Bank 2008-ci ildə açıq bazar əməliyyatlarından da fəal istifadə etmişdir. Qlobal maliyyə böhranının təsiri ilə bankların sərbəst vəsaitlərinin azalması onların not portfelinin də adekvat olaraq azalması ilə müşayiət olunmuşdur.

Eyni zamanda Milli Bank hesabat ilində bankların likvidlik çatışmazlığını nəzərə alaraq onların yenidən maliyyələşdirməsini aktivləşdirmişdir.

2008-ci il ərzində Milli Bankın banklarla əməliyyat saldosu (AMB tərəfindən bank sistemində cəlb edilən likvidlik ilə AMB tərəfindən bank sistemində verilən vəsaitlərin həcmi arasındaki fərq) 3 dəfəyə yaxın azalmış və dekabr ayının sonuna 175.6 mln. manat təşkil etmişdir.

Qrafik 18. Milli Bankın banklarla əməliyyat saldosu, mln. manat

Cədvəl 7. Məcburi ehtiyat normasının dəyişməsi nəticəsində iqtisadiyyata verilən likvidlik

	Müəyyən olunmuş məcburi ehtiyat normaları	Xarici öhdəliklərə görə	Banklara verilən likvidlik, mln. manat
	Daxili öhdəliklərə görə		
16.10.2008	12% - 9%	5% - 0 %	221,7
01.12.2008	9 % - 6 %	-	124,6
Cəmi			346,3

Təkcə məcburi ehtiyat normalarının azaldılması hesabına bank sistemində 2008-ci ildə 346.3 mln. manat həcmində likvidlik dəstəyi həyata keçirilmişdir. Banklara verilən likvidliyin 63%-i xarici valyutada olan öhdəliklərə, 37%-i isə milli valyutada

Bu göstəricinin əhəmiyyətli aşağı düşməsi məcburi ehtiyat normalarının azaldılması və AMB tərəfindən bankların daha çox yenidən maliyyələşdirilməsilə əlaqədardır.

Other parameters of the interest rate corridor were also altered in order to limit the growth channels of the aggregate demand together with the potential effects upon the financial sector by enabling the credit expansion to move forward at an acceptable pace. During the same period the reserve requirement was increased from 10% to 12% while a 5% reserve requirement was set with respect to external liabilities in order to influence the cash supply in the economy and enable the real interest rates to reach a positive level.

At the same time, the regional restrictions were lifted with regards to outflow of capital from the country as an effort to further liberalize the capital flow regime.

Seeking to mitigate the potential effect of the global crisis on the economy of Azerbaijan starting from the second half of 2008 the National Bank switched to a softer monetary policy approach by reducing the interest rate from 15% down to 8% in three consecutive steps.

As a measure to further improve the liquidity situation of banks their external liabilities were exempted from the 5% reserve requirement while the reserve requirement with respect to internal/domestic liabilities was reduced from 12% to 9% in October and further down to 6% on December 1. In the meanwhile, the averaging period for required reserves was extended from 15 days to 1 month, which enabled banks to manage their liquidity more effectively.

The National Bank also actively used open market operations in order to regulate the banking system's liquidity in 2008. The global financial crisis had an effect of reducing the banks' readily available resources, tugging along their note portfolios downward to an adequate extent as well.

At the same time, the National Bank further expanded refinancing of banks considering their liquidity shortfall during the reported year.

During 2008 the balance of the National Bank's operations with banks (difference between the liquidity acquired by the NBA from the banking system and funding provided by the NBA to the banking system) was reduced by nearly 3 times thus amounting to AZN175.6 mln by the end of December.

Chart 18. Balance of the National Bank's operations with banks, AZN mln

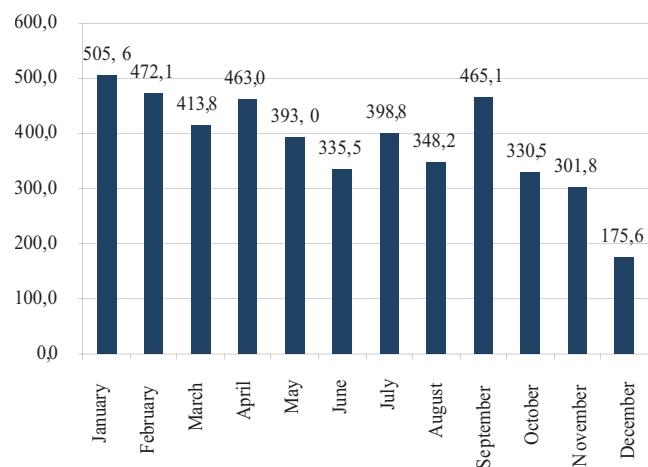

Table 7. Liquidity provided to the economy resulting from modification of the reserve requirement

	Reserve requirements identified	Liquidity provided to banks, AZN mln
	Domestic liabilities	Foreign/external liabilities
16.10.2008	12% - 9%	5% - 0 %
01.12.2008	9 % - 6 %	-
Total		346,3

Only through a reduction of reserve requirements the banking system received AZN346.3 mln worth of liquidity support in 2008. 63% of the liquidity funding provided to banks was generated by reduction of reserve requirements with respect to foreign exchange-denominated liabilities and 37% with respect to the national currency-denominated liabilities.

The significant dropdown of this indicator was associated with the reduction of the reserve requirements and the NBA's expanded refinancing support to banks.

III. MALİYYƏ BAZARLARI

3.1. Maliyyə bazarlarının institusional inkişafı

2008-ci ildə beynəlxalq maliyyə bazarlarında likvidlik sıxıntısı və maliyyə aktivlərinin kəskin ucuzaşması ilə müşahidə olunan maliyyə böhranı şəraitində Milli Bank daxili maliyyə bazarlarında sabitliyi qorumağa çalışmışdır. Bu məqsədlə daxili maliyyə bazarlarında likvidliyin əvək tənzimlənməsi xüsusi diqqət mərkəzində saxlanılmış, maliyyə alətləri arsenalının əvəkliyinin və effektivliyinin artırılması, habelə maliyyə bazarlarının infrastrukturunun təkmilləşdirilməsi istiqamətində müvafiq tədbirlər görülmüşdür.

Müəyyənləşdirilən pul və məzənnə siyasəti çərçivəsində əməliyyat hədəflərinin reallaşmasını təmin etmək üçün Milli Bank tərəfindən maliyyə bazarlarının bütün seqmentlərində aktiv əməliyyatlar aparılmışdır.

Dövr ərzində ölkənin beynəlxalq iqtisadi əlaqələrinin genişlənməsi və bunun nəticəsində iqtisadiyyatda xarici valyutaya olan tələb və təklifin artımı daxili valyuta bazarının həcmində özünü bürüzə vermişdir. Belə ki, 2008-ci ildə daxili valyuta bazarındaki əməliyyatların həcmi ötən illə müqayisədə 2 dəfədən çox artaraq 24,5 mlrd. \$-a çatmışdır.

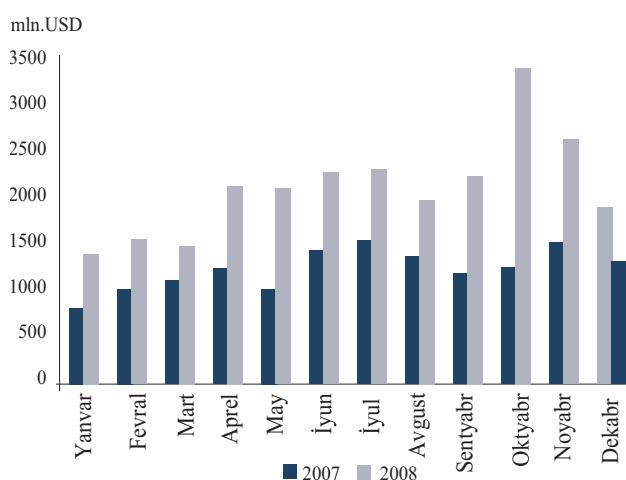
2008-ci ildə pul resursları bazarında da əməliyyatların həcmində artım müşahidə olunmuşdur. Bu bazarın əsas seqmentləri olan Banklararası Repo bazarında əməliyyatların həcmi ötən illə müqayisədə 2 dəfədən çox, Banklararası Kredit bazarında isə əməliyyatların həcmi isə 5 dəfədən çox artmışdır. Artım həmcinin dövlət qiymətli kağızları ilə aparılan təkrar bazar əməliyyatlarında da müşahidə olunmuşdur.

Beynəlxalq maliyyə bazarlarında müşahidə olunan likvidlik problemləri, xaricdən cəlb olunan vəsaitlərin vaxtından əvvəl geri çağırılması və xarici mənbələr hesabına yenidən maliyyələşmədə yaranan çətinliyi nəzərə alaraq pul bazarlarında yaranan qısamüddətli likvidlik çatışmamazlığı Milli Bankın bazar və çərçivə alətləri vasitəsilə tənzimlənmişdir.

3.2. Valyuta bazaarı və məzənnə

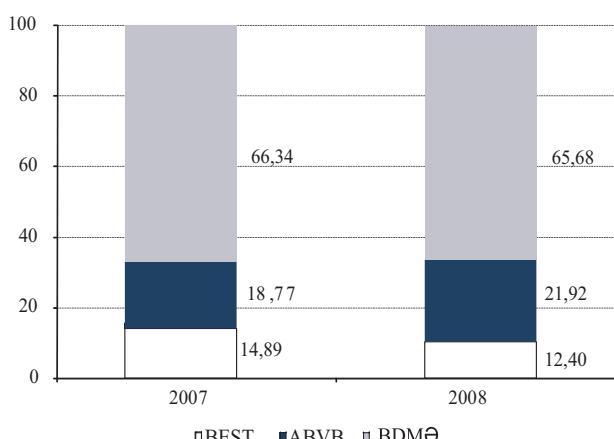
Dövr ərzində idxl-ixrac əməliyyatlarının artması və bank sistemində artan xarici borclanmaya xidmət olunması ilə əlaqədar maliyyə sektorunun xarici valyutaya tələbi artmışdır. Bundan əlavə valyuta bazarının əsas iştirakçılarının bazara etdiyi təklifin həcmində də əhəmiyyətli artım müşahidə olunmuşdur. Həm tələb, həm də təklifdə müşahidə olunan artım özünü daxili valyuta bazarının həcmiin artmasında bürüzə vermişdir.

Qrafik 19. Daxili valyuta bazarının həcmi

Əvvəlki illərdə olduğu kimi 2008-ci ildə də daxili valyuta bazarında əməliyyatların 66%-i bankdaxili əməliyyatların payına düşmüşdür.

Qrafik 20. Daxili valyuta bazarının seqmentlər üzrə bölgüsü, %-lə

III. FINANCIAL MARKETS

3.1. Institutional development of financial markets

In the global financial crisis environment accompanied with liquidity shortage of international financial markets and dramatic drop in value of financial assets in 2008 the National Bank took reasonable efforts to maintain and preserve the stability of domestic financial markets. To this end, special focus was placed on efficient regulation of the domestic financial markets' liquidity, and a number of measures were taken to expand the efficiency and effectiveness of the set of financial instruments as well as to improve the financial markets in terms of infrastructure.

In order to realize the operating targets of the defined monetary and exchange rate policy the National Bank operated actively in all segments of the financial markets.

The expansion of the country's international economic relations during the reported period and the resulting growth of the economy's demand and supply of foreign exchange showed through the scope of the domestic currency market. Thus, the domestic currency market transactions increased by more than 2 times in scope in 2008 thus amounting USD24.5 billion.

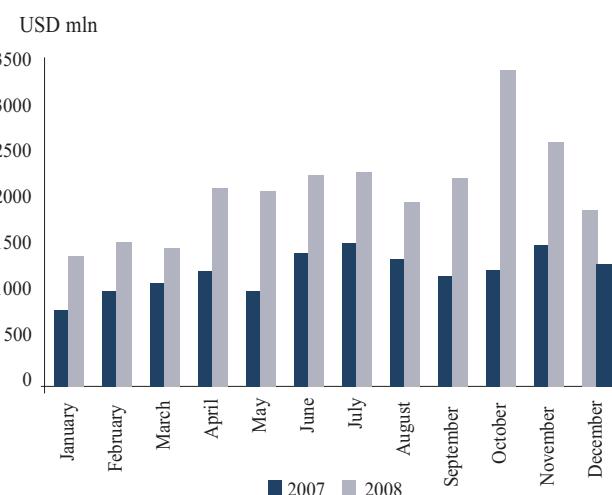
The money resources market also expanded in scope in 2008. The Interbank Repo market transactions and Interbank Credit market transactions, as the primary segments of the market, increased by more than 2 times and more than 5 times accordingly. Growth was also registered in the secondary market of government securities.

The liquidity problems experienced by the international financial markets, early revocation of foreign funds and difficulties in refinancing from external sources contributed to development of short-term liquidity shortfall, which the National Bank addressed using market and framework instruments.

3.2. Currency market and exchange rate

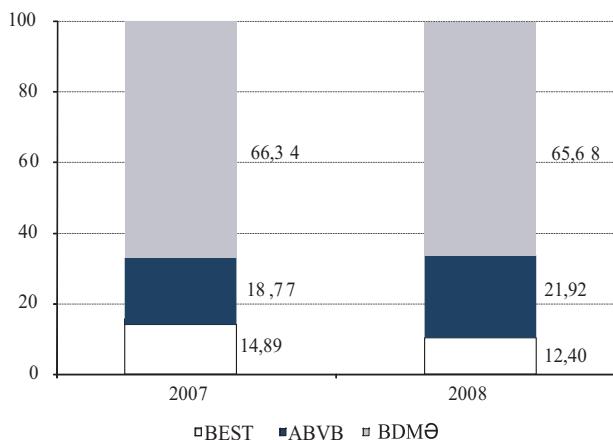
The financial sector's foreign exchange requirements increased due to expansion of the imports and exports transactions and the banking system's growing external borrowings. Furthermore, the supply to the currency market by the major actors thereof also showed a significant growth. The growth registered in both demand and supply showed through development of the domestic market's scope.

Chart 19. Scope of the domestic currency market

As in the previous years, intrabank transactions accounted for 66% of the overall domestic currency market transactions in 2008.

Chart 20. Distribution of the domestic currency market by segments, %

Maliyyə bazarları

2008-ci ildə Milli Bankın valyuta bazarına xalis müdaxilə alışyönlü olmuşdur. Belə ki, hesabat dövründə Milli Bankın valyuta bazarına müdaxiləsi 2 243,5 mln. \$ olmuşdur.

Milli Bankın alışyönlü müdaxilələri manatın məzənnəsinin kəskin möhkəmlənməsinin qarşısını almışdır.

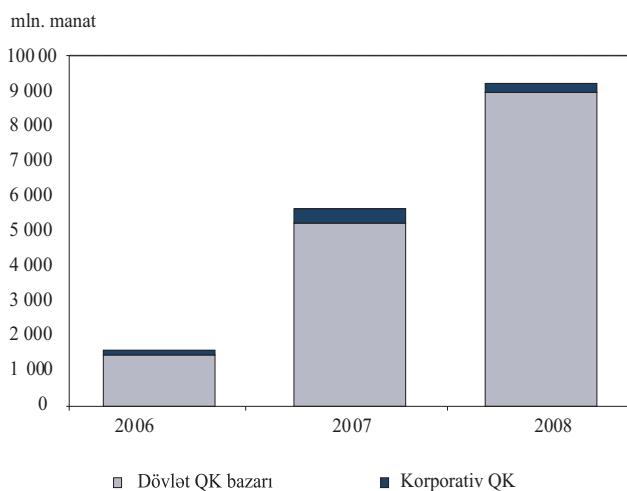
Dövr ərzində manatın ABŞ dollarına qarşı rəsmi məzənnəsi 4,43 qəpik, yeni 5,24% güclənərək dövrün sonuna 0,8010 manat təşkil etmişdir. Bivalyuta mexanizminin tətbiqi ilə əlaqədar olaraq manatın ABŞ dollarına nəzərən məzənnəsinin gündəlik volatilliyi ötən illərdəki ilə müqayisədə əhəmiyyətli dərəcədə artmışdır. Bu onunla əlaqədardır ki, avro-dollar məzənnəsinin dəyişimindəki volatillik qismən dollar-manat məzənnəsinin dinamikasında əks etdirilmişdir.

3.3. Pul resursları bazarı

3.3.1. Qiymətli kağızlar bazarı

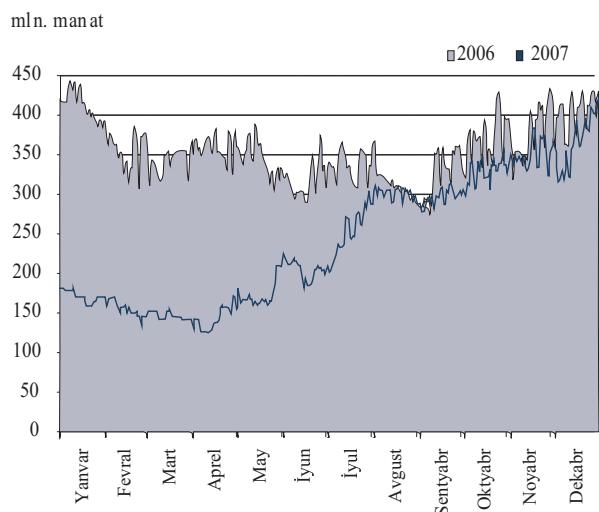
2008-ci ildə qiymətli kağızlar bazarının həcmi ötən illə müqayisədə 2 dəfəyə yaxın artaraq 6 mlrd. AZN təşkil etmişdir. Bunun 97%-i dövlət qiymətli kağızlar bazarının, 3%-i isə korporativ qiymətli kağızlar bazarının payına düşür.

Qrafik 21. Qiymətlə kağızlar bazarı

Qiymətli kağızlar bazarının əsas hissəsini təşkil edən dövlət qiymətli kağızları Milli Bankın qısamüddətli notlarından və Maliyyə Nazirliyinin Dövlət qısamüddətli istiqrazlarından (DQİ) ibarətdir.

Qrafik 22. Dövriyyədə olan dövlət qiymətli kağızları

2008-ci ilin sonuna dövriyyədə olan dövlət qiymətli kağızlarının həcmi ilin əvvəli ilə müqayisədə (406,7 mln. manat) 4 mln. manat və ya 1% artaraq 410,7 mln. manat təşkil etmişdir.

3.3.1.1. Milli Bankın qısamüddətli notları

Əvvəlki illərdə olduğu kimi 2008-ci ildə də əməliyyat hədəflərini reallaşdırmaq və pul bazarının likvidliyini tənzimləmək məqsədilə Milli Bank tərəfindən 4 həftəlik notların buraxılışı və 1 - günlük repo və əks repo əməliyyatları həyata keçirilmişdir

Hesabat dövrü ərzində 2 530 mln. manat məbləğində not emissiya olunmuş və bunun 1 913 mln. manatı və ya 76%-i isə hərraclara çıxarılmışdır. Dövr ərzində nominal üzrə 1 647 mln. manat və ya 86% not yerləşdirilmişdir. Son hərracda notlar üzrə orta gəlirlilik 4,74% olmuşdur. Bu rəqəm ilin əvvəlində 10,56% səviyyəsində olmuşdur.

Dövriyyədə olan notların həcmi ilin əvvəli ilə müqayisədə 73,1 mln. manat (repo əməliyyatları nəzərə alınmaqla) və ya 29% azalaraq dövrün sonuna 180 mln. manat təşkil etmişdir.

In 2008, the National Bank's net currency market intervention was purchase-oriented. Thus, during the reported period the National Bank's currency market intervention amounted to USD2243.5 mln.

The National Bank's purchase-oriented interventions prevented the Manat from rising in value dramatically.

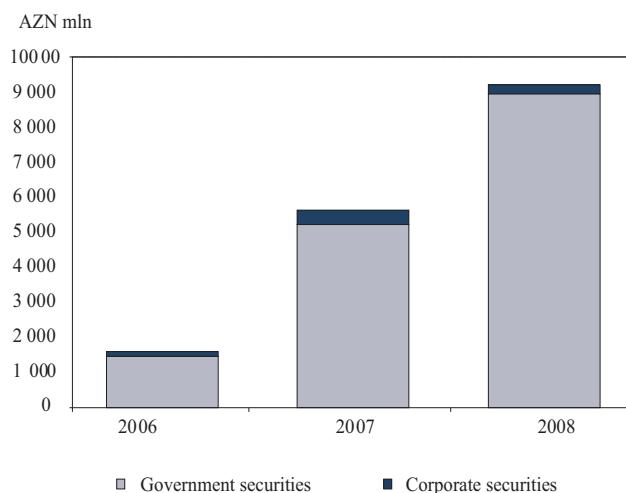
During the period the Manat's official exchange rate against the US Dollar rose by 4.43 Copecks, that is 5.24%, thereby equaling AZN0.8010 at the period-end. Application of the bi-currency mechanism caused the daily volatility of the Manat's exchange rate against the US Dollar grew substantially as opposed to the previous years. This is primarily due to the fact that the volatility in the Euro/USD rate fluctuations affected the USD/Manat exchange rate in part.

3.3. Money market

3.3.1. Securities market

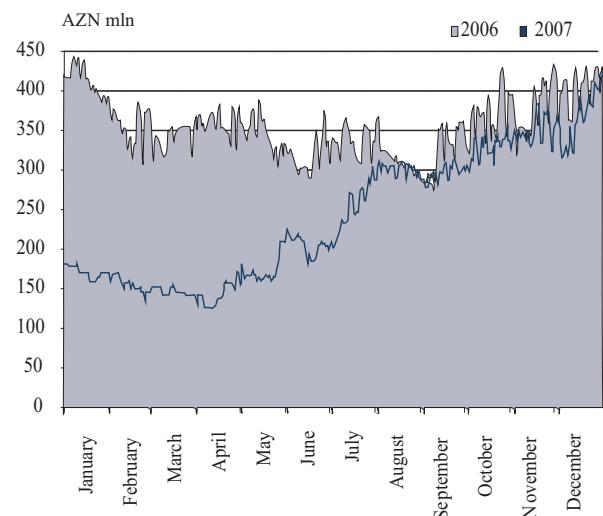
In 2008, the scope of the securities market enhanced by nearly 2 times against the previous years amounting to AZN6 billion. Of this, the government securities market accounted for 97% and the corporate securities market for 3%.

Chart 21. Securities market

The government securities market, which constitutes the core of the domestic securities market, comprises the National Bank's short-term notes and short-term bonds issued by the Ministry of Finance (GSTB).

Chart 22. Government securities outstanding

The 2008 year-end government securities outstanding amounted to AZN410.7 mln having increased by AZN4 mln or 1% against the previous year's rate (AZN406.7 mln).

3.3.1.1. Short-term notes of the National Bank

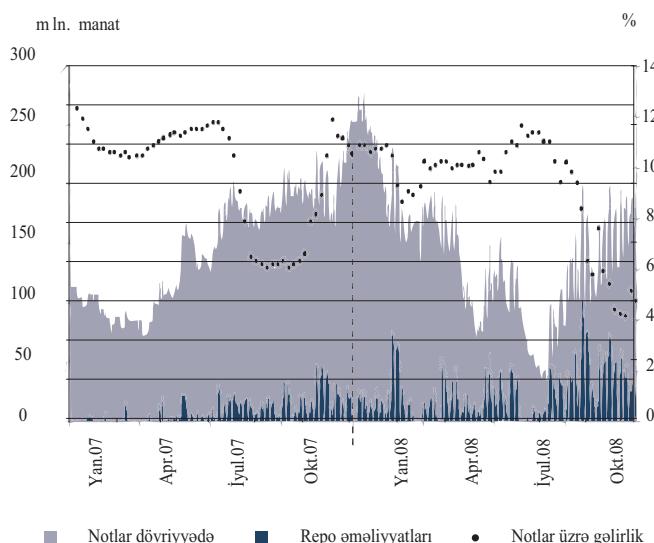
As was the case in the previous years, the National Bank issued 4 week maturity notes and conducted overnight repo and counter-repo transactions in order to realize the operational targets and regulate the money market's liquidity situation.

During the reported period AZN2530 mln worth of notes were issued, of which AZN1913 mln or 76% were offered through auctions. AZN1647 mln worth of notes, nominally, or 86% of the total issue were sold during the period. The average yield of notes at the last auction was 4.74%, while it had made 10.56% at the beginning of the year.

Notes outstanding (in circulation) increased by AZN73.1 mln (including repo transactions) or 29% against the previous year thus totaling to AZN180 mil.

Maliyyə bazarları

Qrafik 23. Dövriyyədə olan notların haqqında məlumat

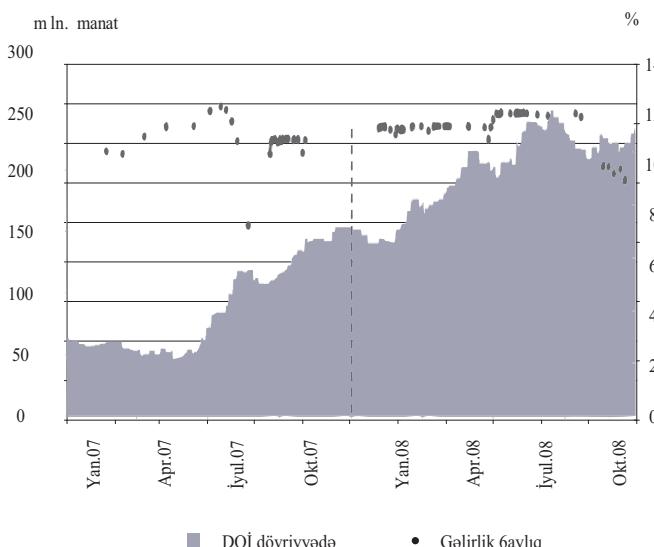

Dövr ərzində çərçivə alətləri üzrə əməliyyatlarının həcmi 6 262,6 mln. manat təşkil etmişdir. Əməliyyatların 6 252,6 mln. manatı (99,9%) repo əməliyyatlarının payına düşür. Dövrün sonuna çərçivə əməliyyatları üzrə faiz dərəcəsi 1 günlük repo əməliyyatı üzrə 1%, 1 günlük eks-repo əməliyyatı üzrə isə 13% həcmində müəyyən olunmuşdur.

3.3.1.2. Maliyyə Nazirliyinin DQİ-ləri

Maliyyə Nazirliyi tərəfindən 3, 6 və 9 ay müddətinə diskontlu qiymətli kağızlar olaraq buraxılan DQİ-lərin dövriyyədə olan həcmi 2008-ci ilin əvvəli ilə müqayisədə 131,4 mln. manat və ya 1,3 dəfə artaraq hesabat dövrün sonuna 230,6 mln. manat təşkil etmişdir.

Qrafik 24. Dövriyyədə olan DQİ-nin haqqında məlumat

Altı aylıq DQİ-lər üzrə son hərracda orta gəlirlilik 8,96% səviyyəsində müəyyən edilmişdir.

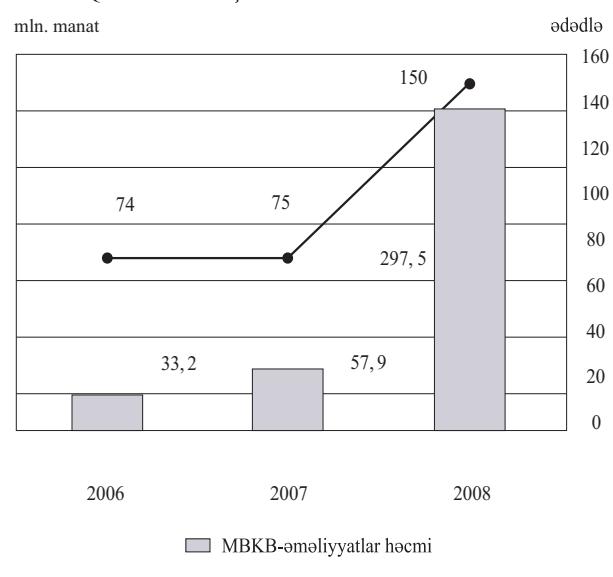
3.3.1.3. Dövlət qiymətli kağızlarının təkrar bazarı

Dövr ərzində dövlət qiymətli kağızları ilə təkrar bazar əməliyyatlarının həcmi 442 mln. manat (395 əqd) təşkil etmişdir. Bunun 70%-i Milli Bankın notları ilə, 30 %-i isə Maliyyə Nazirliyinin DQİ-ləri ilə həyata keçirilmişdir.

3.3.1.4. Mütəşəkkil Banklararası Kredit Bazarı (MBKB)

2008-ci ildə ötən illə müqayisədə MBKB-nin həcmində əhəmiyyətli artım müşahidə olunmuşdur. Belə ki, dövr ərzində bazardakı əməliyyatların həcmi 5 dəfədən çox, əməliyyatların sayı isə 2 dəfə artmışdır.

Qrafik 25. Mütəşəkkil banklararası kredit bazarı

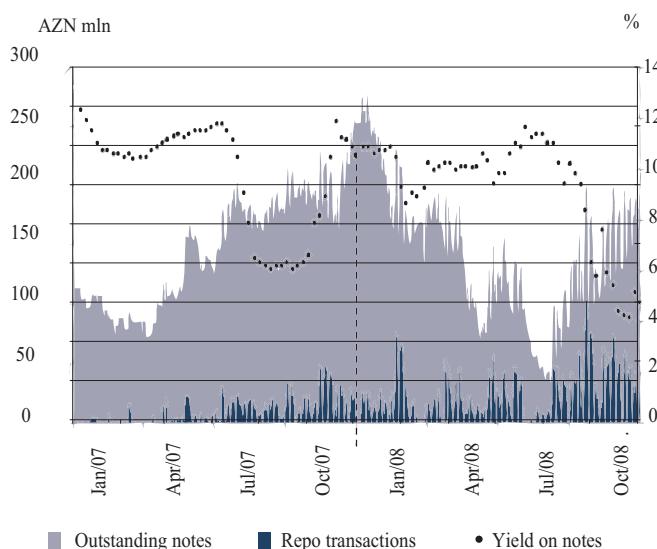

Dövrün sonuna MBKB əməliyyatların həcmi 297,5 mln. manat, əməliyyatların həcmi isə 150 ədəd təşkil etmişdir.

3.3.1.5. Mütəşəkkil Banklararası Repo Bazarı (MBRB)

MBKB olduğu kimi banklararası repo bazarda da artım müşahidə olunmuşdur. Dövr ərzində bu bazarda əməliyyatların həcmi 2 dəyə yaxın artaraq 474,6 mln. manat, əməliyyatların sayı isə 2 dəfə artaraq 309 ədəd təşkil etmişdir.

Chart 23. Outstanding notes

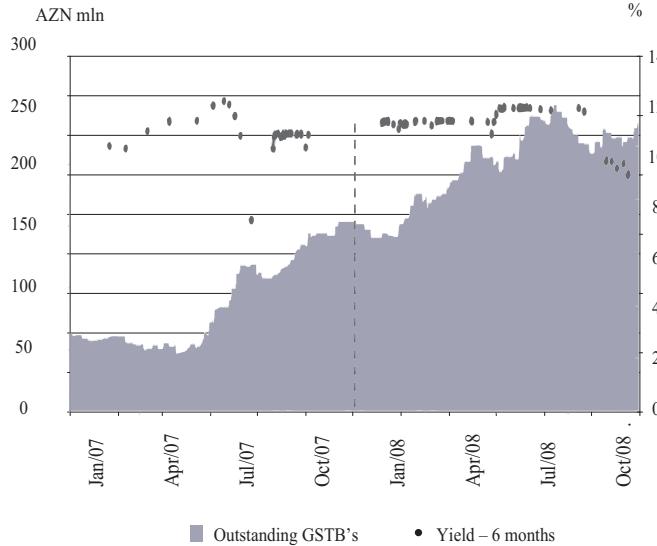

Transactions involving framework instruments amounted to AZN6 262.6 mln during the period, where repo transactions accounted for AZN6 252.6 mln (99.9%). The period-end interest rate on framework instruments equaled 1% for overnight repo transactions and 13% for overnight counter-repo transactions.

3.3.1.2. GSTB of the Ministry of Finance

The GSTB's issued by the Ministry of Finance in the form of 3, 6 and 9 months maturity securities increased by AZN131.4 mln or 1.3 times against the 2008 year-start rate equaling AZN230.6 mln at the end of the reported period.

Chart 24. Outstanding GSTB's

The average yield on the 6 months GTSB's was set at 8.96% at the last auction.

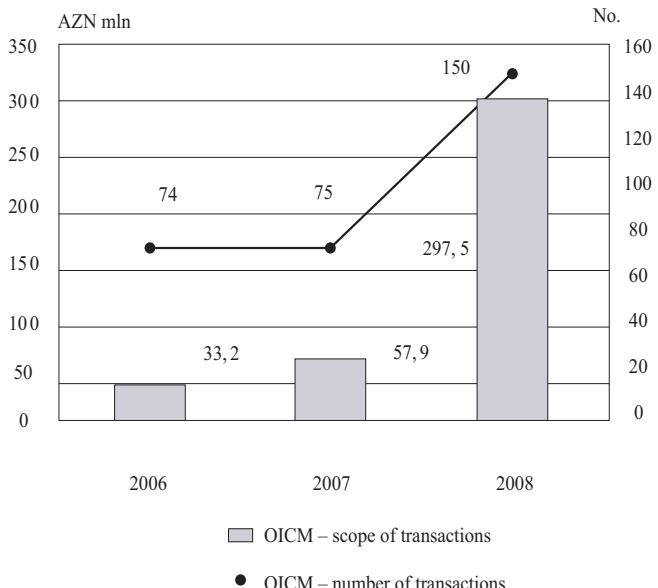
3.3.1.3. Secondary market of government securities

The secondary market for government securities amounted to AZN442 mln (395 transactions) during the period. Of this, 70% involved the National Bank's notes and 30% the Finance Ministry's GSTB's.

3.3.1.4. Organized Interbank Credit Market (OICM)

In 2008, the OICM demonstrated a substantial growth as opposed to the previous year. Thus, the market's transactions grew by more than 5 times in scope and by more than 2 times in terms of number during the period.

Chart 25. Organized interbank credit market

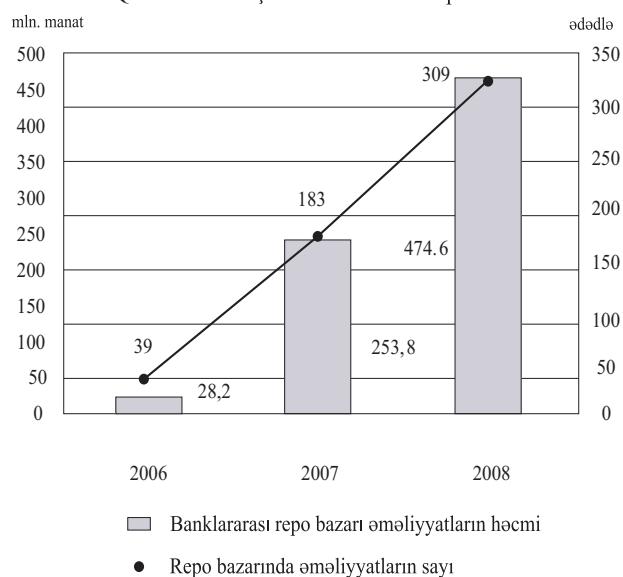

The OICM's period-end transactions amounted to AZN297.5 mln, counting 150 transactions.

3.3.1.5. Organized Interbank Repo Market (OIRM)

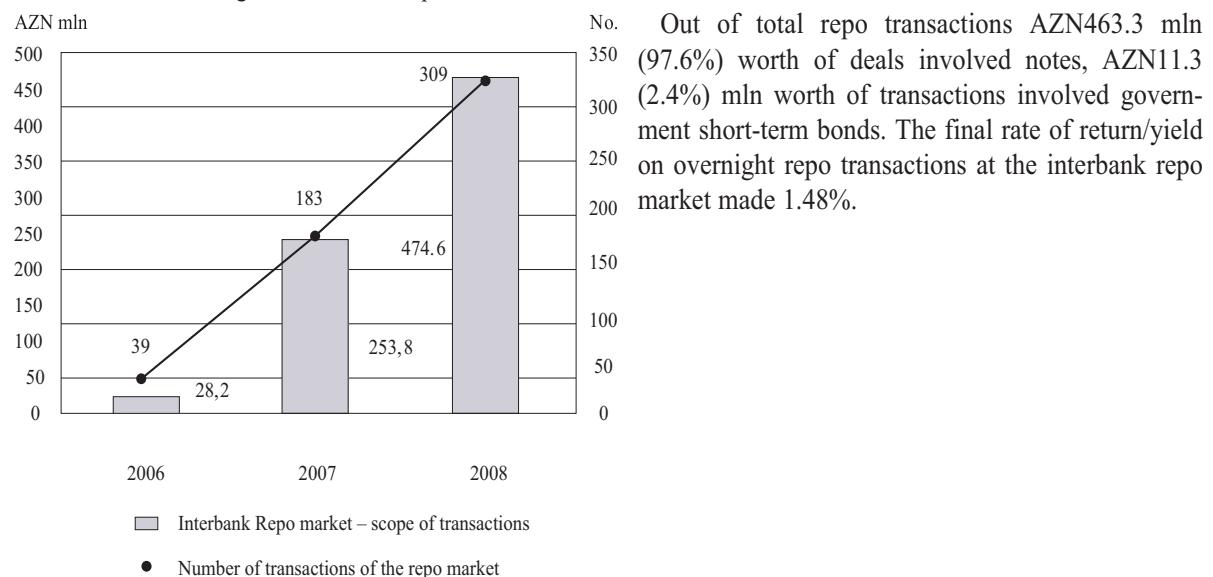
As is the case with the OICM, the interbank repo market also showed growth. During the period, this market's transactions nearly doubled in terms of scope thereby amounting to AZN474.6 mln, while the transactions doubled in number reaching 309.

Qrafik 25. Mütəşəkkil banklararası repo bazarı

Repo əməliyyatlarının 463,3 mln. manatlıq (97,6%) həcmi notlarla, 11,3 mln. manatlıq həcmi (2,4%) isə dövlət qısamüddətli istiqrəzərlə ilə həyata keçirilmişdir. Banklararası repo bazarında 1 günlük repo əməliyyatları üzrə son gəlirlik 1,48% təşkil etmişdir.

Chart 26. Organized interbank repo market

IV. VALYUTA EHTİYATLARININ İDARƏ OLUNMASI

ABŞ-in ipoteka bazarında daşınmaz əmlak köpüyünün partlanması ilə başlanan maliyyə böhranı hesabat dövründə beynəlxalq maliyyə bazarlarında likvidlik sıxıntısı və maliyyə aktivlərinin kəskin ucuzaşması ilə davam etmişdir. Nəticədə dünyada bir neçə bank və maliyyə institutları iflasa uğramış, maliyyə bazarlarında yaranan panika və etimadsızlıq nəticəsində banklararası pul bazarında aktivlik dəfələrlə azalmışdır.

Qeyri-stabil qlobal iqtisadi şəraitdə və aşağı gəlirlilik mühitində Milli Bankın ehtiyatları üzrə investisiya siyasetinin prioriteti vəsaitlərin qorunub saxlanması olmuşdur.

Eyni zamanda, Milli Bankın daxili idarəetmə sisteminin potensialının genişləndirilməsini hədəfləyən və həm investisiya prosesinin təkmilləşdirilməsi, həm də daxili resursların kəmiyyət və keyfiyyətcə inkişafını nəzərdə tutan valyuta ehtiyatlarının idarə edilməsinin modernizasiyası layihəsinin tətbiqi davam etdirilmişdir.

İnvestisiya prosesinin hər bir səviyyəsində başlıca istiqamət kimi götürülmüş “müasir portfel nəzəriyyəsi”nin tətbiqinin davamı olaraq, ehtiyatlar cari fəaliyyəti təmin edən əməliyyat və yığım aləti olan investisiya ehtiyatlarına bölünərək, saxlanma məqsədlərinə uyğun investisiya strategiyaları əsasında idarə olunmuşdur. İdarəetmə strategiyasının əsas komponenti kimi valyuta diversifikasiyası saxlanılmışdır.

Bələ ki, pul-məzənnə siyasetinin həyata keçirilməsi və ölkədaxili maliyyə sabitliyinin təmin olunması kimi Milli Bankın prioritet hədəflərinə nail olmaq üçün mövcud valyuta rejiminin dəstəklənməsi və valyuta böhranlarına müqavimətin göstərilməsi məqsədilə saxlanılan əməliyyat tranşının valyuta strukturu beynəlxalq praktikaya əsaslanaraq yuxarıda sadalanan məqsədlərdən irəli gələn valyuta kompozisiyasına uyğun seçilmişdir. Tranşın 85%-i pul-valyuta siyasetinin, xarici ticarətin və ölkənin xarici öhdəliklərinin dominant valyutası olan ABŞ dollarında, 10%-i Avroda, 5%-i isə İngiltərə funt sterlinqində saxlanılmışdır.

Valyuta ehtiyatlarının qlobal diversifikasiya vasitəsilə bir valyutanın dəyərindən asılılığının, qlobal sarsıntılara həssaslığının azaldılmasını və bununla ehtiyatların mütləq dəyərinin saxlanılmasını təmin etmək məqsədilə investisiya tranşının Yapon yeni çıxarılmaqla SDR (modifikasiyalasdırılmış SDR) səbətini təşkil edən 0.632 ABŞ dolları, 0.41 Avro və 0.0903 İngiltərə funt sterlinqində saxlanılması təmin olunmuşdur.

Valyuta ehtiyatlarının idarə edilməsində informasiya texnologiyaları infrastrukturunun və operativ məlumat təchizatının vacibliyini nəzərə alaraq, beynəlxalq maliyyə bazarlarının mütəmadi monitorinqinin aparılması, maliyyə alətlərinin təhlili və beynəlxalq bazarlarda əqdlərin bağlanılması məqsədilə istifadə olunan Röyers (Reuters) və Blumberq (Bloomberg) sistemləri ilə interfeysə malik olan ən müasir tələblərə cavab verən portfel idarəetmə sisteminin quraşdırılması üzrə hazırlıq işləri tamamlanmışdır.

Milli Bankın daxili idarəetmə sisteminin potensialının genişləndirilməsinin Dünya Bankının Xəzinədarlığı (DBX) tərəfindən mərkəzi banklar üçün yaradılmış RAMP “Ehtiyatların idarəetmə və məsləhət programı” çərçivəsində texniki yardımı ilə dəstəklənməsi hesabat ilə ərzində də davam etmişdir.

Bundan əlavə, Milli Bank aktivlərin idarə olunmasında ixtisaslaşmış beynəlxalq maliyyə institutları ilə əməkdaşlığı da xüsusi önem vermişdir. 2008-ci ildə valyuta ehtiyatlarının idarə edilməsində DBX-dan başqa xarici menecer qismində çıxış edən JP Morgan və UBS bankları ilə əməkdaşlıq davam etdirilmişdir.

Eyni zamanda, Milli Bankın ehtiyatlarının idarəedilməsi üçün yeni kastodian, BNY Mellon Asset Servicing şirkəti seçilmişdir.

2008-ci il ərzində Milli Bankın sərəncamında olan valyuta ehtiyatlarının həcmi 2 121,7 mln. ABŞ dolları və ya 52.8% artaraq 6 137 mln. ABŞ dolları sıvıyyəsinə çatmışdır.

Valyuta aktivlərinin idarə edilməsi üzrə faiz gəliri 166,8 mln. ABŞ dolları, faiz gəlirliliyi isə 3,22 % təşkil etmişdir.

IV. MANAGEMENT OF FOREIGN EXCHANGE RESERVES

The global financial crisis that started out with the burst of the US mortgage market bubble waded through the reported period with liquidity squeezes and dramatic drop of value of financial assets across international financial markets. Consequently, a number of banks and financial institutions across the globe went bankrupt and the interbank money market faced the problem of rapidly diminishing activity due to the panic and loss of trust that had hit the financial markets hard.

Struggling with the unstable global economic conditions and low yield rates the National Bank's investment priority with respect to the foreign exchange reserves was simply to preserve and maintain them.

At the same time, the National Bank proceeded with the implementation of the foreign exchange management upgrade project that aims at expanding the internal management system's capacities while both improving the investment process and developing the internal resources in quantitative and qualitative respects.

Continuing to apply the "modern portfolio theory" that had been set at the primary objective for each level of investment process, the reserves were subdivided to investment reserves representing an instrument of operation and recovery that supports the current activities and were managed along the lines of investment strategies in accordance with the ultimate purpose of their maintenance.

Thus, the currency structure of the operational tranche maintained with the purpose of supporting the existing currency regime and withstanding currency crises was identified along the lines of the currency composition deriving from the above described purposes and objectives, all in order to achieve the National Bank's priority goals of implementing the monetary and exchange rate policy and preserving the country's financial stability. 85% of the tranche were held in the US Dollar, the dominating currency of the monetary policy, foreign trade and the country's external obligations, 10% in Euro, and 5% in British Pounds.

Seeking to reduce the dependency of the foreign exchange reserves on a single currency through global diversification, minimize their vulnerability to global shocks and thereby maintain the absolutely required value of reserves, the investment tranche was maintained in USD0.632, Euro 0.41 and GBP 0.0903 that constitute the SDR (modified SDR) basket, excluding the Japanese Yen.

Realizing that the information technology infrastructure and efficient supply of operative data is essential for the management of foreign exchange reserves, preparations were made to install and launch a state-of-the-art portfolio management system interfaced with the Reuters and Bloomberg systems employed in order to regularly monitor the international financial markets, analyze financial instruments and conclude deals at international markets.

The RAMP "Reserve and Advisory Management Program" established by the World Bank Treasury (WBT) for central banks continued to support the development of the National Bank's internal management system capacities through a technical assistance project during the reported year.

Furthermore, the National Bank placed a special focus on partnering with international financial institutions specialized in asset management. In addition to the WBT, partnership relations were continued with JP Morgan and UBS bank acting as external managers of the foreign exchange reserves in 2008.

Also, the National Bank appointed a new custodian for its foreign exchange reserves – BNY Mellon Asset Servicing.

In 2008, the foreign exchange reserves maintained by the National Bank reached USD6137 mln having increased by USD2121.7 mln or 52.8%.

The interest income from management of currency assets amounted to USD166.8 mln, while the interest yield/rate of return made 3.22%.

V. BANK SİSTEMİ VƏ MALİYYƏ SABİTLİYİ

5.1. Bank sistemi və qlobal maliyyə böhranı

2008-ci ildə dünya maliyyə bazarlarında yaşanan böhran xarici investorların inkişaf etməkdə olan ölkələrin də maliyyə təsisatlarına qarşı münasibətlərinə təsir etmişdir. Bu da həmçinin Azərbaycan bankları tərəfindən xarici maliyyə bazarlarından resursların cəlb etmə şərtlərinin sərtləşməsində öz əksini tapmışdır.

Son illər bankların aktiv fəaliyyəti xarici maliyyə axınları ilə müəyyən dərəcədə dəstəkləndirdi. 2008-ci ildə xarici borcalmanın şərtlərinin sərtləşməsi yenidənmaliyyələşdirmə və likvidlik risklərinin artmasına zəmin yaratmışdır. Banklar xarici maliyyə bazarlarından cəlb edilən öhdəlikləri valyuta, alış, müddət və investorlar üzrə diversifikasiya etmişlər ki, bu da onların artan risklərdən müəyyən dərəcədə qorunmasını təmin etmişdir.

2008-ci il ərzində bank sisteminin kredit portfelində ciddi mənfi dəyişikliklər baş verməmişdir. Ümumilikdə, qlobal maliyyə böhranın təsiri Azərbaycan maliyyə sisteminə daha çox psixoloji xarakterli olmuş və maliyyə institutlarını inkişaf strategiyalarını yenidən nəzərdən keçirməyə sövq etmişdir. Əlverişsiz xarici mühitə baxmayaraq Azərbaycan bank sistemi reallaşan risklərə davamlılıq nümayiş etmişdir.

Qlobal qeyri-sabitlik nəticəsində yaranmış risklər əhəmiyyətli dərəcədə Milli Bankın vaxtında gördüyü preventiv tədbirlər vasitəsilə neytrallaşdırılmışdır. Bank sisteminin likvidliyinin qorunması ilə yanaşı Milli Bank kommersiya banklarının risklərinin monitorinqini gücləndirmişdir. Prudensial tənzimləmə və nəzarət alətləri ilə yanaşı Milli Bank rəhbərliyi bank ictimaiyyəti ilə xarici borcun ödənilməsi, gələcək fəaliyyət strategiyasının müəyyən olunması, risklərin idarəolunması və s. məsələlərin müzakirəsi məqsədilə mütəmadi görüşlər keçirmiş, banklar ehtiyatlı və təmkinli davranışlı modelinə dəvət olunmuşdur.

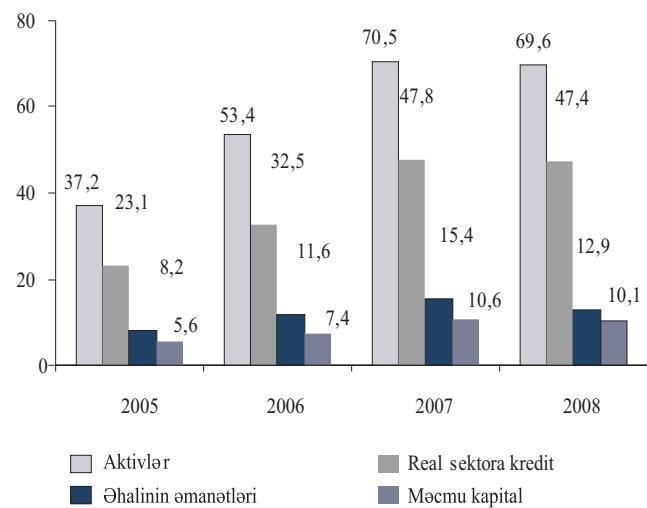
5.2. Bank sektorunun inkişaf parametrləri

5.2.1. Bank sisteminin kəmiyyət göstəriciləri

Qlobal maliyyə böhranı şəraitində Milli Bank

tərəfindən bank sisteminə olan inamın qorunub saxlanılmasına yönəldilmiş və vaxtlı-vaxtında həyata keçirilmiş qabaqlayıcı tədbirlər (qlobal böhranın ilk mərhələsində) nəticəsində ölkənin bank sistemi maliyyə böhranının ilkin mərhələsini itkisiz keçmişdir.

Qrafik 27. Əsas bank göstəricilərinin qeyri-neft ÜDM-ə nisbəti, %

2008-ci ildə bank sektorunun göstəricilərində 2007-ci illə müqayisədə stabillaşmə baş versə də, inkişaf templəri yüksək olaraq qalmışdır.

İl ərzində bank sektorunun aktivləri 52,7% (müqayisə üçün 2007-ci ildə -78%), kapital 47,8% (93%), iqtisadiyyata kreditlər isə 53,5% (98%) artmışdır. Bank aktivlərinin ÜDM-ə nisbəti ilin əvvəlindəki 25,1%-dən 27%-ə (qeyri-neft ÜDM-ə müvafiq olaraq 70,5%-dən 69,6%-ə), kapitalın ÜDM nisbəti 3,8%-dən 3,9%-ə (qeyri-neft ÜDM-ə nisbətən 10,6%-dən 10,1%-ə), iqtisadiyyata kreditlərin ÜDM-ə nisbəti 17%-dən 18,4%-ə (qeyri-neft ÜDM-ə nisbətən 47,8%-dən 47,4%-ə) yüksəlmişdir.

Orta bankların rolunun artması 2008-ci il ərzində bank sisteminin inkişafını şərtləndirən vacib tendensiyalardan biri olmuşdur (aktivlərin həcmində görə 6-15 bank). Belə ki, il ərzində bu bankların sistem üzrə aktivlərdə payı 21,7%-dən 23,7%-ə, depozitlərdə payı isə 22,9%-dən 26,5%-ə yüksəlmişdir. İri

V. BANKING SYSTEM AND FINANCIAL STABILITY

5.1. Banking system and global financial crisis

The global financial crisis gripping the world's financial markets in 2008 had an effect on foreign investors' relations with and attitudes towards the financial institutions of emerging economies. This, in turn, affected Azerbaijani banks' abilities to draw resources from foreign financial markets.

Active operations of banks in the recent years were somewhat supported with foreign financial flows. As the terms and conditions of foreign borrowing grew more stringent in 2008, the refinancing and liquidity risks also enhanced. Banks tended to diversify liabilities from foreign financial markets by currencies, purchase, maturity and investors thus managing to protect themselves against the growing risks to a certain extent.

In 2008, the banking system's portfolio did not experience any serious negative changes. In general, the effect of the global financial crisis on Azerbaijan's financial system was more psychological urging financial institutions to redefine their development strategies. Despite of the unfavorable surroundings Azerbaijan's banking system demonstrated its ability to withstand the emerging risks.

The risks spawned by the global unstable situation were substantially mitigated by the National Bank's timely preventive measures. In addition to preserving the banking system's liquidity the National Bank applied more stringent monitoring of commercial banks' risks. Along with prudential regulation and supervisory tools the National Bank's management held regular meetings with the banking community to discuss repayment of external debts, identification of the future operating strategies, risk management and other issues, and also invited banks to follow a cautious and conservative behaviour model.

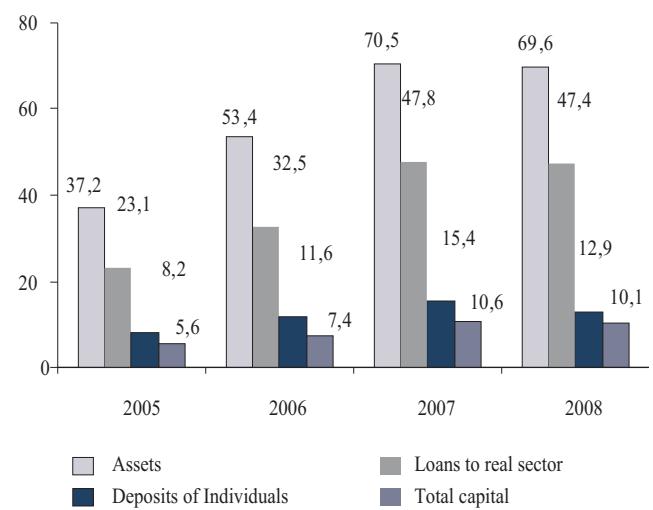
5.2. Development parameters of the bank sector

5.2.1. Quantitative indicators of the banking system

The National Bank managed to complete the first

phase of timely preventive measures (in the first phase of the global financial crisis) aimed at preserving the public trust in the banking system in a manner that helped the banking system step out of the first phase of the crisis without losses.

Chart 27. Banking sector indicators as percentage of the non-oil GDP, %

Although the banking sector's indicators somewhat stabilized in 2008 as compared to 2007, the pace of development was not high.

During the year total bank assets increased by 52.7% (for comparison, 78% in 2007), equity by 47.8% (93%) and loans to economic sectors by 53.5% (98%). The ratio of bank assets to the GDP rose from the year-start 25.1% to 27% (ratio to non-oil GDP respectively from 70.5% to 69.6%), ratio of equity to GDP increased from 3.8% to 3.9% (ratio to non-oil GDP from 10.6% to 10.1%), loans to economic sectors to GDP rose from 17% to 18.4% (non-oil GDP from 47.8% to 47.4%).

The enhancing role of mid-sized banks was a major trend in the banking system's development in 2008 (6-15 banks in terms of assets). Thus, the share of such banks in the total bank assets increased from 21.7% to 23.7%, while the share in deposits grew from 22.9% to 26.5%. Larger banks (top 5 banks in terms of assets) had their share of total bank assets

Bank sistemi və maliyyə sabitliyi

bankların (aktivlərin həcmindən görə ilk 5 bank) sistem üzrə aktivlərdə payı il ərzində dəyişrək 62,7%-ə, depozitlərdə payı isə 67,7%-dən 61,6%-ə enmişdir.

Dünya maliyyə böhranının təsirlərinə baxmayaq Azərbaycanın bank sistemində mülkiyyətçi və yeni investorların əlavə vəsaitləri hesabına il ərzində xarici sərmayələrin həcmində 57% artım olmuş və 01.01.2009-cu il tarixinə 159 mln. manat (bu da bank sisteminin məcmu nizamnamə kapitalının 16%-i) təşkil etmişdir. Mülkiyyətçilərin sayının dəyişməsi nəticəsində xarici kapitallı bankların sırasına daha üç bank daxil olmuşdur. Yeni səhmdarlar Cənubi Kipr, RF, Bəhreyn kimi ölkələri təmsil edir və onlardan 3-nün iri səhmdar olmağını nəzərə alaraq, investorların uzunmüddətli planlarının olması barədə fikir söyləmək olar. Bunun nəticəsində xarici kapitallı bankların sayı artaraq 23-ə çatmışdır (ilin əvvəlinə 21 bank). 01.01.2009-cu il tarixə bank sisteminin aktivlərində xarici kapitalın iştirak payı 29,9% (ilin əvvəlində 28,5%), depozitlərdə isə 26,6%-ə (ilin əvvəlində 24,1%) çatmışdır.

2008-ci ilin sonuna Azərbaycanda xarici bankların 4 nümayəndəliyi (Latviya, Fransa, Almaniya və Türkiyə) fəaliyyət göstərir. Onlardan biri fəaliyyətə 2008-ci ildə başlamışdır.

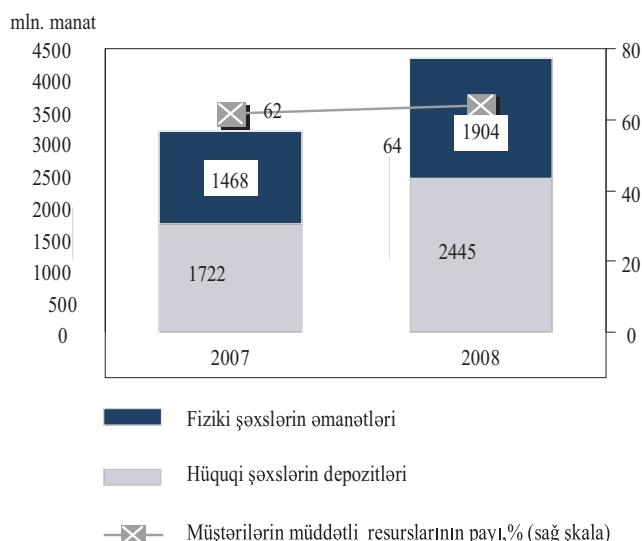
İl ərzində bank fəaliyyətini həyata keçirmək üçün 2 yeni bank lisenziya əldə etmiş (yeni açılmış bankların biri regionda fəaliyyət göstərir) və beləliklə fəaliyyət göstərən bankların sayı 46-ya çatmışdır.

Bankların struktur şəbəkəsinin genişlənməsi, maliyyə xidmətlərinə çıxış imkanlarının artırılması prosesi davam etmişdir. Belə ki, bank filiallarının sayı 485-dən 567-ə, şöbələrin sayı isə 94-dan 99-ə yüksəlmişdir. Yeni açılmış 119 bank və qeyri-bank

kredit təşkilatlarının filial və şöbələrin 46%-i regionlarda fəaliyyət göstərilər.

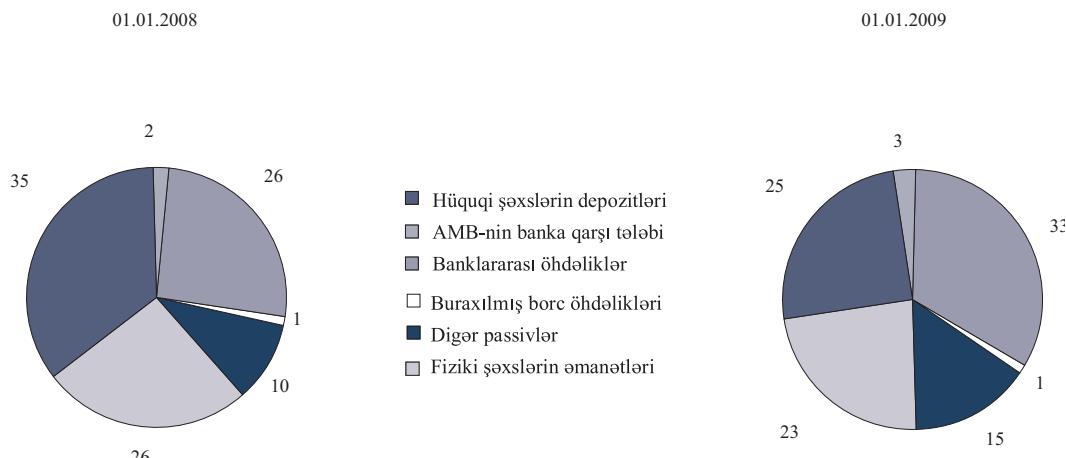
Nəticədə, bank xidmətlərinin kəmiyyətcə artması və onların keyfiyyətinin daha da yaxşılaşması regionlarda da müşahidə olunmuşdur. 2008-ci ilin əvvəlinə ölkə əhalisinin hər 100.000 nəfərinə 9,1 maliyyə təsisatı xidmət edirdiə ilin sonuna bu göstərici 10,1-ə çatmışdır.

Qrafik 28. Depozitlərin strukturu

2008-ci ildə bank sisteminin institusional inkişafı istiqamətində də mühüm işlər görülmüşdür. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Azərbaycan Respublikasında maliyyə-bank sistemində islahatların dərinləşdirilməsi ilə əlaqədar əlavə tədbirlər haqqında” 1 mart 2005-ci il tarixli Fərmanına uyğun olaraq “Azərbaycan Beynəlxalq Bankı” Səhmdar Kommersiya Bankının və “Kapital

Qrafik 29. Bank sektorunun öhdəliklərinin strukturu (ümmüti öhdəliklərə %-lə)

reduced to 62.7% and share of total deposits from 67.7% down to 61.6%.

Despite of the global financial crisis, foreign investments in Azerbaijan's banking system financed by additional injections from owners and new investors increased by 57% thus totaling to AZN159 mln as of 01.01.2009 (which equals 16% of the total bank equity). Resulting from a change in the number of owners, three more banks with foreign capital entered the market. New shareholders represent countries like the Southern Cyprus, RF, Bahrain and considering that 3 of them are large stockholders, the investors apparently have plans for a long-term presence. As a result, the number of banks with foreign capital increased to 23 (21 bank at the beginning of the year). Foreign capital accounted for 29.9% of the total bank assets as of 01.01.2009 (28.5% at the beginning of the year) and for 26.6% of the total deposits (24.1% at the beginning of the year).

As of the end of 2008, there are 4 representative offices of foreign banks (Latvia, France, Germany and Turkey) operating in Azerbaijan, one of which opened for business in 2008.

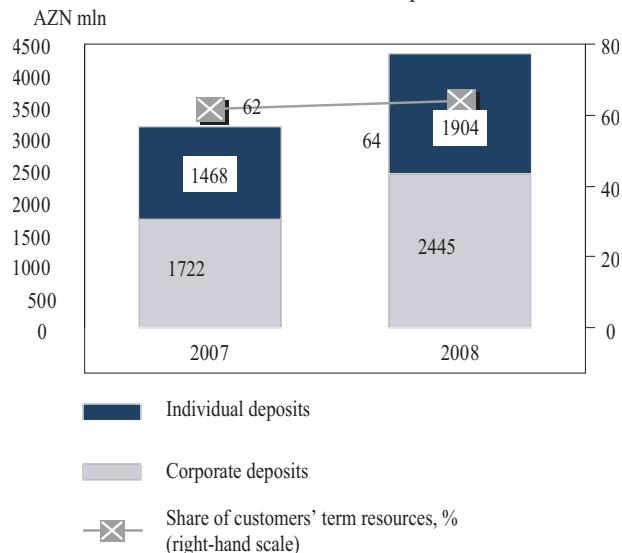
2 new banks were licensed during the year (one of the newly established banks operates in a region), whereby the total number of banks in operation reached 46.

Banks continued to expand their structural networks and improve customer access to financial services. Thus, the number of bank branch offices went up from 485 to 567 and divisions from 94 to 99. 46% of the newly opened 119 banks and non-bank branch offices and divisions operate in the regions.

As a result, the regions also had their share of experiencing both quantitative and qualitative changes in

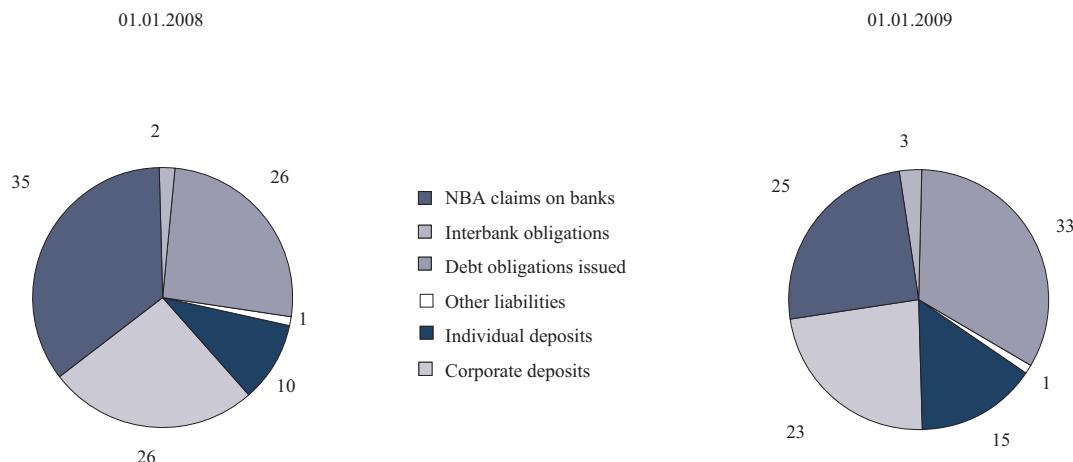
banking services. While there were 9.1 financial institution serving every 100.000 people earlier in 2008, at the year-end this indicator reached 10.1.

Chart 28. Structure of deposits

Significant works continued in 2008 to ensure institutional development of the banking system. Pursuant to the Presidential Decree of March 1, 2005 "On additional measures to further expand the reforms in the financial and banking system of the Republic of Azerbaijan", activities were continued to privatize the Joint-Stock Commercial Bank "International Bank of Azerbaijan" and Joint-Stock Company "Kapital Bank". JSC "Kapital Bank" was completely privatized in 2008.

Chart 29. Structure of the banking sector's liabilities (percentage of total liabilities, %)

Bank sistemi və maliyyə sabitliyi

Bank” Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin özəlləşdirilməsi istiqamətində tədbirlər davam etdirilmişdir. 2008-ci ildə “Kapital Bank” ASC-nin özəlləşdirilməsi tam başa çatdırılmışdır.

5.2.2. Bank sisteminin öhdəlikləri

2008-ci ildə bankların öhdəlikləri 2941 mln. manat və ya 52,3% artaraq 8568,6 mln. manata çatmışdır.

Ənənəvi olaraq hesabat ilində də bankların resurs bazasının formallaşmasında qeyri-maliyyə təşkilatlarından cəlb olunmuş vəsaitlərin payı yüksək olmuşdur. Qeyri-maliyyə təşkilatlardan cəlb olunmuş vəsaitlərin artım tempi 2008-ci ildə azalaraq 36,6% təşkil etmişdir.

2008-ci il ərzində fiziki şəxslərin əmanətləri 29,6% artaraq 1903,7 mln. manata yüksəlmişdir. Hüquqi şəxslərin depozitləri (kredit təşkilatları olmayan) 2008-ci il ərzində 42% artmış və ilin sonuna 2444,8 mln. manat təşkil etmişdir.

İl ərzində müştərilərdən cəlb olunmuş vəsaitlər bank sektorunun öhdəliklərinin artımının 21%-ni təmin etmişlər.

Əhalinin manatla əmanətlərin artım tempi (53,1%) xarici valyutada əmanətlərin artım tempini (9,6%) üstələmişdir. 2008-ci ilin iyun ayında ilk dəfə olaraq əhalinin manatda olan əmanətlərin həcmi xarici valyutada olan əmanətləri üstələmişdir. Nəticədə manatla əmanətlərin cəmi əmanətlərdə xüsusi çəkisi 46,1%-dən 54,4%-dək yüksəlmişdir.

2007-ci ilin avqust ayından fəaliyyətə başlamış Əmanətlərin Sığortalanması Fondu 2008-ci ildə fəaliyyətini daha da genişləndirmişdir. Fond

tərəfindən sığortalanan əmanətlər üzrə kompensasiya məbləği 2008-ci ildə 4000 manatdan 6000 manata qaldırılmışdır. Kompensasiya məbləğlərinin artırılması fiziki şəxslərdən cəlb olunan əmanətlərin həcmiin artması ilə müşayiət olunmuşdur ki, bu da kredit resurslarının artımına müsbət təsir göstərmişdir.

Müştərilərin vəsaitlərinin həcmiin artması ilə yanaşı cəlb olunmuş resursların strukturunda müddətli resursların payının yüksəlməsi tendensiyası davam etmişdir. İl ərzində müddətli depozitlərin payı 62%-dən 64%-ə yüksəlmişdir.

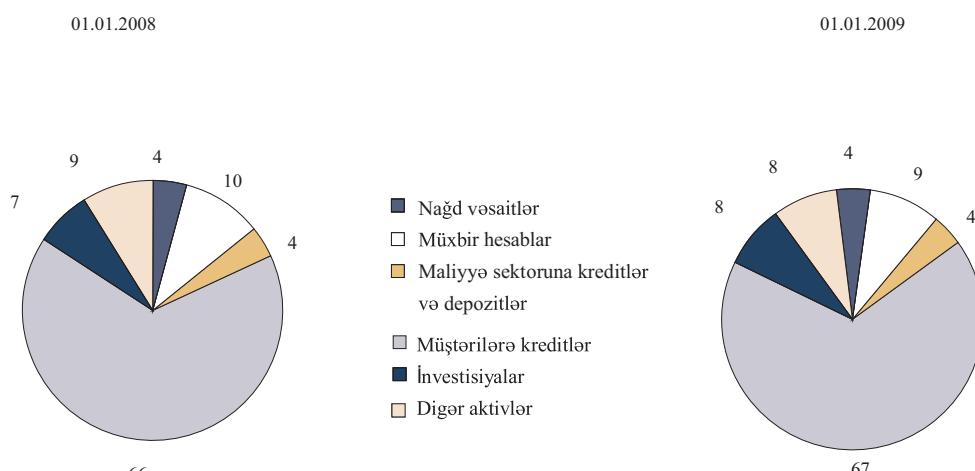
İl ərzində maliyyə institutlarından cəlb edilmiş vəsaitlərin həcmi (digər bankların kreditləri, depozitləri və digər vəsaitləri) 2 dəfə artaraq 1 yanvar 2009-cu il tarixinə 3,1 mld. manat təşkil etmişdir. Bu vəsaitlər bank öhdəliklərinin 37%-ni təşkil edir (1 yanvar 2008-ci il tarixinə 28%). Artım qeyri-rezident banklardan cəlb olunmuş vəsaitlərin həcmiin 2 dəfədən də artıq çoxalması ilə bağlıdır. İl ərzində bankların xarici borcları 2,1 mld. manata çatmışdır. Daxili banklararası bazardan cəlb olunmuş vəsaitlərin bankların öhdəliklərindəki payı demək olar ki, dəyişməmişdir (5,2%).

5.2.3. Bank sisteminin aktivlərinin strukturu

Hesabat dövrü ərzində bank sektorunun aktivləri 3547,9 mln. manat və ya 52,7% artaraq 1 yanvar 2009-cu il tarixinə 10273,5 mln. manat səviyyəsinə çatmışdır.

Əvvəlki illərdə olduğu kimi, hesabat dövrü ərzində də bankların kredit əməliyyatlarının miqyasının genişlənməsi bank aktivlərinin artmasının əsas faktoru

Qrafik 30. Bank sisteminin aktivlərinin strukturu, %-la

5.2.2. Liabilities of the banking system

In 2008, the total bank liabilities reached AZN8568.6 mln having increased by AZN2941 mln or 52.3%.

In the reported year, funds drawn from non-financial institutions traditionally had a large share in the set up of the banks' resource base. The growth rate of funding from non-financial institutions reduced to 36.6% in 2008.

In 2008, individual deposits increased by 29.6% to AZN1903.7 mln. Corporate deposits (other than credit institutions) increased by 42% during 2008 to AZN2444.8 mln at the year-end.

Customer resources drawn during the year contributed 21% to the growth of the banking sector's liabilities.

The individual Manat-denominated deposits had a growth rate (53.1%) that surpassed that of the foreign exchange-denominated deposits (9.6%). Individual Manat deposits surpassed the foreign exchange-denominated deposits for the first time in June, 2008. As a result, Manat deposits rose from 46.1% as a share of total deposits up to 54.4%.

The Deposit Insurance Fund that started operating in August 2007 further expanded its operations in 2008. The compensation on the Fund-covered deposits was increased from AZN4000 to AZN6000 in 2008. The increase of the insurable amount entailed an increase in the deposits, which, in turn, had a positive effect on credit resources.

In addition to the increasing volume of customer resources, term resources also tended to increase their contribution to the overall structure of

attracted funding. During the year term deposits rose from 62% to 64%.

During the year funds attracted from financial institutions (loans, deposits and other resources from other banks) doubled thus totaling to AZN3.1 bil as of January 1, 2009. These funds amount to 37% of the total bank liabilities (28% as of January 1, 2008). This increase is associated with the more than double expansion of funds attracted from non-resident banks. Banks' external borrowings reached AZN2.1 bil during the year. The domestic interbank market's share in the total bank liabilities remained practically flat during the year (5.2%).

5.2.3. Structure of bank assets

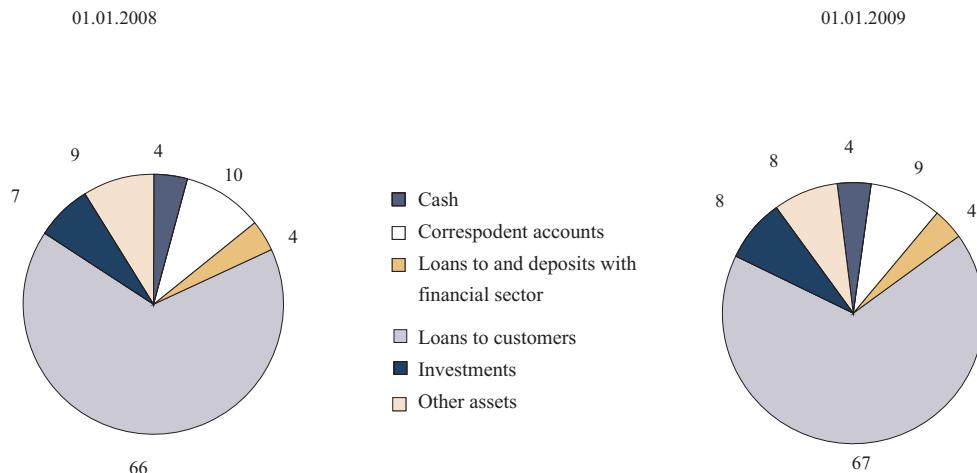
During the reported period the total bank assets increased by AZN3547.9 mln or 52.7% totaling to AZN10273.5 mln as of January 1, 2009.

As in the previous years, the increasing scale of lending transactions of banks was the main contributor to the growth of bank assets. Yet, the current global conditions did have an effect on the lending activity in the country.

In 2008, loans to the non-financial sector increased by AZN2434.7 mln or 53.5% to AZN6988.4 mln.

Short-term loans to customers increased by 39.2% while long-term loans by 60.8%. As a result, long-term loans increased from 65.6% to 68.7% as a percentage of the total loan portfolio against the year-start, which is primarily associated with the banks' growing inclination towards investment project financing. During the year 51% of the loans were Manat-denominated facilities.

Chart 30. Structure of the banking sector's assets, %

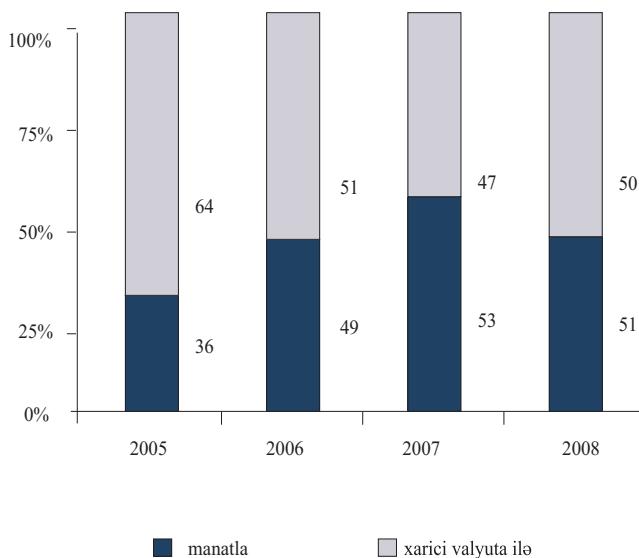
Bank sistemi və maliyyə sabitliyi

olmuşdur. Bununla belə dünya bazarlarında olan ümumi vəziyyət ölkədə kredit aktivliyinə müəyyən təsir göstərmişdir.

2008-ci ildə qeyri-maliyyə sektoruna verilmiş kreditlərin həcmi ötən illə müqayisədə 2434,7 mln. manat və ya 53,5% artaraq 6988,4 mln. manat səviyyəsinədək çatmışdır.

Müşterilərə verilən qısamüddətli kreditlər 39,2% artdığı halda, uzunmüddətli kreditlər 60,8% artmışdır. Nəticədə, uzunmüddətli kreditlərin ümumi kredit portfelində xüsusi çökisi ilin əvvəlinə nisbətən 65,6%-dən 68,7%-ə yüksəlmişdir ki, bu da bankların daha çox investisiya xarakterli layihələri maliyyələşdirməsi tendensiyasının davam etməsi ilə əlaqədardır. İl ərzində kreditlərin 51%-i manatla verilmişdir.

Qrafik 31. Kreditlərin valyuta strukturu

2008-ci ildə ümumi kredit artımının $\frac{3}{4}$ hissəsi hüquqi şəxslərin kreditlərinin payına düşür. Hüquqi şəxslərə verilmiş kreditlərin həcmi 60% artaraq 01.01.2009-cu il tarixinə 4812,6 mln. manat (ümumi kreditlərin 68,9%-i) təşkil etmişdir.

İl ərzində kreditlər kənd təsərrüfatına və emal sektoruna 33,6%, sənaye və istehsala 38,8%, ticarət və xidmət sektoruna 60,1% artmışdır. Ticarət və xidmət sektoruna kreditlər 1 yanvar 2009-cu il tarixinə 1910,4 mln. manat təşkil etmişdir ki, bu da cəmi kredit qoyuluşlarının 27,3%-ni təşkil edir.

Qrafik 32. Ev təsərrüfatlarına kreditlərin dinamikası

Fiziki şəxslərə verilmiş kreditlər 40,8% artaraq cəmi kredit qoyuluşlarının 31%-nə çatmışdır. (2008-ci ilin əvvəlinə bu kreditlərin payı 34% təşkil edirdi və 2007-ci il ərzində 37%-dək atmişdi).

2008-ci ildə ipoteka kreditləri üzrə artım tempi təxminən 2007-ci ildəki artım tempini ilə eyni səviyyədə olmuşdur. Bütün növ borcalanlar üzrə ipoteka kreditləşməsi 2,7 dəfədən çox artmışdır və 1 yanvar 2009-cu il tarixinde 707,8 mln. manat və ya cəmi kreditlərin 10%-ni təşkil etmişdir (2008-ci ilin əvvəlinə bu kreditlərin payı təxminən 6% təşkil edirdi).

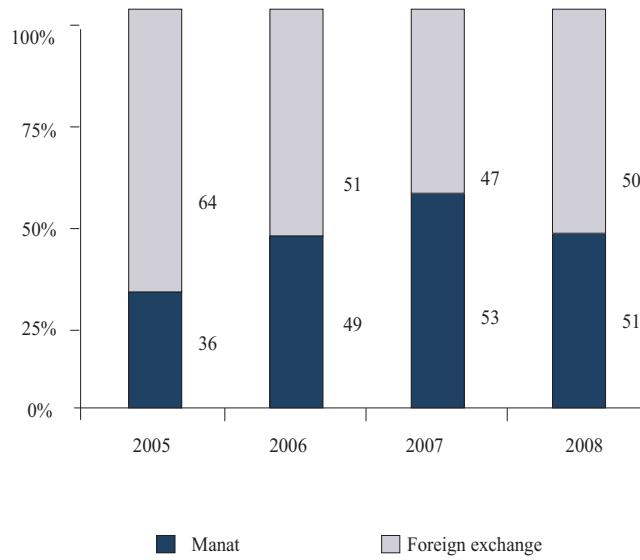
1 yanvar 2009-cu il tarixinə banklar tərəfindən əldə olunmuş qiymətli kağızların cəmi məbləği 1,8 dəfə artaraq 747,6 mln. manat təşkil etmişdir. Qiymətli kağızların ümumi həcmində dövlət qiymətli kağızlarının xüsusi çökisi 1 yanvar 2009-cu il tarixinə 39,2%-ə qədər azalmışdır (1 yanvar 2008-ci il tarixinə 70,2%). Bankların korporativ qiymətli kağızlara vəsait qoyuluşları 3,6 dəfə artmış və 2008-ci ilin sonuna 453,6 mln. manat, o cümlədən xarici şirkətlərin borc öhdəlikləri 434,1 mln. manat təşkil etmişdir.

Aktivlərin digər maddələrinə gəldikdə gəlir gətirməyən nağd və müxbir hesablardakı vəsaitlərin aktivlərdəki payı demək olar ki, dəyişməmiş və ilin sonuna 14% təşkil etmişdir.

Legal entities accounted for ¾ of the overall credit growth in 2008. Loans to legal entities increased by 60% to AZN4812.6 mln (68.9% of total loans) as of 01.01.2009.

During the year, loans to the agricultural and processing sector increased by 33.6%, to industry and production by 38.8%, and to trade and services by 60.1%. Loans to the trade and services sector amounted to AZN1910.4 mln as of January 1, 2009, which represents 27.3% of the total loans.

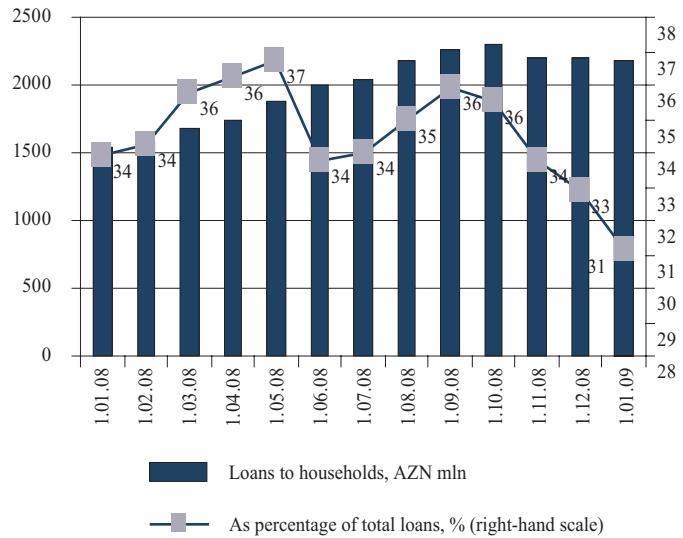
Chart 31. Currency breakdown of loans

Loans to individuals increased by 40.8% to 31% of the total loans. (Earlier in 2008 such loans had a share of 34%, and increased up to 37% in 2007).

The growth rate of mortgage loans in 2008 was basically the same as in 2007. Mortgage lending to all kinds of borrowers increased by over 2.7 times thus amounting to AZN707.8 mln or 10% of the total loans as of January 1, 2009 (such loans amounted to approximately 6% of the total loans as of the beginning of 2008).

Chart 32. Development path of loans to households

Securities acquired by banks increased by 1.8 times as of January 1, 2009 thus totaling to AZN747.6 mln. Government securities decreased to 39.2% as percentage of the total securities as of January 1, 2009 (70.2% as of January 1, 2008). Banks' investments in corporate securities increased by 3.6 times totaling to AZN453.6 mln by the end of 2008, whereas debt obligations of foreign companies amounted to AZN434.1 mln.

As far as other asset items are concerned, non-income generating cash and correspondent account balances basically remained unchanged as percentage of the total assets amounting to 14% of the total assets.

Cədvəl 8. Kreditlərin sahə strukturu

	01.01.2008		01.01.2009		artım %-lə
	mln. man.	payı, %-lə	mln. man.	payı, %-lə	
Ticarət və xidmət	1193,6	26,2	1910,3	27,3	716,9 60,1,
Ev təsərrüfatlarına	1545,7	33,9	2175,8	31,1	630,2 40,8
Energetika, kimya və təbii ehtiyaclar	302,0	6,6	855,7	12,2	553,7 183,3
Kənd təsərrüfatı və emal	191,1	4,2	255,4	3,7	64,3 33,6
İnşaat və əmlak	312,2	6,9	461,3	6,6	149,0 47,7
Sənaye və istehsal	307,9	6,8	427,3	6,1	119,4 38,8
Nəqliyyat və rəbitə	469,6	10,3	669,1	9,6	199,5 42,5
Digər verilmiş kreditlər	231,5	5,1	233,3	3,3	1,8 0,8

Banklararası tələblərin həcmi (kreditlər və depozitlər) 2008-ci il ərzində 44,3% artmış və 2008-ci ilin sonuna 414,8 mln. manat təşkil etmişdir. Banklararası tələblərin artımı daxili banklararası bazarda yerləşdirilmiş kreditlərin artımı, habelə qeyri-rezident banklarda depozitlərin yerləşdirilməsi ilə əlaqədardır.

5.2.4. Bank sektorunun kapitalı

Bank sektorunun kapitallaşma prosesi hesabat dövründə də davam etmişdir. İl ərzində bankların kapitalı 482,6 mln. manat və ya 47,8% artaraq

1491,7 mln. manata çatmışdır (2007-ci ildə müvafiq olaraq 485 mln. manat, 92,6% və 1009,1 mln. manat).

Bankların məcmu kapitalının artımı I dərəcəli kapitalın yüksəlməsi hesabına baş vermişdir. Belə ki, I dərəcəli kapital 336,5 mln. manat (44,6%) artaraq 1091,8 mln. manat təşkil etmişdir ki, bu da məcmu kapitalın 69,7% artımını təşkil edir. 2008-ci ildə bankların məcmu nizamnamə kapitalı 949,7 mln. manatı üstələmiş və ya 37,7% artmışdır.

II dərəcəli kapital 2008-ci il ərzində 143,6 mln. manat (və ya 47%) artaraq 449 mln. manat təşkil etmişdir. II dərəcəli kapitalın strukturunda azalma (15,8%-dən 11,4%-ə) banklar tərəfindən götürülmüş

Cədvəl 9. Bank sektorunun kapital göstəriciləri

	01.01.2008		01.01.2009	
	mln. manat	xüsusi çəkisi, %-lə	mln. manat	xüsusi çəkisi, %-lə
I dərəcəli capital	755,3	74,8	1091,8	73,2
Nizamnamə kapitalı	689,5	68,3	949,7	63,7
Səhmlərin emissiyasından əmələ gələn əlavə vəsait	20,3	2,0	32,3	2,2
Bölüşdürülməmiş xalis mənfəət	59,6	5,9	125,2	8,4
II dərəcəli capital	305,4	30,1	449,0	30,1
Cari ilin mənfəət	132,8	13,1	192,1	12,9
Ümumi ehtiyatlar	63	6,2	93,9	6,3
Kapitalın digər vəsaitləri	159,3	15,8	169,7	11,4
Məcmu kapitaldan tutulmalar	49,4	4,9	48,7	3,3
Tutulmalardan sonra məcmu kapital	1009,1	100,0	1491,7	100,0

Table 8. Loans by sector

	01.01.2008		01.01.2009		Increase	
	AZN mln	percen- tage	AZN mln	percen- tage	AZN mln	percen- tage
Trade and services	1193,6	26,2	1910,3	27,3	716,9	60,1,
Households	1545,7	33,9	2175,8	31,1	630,2	40,8
Energy, chemistry and natural resources	302,0	6,6	855,7	12,2	553,7	183,3
Agriculture and processing	191,1	4,2	255,4	3,7	64,3	33,6
Construction and property	312,2	6,9	461,3	6,6	149,0	47,7
Industry and production	307,9	6,8	427,3	6,1	119,4	38,8
Transport and communications	469,6	10,3	669,1	9,6	199,5	42,5
Other loans granted	231,5	5,1	233,3	3,3	1,8	0,8

Interbank claims (loans and deposits) increased by 44.3% during 2008 amounting to AZN414.8 mln as of the end of 2008. The interbank claims expanded because of the growth in the domestic interbank loans as well as increased deposits with non-resident banks.

5.2.4. Capital of the bank sector

The bank sector continued to capitalize during the reported period. During the year bank capital increased by AZN482.6 mln or 47.8% to AZN1491.7

mln (AZN485 mln, 92.6% and AZN1009.1 mln in 2007).

The banks' total capital increased due to the growth of the Tier I capital. Thus, Tier I capital increased by AZN336.5 mln (44.6%) to AZN1091.8 mln, which makes 69.7% of the total capital. The total regulatory (paid-in) capital of banks exceeded AZN949.7 mln or increased over 37.7%.

Table 9. Capital indicators of the banking sector

	01.01.2008		01.01.2009	
	AZN mln	percentage	AZN mln	percentage
Tier I capital	755,3	74,8	1091,8	73,2
Paid-in capital	689,5	68,3	949,7	63,7
Surplus	20,3	2,0	32,3	2,2
Net undistributed profit	59,6	5,9	125,2	8,4
Tier II capital	305,4	30,1	449,0	30,1
Profits from the current yea	132,8	13,1	192,1	12,9
General reserves	63	6,2	93,9	6,3
Other capital funds	159,3	15,8	169,7	11,4
Deductions from the total capital	49,4	4,9	48,7	3,3
Total capital after deductions	1009,1	100,0	1491,7	100,0

Bank sistemi və maliyyə sabitliyi

borclar üzrə ödənişlərin həyata keçirilməsi ilə bağlı olmuşdur. Milli Bank tərəfindən aktivlərin təsnifləşdirilməsi üzrə ehtiyat normalarının artırılması tədbirləri ümumi ehtiyatların artımını şərtləndirmişdir.

2008-ci ildə bank sektorunun kapital bazasının artımına iri banklar mühüm töhfə vermişlər. Aktivlər üzrə ən iri 10 bankın kapitalı 2008-ci il ərzində 70%-dən artıq artaraq 454 mln. manat təşkil etmişdir.

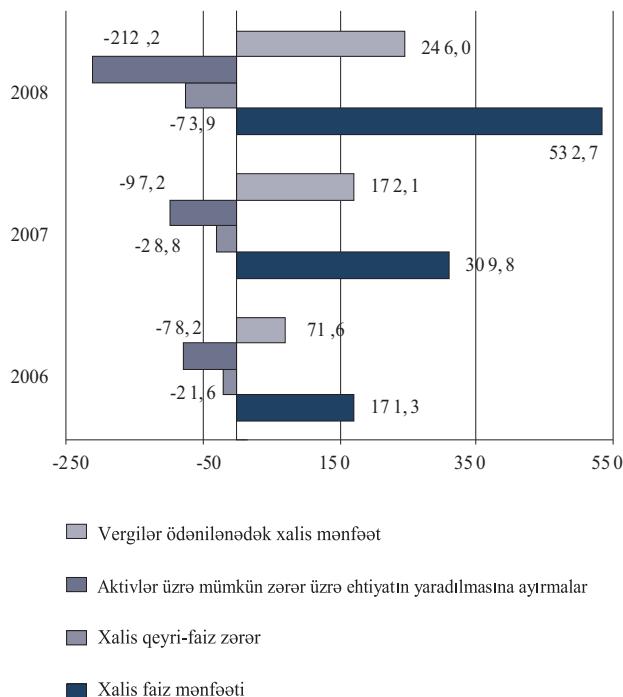
Bankların kapitallaşması prosesinin daha da sürətləndirmək məqsədi ilə 2009-cu ildən başlayaraq qanunvericiliyə bankların kapitallaşmaya yönəlik mənfəətin vergitutmadan azad olunmasına dair müvafiq dəyişiklik edilmişdir.

5.2.5. Bank sektorunun fəaliyyətinin maliyyə nəticələri

2008-ci ildə bankların əldə etdikləri mənfəət (vergi ödənilənədək) 246 mln. manat təşkil etmişdir ki, bu da 2007-ci ildə əldə olunan mənfəətlə müqayisədə 42,9% çoxdur. Müvafiq olaraq vergi ödənilidikdən sonra xalis mənfəət 184,7 mln. manat (və ya 43%) artmışdır.

Bankların 82,2%-i 192,1 mln. manatlıq mənfəətlə, 17,8% isə 7,4 mln. manatlıq zərərlə 2008-ci ili başa vurmaşlar. 01.01.2009-cu il tarixə zərərlə işləyən bankların ümumi bank sisteminin aktivlərində xüsusi çəkisi 2,6% təşkil etmişdir.

Qrafik 33. Mənfəətin strukturu, mln. manat

Bankların kredit əməliyyatlarının həcmiin artması və faiz dərəcələrində bəzi dəyişikliklər il ərzində əldə olunan faiz gəlirlərinin artmasını şərtləndirmişdir. Nəticədə 2008-ci ildə faiz gəlirlərinin orta aktivlərdə xüsusi çəkisi 11,4% (müqayisə üçün 2007-ci ildə - 10,9%) olmuşdur. 2007-ci ildə bütün faiz gəlirlərinin ümumi gəlirlərdə xüsusi çəkisi 72% təşkil etdiyi halda 2008-ci ildə bu göstərici 77%-ə yüksəlmişdir.

Faiz xərclərinin strukturunda banklararası ressurslar və digər maliyyə təşkilatlarının vəsaitləri üzrə ödənilən faizlərin payı artmışdır (37,2%-dən 43,9%-dək). Eyni zamanda, fiziki və hüquqi şəxslərin depozitləri üzrə ödənilən faizlərin payı azalmışdır (58,8%-dən 53,2%-dək). 2007-ci ildə bütün faiz xərclərinin ümumi xərclərdə xüsusi çəkisi 50% təşkil etdiyi halda, 2008-ci ildə bu göstərici 55,3%-ə yüksəlmişdir.

2007-ci illə müqayisədə 2008-ci ildə xalis faiz mənfəəti 72% artaraq 532,7 mln. manat təşkil etmişdir.

Valyuta məzənnəsinin volatilliyi bankları xarici valyutada aparılan əməliyyatların sayını artırmağa sövq etmişdir. Nəticədə müvafiq əməliyyatlar üzrə gəlirlərin artması müşahidə olunmuşdur. 2008-ci il ərzində bankların xarici valyuta ilə apardığı əməliyyatların həcmi 53,4% artaraq 106,2 mln. manat təşkil etmişdir. Bununla belə xarici valyuta ilə aparılan əməliyyatlardan əldə olunmuş galirlərin ümumi gəlirlərdə xüsusi çəkisi bir qədər azalmış və 8,2% təşkil etmişdir.

Aktivlər üzrə mümkün zərər üzrə ehtiyatların yaradılmasına ayırmaların həcmiin orta aktivlərə nisbəti 2008-ci il ərzində 1,9%-dən 2,5%-dək yüksəlmişdir. Bu əsasən qlobal maliyyə böhranının təsirini azaltmaq üçün kreditlərin təsnifləşdirilməsi və ehtiyat normativləri üzrə sərtləşdirmə tədbirlərinin həyata keçirilməsilə əlaqədardır.

Bank sektorunun aktivlərinin gəlirliliyi (vergi ödənilənədək xalis mənfəətin orta aktivlərə nisbəti kimi hesablanmış) 2008-ci ildə 2,9% (2007-ci ildə 3,5%), kapitalın gəlirliliyi (vergi ödənilənədək xalis mənfəətin orta kapitala nisbəti kimi hesablanmış) 22,6% (2007-ci il üçün 23,5%) təşkil etmişdir.

5.3. Bank sektorunun sabitliyi

5.3.1. Kreditlərin keyfiyyəti və kredit riski

2008-ci ildə Milli Bank tərəfindən yürüdürülmüş siyasət beynəlxalq maliyyə bazarlarındakı disbalansın

Tier II capital increased by AZN143.6 mln (or 47%) during 2008 to AZN449 mln. A reduction in the Tier II capital structure (from 15.8% to 11.4%) derived from payments against debts by banks. The National Bank's measures to increase the reserve requirements with respect to asset classification caused the general reserves to increase.

Large-sized banks provided a big input to the growth of the banking sector's capital in 2008. Capital of the top 10 banks in terms of assets increased by over 70% during 2008 to AZN454 mil.

In order to put the bank capitalization process to on a faster track the existing laws were amended with a view to exempting the profits used for capitalization from taxes starting from 2009.

5.2.5. Financial performance of the banking sector

Profits earned by banks in 2008 (before taxes) amounted to AZN246 mln, which exceeds the year 2007 profits by 42.9%. Accordingly, net profits after taxes increased by AZN184.7 mln (or 43%).

82.2% of banks completed the year of 2008 with profits of AZN192.1 mln, while 17.8% of banks with losses of AZN7.4 mln. Banks that arrived at 01.01.2009 with losses accounted for 2.6% of the total bank assets.

The increased lending transactions of banks and some changes in interest rates drove the interest

income up during the year. As a result, interest income made as much as 11.4% of the average assets in 2008 (for comparison, the same figure in 2007 was 10.9%) While in 2007 total interest income amounted to 72% of the total income, this figure went up to 77% in 2008.

Interest paid on interbank resources and funds of other financial institutions increased their share within the interest expenses (from 37.2% to 43.9%). At the same time, interest paid on individual and corporate deposits declined (from 58.8% to 53.2%). While in 2007 total interest expenses amounted to 50% of the total expenses, this figure went up to 55.3% in 2008.

As compared to 2007, net interest profits in 2008 increased by 72% to AZN532.7 mln.

The volatility of the currency exchange rate expanded the number of foreign exchange transactions carried out by banks. As a result, the relevant transactions generated higher revenues. During 2008 foreign exchange transactions increased by 53.4% to AZN106.2 mln. At the same time, income generated by foreign exchange transactions reduced as percentage of the total income to 8.2% overall.

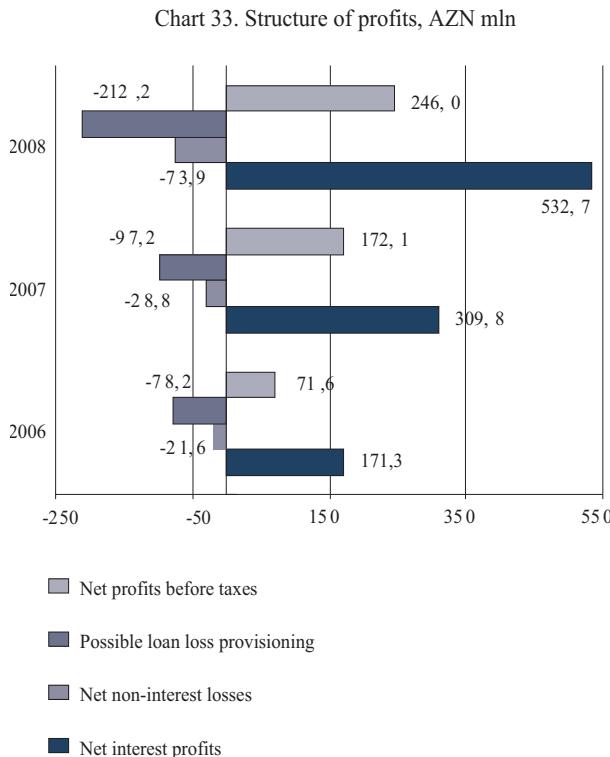
Possible asset loss provisioning increased from 1.9% to 2.5% as a ratio to the average assets during 2008. This was primarily driven by a set of measures designed to make the loan classification and reserve requirements more stringent in order to mitigate the effect of the global financial crisis.

Return on assets of the banking sector (calculated as a ratio of net profits before taxes to average assets) made 2.9% in 2008 (3.5% in 2007), while return on equity (calculated as a ratio of net profits before taxes to average equity) amounted to 22.6% (23.5% in 2007).

5.3. Stability of the banking sector

5.3.1. Quality of loans and credit risk

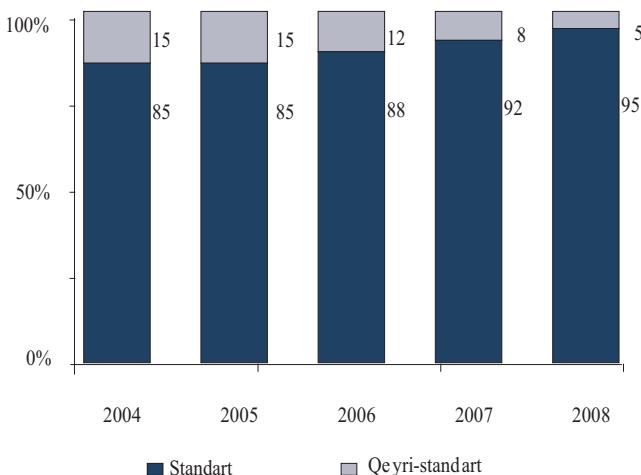
The policy pursued by the National Bank in 2008 allowed from keeping the banking system's assets harmless from the negative impact of the disbalance at the international financial market. During the reported period, the banks' loan portfolio increased in scope in addition to continuing to improve in terms of quality.

Bank sistemi və maliyyə sabitliyi

bank sisteminin aktivlərinə mənfi təsirindən qorunmağa imkan vermişdir. Hesabat dövrü ərzində bankların kredit portfelinin həcminin artması ilə yanaşı onun keyfiyyət göstəricilərinin yaxşılaşması tendensiyası davam etmişdir.

Qrafik 34. Kredit portfelinin keyfiyyəti, %-lə

Aktivlərin təsnifləşdirilməsinə dair prosedurların sərtləşdirilməsi kreditlərin keyfiyyət göstəricisinin yüksəlməsinə gətirib çıxarmışdır. Ümumilikdə, aktivlərin təsnifləşdirilməsi üzrə tələblərin sərtləşdirilməsinin məqsədi girov təminatı üzrə tələblərin sərtləşdirilməsi olmuşdur.

Mümkün kredit itkilərinin aradan qaldırılması üçün ehtiyatlandırma normalarının artırılması həyata keçirilmişdir. 1 yanvar 2009-cu il tarixinə kreditlər üzrə mümkün zərərlərin örtülməsi üçün vəsait kredit portfelinin 6,2%-ni təşkil etmişdir (1 yanvar 2008-ci il – 5,7%).

Qeyri-işlək kreditlər üzrə yaradılmış ehtiyatların artım tempi bu növ kreditlərin artım tempini üstələmişdir. Banklarda formalasdırılmış ehtiyatların qeyri-işlək kreditlərə nisbəti isə 74%-ə çatmışdır. Bu da bu növ kreditlərin yaradılmış ehtiyatlarla adekvat örtülməsinə imkan yaradır. Vaxtı keçmiş kreditlərin ümumi kreditlərdə xüsusi çekisi 01.01.2009-cu il tarixinə cəmi 2,2% təşkil etmişdir.

5.3.2. Likvidlik

2008-ci ildə bank sistemində likvidlik göstəriciləri yetərli səviyyədə olmuşdur. İl ərzində cəmi aktivlərdə likvid aktivlərin payı 18,9%-dən 16,7%-ə enmişdir. Buna baxmayaraq likvidlik göstəriciləri kifayət

qədər yüksək səviyyədə qalmışdır. 01.01.2009-cu il tarixə bank sektorunun likvid aktivləri 1,7 mlrd. manat təşkil edir. Bu məbləğ xarici öhdəliklərin 77%-ni, əhalinin əmanətlərinin təxminən 90%-ni, bankların cari öhdəliklərinin isə 74%-ni bağlamağa imkan verir. Bank sektorу üzrə ani likvidlik (tələb olunanadək aktivlərin tələb olunanadək passivlərlə vaxtı keçmiş passivlərin cəminə olan nisbəti) normativi Milli Bank tərəfindən müəyyən olunmuş minimal həddən əhəmiyyətli dərəcədə yüksək (73%) olmuşdur (hər bir bank üçün normativ üzrə tələb 30% həddində müəyyən olunub).

Banklar tərəfindən aktiv və passivlərin vaxt strukturunun optimallaşdırılması və müddət üzrə aktiv və passivlər arasında fərqli azaldılması bank sistemində likvidlik riskinin yumşalmasına təsir göstərmüşdür. 01.01.2009-cu il tarixə ödəmə müddəti 1 ildən artıq olan passivlərin xüsusi çekisi 33,4% təşkil etmişdir.

5.4. Bank sistemində institusional meyllər və islahatlar

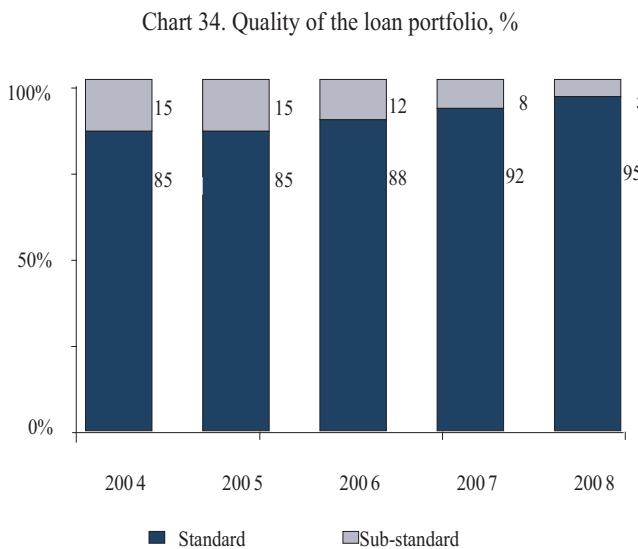
Maliyyə-bank xidmətlərinə çıxış imkanlarının genişləndirilməsi 2008-ci ildə də əsas prioritətlərdən olmuşdur. 2008-ci ildə 2 yeni banka lisenziya, həmçinin, 1 xarici banka yerli nümayəndəlik açmaq üçün icazə verilməsi, 90 bank filialı və 16 bank şöbəsinin açılması, habelə bankların bankomat və pos-terminal şəbəkəsinin əhəmiyyətli dərəcədə genişlənməsi iqtisadi subyektlərin bank xidmətlərinə çıxış imkanlarını artırımdır.

Hesabat ilində yerli bankların xarici bazarlarda iştirakının aktivləşməsi davam etmişdir. Belə ki, 2008-ci ildə 1 yerli bankın 3 ölkədə xarici nümayəndəliyi fəaliyyətə başlamışdır.

Bütün bunlarla belə bank qanunvericiliyinin tələblərini pozduğuna, habelə Milli Bankın ardıcıl və davamlı göstəriş və tələblərinə riayət etmədiyinə görə Azərbaycan Respublikası Milli Bankı İdarə Heyətinin müvafiq qərarı ilə 2 bankın lisenziyası ləğv edilmişdir.

Maliyyə-bank xidmətlərinə çıxış imkanlarının genişləndirilməsi istiqamətində aqrar sektora maliyyə xidməti göstərən ixtisaslaşmış bankın yaradılması üçün beynəlxalq təcrübə öyrənilmiş və aqrar bankın yaradılması üzrə təkliflər paketi hazırlanaraq müvafiq dövlət orqanlarına təqdim edilmişdir.

Bank sisteminin kapitalizasiyası istiqamətində müsbət meyllər bankların dayanıqlığını möhkəmləndirməklə, onların maliyyə potensialının

As the asset classification procedures were made more stringent the quality of loans increased. In general, the purpose of making the asset classification requirements more stringent was actually to make the security requirements more stringent.

The possible loan loss provisioning requirements were increased. As of January 1, 2009 the possible loan loss provisions amounted to 6.2% of the loan portfolio (5.7% as of January 1, 2008).

The growth rate of reserves for non-performing loans surpassed the growth rate of that kind of loans. The ratio of reserves formed by banks to non-performing loans reached 74%, which allowed for providing adequate reserve coverage for such loans. Past due loans amounted to 2.2% as a share of the total loans as of 01.01.2009.

5.3.2. Liquidity

The banking system displayed sufficient liquidity levels in 2008. During the year liquid assets declined from 18.9% to 16.7% as percentage of the total assets. Still, liquidity levels remained sufficiently high. As of 01.01.2009 the banking sector's liquid assets amounted to AZN1.7 bil. This amount allows to covering 77% of external obligations, approximately 90% of individual deposits and 74% of the banks' current liabilities. The instant liquidity requirement with respect to the banking sector (ratio of demand assets to the total demand liabilities and past due liabilities) significantly exceeded the minimum level set by the National Bank (73%) (the requirement with respect to each bank was set at 30%).

The measures taken by banks to optimize the time structure of assets and liabilities as well as to reduce the maturity mismatches between assets and liabilities allowed for mitigating the banking system's liquidity risk. Liabilities with a maturity period over 1 year amounted to 33.4% of the total liabilities as of 01.01.2009.

5.4. Institutional trends and reforms in the banking system

Improving the access to financial and banking services was among the top priority tasks set for 2008. Licensing 2 new banks as well as granting of a permission for 1 foreign bank to set up a local representative office, opening of 90 bank branch offices and 16 bank divisions as well as a substantial expansion of the banks' ATM and POS-terminal network materially improved the abilities of economic subjects to access banking services.

During the reported year banks continued to further activate their involvement in the foreign markets. Thus, 1 domestic bank opened its representative offices for business in 3 foreign countries in 2008.

At the same time, the National Bank's Board cancelled the licenses of 2 banks for failure to comply with the banking laws as well as with the National Bank's repeated and continuous directives and demands.

International experiences were studied in order to establish banks specialized in providing financial services to the agricultural sector with a view to improving access to financial and banking services; subsequently, a set of proposals was developed and submitted to the relevant state authorities for establishment of agricultural banks.

Positive trends observed in the capitalization of the banking system, in addition to improving the sustainability of the banks, allowed for enhancing their financial potential, expanding the range and quality of banking services, as well as for increasing the depositor and creditor trust in the banking system and improving the effectiveness of the financial intermediation function.

A special emphasis was put on the improvement of the banks' financial and administrative management systems. To this end, improving the effectiveness of the corporate governance standards representing a major component of the effective management system, in particular the efficiency of risk management

genişləndirilməsinə, bank əməliyyatları və xidmətlərinin çeşid və keyfiyyətinin artmasına, əmanətçilərin və kreditorların bank sistemində olan inaminin və maliyyə vasitəçilik funksiyasının səmərəliliyinin artmasına müsbət təsir göstərmişdir.

Bankların maliyyə və inzibati idarəetmə sistemlərinin təkmilləşdirilməsi diqqət mərkəzində saxlanılmışdır. Bu məqsədlə effektiv idarəetmənin ən mühüm komponenti olan korporativ idarəetmə standartlarının, xüsusilə də risk menecmentin banklarda tətbiqinin səmərəliliyinin artırılması 2008-ci ildə də bank sisteminin sabit inkişafının mühüm şərtlərindən biri olmuşdur.

2007-ci ilin nəticələri üzrə bütün banklar “Banklar haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun tələblərinə uyğun olaraq, kənar audit tərəfindən audit edilmiş, təsdiq olunmuş audit hesabatları Milli Banka təqdim olunmuşdur (yeni açılan 2 bank nəzərə alınmışdır). Bankların 33-də kənar audit beynəlxalq audit şirkətləri tərəfindən aparılmışdır ki, bu bankların da ümumi bank sistemi aktivlərində xüsusi çəkisi 96,3% təşkil edir. 1 bankın maliyyə hesabatları MHBS-nin tələblərinə uyğun olmadığı üçün geri qaytarılmış və “Banklar haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 44.5-ci maddəsinə uyğun olaraq, onların öz vəsaitləri hesabına təkrar auditin aparılması tapşırılmışdır.

Bank sistemində sağlam rəqabət mühitinin formalasdırılması mühüm prioritetlərdən biri olmuşdur. Bankların kapitallaşması, özəl bankların artım tempi və bazar payının artması, idarəetmə sistemlərinin təkmilləşməsi sektorda rəqabət mühitinin yaxşılaşmasına təkan vermişdir.

2008-ci ildə bank sisteminin inkişafı sahəsində həyata keçirilən institutional və infrastruktur tədbirləri nəticəsində bank sisteminin xarici investitorlar üçün cəlbediciliyi daha da artdı. İl ərzində 3 yerli bankın kapitalına xarici investisiya cəlb edilmişdir, ümumilikdə bank sektoruna xarici kapital investisiyalarının həcmi 57,9 mln. manat (57,2%) artaraq 159,1 mln. manata çatmışdır.

5.5. Bank nəzarəti

2008-ci ildə qlobal maliyyə bazarlarında dərinləşməkdə olan böhran bütün ölkələrdə olduğu kimi, Azərbaycanda da bank nəzarəti üçün yeni çağırışları aktuallaşdırılmış və belə bir şəraitdə maliyyə sabitliyinin qorunması, çevik və effektiv risk yönümlü bank nəzarətinin tətbiqi əsas hədəflərdən olmuşdur.

AMB-nin preventiv tədbirləri və banklarla intensiv işi, həmçinin bankların öz bazar davranışlarını çevik korreksiya etmələri hesabına Azərbaycan bankları qlobal böhranın mümkün təsirlərinə hazırlıqlı idilər. Bir sıra nüfuzlu beynəlxalq təşkilatlar da Azərbaycan bank sisteminin qlobal böhrana ən hazırlıqlı sistem kimi qiymətləndirmiş, bankların yüksək dayanıqlılığını və bu nailiyyətlərdə AMB-nin xüsusi rolunu öz rəylərində ifadə etmişlər.

Ümumiyyətlə, AMB tərəfindən banklara daha düşünülmüş və təmkinli biznes strategiyası 2007-ci ildən bəri tövsiyə edilmiş və bu tövsiyə əsasında tətbiq olunan “kontr-tsiklik” siyaset mümkün risklərin təsirini minimallaşdırılmışdır.

Banklar likvidlik mövqelərini kifayət qədər “balans”lı və “komfort”lu, xarici maliyyə mənbələrindən asılılığı isə idarə oluna bilən səviyyədə saxlamışdır. Banklar hesabat ilində vaxtı çatmış xarici borclarını rahatlıqla icra etmişlər.

Bankların 2008-ci il üzrə biznes planları əvvəlcədən AMB-də qiymətləndirilmiş, institutional baza və artım hədəfi fonunda müvafiq korreksiyalar edilərək banklarla razılışdırılmışdır. Bankların artım hədəfləri nəzarətə götürülmüş və artım risklərinin və təhlükələrin təsir imkanları minimallaşdırılmışdır.

Bankların kredit riskləri üzrə mümkün itki lərə daha da hazır vəziyyətə gətirilməsi məqsədilə ehtiyatlanmaya dair tələblər ciddiləşdirilmişdir. Beynəlxalq maliyyə bazarlarındakı ipoteka böhranı və daşınmaz əmlak bazarında həssaslıq nəzərə alınaraq daşınmaz əmlakla təmin olunmuş kreditlərə dair təminat tələbləri və verilmiş ipoteka kreditləri üzrə risklərin adekvat kapitalla tənzimlənməsinə dair tələblər artırılmışdır.

Banklar aktivlərin keyfiyyətinə daha diqqətlə yanaşmış, potensial təhlükələri qiymətləndirərək daha konservativ ehtiyatlanma siyasəti həyata keçirmişlər. Yeni kreditlərin verilməsi zamanı isə banklar tərəfindən “selektiv davranış” nümayiş etdirilmiş, yüksək mənfəətlilikdən imtina edilərək “risk iştahı”ları azaldılmışdır.

Görülən işlər bank nəzarətini və bütövlükdə bank sistemini mümkün təhlükələrə qarşı hazır vəziyyətə gətirmişdir. Bankların problemləri və çətinlikləri müəyyən etmək və idarə etmək potensialları artırılmışdır.

Bankların institutional inkişafı və idarəetmə resurslarının biznes davranışına uyğunluğu diqqət mərkəzində saxlanılmışdır. Hər bir bank üzrə korporativ idarəetmə standartlarının tətbiqi səviyyəsi

of banks was among the essential foundations of the banking system's stable and sustainable development in 2008.

As per the outcomes of 2007 all banks were audited by external auditors in accordance with the Law "On banks" of Azerbaijan Republic and the certified audit reports were submitted to the National Bank (2 newly opened banks excluded). 33 banks were audited by international audit firms, which banks accounted for 96.3% of the total bank assets. Financial statements of 1 bank were returned as they did not comply with the IFRS requirements and, in accordance with Article 44.5 of the Law "On banks" of Azerbaijan Republic these banks had to re-audit their statements at their own expense.

Developing a sound competitive environment in the banking system was a top priority. Capitalization of banks, growth and increase of market share of privately-owned banks coupled with the improvement of management systems gave an impetus to the improvement of the sector's sound competitive environment.

As a result of institutional and infrastructural measures taken with an aim to developing the banking system in 2008 further increased the banking system's attractiveness for foreign investor. During the year 3 domestic banks drew foreign investments, whereas the total foreign investments in the banking sector increased by AZN57.9 mln (57.2%) to AZN159.1 mil.

5.5. Bank supervision

The deepening crisis gripping the global financial markets in 2008, as in all countries, put new challenges before the banking supervision function in Azerbaijan. In such an environment, the primary objective was to preserve the financial stability and implement efficient and effective risk-based bank supervision.

NBA's preventive measures and intensive work with banks as well as banks' own corrective measures with respect to market behavior enabled the Azerbaijani banks to be prepared for the possible effects of the global crisis. A number of reputable international institutions assessed the Azerbaijani banking system as the most prepared to the global crisis and stressed the NBA's particular contribution to ensuring the banking system's high level of sustainability.

In general, the NBA advised the banks to apply a more thorough and conservative business strategy starting from 2007 and the "counter-cyclic" policy applied based on this recommendation allowed for minimizing the possible risks.

Banks managed to keep their liquidity positions at sufficiently "balanced" and "comfortable" levels while their external funding sources also remained at manageable levels. During the reported year banks easily executed their external debts that became due.

Banks' 2008 business-plans were first evaluated by the NBA and agreed upon with the banks having been appropriately adjusted against the institutional base and growth targets. Banks' growth targets were taken into account and possible effects of development risks and hazards were minimized.

In order to bring banks to a higher level of readiness to reduce possible losses connected with credit risks made the provisioning requirements even more stringent. Considering the mortgage crisis on international financial markets and the sensitivity of the real estate market, the requirements with respect to the security requirements to real-estate backed loans and adequate capital coverage of mortgage loan-related risks were further increased.

Banks tended to approach asset quality more seriously and followed a more conservative provisioning policy having evaluated the potential hazards. When granting new loans banks demonstrated a "selective behavior" and sought to reduce their "risk appetite" by turning down high profits.

The works performed enabled the banking supervision function and the banking system in general to be more prepared for possible threats. Banks' increased their capacities for identifying and managing their problems and difficulties.

Institutional development and consistency of management resources with business behavior of banks was given a special attention. Each bank's level of implementation of corporate governance standards was evaluated, meetings were held with most banks and recommendations were provided in order to remove the deficiencies in this regard.

At the same time, the financial market developments necessitated improvement of banks' risk management practices, in particular management of credit and liquidity risks using proactive approaches.

Works were continued during 2008 to improve the banking supervision' legal and regulatory framework to compliance with international standards while

qiymətləndirilmiş, əksər banklarla görüşlər keçirilmiş və bu istiqamətdə çatışmazlıqlarla bağlı tövsiyələr verilmişdir.

Eyni zamanda, maliyyə bazarlarında baş verən hadisələr banklarda risk menecmentin təkmilləşdirilməsini, xüsusilə də kredit və likvidlik risklərinin qabaqcıl yanaşmalardan istifadə edilərək idarəedilməsini zəruri etmişdir.

2008-ci ildə də bank nəzarətinin hüquqi-normativ bazasının beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması və təkmilləşdirilməsi üzrə işlər və Bazel II Kapital Sazişinin tətbiqi üzrə intensiv məsləhətləşmələr davam etdirilmişdir. Bazel II Kapital Sazişinin II və III sütunlarının bəzi elementlərinin tətbiqinə başlamışdır. Bu məqsədlə, banklarda kapitalın idarə edilməsi və kapital siyasetinə tələblərin müəyyən edilməsi ilə əlaqədar “Bank kapitalı və onun adekvatlığının hesablanması” Qaydalarına müvafiq əlavə və dəyişikliklər edilmişdir.

Eyni zamanda, banklarda maliyyə şəffaflığının və bazar intizamının artırılması, məlumatların açıqlanması prosesinin effektiv nəzarətlə əhatə olunması məqsədilə “Korporativ İdarəetmə Standartları”na “Məlumatların istifadəçilərə təqdim edilməsi”nə dair əlavələr edilmişdir. Bank nəzarəti çərçivəsində banklar tərəfindən açıqlanan məlumatların periodik olaraq kəmiyyət və keyfiyyət qiymətləndirilməsi aparılmışdır.

Bundan əlavə, “Aktivlərin təsnifləşdirilməsi və mümkün zərərlərin ödənilməsi üçün ehtiyatların yaradılması”, “Bir borcalan və ya bir-biri ilə əlaqədar borcalanlar qrupu üzrə risklərin tənzimlənməsi haqqında”, “Azərbaycan Respublikası müvəkkil banklarının açıq valyuta mövqeyi limitlərinin müəyyən edilməsi və tənzimlənməsi Qaydaları”na əlavələr olunmuş, “Banklarda kreditlərin verilməsi” Qaydaları isə tamamilə restrukturizasiya edilmişdir.

Görülən bütün bu prudensial tədbirlərin nəticəsində 2008-ci ildə bank sisteminin maliyyə sağlamlığı və sabitliyi qorunub saxlanılmışdır.

5.6. Bank qanunvericiliyi

5.6.1. Qanunvericilik və infrastruktur

2008-ci ildə Milli Bank bank fəaliyyəti sahəsində qanunvericiliyin inkişaf etdirilməsi və möhkəmləndirilməsi istiqamətində məqsədyönlü fəaliyyətini davam etdirmişdir. Eyni zamanda qlobal maliyyə böhranı şəraitində makroiqtisadi siyasət

və bank nəzarəti sahəsində adekvat addımlara hazır olmaq üçün qanunvericilik təşəbbüsleri üzərində işlər aparılmışdır.

Ölkədə maliyyə-bank xidmətlərinə çıxış imkanlarının genişləndirilməsi prioritətlərinə uyğun olaraq ödəniş sistemlərinin coğrafi əhatə dairəsinin genişləndirilməsi və regionlara istiqamətləndirilməsi, təsərrüfat subyektlərinin və ev təsərrüfatlarının maliyyə xidmətlərinə əlyetərliyinin artırılması məqsədilə “Poçt rabitsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa 2008-ci il 02 oktyabr tarixində müvafiq əlavə və dəyişikliklər qəbul edilmişdir. Bununla da geniş filial şəbəkəsinə malik olan və maliyyə əməliyyatlarının aparılmasında böyük təcrübəsi olan Milli poçt rabitəsi operatoru tərəfindən bank-maliyyə xidmətlərinin göstərilməsi üçün hüquqi əsaslar yaradılmışdır. Milli poçt operatoruna poçt hesablarının açılması və aparılması, ödəniş sistemləri vasitəsilə pul köçürmələrinin həyata keçirilməsi, poçt əmanətlərinin qəbul edilməsi, valyuta mübadilə əməliyyatlarının aparılması kimi yeni maliyyə xidmətlərinin həyata keçirilməsinə qanuni əsas təmin edilmişdir. Bununla da ölkə ərazisinin bank şəbəkəsi olmayan ucqar regionlarda əhalinin maliyyə xidmətlərindən istifadə imkanları artırılacaqdır.

Bankların və onların inzibatçılarının məsuliyyətinin gücləndirilməsi məqsədilə 2008-ci ilin 02 noyabr tarixində “Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalar Məcəlləsinə dəyişikliklər və əlavələr edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu qəbul edilmişdir.

İnzibati Xətalar Məcəlləsinə edilmiş bu düzəlişlərə bankların cari fəaliyyətinin idarə edilməsi və daxili nəzarətin həyata keçirilməsi üzrə banklar və onların inzibatçılarının məsuliyyəti xeyli artırılmış və bank işi üzrə istər prudensial normativlərin, istərsə də inzibati idarəetmə qaydalarının pozulmasına görə ciddi maliyyə sanksiyaları (cərimələr) nəzərdə tutulmuşdur. Burada banka aidiyyatı olan şəxslər və ya aidiyyatı olan şəxs adından hərəkət edən şəxslərlə əməliyyatların aparılması qaydalarının pozulması, bank və ya xarici bankın yerli filialı tərəfindən prudensial, maliyyə və bank statistikası hesabatlarının təqdim edilməsi qaydalarının pozulması, qadağan olunan fəaliyyətlə məşğul olma və s. bu kimi ciddi pozuntu hallarına görə inzibati cəza tədbirlərini xüsusilə olaraq qeyd etmək olar.

Maliyyə-bank sisteminin sabitliyinin təmin edilməsinə və maliyyə xidmətlərindən istifadə edən sahibkar və fərdi şəxslər müsbət maliyyə imicinin

consultations on introduction of the Basel II Capital Accord were further intensified. Application of some of the Basel II Capital Accord's 2nd and 3rd pillars was commenced. To this end, the "Regulation for bank capital and its adequacy" was appropriately amended and adjusted in relation with management of bank capital and identification of capital policy requirements.

At the same time, for the banks' financial transparency and market discipline to be improved and the disclosure process to be covered with effective control and supervision the "Disclosure of information to users" annex was added to the "Corporate Governance Standards". Information disclosed by banks in the banking supervision process was periodically assessed in terms of quantity and quality.

In addition, the Regulation for Asset Classification and Possible Loss Provisioning, Regulation for Exposures to a Single Borrower or a Group of Connected Borrowers, Regulation of Identification and Management of Open Currency Position Limits of Authorized Banks of Azerbaijan Republic were amended and the Regulation for Bank Lending was completely restructured.

All these prudential measures allowed for keeping the banking system financially sound and safe in 2008.

5.6. Banking laws

5.6.1. Legal framework and infrastructure

In 2008 the National Bank continued to take deliberate measures designed to develop and enhance the banking laws. At the same time, measures were taken to develop legal initiatives aimed at preparing for adequate steps for the macroeconomic policy and banking supervision in an environment of the global financial crisis.

The Law of Azerbaijan Republic "On postal communication" was appropriately amended and adjusted on October 2, 2008 in order to expand the geographic coverage of the payment systems to regions, and to improve the access of economic subjects and households to financial services in consistency with the priorities of improving the access to financial and banking services throughout the country. These amendments laid the necessary legal grounds enabling the National postal communication operator, which operates an extensive branch office network

and possesses a great experience in conducting financial transactions, to perform banking and financial services. The national postal operator was provided with the necessary legal authority to perform new financial services such as opening and maintaining postal accounts, performing money transfers via the payment systems, receiving postal deposits and conducting currency exchange operations. This should also serve the purpose of enhancing the access to financial and banking services for the population in remote regions not covered by the bank network.

With a view to enhancing the accountability of banks and their administrators the Law of the Republic of Azerbaijan "On amendments and revisions to the Code of Administrative Penalties of the Republic of Azerbaijan" was adopted on November 2, 2008.

The said amendments and revisions to the Code of Administrative Penalties have substantially enhanced the accountability of banks and their administrators in terms of management of banks' day-to-day operations as well as internal supervision and controls, and also served the purpose of introducing strict financial sanctions and enforcement measures (penalties) for failure to comply with both prudential requirements with respect to banks and administrative management regulations. Special mention should be given to penalties applicable to failure to comply with the regulation for conducting transactions with related persons and persons acting on behalf of related persons, regulation for submission of prudential, financial and banking statistical reports by banks or local branch offices of foreign banks, engagement in prohibited activities and other serious instances of non-compliance from now on punishable by administrative enforcement measures.

The draft law "On credit bureaus" was developed in order to allow for setting up private credit bureaus that would help further the sustainability of the financial and banking system as well as form up a positive perception of the banking system among the business community and individuals using financial services. Economic studies in developed foreign countries facing the severe effects of the financial crisis in 2008 suggest that one of the reasons behind the crisis was the excessive borrowing by borrower's issue. It was the need to allow for collecting sufficient information about borrowers using credit bureaus instead of the public credit registry that further enhanced the need for passing the said law.

It is clear that the financial crisis gripping the world

formalaşdırılmasına imkan verən özəl kredit bürosu təsisatının ölkədə təşəkkül tapması üçün “Kredit büroları haqqında” qanun layihəsi üzərində işlər aparılmışdır. 2008-ci ildə ciddi maliyyə böhranı yaşayan inkişaf etmiş xarici ölkələrin iqtisadi araşdırımları göstərmişdir ki, baş vermiş böhranın səbəblərindən biri də məhz borcalanların həddən artıq borclanma problemidir. Ona görə də dövlət kredit reyestrindən fərqli olaraq kredit bürolarının borcalanlar haqqında geniş informasiya mənbələrindən məlumatları toplamaq imkanları hazırda bu qanunun qəbul edilməsi zərurətini daha da artırırdır.

Məlumdur ki, dünyani bürüyən maliyyə böhranı ipoteka kreditləşdirilməsi sisteminin “oyun qaydaları”na da yenidən baxmayı zəruri etmişdir. Yaranmış vəziyyət öz növbəsində ipoteka istiqrazlarının hüquqi tənzimlənməsinə dair Milli Bankın hazırladığı qanun layihəsinə yenidən baxılması ehtiyacını yaratmış və 2008-ci ildə də Beynəlxalq İnkışaf Assosiasiyanın (IFC) texniki dəstəyi ilə layihə üzərində işlər davam etdirilmişdir. Layihənin məqsədi ipoteka krediti sisteminin özünümaliyyələşdirmə mexanizmlərinə keçidini təmin etmək və ipoteka krediti bazarının davamlı fəaliyyətini təşviq etməkdir.

2008-ci ildə Azərbaycan bank sektorunun aktiv iştirakçıları olan bank olmayan kredit təşkilatları haqqında xüsusi qanunun qəbul edilməsi üçün Milli Bankın qanunvericilik təşəbbüsleri davam etdirilmişdir.

5.6.2. Qanunvericilik – normativ hüquqi baza

Qanunvericilik aktları ilə yanaşı hesabat ilində Milli Bankın mövcud normativ bazasının təkmilləşdirilməsi və inkişaf etdirilməsi istiqamətində də məqsədyönlü fəaliyyəti həyata keçirilmişdir.

İlk növbədə dövrün iqtisadi çağırışlarına cavab olaraq bank sistemini potensial risklərdən qorumaq məqsədilə preventiv prudensial tənzimləmə tədbirləri çərçivəsində Milli Bankın “Bank kapitalının və onun adekvatlığının hesablanması Qaydaları”na, “Aktivlərin təsnifləşdirilməsi və mümkün zərərlərin ödənilməsi üçün ehtiyatların yaradılması Qaydaları”na, “Məcburi ehtiyatların norması, hesablanması və saxlanması Qaydası”na, “Bir borcalan və bir-biri ilə əlaqədar borcalanlar qrupu üzrə risklərin tənzimlənməsi haqqında Qaydaları”na, “Azərbaycan Respublikası müvəkkil banklarının açıq valyuta mövqeyi limitlərinin müəyyən edilməsi və

tənzimlənməsi Qaydaları”na və “Kredit əməliyyatları üzrə faizlərin hesablanması dayandırılması haqqında Qaydalar”a müvafiq əlavə və dəyişikliklər qəbul edilmişdir.

Bankların kredit fəaliyyətində potensial risklərin qarşısını almaq məqsədilə Milli Bankın İdarə Heyətinin 2008-ci il 18 noyabr tarixli qərarı ilə “Banklarda kreditlərin verilməsi Qaydaları” qəbul edilmişdir. Qaydalarla bankların kredit işinin demək olar ki, bütün fundamental əsaslarına (idarəetmə, monitorinq, nəzarət) dair dövlət nəzarəti orqanı olaraq Milli Bankın minimal tələbləri müəyyən edilmiş, həmçinin istehlakçıların hüquqlarının müdafiəsinə yönəlmiş normalar təsbit edilmişdir.

Eyni zamanda bank tənzimi və nəzarətinin hüquqi bazasının Bazel II-nin müvafiq tövsiyələrinə uyğunlaşdırılması, banklar tərəfindən investisiyaların cəlb edilməsi imkanlarının artırılması məqsədilə bank fəaliyyətinin şəffaflığının artırılması və bu əsasda məlumat istifadəçilərinin müvafiq iqtisadi qərarlar qəbul edərkən bank haqqında daha geniş informasiyaya malik olmalarına hüquqi əsas yaratmaq üçün Milli Bankın “Banklarda korporativ idarəetmə standartlarının tətbiqi Qaydaları”na 18 mart 2008-ci il tarixdə Məlumatların istifadəçilərə təqdim edilməsinə dair məcburi tələblər daxil edilmişdir.

Kommersiya təşkilatlarının və fərdi sahibkarların dövlət qeydiyyatı sistemində tətbiq olunan “vahid pəncərə” prinsipinin bank işində tətbiqinin təmin edilməsi, cirkli pullarla əməliyyatların həyata keçirilməsində ölkə banklarından istifadə imkanlarının məhdudlaşdırılması, habelə qeyri-rezident banklarda hesabların açılmasının liberallaşdırılması məqsədilə 2008-ci ildə Milli Bankın “Banklarda hesabların açılması, aparılması və bağlanması Qaydaları”na 27 may və 27 sentyabr tarixli əlavə və dəyişikliklər qəbul edilmiş və həmin vaxta qədər tətbiq olunan “Azərbaycan Respublikası rezidentlərinin qeyri-rezident banklarda hesabların açılması Qaydaları” qüvvədən düşmüş hesab edilmişdir.

Eyni zamanda Milli Bankın valyuta əməliyyatları rejimində liberallaşdırılma siyasətinin davam etdirilməsi istiqamətində həyata keçirdiyi tədbirlər valyuta qanunvericiliyi sahəsində normativ baza ya yenidən baxılması zərurətini yaratmışdır. Bununla əlaqədar Milli Bankın “Azərbaycan Respublikasında rezident və qeyri-rezidentlərin valyuta əməliyyatlarının rejimi haqqında Qaydaları”na İdarə Heyətinin 27 sentyabr 2008-ci il tarixli qərarı ilə müvafiq əlavə və dəyişikliklər qəbul edilmişdir. Bu

has also made it necessary to review the mortgage lending system's "rules of play". The situation that has developed, in its turn, required the National Bank to revisit the draft law that it had prepared with regards to legal regulation of mortgage bonds, which the National Bank did with the technical assistance from the International Development Association (IDA) in 2008. The purpose of this project is to help the mortgage lending system move to self-financing mechanisms and to promote continuous and undisrupted operation of the mortgage lending market.

In 2008, the National Bank proceeded with its legislative efforts with a view to enacting special law governing non-bank credit institutions that are active players in Azerbaijan's banking sector.

5.6.2. Legal and regulatory framework

In addition to laws, the National Bank also continued its efforts aimed at improving and developing the existing regulatory framework during the reported year.

First of all, the National Bank made appropriate amendments to the Regulation on Capital and its Adequacy; Regulation on Asset Classification and Possible Loss Provisioning; Regulation on Reserve Requirement, Calculation and Maintenance; Regulation for Exposure per a Single Borrower and a Group of Connected Borrowers; Regulation for Identification and Management of Open Currency Position Limits of Authorized Banks of the Republic of Azerbaijan and the Non-Accrual Loans Regulation as part of the preventive prudential regulation measures aimed at keeping the banking system harmless against the potential risks in response to the economic challenges of the period.

In order to prevent the potential risks inherent in the banks' lending operations the National Bank's Management Board adopted the Regulation for Bank Lending on November 18, 2008. This Regulation defines the National Bank's – as the state supervisor's - minimal requirements to practically all fundamental aspects (management, monitoring, supervision) of banking, and lays out provisions aimed at protecting the rights and interests of consumers.

At the same time, in order to improve the legal framework governing banking regulation and supervision to compliance with the relevant recommendations of Basel II and to enhance the banks' abilities to draw investments, the National Bank incorporated

appropriate requirements with regards to Information Disclosure to Users into the "Regulation for Implementation of Corporate Governance Standards in Banks" on March 18, 2008 with a view to enhancing the transparency of banking activities and, based on this, to enable information users to enjoy legal grounds for obtaining broader information about banks in order to make informed economic decisions.

The National Bank made amendments and revisions to the Regulation on Opening, Maintaining and Closing Bank Accounts on May 27 and September 27, 2008 and nullified the Regulation for Opening Accounts of Azerbaijan Republic's Residents with Non-Resident Banks in order to apply the "single window" principle used in the state registration system for commercial institutions and individual entrepreneurs in the banking operations, to restrain the possibilities of abusing banks for the purpose of money-laundering as well as to further liberalize the process of opening bank accounts with non-resident banks.

In the meantime the National Bank's efforts as part of its policy to liberalize currency transactions required reviewing the regulatory framework of the currency laws. In this view, the National Bank's Management Board passed relevant amendments and revisions to the Regulation for the Regime of Currency Transactions of Residents and Non-Residents in the Republic of Azerbaijan on September 27, 2008. These innovations were designed to lift the existing restrictions with respect to residents of countries other than members of OECD as well as countries that concluded bilateral agreements with the Republic of Azerbaijan on mutual promotion and protection of investments and the Russian Federation.

The banking system's regulatory framework was improved in a number of other institutional aspects, with the National Bank's internal normative documents further developed. In this range, a special mention should be given to the amendments and changes to the Regulation on the Centralized Credit Registry, procedures on payments and foreign exchange cash flows in banking statistics, as well as amendments and changes to the Directives on the banking system's chart of accounts and its application.

yeniliklər rezidentlərə münasibətdə əvvəllər İƏIT-ə üzv olan, eləcə də investisiyaların qarşılıqlı təşviqi və qorunması sahəsində Azərbaycan Respublikası ilə ikitərəfli müqavilələr bağlanmış ölkələr və Rusiya Federasiyası istisna olmaqla, digər ölkələrə qarşı mövcud olmuş məhdudiyyətlərin aradan qaldırılmasına yönəlmüşdür.

Bank sisteminin normativ bazası bir çox digər institusional istiqamətlər üzrə də inkişafa doğru təkmilləşdirilmiş, Milli Bankın daxili normativ sənədləri inkişaf etdirilmişdir. Bu qəbildən olan aktlara “Mərkəzləşdirilmiş Kredit Reyestri haqqında Qaydalar”ına əlavə və dəyişiklikləri”, bank statistikası sahəsində ödəniş və nağd xarici valyutanın hərəkəti barədə qəbul edilən təlimatları, bank sistimdə hesablar planına və onun tətbiqinə dair Göstərişlərə əlavə və dəyişiklikləri və s. göstərmək olar.

5.7. Mərkəzləşdirilmiş kredit reyestri

Milli Bankın təşəbbüsü ilə yaradılaraq 2005-ci ildən istismara verilmiş Mərkəzləşdirilmiş Kredit Reyestrinin (MKR) fəaliyyəti nəticəsində 2008-ci ildə ölkənin bank sektorunda kredit öhdəliyi olan fiziki və hüquqi şəxslərin reyestrinin aparılması təmin edilmiş və banklara mərkəzləşdirilmiş məlumatlar bazasından kredit üçün müraciət etmiş şəxslər haqqında ətraflı məlumatların əldə edilməsi, habelə borcalanların öz kredit tarixçələri haqqında MKR-ə sorğu etmək imkanları yaradılmışdır.

MKR yaradılkən sistemin tam olaraq hədəfə çatması üçün 3 fazə nəzərdə tutulmuşdur. Birinci fazada kommersiya bankları ilə məlumat mübadiləsi və zəruri infrastrukturun yaradılması, ikinci fazada genişləndirilmiş kredit məlumatlarının reyestrə alınması və bank olmayan kredit təşkilatlarının MKR-ə qoşulması, 3-cü fazada isə digər təşkilatlarla, habelə mümkün məlumat bazaları ilə interfeyslərin qurulmasının həyata keçirilməsi qarşıya məqsəd qoyulmuşdur.

İnkişaf strategiyasının uğurla və məqsədyönlü şəkildə həyata keçirilməsi, habelə reyestrin institutionallaşması məqsədilə 3 mart 2008-ci il tarixindən Milli Bankın yeni struktur vahidi - MKR xidməti formalasdırılmışdır.

Hesabat ilindən nəzərdə tutulan inkişaf strategiyasının ikinci fazası üzrə işlər davam etdirilmiş, borcalanları daha dəqiq eyniləşdirməyə və ətraflı kredit məlumatları ilə əhatə etməyə imkan verən MKR-in genişləndirilmiş formatı sistemə tətbiq olunmuş,

məlumatların bankların mərkəzi sistemindən birbaşa olaraq hazırlanması rejiminin icrasına başlanılmışdır.

Dövr ərzində banklar tərəfindən bütün sorğuların elektron (online) formada real vaxt rejimində həyata keçirilməsinə imkan verən və sorğu axtarışlarının monitorinqini təmin edən yeni iki modul hazırlanmış və sistemə tətbiq olunmuşdur. Banklar tərəfindən MKR-in məlumat bazasına daxil edilən kreditlərin aşağı hədləri ilə bağlı tələblərin 2007-ci ilin sentyabr ayından aradan qaldırılması ilə əlaqədar hesabat dövründə bankların kredit portfelləri haqqında məlumatların MKR-də toplanması tam olaraq təmin edilmişdir. Bu da istehlak kreditləri bazarında fəaliyyət göstərən banklar üçün kredit qərarlarının verilməsi prosesində daha etibarlı qərarların qəbuluna imkan yaratmışdır.

MKR-də həyata keçirilmiş təkmilləşdirmələr, o cümlədən kredit məlumatlarının mübadiləsinin real vaxt rejimində (onlayn) aparılması, MKR-in iş proseduralarının sadələşdirilməsi, borcalanlar haqqında daha ətraflı kredit məlumatlarının toplanması, habelə nisbətən kiçik məbləğli kreditlərin də reyestr vasitəsilə mübadiləsinin təmin olunması nəticəsində haqqında məlumat toplanan fiziki və hüquqi şəxslərin sayı əhəmiyyətli dərəcədə artmışdır.

Bütün bunlar Dünya Bankı və Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyasının hər il ölkələr üzrə dərc etdiyi “Biznesin aparılması - 2009” (Doing Business) adlı hesabatında kredit məlumatları indeksinin 4-dən 5-ə (maksimum göstərici 6-dir), reyestrin əhatə dairəsi indeksinin isə 1.4-dən 3.1-ə qədər yüksəlməsi ilə nəticələnmişdir. Bu və kredit münasibətlərinin digər hüquqi aspektlərini əks etdirən müvafiq göstəricilər əsasında Azərbaycan “Kreditin əldə olunması” indeksi üzrə ötən ilki hesabatla müqayisədə 13 pillə irəliləyərək, 181 ölkə arasında 12-ci yerə layiq görülmüşdür.

Hesabat dövründə reyestrin fəaliyyəti “MKR haqqında” Qaydaların tələblərinə uyğun olaraq etibarlı şəkildə təmin edilmiş, banklardan daxil olan 13160 sayda sorğu cavablandırılmışdır ki, bunun da 4040-1 yeni modullar vasitəsilə real vaxt rejimində həyata keçirilmişdir.

İlin sonunda MKR-də haqqında məlumat olan borcalanların sayı 462120, kredit məlumatlarının sayı isə 770000-ə qədər yüksəlmişdir ki, bu da ötən ilki göstəricidən uyğun olaraq 2.5 və 3 dəfə çoxdur.

5.7. Credit registry

The operation of the Centralized Credit Registry (CCR) that was established at the National Bank's initiative back in 2005 allowed for keeping record of individuals and legal entities with liabilities to banks and enabled banks to use a centralized database to obtain detailed information about persons applying for loans as well as enabled borrowers to make inquiries to the CCR with respect their own credit histories.

The creation of the CCR envisaged 3 phases for complete accomplishment of the principal objective. The first phase was designed for data sharing with commercial banks and development of the necessary infrastructure, the second phase envisaged entering detailed credit data into the registry and connecting non-bank credit institutions to the CCR and the third phase had the goal of building interfaces with other institutions as well as possible databases.

With an aim to successfully implement the development strategy as well as to institutionalize the registry the National Bank established a new structure on March 3, 2008, the CCR service.

The reported year witnessed continued works under the second phase of the development strategy, as the expanded format of the CCR was applied to the system that allowed for more precise identification and coverage of borrowers with detailed credit data; also, the work was commenced designed to enable banks to prepare data directly from the central system.

During the reported period two new modules were developed and introduced into the system that allowed for real time electronic inquiries by banks and monitoring inquiry searches. Data on banks' loan

portfolio was collected and completely entered into the CCR database in order to remove the claims on the lower limits of loans entered in to the CCR database by banks starting from September 2007. This enabled banks operating on the consumer loan market to make more reliable and informed credit decisions.

Improvements of the CCR as well as the real time exchange of credit data, simplification of the CCR's operating procedures, collection of more detailed credit data on borrowers and the use of the registry for sharing data on relatively small-sized loans allowed for substantially increasing the number of individuals and legal entities whose data were collected.

Consequently, the credit information index reflected in the Doing Business – 2009, a report published yearly by the World Bank and International Finance Corporation on member countries, was upgraded from 4 to 5 (with the maximum upper level being 6) and the registry's coverage index was raised from 1.4 to 3.1. Based on this and other relevant indicators reflecting on other legal aspects of credit relations Azerbaijan upgraded by 13 levels as opposed to the last year's report in terms of Access to Lending index and moved to the 12th place among 181 countries.

During the reported period the registry operated in accordance with the Regulation on the CCR, with 13160 inquiries from banks responded to, of which 4040 were executed using the new modules of real time data sharing.

By the end of the year the number of borrowers covered by the CCR reached 462120 and the number of credit files rose up to 770000, which is 2.5 times and 3 times greater than the relevant indicators from the past year.

VI. İPOTEKA KREDİTLƏŞMƏSİ MEXANİZMİ

2008-ci il ərzində AIF öz fəaliyyətinin sabitliyini və likvidliyini təmin etmək istiqamətində məqsədyönlü tədbirlər həyata keçirmiş, qabaqcıl dünya təcrübəsi öyrənilmiş, ipoteka kreditləşməsi sisteminin daha da genişləndirilməsi məqsədilə beynalxalq təşkilatlarla, maliyyə qurumları ilə əməkdaşlıq əlaqələri qurulmuş, bir sıra istiqamətlərdə əhəmiyyətli texniki yardımalar cəlb edilmişdir. İpoteka kreditləri sisteminin səmərəli fəaliyyətinin təşkili məqsədilə standartlaşdırılmış metodologiyanın yaradılması, bazar infrastrukturunun cəlb edilməsi və göstərilən xidmətlərin keyfiyyətinin artırılması sahəsində mütəmadi tədbirlər həyata keçirilmişdir. Ümumilikdə 2008-ci ilin sonuna bankların öz ipoteka kreditləşməsi proqramları da daxil olmaqla 260,0 milyon manat ipoteka krediti verilmiş və təxminən 8 min ailə öz mənzil şəraitini ipoteka krediti vasitəsilə yaxşılaşdırılmışdır.

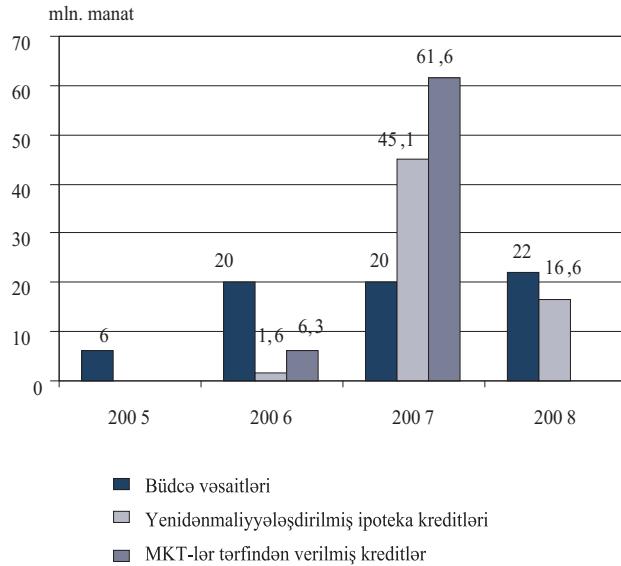
Ötən dövr ərzində ölkədə ipoteka kreditləşməsi ilə bağlı şərtlərin yumşaldılması və sadələşdirilməsi məqsədilə “Azərbaycan Respublikasında ipoteka kreditlərinin verilməsi mexanizminin təkmilləşdirilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı ilə ipoteka kreditlərinin verilməsi şərtləri sadələşdirilmiş, kreditin müddəti və məbləği artırılmış, ilkin ödənişə olan tələb azaldılmış, həyat sığortasına olan məcburi tələb götürülmüşdür. Qeyd olunan Fərman ilə həmçinin “Azərbaycan Respublikasında güzəştli ipoteka kreditlərinin verilməsi Qaydaları” da təsdiq edilmişdir.

Daha sonra Azərbaycan Respublikası Prezidentinin müvafiq Fərmanları ilə güzəştli ipoteka krediti almaq hüququna olan hərbi qulluqçuların dairəsi genişləndirilmiş, Müdafiə Nazirliyinin hərbi qulluqçuları ilə yanaşı, Azərbaycan Respublikası Milli Təhlükəsizlik Nazirliyinin, Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər Nazirliyinin Daxili Qoşunlarının, Azərbaycan Respublikası Dövlət Sərhəd Xidmətinin və Azərbaycan Respublikası Xüsusi Dövlət Mühafizə Xidmətinin hərbi qulluqçuları da güzəştli kateqoriyaya aid edilmişdir.

“Azərbaycan Respublikasının Milli Bankı

nəzdində Azərbaycan İpoteka Fonduunun yenidən maliyyələşdiridiyi ipoteka kreditlərinin müvəkkil kredit təşkilatları tərəfindən verilməsinə dair Standart Tələblər” ipoteka kreditləşdirilməsi sistemində və qanunvericilikdə mövcud olan yeni dəyişikliklərə uyğunlaşdırılmış, yaşayış sahəsinin alqı-satqısı və ipotekası müqaviləsinin (Qarşıq müqavilə) nümunəvi forması təsdiq edilmişdir. Nəticədə verilmiş ipoteka kreditlərinin böyük hissəsi üzrə qarşıq müqavilə modeli tətbiq edilmişdir.

Qrafik 35. İpoteka kreditləri

Hesabat dövrü ərzində AİF tərəfindən əvvəlki ildə verilmiş ipoteka kreditlərinin yenidən maliyyələşdirilməsi davam etdirilmişdir. Belə ki, 2008-ci ilin dövlət bütçəsindən ipoteka kreditləşməsi üçün ayrılmış vəsaitlərdən 22,0 mln. manat AİF-ə köçürülmüşdür. 2008-ci ildə Fond tərəfindən 451 kredit üzrə 16,9 mln. manat məbləğində yenidən maliyyələşdirmə həyata keçirilmişdir. Ümumilikdə, 31 dekabr 2008-ci il tarixinə AİF tərəfindən ümumi məbləği 63,3 mln. manat olan ipoteka kreditləri yenidən maliyyələşdirilmişdir.

VI. MORTGAGE LENDING MECHANISM

In 2008 the AMF proceeded with its efficient efforts aimed at ensuring stability and liquidity of its operations, studied international best practices, continued to build partnership relations with international institutions and financial organizations in order to further expand the mortgage lending system and utilized substantive technical assistance projects in a number of areas. Regular measures were taken to develop a standardized methodology for setting up effective operation of mortgage lending system, establish a market infrastructure and improve the quality of services provided. In general, by the end of 2008 AZN260.0 mln worth of mortgage loans were granted, including banks' own mortgage lending programs and about 8 thousand families got the chance to improve their living conditions using the mortgage lending system.

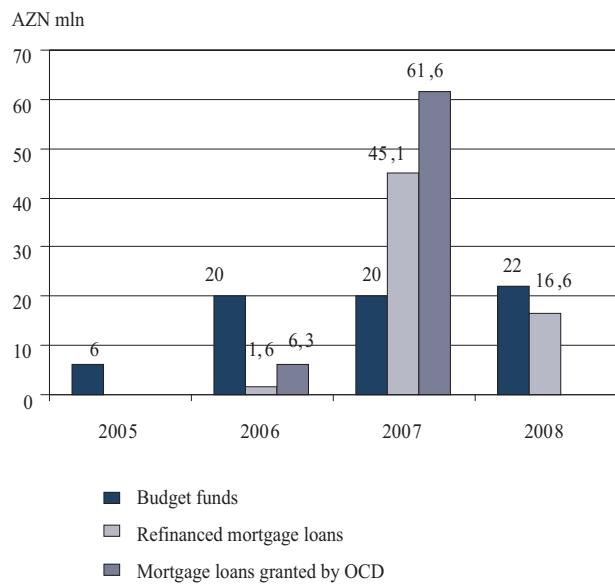
During the past period, the mortgage lending terms were simplified, loan periods and amounts were increased, downpayment requirements were reduced and life insurance requirements were lifted following the Presidential Decree "On improvement of the mortgage lending mechanism of the Republic of Azerbaijan" in order to simplify and mitigate the terms and conditions of mortgage lending in the country. The said Decree also approved the Regulation for Discounted Mortgage Lending in the Republic of Azerbaijan.

Later into the year relevant Presidential Decrees expanded the range of military servants eligible for discounted mortgage loans as the category of military servants eligible for such loans was supplemented with servants of the National Security Ministry of the Republic of Azerbaijan, Internal Troops of the Ministry of Interior of the Republic of Azerbaijan, State Border Service of the Republic of Azerbaijan and Special State Security Service of the Republic of Azerbaijan in addition to the military servants of the Ministry of Defense.

"The Standard Requirements to Granting of Mortgage Loans Refinanced by the Azerbaijan Mortgage Fund under the National Bank of the

Republic of Azerbaijan by Authorized Credit Institutions" were altered to compliance with the innovations in the mortgage lending system and laws and a model residential space purchase and mortgage loan agreement (Combined Agreement) was approved. Consequently, such a combined model of agreement was applied to a large portion of mortgage loans.

Chart 35. Mortgage loans

During the reported period the AMF continued to refinance mortgage loans granted during the previous year. Thus, AZN22.0 mln out of the funds allocated from the 2008 state budget for mortgage lending was transferred to the AMF. During 2006 the Fund refinanced 451 loans for an amount of AZN16.9 mln. In general, as of December 31, 2008 the Fund refinanced AZN63.3 mln worth of mortgage loans.

VII. ÖDƏNİŞ SİSTEMLƏRİ, İNFORMASIYA TEXNOLOGİYALARI

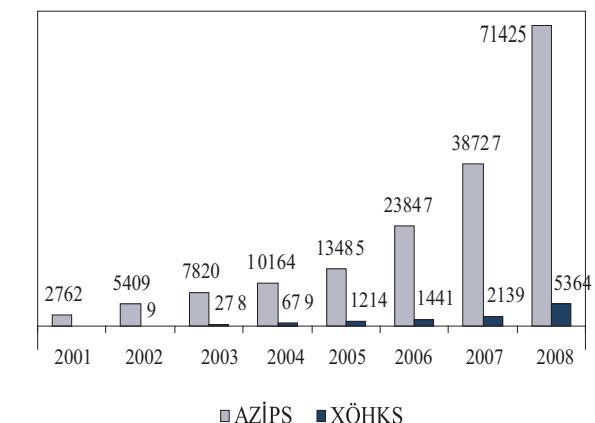
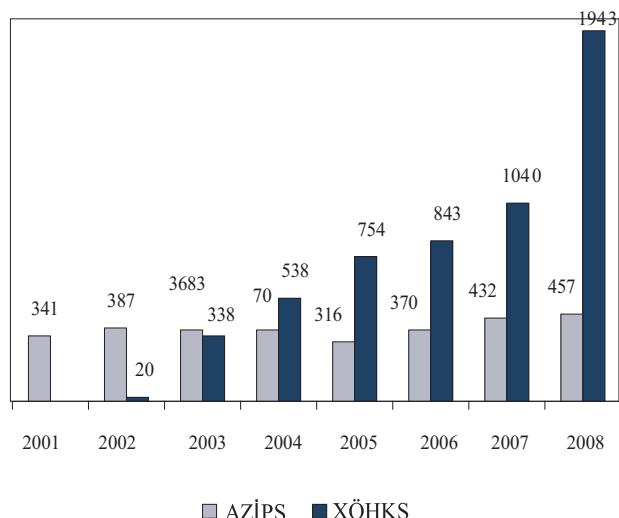
7.1. Elektron ödəniş sisteminin inkişafı

Qrafik 37. AZİPS və XÖHKS üzrə ödənişlərin ümumi həcmi, mln. manat

Qanunvericiliyə müvafiq olaraq Milli Bankın əsas məqsədlərindən biri ödəniş sistemlərinin sabit fəaliyyətinin və inkişafının təmin edilməsidir. Bu məqsədlərə nail olmaq üçün 2008-ci ildə də ödəniş sistemlərinin sabit və fasiləsiz istismarının təşkil edilməsi, beynəlxalq aləmdə bu istiqamətdə baş verən meyllər nəzərə alınmaqla inkişaf etdirilməsi və təkmilləşdirilməsi diqqət mərkəzində olmuşdur.

Milli Ödəniş Sisteminin arxitekturasının birinci mühüm elementi olan və 2001-ci ildən fəaliyyət göstərən Real Vaxt Rejimində Banklararası Hesablaşmalar sistemi –AZİPS sisteminde 2008-ci il üzrə ümumi həcmi 71425 mln. manat olmaqla 457 min ədəd ödəniş sənədi emal olunmuşdur ki, bu da keçən illə müqayisədə 84,4% (32698 mln. manat) və 5,8% (24 min ədəd) çoxdur. Sistemdə orta günlük sənəd sayı 1870 ədəd, hər bir ödəniş sənədinin məbləği orta hesabla 156 min manat təşkil etmişdir. Hazırda AZİPS sisteminin 47 (kommersiya bankları - 44, AMB, bank olmayan Aqrarkredit birlüyü, Baş Dövlət Xəzinədarlığı) iştirakçısı vardır.

Qrafik 36. AZİPS və XÖHKS üzrə ödəniş sənədlərinin sayı, min ədəd

Ödəniş sisteminin arxitekturasının ikinci mühüm elementi olan və 2002-ci ildən fəaliyyət göstərən Xırda Ödənişlər üzrə Hesablaşma Klirinq Sistemi – XÖHKS sisteminde 2008-ci ildə ümumi həcmi 5364 mln. manat olmaqla 1943 min ədəd ödəniş sənədi emal olunmuşdur ki, bu da keçən illə müqayisədə 150,7% (3226 mln. manat) və 86,8% (903 min ədəd) çoxdur. Sistemdə orta günlük sənəd sayı 7930 ədəd, hər bir ödəniş sənədinin məbləği orta hesabla 2760 manat təşkil etmişdir. XÖHKS sisteminin 50 (kommersiya bankları - 45, AMB, ARMB Naxçıvan Əİ, İpoteka Fondu, Baş Dövlət Xəzinədarlığı, bank olmayan Aqrarkredit birlüyü) iştirakçısı vardır. XÖHKS sisteminin funksional imkanlarından istifadə edilməklə ƏDV-nin mədaxili, uçotu və dövlət bütçəsinə məxarici ilə bağlı əməliyyatların aparılması imkanı yaradılmışdır.

7.1.1. Milli Ödəniş Sisteminin inkişafı üzrə

Kommunal sektorda aparılan islahatlara dəstək verilməsi, vahid elektron ödəniş sistemi məkanından istifadə etməklə kommunal xidməti haqlarının yiğim səviyyəsinin və şəffaflığın daha da artırılması, bu sahədə maliyyə dövriyyəsinin bank sisteminə cəlb edilməsi məqsədilə “Azərbaycan Respublikasında

VII. PAYMENT SYSTEMS, INFORMATION TECHNOLOGIES

7.1. Development of electronic payment systems

The existing laws define ensuring stable operations and development of payment systems as a priority task of the National Bank. To this effect, in 2008 a special focus was placed on ensuring stable and undisrupted operation of payment systems, their development and improvement in this regard based on international trends and practices.

The Real Time Interbank Settlements System – AZIPS, the first significant element of the National Payment System's architecture that has been in operation since 2001, processed a total of 457 thousand payment documents for a total worth of AZN71425 mln in 2008, which exceeds the last year's level by 84.4% (AZN32968 mln) and 5.8% (24 thousand documents). On an average daily basis the system processed 1870 documents, where each document amounted to AZN156 thousand on averages. Currently the AZIPS system counts 47 members (44 commercial banks, NBA, non-bank Agrarkredit association, Chief State Treasury).

Chart 36. Number of payments in AZIPS and XÖHKS, thousand pcs

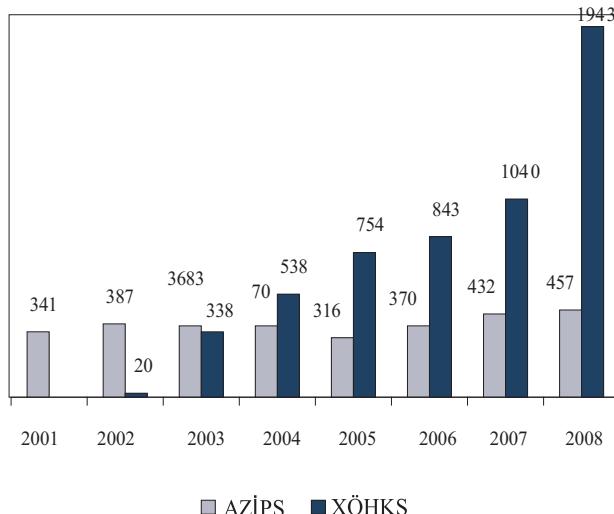
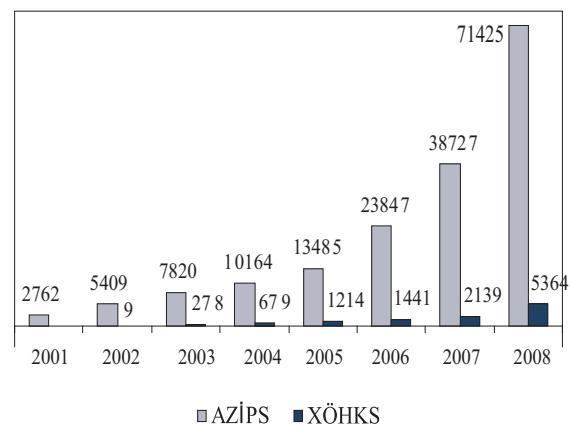

Chart 37. Total amount of payments made in AZIPS and XOHKS, AZN mln

The second major element of the payment system's architecture that has been in operation since 2002, the Small Value Payment Clearing System – XOHKS – processed a total of 1943 thousand payment documents for a total worth of AZN5364 mln, which exceeds the last year's level by 150.7% (AZN3226 mln) and 86.6% (903 thousand documents). On a daily basis the system processed on average 7930 thousand documents, where each document amounted to AZN2760 on average. The XOHKS system currently counts 50 members (45 commercial bank, NBA, NBA of Nakhichevan AR, Mortgage Fund, Chief State Treasury, non-bank Agrarkredit association). The XOHKS system allows for conducting operations involving receipt, recording and allocation to the state budget of VAT payments.

7.1.1. Development of the National Payment System

National Bank of Azerbaijan established and put in operation in real time mode on July 11, 2008 the Centralized Information System for Utility Bill Collection (KOMIS) under the 2005-2007 State Program for Development of the National Payment System of Azerbaijan Republic in order to support the utility sector reform, and increase the rate of collections and transparency in collecting of utility bills

Milli Ödəniş Sisteminin İnkışafı üzrə 2005-2007-ci illər üçün Dövlət Programı” çərçivəsində Azərbaycan Milli Bankı tərəfindən Kütłəvi Ödənişlər üzrə Mərkəzləşdirilmiş İformasiya Sistemi (KÖMİS) yaradılaraq 11 iyul 2008-ci il tarixində real rejimdə istismara verilmişdir.

KÖMİS-də bütün kommunal xidməti və kütłəvi xidmət operatorları üzrə abonentlərin vahid qeydiyyat nömrəsinə əsaslanan müştəri bazası yaradılmışdır. Müştəri bazasında baş verən dəyişikliklər onların daxili informasiya sistemlərinin inkişaf səviyyəsindən asılı olaraq razılışdırılmış reqlamentə əsasən, yaxud da real vaxt rejimdə mərkəzləşdirilmiş bazaya daxil edilir. Hər bir communal xidməti müəssisəsi sistem vasitəsilə müştərilərin apardığı ödənişlər haqqında real rejimdə məlumat almaq imkanına malikdir.

KÖMİS-də iştirakçılarla sistem arasında informasiya mübadiləsi yüksək səviyyədə təhlükəsizlik prinsipləri əsasında qurulmuşdur. Sistem əhaliyə istənilən maliyyə nöqtəsində communal xidmətləri üzrə borcları haqda məlumat almaq və ən müasir ödəniş alətləri vasitəsilə ödəniş aparmaq imkanı yaratmışdır.

Fövqəladə hallarda KÖMİS sisteminin fasiləsiz fəaliyyətini təmin etmək məqsədilə Sumqayıt Ehtiyat Mərkəzində yerləşdirilmiş ehtiyat serveri ilə “online” rejimli informasiya mübadiləsi qurulmuşdur.

KÖMİS istifadəçiləri fəaliyyət göstərən bütün kommersiya bankları, poçt operatoru, communal xidməti müəssisələri, digər kütłəvi xidmət operatorları (mobil telefon operatorları, kabel televiziyası, internet xidməti provayderləri və s.), kart prosessinq mərkəzləri və nəhayət communal xidmətlərinin istehlakçısı olan fiziki və hüquqi şəxslər ola bilərlər.

Hazırda “Azəriqaz” QSC, “Azərsu” ASC və “Bakielektrikşəbəkə” ASC üzrə Bakı şəhərini əhatə edən elektron abonent bazası sistemə daxil edilmişdir. 17 kommersiya bankının və “Azərpoçt” DM-nin “AzDataCom” telekommunikasiya şəbəkəsi üzərindən 81 poçt şöbəsi daxil olmaqla, ümumilikdə 300-ə yaxın ödəniş məntəqəsi real rejimdə KÖMİS-ə qoşulmuşdur.

KÖMİS-ə qoşulmuş communal xidməti müəssisələri üzrə ödənişləri nağd, “MilliKart” MMC-də xidmət olunan banklara məxsus POS-terminal və bankomatlarda ödəniş kartları vasitəsilə həyata keçirmək mümkündür. Eyni zamanda “MilliKart” MMC-də xidmət olunan bankların müştəriləri ödəniş kartları vasitəsilə KÖMİS-in “Internet Service” xidmətindən istifadə etməklə ödənişlərini “on-line”

rejimdə həyata keçirmək imkanına malikdirlər.

2008-ci ilin sonuna sistemdə 40 min nəfərdən çox abonent qeydiyyatdan keçmiş və ümumi məbləği 2,8 mln. manat olan 190 mindən çox ödəniş sənədi icra olunmuşdur.

Ödəniş sistemlərinin coğrafi əhatə dairəsinin genişləndirilməsi, regionlara istiqamətləndirilməsi, eyni zamanda təsərrüfat subyektlərinin və ev təsərrüfatlarının maliyyə xidmətlərinə çıxış imkanlarının daha da artırılması məqsədilə Azərbaycan Respublikasının Rabitə və İformasiya Texnologiyaları Nazirliyi ilə birlikdə “Azərpoçt” layihəsinin reallaşdırılması istiqamətində işlər 2008-ci ildə də davam etdirilmişdir. “Azərpoçt” DM tərəfindən poçt-maliyyə xidmətlərinin göstərilə bilməsi üçün bu haqda “Poçt rabitəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa müvafiq əlavə və dəyişikliklər edilmiş və 2 oktyabr 2008-ci il tarixində ölkə prezidenti tərəfindən təsdiq edilmişdir. “Azərpoçt” DM-nin bazar yönümlü yeni strukturunun layihəsi hazırlanmış və struktur dəyişikliyi həyata keçirilmişdir. Layihə tam başa çatıldıqdan sonra “Azərpoçt” DM-in 1200-dən çox poçt şöbələri vasitəsi ilə əhaliyə ənənəvi poçt xidmətləri ilə yanaşı maliyyə xidmətlərinin (ödənişlərin həyata keçirilməsi, communal xidməti haqlarının toplanması, əhalidən depozitlərin cəlb edilməsi və plastik kartlarla xırda kreditləşdirmənin həyata keçirilməsi və s.) də göstəriləməsi reallaşacaqdır.

7.1.2. Nağdsız ödəniş alətlərinin inkişafı üzrə

Azərbaycan Respublikasında ödəniş sistemlərinin daha da inkişaf etdirilməsini, iqtisadi fəaliyyət göstərən şəxslərin və əhalinin elektron ödəniş sistemlərinin imkanlarından daha fəal istifadə olunmasını təmin etmək məqsədilə Azərbaycan Respublikası Prezidenti tərəfindən 22 noyabr 2005-ci il tarixli “Azərbaycan Respublikasında ödəniş sistemlərinin təkmilləşdirilməsi sahəsində əlavə tədbirlər haqqında” Sərəncamın icrası çərçivəsində görülmüş işlər nəticəsində 2008-ci il üzrə ölkə ərazisində bank filiallarında, pərakəndə ticarət və xidmət müəssisələrində quraşdırılmış POS-terminalların sayı keçən illə müqayisədə 65% (2829 ədəd) artaraq 8138 ədəd təşkil etmişdir ki, onlardan da 7397 ədədi Bakı şəhərində, 741 ədədi regionlarda quraşdırılmışdır.

Hesabat dövründə POS-terminallar vasitəsilə ümumi həcmi 290.23 mln. manat olan 788 min

using a uniform electronic payment system as well as to move the cash flows in this field to the banking sector.

A customer base is established within the KOMIS, which is based on all utility services and uniform registration number of users with respect to utility service operators. Any changes in the customer base are entered into the centralized database based on the agreed regulations or in real time mode depending on the development level of their internal information systems. Any utility service provided is able to obtain data on payments made by customers via the system online.

The KOMIS system employs high level security principles with respect to information exchange among its actors. The system enables users to obtain information about utility debts from any financial point and execute payments using the state-of-the-art payment tools.

In order to ensure undisrupted operation of the KOMIS system in emergency situation an alternate back-up server has been set up in Sumgayit Alternate Site to support online information exchange when required.

The range of KOMIS users may include all commercial banks, postal operator, utility service providers, other service providers (mobile phone operators, cable networks, Internet providers, etc.) card processing centers and, finally, individual and corporate users of utility services.

Currently Azerigaz, Azersu and Bakielektrikshebeke have been entered into the electronic database covering Baku. Overall, about 300 points of payments of 17 commercial bank and 81 post office of the AzDataCOM telecommunication network of Azerpost have been connected to KOMIS in real time mode.

Payments to utility service providers connected to KOMIS can be made in cash and using payment cards through POS-terminals and ATMs of banks serviced by the Millikard LLC. At the same time, customers of banks served by Millikard LLC are able to use the option of online payment via the Internet Service of KOMIS through their payment cards.

As of the end of 2008 the system has over 40 thousand registered users and has processed over 190 thousand payment documents for a total worth of AZN2.8 mil.

Implementation of the Azerpost project was continued in collaboration with the Ministry of Communication and Information Technologies of the

Republic of Azerbaijan, which is designed to expand the geographical scope and regional coverage of the payment systems as well as to improve access of households and economic entities to financial services. The Law of the Republic of Azerbaijan "On postal communication" was appropriately amended and adjusted and approved by Presidential Decree on October 2, 2008 in order to enable Azerpost to provide postal financial services. A new market-oriented structure of Azerpost was designed and structural adjustments were executed. When the project is completed, over 1200 post offices of Azerpost State Enterprise will be available to customers for provision of financial services in addition to traditional mailing services (payments, collection of utility bills, deposit taking and small-scale plastic card lending, etc.). Azerpost's branch offices and divisions are expected to connect to AzDataCom telecommunication network for collection of utility bills via the CISUBC system.

7.1.2. Development of non-cash payment tools

As a result of activities conducted under the Presidential Decree of November 22, 2005 "On additional measures to improve the payment systems in the Republic of Azerbaijan" that was aimed at further improving the payment systems and ensuring more active utilization of the electronic payment systems by business entities and individuals in the Republic of Azerbaijan, the number of POS-terminals installed at bank branch offices, retail trade and service entities in 2008 amounted to 8138 units having increased by 65% (2829 units) against the last year, of which 7397 are located in Baku and 741 in regions.

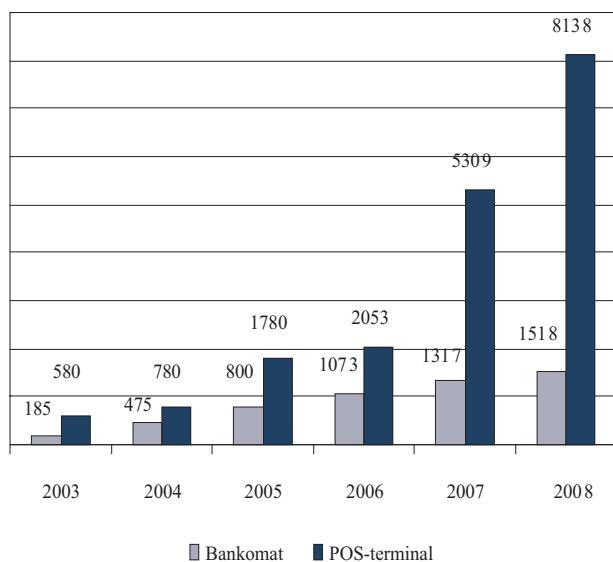
A total of 788 thousand transactions were carried out via POS terminals for a total worth of AZN290.23 mln, of which AZN66.2 mln worth of transactions are non-cash payments.

The number of ATM's installed across the country in 2008 amounted to 1518 units by having increased 15% (202 units) against the last year, the number of transactions increased by 26.4% (7672 thousand) thus totaling to 36772 thousand and their value grew by 58.9% (AZN1330 mln) thereby amounting to AZN3592 mln.

əməliyyat aparılmışdır ki, bunlardan da 66.2 mln. manatı nağdsız ödənişlərin payına düşür.

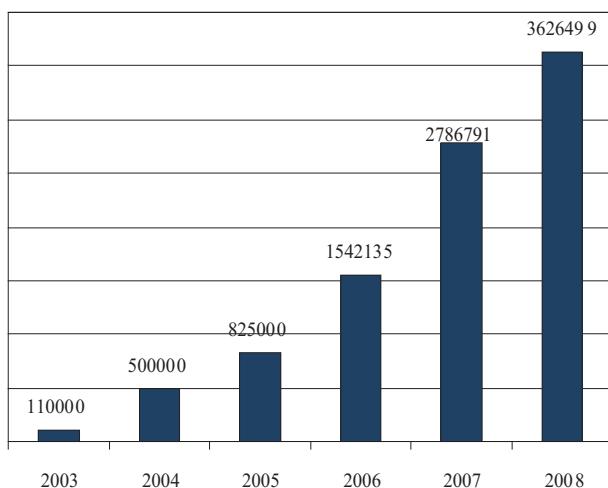
2008-ci il üzrə ölkə ərazisində bankomatların sayı keçən illə müqayisədə 15% (202 ədəd) artaraq 1518 ədəd, bankomatlar vasitəsilə aparılan əməliyyatların sayı 26.4% (7672 min) artaraq 36772 min ədəd, əməliyyatların həcmi isə 58.9% (1330 mln. manat) artaraq 3592 mln. manat təşkil etmişdir.

Qrafik 38. Quraşdırılmış bankomat və POS-terminallarının sayı, ədəd

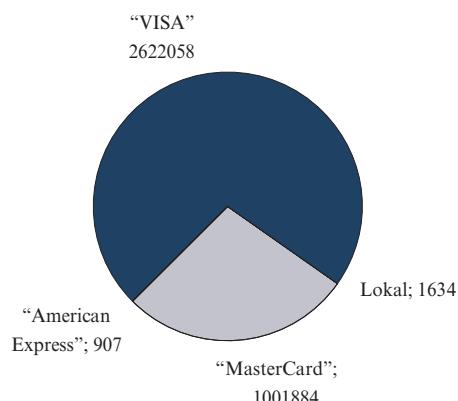

2008-ci ildə kart sahiblərinin sayı 3.5 mln. nəfərə çatmışdır. İlin sonuna kartların sayı 3.6 mln. ədəd təşkil etmişdir ki, onlardan da 3.5 mln. ədədi debet və 0.1 mln. ədədi kredit kartlarıdır.

Qrafik 39. Dövriyyədə olan plastik kartların sayı, ədəd

Qrafik 40. Dövriyyədə olan ödəniş kartlarının növləri üzrə bölgüsü

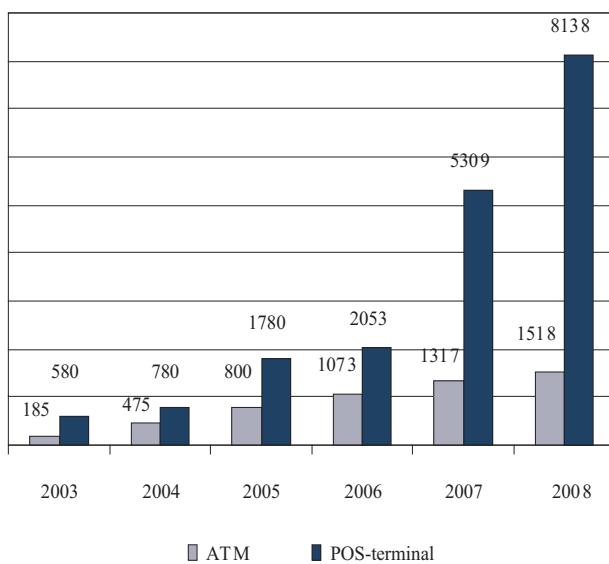
7.2. İformasiya texnologiyalarının inkişafı

Milli Bankda informasiya texnologiyalarının inkişaf etdirilməsi, mövcud informasiya sistemlərinin etibarlı və davamlı fəaliyyətinin təmin edilməsi və avtomatlaşdırımadan kənar qalan sahələrin avtomatlaşdırılması hər il olduğu kimi 2008-ci ildə də Milli Bankın mühüm strateji hədəflərində olmuşdur.

Bu strateji hədəfə uyğun olaraq il ərzində Baş Mühasibat Sisteminin, Avtomatlaşdırılmış Bank Statistika Hesabatı Sisteminin, Mərkəzləşdirilmiş Kredit Reyestri Sisteminin, Milli Bankın internet səhifəsinin, fayl serverin, daxili yazışmalar və lokal şəbəkə sistemlərinin normativ-metodoloji bazaya müvafiq surətdə sabit və davamlı istismarı təmin edilmiş və daim təkmilləşdirilməsi üzrə mühüm tədbirlər həyata keçirilmişdir.

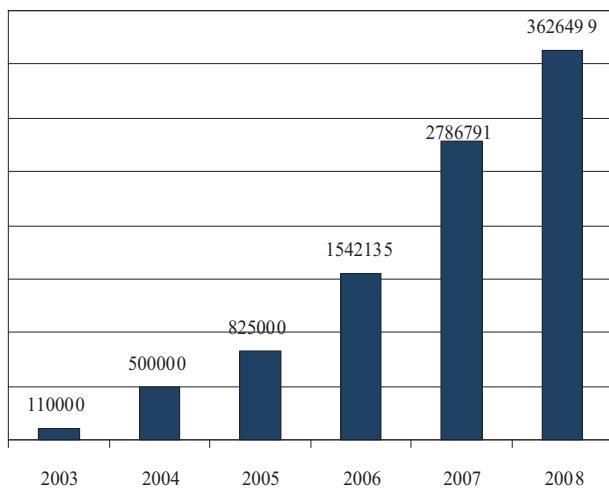
Baş Mühasibat Sisteminin altı ildən artıq bir müddətdə istismarda olan modullarının funksionallığının artırılması və inkişaf etdirilməsi, mühasibatlıq sahəsində analitik hesabatlılığın və nağd pul dövriyyəsinin idarə edilməsi kimi əlavə sistem alətlərinin yaradılması, eyni zamanda sistemin mənəvi və fiziki cəhətdən köhnəlməsi ilə əlaqədar olaraq onun beynəlxalq standartlara cavab verən yeni versiyasının yaradılmasına zərurət yaranmışdır. Bu sahədə həyata keçirilən işlərlə yanaşı Milli Bankın informasiya texnologiyaları sahəsində aparılan inkişaf yönümlü fəaliyyəti davam etdirilmiş və daim diqqət mərkəzində saxlanılmışdır. Milli Bankın bütün əməliyyat və uçot sahələrini əhatə edən və informasiya texnologiyaları üzrə beynəlxalq standartlara cavab verən Baş Mühasibat Sisteminin yeni versiyasının yaradılması üzrə “Temenos” şirkətinin T-24 pro-

Chart 38. Number of ATMs and POS-terminals installed (units)

The number of card holders reached 3.5 mln in 2008. At the year-end the number of cards amounted to 3.6 mln, of which 3.5 mln are debit and 0.1 mln are credit cards.

Chart 39. Number of plastic cards in circulation (pcs)

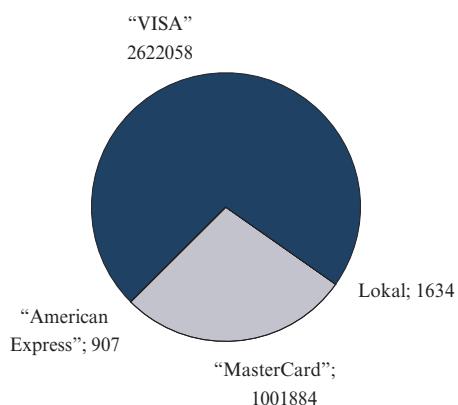

7.2. Development of information technologies

As in the previous years, in 2008 the National Bank focused on developing its information technologies, ensuring stable and continuous operation of the existing information systems and automating unautomated areas as a primary strategic objective.

In 2008, the National Bank took some significant steps to support and improve the automated information systems, which resulted in reliable and undisrupted operation of the General Ledger System,

Chart 40. Distribution of payment cards in circulation by type

Automated Bank Statistical Reporting System, Centralized Credit Registry System, National Bank's web-site, internal communications and local network systems in accordance with the existing regulatory and methodological documents.

The increase and development of functionality of the General Ledger System's modules that have been in operation for over six years as well as the moral and physical ageing of the system required development of a new version of the system meeting international standards. In addition to works in this area the National Bank continued development of information technologies keeping them under constant focus. Implementation of the T-24 software complex by Temenos at the National Bank continued, which covers all operational and accounting areas of the National Bank and meets the best international standards, technical support for the system has been established, the main modules have been introduced and preliminary testing has been carried out.

Automation of unautomated areas of the National Bank's operations was a priority issue in 2008. Thus, a state-of-the-art Electronic Paperwork/Clerical System (EP/CS) project was launched in order to move from paper carriers to electronic medium and to automate the document flows in continuation of the works that had been already done to this effect. As a tool to support the implementation of the project the world's lead technological product, Documentum, was selected. The Documentum software package is one of the world's leading systems in the area of document automation, secure filing and document turnover exchange by instances. As a result of the establishment and commissioning of this system at

qram kompleksinin Milli Bankda tətbiqi üzrə işlər davam etdirilmiş, sistemin texniki təchizat təminati yaradılmış, əsas modullarının tətbiqi həyata keçirilmiş və ilkin testləşdirilmə mərhələsinə başlanılmışdır.

Milli Bankda informasiya texnologiyaları sahəsində aparılan inovativ tədbirlərdən biri olan, habelə ölkədə həyata keçirilən Elektron-hökumət layihəsinin integrasiyası nəzərdə tutulan Elektron Kərgütarlıq Sisteminin – Documentum program kompleksinin tətbiqi üzrə işlər hesabat ilində də davam etdirilmişdir. Sistemin Milli Bankda yaradılması həm Milli Bank daxilində bütün sənəd dövriyyəsinin kağız daşıyıcılarından elektron daşıyıcılara keçirilməsinə, habelə elektron-hökumət platforması çərçivəsində digər qurumlarla elektron yazışmaların aparılmasına imkan verəcəkdir.

Milli Bankda valyuta ehtiyatlarının idarə edilməsi, bu zaman yaranan risklərin ölçüləməsi və onların proqnozlaşdırılması məqsədilə Portfelin İdarəetmə Sisteminin yaradılmasına başlanılmışdır. Bu məqsədlə hesabat dövründə Qanunvericiliyə uyğun olaraq tender prosedurları həyata keçirilmiş və aparılmış detallı araşdırma işləri nəticəsində qalib olaraq Vol Strit şirkətinin program kompleksi seçilmişdir.

Milli Bankda avtomatlaşmadan kənar qalan sahələrin müəyyən edilməsi və onların avtomatlaşmaya cəlb edilməsi istiqamətdə aparılan işlərin nəticəsi olaraq kommersiya banklarında bank nəzarəti üzrə həyata keçirilən fəaliyyətin səmərəliliyinin artırılması və effektivliyinin yüksəldilməsi məqsədilə Menecment Informasiya Sisteminin (MİS) və insan resurslarının idarə edilməsi, planlaşdırılması, işə qəbul, təhsil və inkişaf, baza əmək haqqı, qiymətləndirmə və motivasiya prosedurlarının avtomatlaşdırılması məqsədilə İnsan resurslarının idarə edilməsi sisteminin yaradılması üzrə müvafiq hazırlıq işləri həyata keçirilmiş, beynəlxalq təcrübəyə əsaslanaraq sistemlərin texniki şərtlər toplusu işlənib hazırlanmışdır.

Milli Bankda mövcud informasiya sistemlərinin vahid blokda birləşdirilməsi, habelə statistik bazanın beynəlxalq standartlara uyğun yenidən təşkili, onun informasiya əhatəsi və keyfiyyətinin yüksəldilməsi məqsədilə Mərkəzləşdirilmiş Elektron Statistik Məlumat Bazasının yaradılması üzrə işlərə start verilmişdir.

2001-ci ildə müasir standartlara cavab verən şəbəkə avadanlıqları bazasında yaradılmış və istismara verilmiş Milli Bankın lokal şəbəkə sistemində fəaliyyət göstərən ödəniş və informasiya sistemlərinin

etibarlı və təhlükəsiz fəaliyyətləri 2008-ci ildən təmin edilmişdir. Milli Bankın lokal şəbəkə infrastrukturunun inkişaf etdirilməsi məqsədilə lokal şəbəkədə yaranan nasazlıqların operativ olaraq müəyyən edilməsi və aradan qaldırılması, habelə Milli Bankın mövcud lokal şəbəkə sisteminin təhlükəsizliyini və Microsoft program təminatı məhsullarının on-line rejimində yenilənməsini və inzibatlılığını təmin etmək məqsədilə Milli Bankın lokal şəbəkəsində servis funksionallıqları yaradılmışdır.

Milli Bankda mövcud informasiya sistemlərində məlumat axınının təhlükəsizliyinin təmin edilməsi daim prioritet hədəflərdən olmuşdur. Bu sahədə aparılan işlərin davamı olaraq Milli Bankda elektron imzanın yaradılması məqsədilə Sertifikatlaşdırma Mərkəzinin təşkilinə başlanılmışdır.

Milli Bankda informasiya texnologiyalarının idarəedilməsinin təkmilləşdirilməsi və auditinin təmin edilməsi məqsədilə COBIT 4.1 beynəlxalq standartlarının tətbiqi davam etdirilmişdir. COBIT 4.1 standartları dünyanın ən qabaqcıl ölkələrində fəaliyyət göstərən maliyyə institutlarında tətbiq edilməklə yanaşı özündə informasiya texnologiyalarına dair ən mükəmməl standartlaşmış prosedurları birləşdirir. Hesabat dövründə COBIT 4.1 standartlarının hər bir domeni (Planlaşdırma və təşkil, Monitoring və qiymətləndirmə, Təchizat və dəstək, Əldə etmə və tətbiq) üzrə geniş təhlil işləri aparılmış və Planlaşdırma və təşkil domeninin yekun versiyası işlənib hazırlanmışdır.

Hesabat dövründə Milli Banka işə qəbul proseslərinin avtomatlaşdırılması məqsədilə mühüm tədbirlər həyata keçirilmiş, Milli Bankın internet səhifəsi vasitəsilə "sv forma"larının on-line rejimində doldurularaq göndərilməsi imkanı yaradılmışdır. Bu prosesin avtomatlaşdırılması Milli Banka işə qəbul olmaq istəyənlərdən sənəd qəbulunu asanlaşdırılmış və onların müvafiq kriteriyalara uyğun olaraq yoxlanılmasını sürətləndirmişdir.

the National Bank the process of integration to the Electronic Government project will be intensified.

The National Bank started implementing the Portfolio Management System designed to manage the foreign exchange reserves, measure and forecast the inherent risks. To this end, relevant bidding procedures were carried out during the reported year in accordance with the existing laws and as a result of the detailed evaluations the software package proposed by Wall Street Company was selected.

As a result of works aimed at identifying areas left outside of automation at the National Bank and automating them, relevant preparatory works were carried out to establish the Human Resources Management System and the technical specifications of the systems were prepared in accordance with international experience in order to increase the effectiveness of bank supervision of commercial bank and to automate the Management Information System (MIS) and management, planning, recruitment, education and development, baseline salary, evaluation and motivation procedures for human resources.

Development of the Centralized Electronic Statistical Database was started in order to bring the National Bank's existing information system to a single block as well as reorganize the statistical database in accordance with international standards and to enhance its information coverage and quality.

Payment and information systems operating within the National Bank local network created and commissioned based on the state-of-the-art network equipment back in 2001 continued to operate securely and reliably in 2008. The National Bank's local network's service functionality has been upgraded in order

to quickly identify and remove any deficiencies in the local network of the National Bank in order to develop the local network infrastructure as well as to ensure the security of the National Bank's local network system and online upgrade and administration of Microsoft software products.

The National Bank always viewed security of data flows as a highest priority. As a continuation of efforts to this end organization of the Certification Center was commenced in order to develop electronic signature at the National Bank.

Improving the National Bank's existing information technology management, security and auditing into compliance with international standards and practices is one of the priority goals of the National Bank. In 2008, to this effect, the NBA continued introducing Cobit 4.0 standards. Cobit 4.0 standards, in addition to being used by financial institutions in the world's leading countries, combine the most effective standardized procedures of information technologies. Thus, each of the 4 domains of Cobit 4.0 standards were analyzed in detail during the reported period: Planning and Organization; Monitoring and Evaluation; Supply and Support; Acquisition and Application.

During the reported period the National Bank continued to take substantial measures to automate recruitment processes and development the opportunity for completing and sending the CV forms online using the National Bank's web-site. Automation of this process facilitated the receipt of documents from those willing to be hired and accelerated their verification according to relevant criteria.

VIII. NAĞD PUL DÖVRİYYƏSİ

8.1. Nağd pul dövriyyəsinin tənzimlənməsi

2008-ci ildə Milli Bank tərəfindən ölkə iqtisadiyyatının nağd pula olan tələbatı tam həcmidə, tələb olunan strukturda və vaxtında ödənilmiş, nağd pul üzrə müvafiq strateji ehtiyatlar yaradılmış və onların yerləşdirilməsi təmin edilmişdir.

01 yanvar 2009-cu ilə dövriyyədə olan nağd pul kütləsi ilin əvvəlinə nisbətən 52% (1,5 mld. manat) artaraq, 4,4 mld. manata çatmışdır.

2008-ci ilin sonuna dövriyyədə olan nağd pul kütləsi ilin əvvəlinə nisbətən ədədə 13,4% (33,4 mln. ədəd) artaraq, 282,2 mln. ədədə çatmışdır. Dövriyyədə olan pul nişanlarının məbləğcə 99,5%-ni əskinas, 0,5%-ni metal pul nişanları, ədədə isə 53,3%-ni əskinas, 46,7%-ni isə metal pul nişanları təşkil etmişdir.

2008-ci ilin sonuna dövriyyədə adambaşına düşən pul nişanları ötən ilin müvafiq dövrünə nisbətən məbləğcə 50,5% artaraq 511,6 manat, ədədə isə 12% artaraq 32,7 ədəd təşkil etmişdir.

Milli Bank dövriyyədə milli pul nişanlarının keyfiyyətinin artırılması, saxtakarlığın qarşısının alınması, eyni zamanda pul nişanları ilə davranış mədəniyyətinin yüksəldiləsi məqsədilə “Tədavüldə təmiz pul siyaseti”ni bəyan etmişdir. Bu siyasetin realizasiyası istiqamətdə mərhələli tədbirlər həyata keçirilmiş və xırda əskinasların (1 və 5 manatlıq) dövriyyəsi ilə əlaqədar xüsusi reqlamentlər müəyyən edilmişdir. Nəticədə, dövriyyədə xırda nominallı əskinasların dövretmə sürəti artmış və pul nişanlarının keyfiyyəti yeni bir mərhələyə qaldırılmışdır.

Yeni nəsil pul nişanları tədavülə buraxıldığı 3 il ərzində cəmi 455 ədəd (5314 manat məbləğində) saxta əskinaslar aşkar olunmuşdur. Bu sahədə olan beynəlxalq təcrübə ilə müqayisədə tədavüldə olan hər 10-20 min ədəd əskinasa Mərkəzi Bank tərəfindən 1 ədəd saxta əskinas aşkar edilirsə, Azərbaycanda tədavüldə olan hər 500 min ədəd əskinasa yalnız 1 saxta düşür ki, bu da milli valyuta pul nişanlarının mühafizə sisteminin müasir beynəlxalq standartlara uyğun olmasını və saxtakarlığın aşağı səviyyədə olmasını göstərir.

Denominasiya ilə əlaqədar 2008-ci il ərzində dövriyyədən köhnə nümunəli pul nişanlarının çıxarılaraq yeni nəsil pul nişanları ilə əvəz olunması prosesi də davam etmişdir. 2008-ci ilin sonuna köhnə nəsil pul nişanlarının məbləğcə 99%-i tədavüldən geri yığılmışdır.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin müvafiq Sərəncamına əsasən yaradılmış tədavüldən çıxarılmış köhnə nümunəli pul nişanlarının məhv edilməsi üzrə Dövlət Komissiyasının fəaliyyəti 2008-ci ildə də davam etdirilmiş və iri nominallı pul nişanları tamamilə, dövriyyədən geri yığılmış pul nişanlarının isə 97,3%-nin məhv edilməsi təmin edilmişdir.

2008-ci ildə Milli Bank tərəfindən Azərbaycanın ümummilli lideri Heydər Əliyevin 85 illik yubileyi ilə əlaqədar və bununla yanaşı Azərbaycanın dahi şairi Nizami Gəncəvinin, böyük bəstəkar Üzeyir Hacıbəyovun və görkəmli xanəndə Bül-Bülün xatirələrinə həsr olunmuş 4500 ədəd qızıl xatirə sikkələri hazırlanmış və tədavülə buraxılmışdır.

8.2. Xəzinənin yenidən qurulması

Milli Bankın nağd pulun effektiv idarə edilməsi strategiyası çərçivəsində pul nişanlarının emalı üzrə texniki avadanlıq parkının genişləndirilməsi nəticəsində nağd pulun gündəlik çeşidlənməsi potensialı artırılmışdır.

Nağd pulun səmərəli idarə edilməsi və əlavə saxlanc potensialının yaradılması məqsədilə hazırlanan dislokasiya planına uyğun olaraq, 2008-ci ildə müasir tələblərə və yüksək beynəlxalq standartlara uyğun yeni regional ərazi idarəsi istifadəyə verilmiş və daha bir ehtiyat saxlanc mərkəzinin tikintisi ilə bağlı qərar qəbul edilmişdir.

Milli Bankın fəaliyyəti nağd pul bloku daxilində effektiv idarəetmə sisteminin yaradılması, biznes proseslər üzrə risklərin müəyyən edilməsi və bu risklərin azaldılması və idarə olunmasına fokuslaşmışdır.

Nağd pul sferasında risklərin müəyyən edilməsi üçün biznes proseslər üzrə əməliyyat xəritəsi hazırlanmış, yüksək risk zonaları müəyyən edilmiş

VIII. CASH CIRCULATION

8.1. Regulation of cash circulation

In 2008, the National Bank managed to cover the cash demand of the country's rapidly growing economy in full and on time, set up and invest relevant strategic cash reserves.

As of January 1, 2009 the cash in turnover increased by 52% year-to-dates (AZN1.5 mln) to AZN4.4 bil.

As of the end of 2008, the cash in circulation increased by 13.4% (33.4 mln units) in terms of units year-to-date thus reaching 282.2 mln units. Cash in circulation broke down as follows: 99.5% - bank notes, 0.5% metal coins in terms of amounts, and 53.3% - bank notes and 46.7% - metal coins in terms of number of units.

The bank notes in circulation increased by 50.5% as opposed to the same period of the last year thus reaching AZN511.6 mln, and by 12% in terms of number of units to 32.7 thousand units.

The National Bank declared the Clean Money in Circulation Policy in order to improve the quality of the national bank notes in circulation, prevent forgery and increase the behavioral culture of bank notes. Phased-in measures were taken to implement this policy and special regulations were set forth with respect to circulation of small value bank notes (1 and 5 Manat denomination). As a result, the circulation rate of small value bank notes in circulation increased and the quality of bank notes stepped unto a new level.

During the 3 years past since the introduction of the new generation bank notes only 455 (AZN5314) counterfeit bank notes were discovered. Compared to the relevant international experience, if only 1 counterfeit bank note is identified by the National Bank for every 10-20 thousand bank note in circulation, it means that there is only 1 counterfeit bank note for every 500 thousand bank note circulating in Azerbaijan, which proves that the national currency notes meet the modern international standards in terms of security and have a low level of counterfeiter.

As continuation of the denomination, the old design

bank notes were withdrawn and replaced with new ones during 2008 too. As of the end of 2008, 99% of the old generation bank notes were withdrawn from circulation

The State Commission for destruction of the old type bank notes withdrawn from circulation established by the relevant Presidential Decree continued to operate in 2008 and large denomination bank notes were destroyed completely and bank notes withdrawn from circulation were destroyed for 97.3%.

In 2008, the National Bank prepared and issued 4500 golden memorial coins in connection with the 85th anniversary of Azerbaijan's national leader Heydar Aliyev and also to commemorate the genius Azerbaijani poet Nizami Ganjevi, the great composer Uzeyir Hajibeyov and prominent traditional singer Bul-Bul.

8.2. Restructuring of the treasury

Under the National Bank's effective cash management strategy the daily cash sorting potential was increased as a result of the expansion of the bank note processing hardware park.

According to the dislocation plan developed to ensure effective management of cash and create an additional reserve potential, a new regional district department was commissioned that meets international standards and works were started to build another reserve center.

The National Bank's activities focused on development of an effective management system within the cash block, identification of risk inherent in business risks as well as minimization and management of such risks.

An operational map was prepared for business processes to identify risks inherent in the cash area, areas of high risk have been identified and these risks were put under current administration. New regulations were applied in 2008 for cash processing and customer service, destruction of old type bank notes and increase of security measures.

Nağd pul dövriyyəsi

və bu risklər cari idarəetməyə götürülmüşdür. 2008-ci il ərzində nağd pulun emalı və müştərilərə xidmət, köhnə nümunəli pul nişanlarının məhvi və təhlükəsizlik tədbirlərinin artırılması üzrə yeni rəqlamentlər tətbiq edilmişdir.

Nağd pulun idarə edilməsi xərclərinin azaldılması bütün biznes proseslərdə avtomatlaşdırma səviyyəsinin yüksəldilməsi, nağd pulun optimal yerləşdirilməsi və daşınması baxımından nağd pulun mövcud idarəetmə sisteminin qiymətləndirilməsi həyata keçirilmişdir.

Milli Bankın xəzinə saxlanclarının modernizasiyası və müasir idarəetmə sistemlərinin tətbiqi üzrə əvvəlki

illərdə başlanmış işlər davam etdirilmişdir. Xəzinə infrastrukturlarının texniki təchizatı beynəlxalq standartlar səviyyəsinə çatdırılmış, pulların yenidən sayılması, çeşidlənməsi prosesləri yenidən qurulmuş və müasir əskinasçeşidləyici avadanlıqlar sistemi bazası genişləndirilmişdir.

Nağd pul və qiymətlilərin salamatlığını və əməliyyatların təhlükəsizliyini təmin etmək məqsədilə mövcud mühafizə sistemləri təkmilləşdirilmiş, xəzinə saxlanclarında, pulların daşınması və nağd pulla əməliyyat aparılan ərazilərdə əlavə videomüşahidə sistemləri quraşdırılmışdır.

The existing cash management system was evaluated from the viewpoint of increasing the automation level of all business processes, optimal investment and carriage of cash in order to reduce cash management expenses.

The National Bank's treasury depositories were continued to be modernized under the overall treasury upgrade project launched in the previous years. The hardware support of the treasury infrastructure was sophisticated to a level of international standards,

with the money re-counting and sorting processes restructured and a new, state-of-the-art bank note sorting equipment installed.

Arrangements were made to ensure protection of cash and valuable items and security of transactions. The existing safeguarding systems were modernized and additional close-circuit video surveillance systems were installed in the treasury depositories and vaults and areas of cash transportation and conduct of cash transactions.

IX. AZƏRBAYCAN MİLLİ BANKININ BEYNƏLXALQ ƏLAQƏLƏRİ

Dünyada baş verən maliyyə böhranı və ölkəmizin getdikcə dünya iqtisadi sisteminə integrasiyasının dərinləşməsi Milli Bankın struktur bölmələrinin xarici texniki yardımına olan ehtiyaclarının prioritet istiqamətlərinin daha dərindən öyrənilməsini, vaxtında və keyfiyyətli texniki yardımların təmin edilməsinin əlaqələndirilməsini və gücləndirilməsini zəruri etmişdir. Milli Bankın bütün istiqamətlərində fəaliyyətinin beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılmasının əsas hədəf olması beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsi və əməkdaşlığın genişləndirilməsini, beynəlxalq imicin yüksəldilməsini daha da aktuallaşdırılmış və bu istiqamətdə 2008-ci il ərzində də müvafiq işlər aparılmışdır.

Bu işlər Milli Bankın qarşısına qoyulmuş vəzifələrin yerinə yetirilməsini təmin etməyə, aparılan islahatlar və modernləşmə tədbirlərində bank işində zəngin təcrübəyə malik olan xarici mərkəzi bankların təcrübəsindən faydalanañmağa, habelə Milli Bankın beynəlxalq arenada layiqincə təmsil edilməsinə zəmin yaratmışdır. Milli Bankın strateji hədəfləri sırasında ölkənin maliyyə-bank sistemini beynəlxalq standartlara uyğun olaraq inkişaf etdirmək və xarici dövlətlərin maliyyə - bank sistemini integrasiya əsas istiqamətlərdənər. Eyni zamanda Milli Bankın beynəlxalq maliyyə institutları, xüsusən Dünya Bankı və Beynəlxalq Valyuta Fondu ilə əlaqələrinin intensivləşdirilməsi və maliyyə sektorunun inkişafı ilə əlaqədar yeni layihələrin cəlb olunması istiqamətdə işin genişləndirilməsi qarşıda duran əsas vəzifələrdən biri olmuşdur.

9.1. Avropaya integrasiya

Azərbaycan ilə Avropa İttifaqı (Aİ) arasında əlaqələrin hüquqi və praktiki bazasının əsası bu münasibətlərdə yeni imkanlar açan və 1996-ci ildə imzalanmış “Tərəfdəşlıq və Əməkdaşlıq Saziş” ilə qoyulmuşdur. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2005-ci il 01 iyun tarixli Sərəncamı ilə yaradılmış Azərbaycan Respublikasının Avropaya İnteqrasiya

üzrə Dövlət Komissiyasında Milli Bank yüksək səviyyədə təmsil olunmuşdur. 2006-ci ilin 14 noyabr tarixində Aİ ilə Azərbaycan arasında qəbul edilmiş Fəaliyyət planında Milli Bankın təklifi əsasında müasir informasiya texnologiyalarından istifadə etməklə regionlarda bank xidmətlərinə çıxış imkanlarının təmin edilməsi, müasir beynəlxalq standartlara uyğun olaraq maliyyə bazarlarının və maliyyə vasitəciliyinin inkişafi üçün müvafiq strategiyanın hazırlanması, əhalinin bank sektoruna etibarının artırılması məqsədilə Azərbaycanda əmanətlərin sığortalanması sisteminin təsis edilməsi, ipoteka kreditləşməsi sisteminin hüquqi bazasının inkişaf etdirilməsi kimi məsələlər öz əksini tapmış və müvafiq dövr ərzində bu sahələrdə əhəmiyyətli irəliləyişlərə nail olmuşdur. Həmçinin, Azərbaycanda Təvinninq və TAİEX Əməkliyyatlarının tətbiqi layihəsinin dəstəyi ilə Milli Bankda bank nəzarəti imkanlarını artırmaq və Basel II-nin tələblərinə uyğunlaşmağa kecid məqsədilə yeni layihənin həyata keçirilməsi üzrə razılıq əldə edilmişdir.

9.2. Beynəlxalq Maliyyə İnstitutları ilə Əməkdaşlıq

Beynəlxalq Valyuta Fondu (BVF) ekspertlərinin 2008-ci il ərzində Milli Banka mütəmadi səfərləri davam etmişdir. Bu səfərlər zamanı qısa müddətdə inflasiyanın səviyyəsini azaltmaq və orta müddətdə inflasiya proqnozlarının sabitləşdirilməsi üçün Milli Bankın apardığı siyasetlər, ölkənin bank sisteminin həssaslığının qiymətləndirilməsi, məzənnə və faiz dərəcəsi siyaseti, müdaxilə və sterilizasiya, 2008-ci ildə bank sistemində likvidlik şəraitinin inkişafı və xarici valyuta ehtiyatlarının diversifikasiya planları və digər məsələlər barədə BVF ekspertləri ilə müzakirələr aparılmışdır.

Dünya Bankı ilə Milli Bank arasında 2008-ci ildə də müxtəlif mövzuları əhatə edən çoxsaylı görüşlər keçirilmişdir. Bu görüşlərdə əsasən “Ölkə Tərəfdəşliq Strategiyası” çərçivəsində “Ölkə İqtisadi Memorandumu”nın hazırlanması, qeyri-neft sektorunun davamlı inkişafını təmin etmək məqsədilə

IX. INTERNATIONAL RELATIONS OF THE NATIONAL BANK OF AZERBAIJAN

The global financial crisis and deeper integration of the country into the global economic system required the National Bank to further investigate the technical assistance needs of its business units in order to ensure that such projects are acquired and implemented on time and with quality. As the National Bank's operations in all areas need to be further improved to compliance with international standards, it has faced the necessity to study international experience and expand cooperation as well as to improve its international perception and appropriate works were taken during 2008 to this end.

These measures and activities served the purpose of accomplishing the National Bank's aims and objectives, benefiting from the expertise of foreign central banks that have extensive banking experience in the field of the reforms and modernization processes concerned as well as ensuring that the National Bank is duly recognized and represented on the international scene. The strategic objectives defined by the National Bank include development of the national financial and banking system in accordance with the international standards and integration into the international financial and banking system. At the same time, a priority for the National Bank was to intensify relations with the international financial institutions, especially the World Bank and International Monetary Fund and acquiring new projects for development of the financial sector.

9.1. European Integration

The Partnership and Cooperation Agreement (PCA) signed between Azerbaijan and European Union (EU) in 1996 determines the legal basis and establishes new opportunities for EU's. Azerbaijan's partnership with the European Community continued in 2005 under the European Neighborhood Policy (ENP) program. Presidential Decree of June 1, 2005 established the Azerbaijan Republic's European Integration State Committee along the lines of Azerbaijan's accession to the European Union's European Neighborhood

Policy and development of the Azerbaijan Activity Plan. Such Activity Plan adopted by the EU and Azerbaijan on November 14, 2006 covers the following issues as suggested by the National Bank - to improve access in rural areas to banking services using state-of-the-art information technologies; to develop a strategy for development of financial markets and financial intermediation, in accordance with the best international practices; to set up an individual deposit insurance scheme in Azerbaijan in order to increase public confidence in the banking system; to develop a legal framework for the mortgage lending system, which were successfully accomplished. Also, with the support of the Twinning and TAIEX Operations in Azerbaijan an agreement was reached for implementation of a new project for expansion of the National Bank's supervisory capacities and transition to Basel II requirements.

9.2. Cooperation with International Financial Institutions

International Monetary Fund (IMF) experts continued their regular mission visits to the National Bank during 2008. During these visits, discussions were held with IMF experts with regards to the National Bank's policies aimed at minimizing inflation rate and stabilizing inflation forecasts over a short period of time, evaluation of the country's banking system's sensitivity, exchange rate and interest rate policies, intervention and sterilization, development of the liquidity level of the banking system in 2008 and plans for diversification of the foreign exchange reserves as well as other issues.

The National Bank held numerous meetings with the World Bank representatives during 2008 to discuss primarily the development of the Country Economic Memorandum under the Country Partnership Strategy, provision of recommendations for ensuring the continuous development of the non-oil sector as well as the current and future prospects of cooperation between the World Bank and Azerbaijan.

tövsiyələrin verilməsi, həmçinin, Dünya Bankı ilə Azərbaycan arasında cari və gələcək əməkdaşlıq perspektivləri müzakirə olunmuşdur.

Milli Ödəniş Sisteminin daha da inkişaf etdirilməsi istiqamətində “Maliyyə Xidmətlərinin İnkişafı” layihəsinin Milli Bank komponenti çərçivəsində ödəniş sistemlərinin inkişaf strategiyası Avropa Əmanat Bankları Qrupunun məsləhətçisi cəlb edilməklə hazırlanmışdır. Eyni zamanda, bu layihə çərçivəsində uzaq kənd yerlərində maliyyə xidmətlərinə çıxış imkanlarının artırılması məqsədilə “Azərpoçt” Dövlət Müəssisəsinin institutional və xidmət qabiliyyətinin yaxşılaşdırılması və onun maliyyə xidmətləri göstərmək imkanlarının gücləndirilməsi istiqamətində əsaslı işlər görülmüşdür.

RAMP programı çərçivəsində Dünya Bankının mütəxəssisləri tərəfindən xarici aktivlərin idarə olunması potensialının gücləndirilməsi üzrə Milli Banka texniki yardım göstərilmişdir.

Avropa Yenidənqurma və İnkişaf Bankı (AYİB) ilə Azərbaycanda maliyyə sektorunun güclənməsi istiqamətində əməkdaşlıq davam etdirilməkdədir. AYİB-in təsdiq edilmiş üç illik Ölək üzrə Strategiyası dövründə dəstəklənməsi nəzərdə tutulan əsas sahələrdən biri də maliyyə sektorudur.

AYİB Azərbaycanda fəaliyyətə başladığı dövrdən 2008-ci ilin sonuna dək ümumilikdə ölkə və regional səviyyəli 90-dək layihəni dəstəkləmişdir. Maliyyə sektoru üzrə fəaliyyət istiqaməti bank sistemində aparılan islahatlar, maliyyə siyaseti və respublikanın maliyyə institutlarına dair gələcək siyasetin təşkili və həyata keçirilməsinə yönəldilmiş AYİB hazırda respublikamızın üç bankının səhmdar kapitalında iştirak edir.

Asiya İnkişaf Bankı (AİB) ilə Milli Bank arasında six əməkdaşlıq əlaqələri 2008-ci il ərzində də davam etdirilmişdir. Belə ki, AİB-in Azərbaycandakı daimi nümayəndəliyi ilə bank sektorunu üzrə mütəmadi informasiya mübadiləsi aparılmışdır. AİB tərəfindən 2008-ci il ərzində Elektrik Enerjisinin ötürülməsi Layihəsi üzrə 160 mln. ABŞ dolları və Nəqliyyat Şəbəkəsinin İnkişafı Layihəsi üzrə 55,4 mln., ABŞ dolları məbləğində kredit və Dəmiryolu Sektorunun İnkişafı üzrə 1 mln. ABŞ dolları məbləğində texniki yardım müqaviləsi imzalanmışdır.

Milli Bankın Beynəlxalq Hesablaşmalar Bankı (BHB) ilə qarşılıqlı əməkdaşlığıımız çərçivəsində 2008-ci ildə də BHB ilə texniki yardım və treyninqlərlə bağlı işçi qaydasında yazılmalar aparılmışdır. Eyni zamanda Milli Bankın əməkdaşı 2008-ci ildə

BHB tərəfindən təşkil olunan Texniki yardım üzrə Koordinatorlar qrupunun iclasında iştirak etmişdir.

9.3. Xarici mərkəzi banklarla əməkdaşlıq

Azərbaycan Milli Bankının fəaliyyətinin qabaqcıl Avropa ölkələrinin mərkəzi banklarının səviyyəsinə çatdırmaq məqsədilə il ərzində inkişaf etmiş ölkələrin mərkəzi bankları ilə mövcud əməkdaşlıq əlaqələri inkişaf etdirilmiş və yeni əlaqələrin yaradılması üzrə müvafiq tədbirlər görülmüşdür.

İsveçrə Milli Bankı (İMB) ilə ikitərəfli əməkdaşlıq əlaqələrimiz bu il də uğurla davam etdirilmişdir. İl ərzində qarşılıqlı yazışmalar və səfərlər həyata keçirilmişdir. Isveçrə Milli Bankının ekspertlərinin il ərzində Milli Banka səfərləri təşkil edilmişdir. Səfər çərçivəsində statistik məlumatlar bazasının təkmilləşdirilməsi, həmçinin, informasiya texnologiyaları departamentinin işçi heyətinin peşəkarlığı və insan resurslarının idarə olunması məsələləri üzrə məsləhət xidməti göstərilmişdir.

Almaniya Bundesbankı ilə əməkdaşlıq 2008-ci ildə də yüksək səviyyədə davam etdirilmişdir. İl ərzində Bundesbankla Milli Bank arasında qarşılıqlı səfərlər həyata keçirilmişdir.

İl ərzində Türkiyə, Polşa, Fransa, Cəxiya, Avstriya mərkəzi bankları ilə ikitərəfli əməkdaşlıq əlaqələri davam etdirilmiş, müvafiq məsələlər üzrə yazılmalar aparılmışdır. 2008-ci ildə Milli Bankın əməkdaşları qeyd edilən banklar tərəfindən təşkil edilmiş seminarlarda iştirak etmişlər.

Həmçinin il ərzində Çin, Koreya, Yaponiya, İngiltərə, Niderland, İtaliya, Qazaxıstan və digər ölkələrin mərkəzi bankları ilə müxtəlif istiqamətlərdə əməkdaşlıq əlaqələrinin genişləndirilməsi üzrə tədbirlər həyata keçirilmişdir.

9.4. Beynəlxalq donor təşkilatları ilə əməkdaşlıq

Milli Bank 2008-ci ildə də İsveçrənin İqtisadi Məsələlər üzrə Dövlət Katibliyi (SECO) ilə Texniki Yardım və Treyninq Proqramları (TYTP) çərçivəsində əməkdaşlığı davam etdirmişdir. Həmçinin, TYTP çərçivəsində Pul siyaseti, Tədqiqatlar, Statistika və İnsan resursları departamentləri üzrə ekspertlərin Milli Banka ümumilikdə doqquz səfəri təşkil edilmişdir. Səfərlər çərçivəsində ekspertlər müxtəlif sahələr üzrə texniki yardım göstərmişlər.

Maliyyə Texnologiyalarının Ötürülməsi üzrə Agentlik (ATTF) ilə əməkdaşlıq çərçivəsində ATTF-

Under the National Bank component of the Financial Services Development project aimed at further developing the National Payment System, a consultant from the European Savings Bank Group was hired to develop the concept of the said component. Also, under the said project, considerable efforts were taken to improve the institutional and service capacities of the Azerpost State Enterprise and to enhance its ability to provide financial services.

Under the RAMP program, the World Bank experts provide technical assistance on “Risk Management” with a view to enhancing the foreign asset management capacity.

The European Bank for Reconstruction and Development (EBRD) continues to work closely with Azerbaijan with a view to strengthening the country’s financial sector. The financial sector is one of the main areas envisaged for the EBRD’ support during the 3 year period of the Country Strategy approved by the bank.

EBRD has provided support to 90 country and regional projects since the beginning of its operation in Azerbaijan to the date. EBRD, which seeks to support the banking reforms, financial policy and the development and implementation of the future policy regarding the country’s financial institutions, currently owns shares in three banks of the country.

Asian Development Bank (ADB) continued its intensive cooperation with the National Bank during 2008. Thus, ADB’s resident representative office in Azerbaijan has regularly shared information on the banking sector. Loan agreements for USD160 mln for the Power Transmission Power and USD55.4 mln for the Transport Network Development Project as well as a technical assistance project agreement for USD1 mln for the Railway Sector Development were signed with the ADB during 2008.

National Bank’s relations with the Bank for International Settlements (BIS) have been further developing over the past years. In 2008, NBA proceeded with working communications with the BIS regarding technical assistance and training courses. At the same time, the National Bank’s employees attended the Coordinator Group meeting for Technical Assistance organized by the BIS in 2008.

9.3. Cooperation with foreign central banks

The National Bank of Azerbaijan sought to further develop the existing relations and build new contacts

with the central banks of developed countries during the year in order to improve its operations to the level of the central banks of the leading European countries.

Our bilateral relations with the National Bank of Switzerland (NBS) were successfully continued during this year too. The two banks exchanged communications and trips during the year. Experts of the National Bank of Switzerland visited the National Bank during the year. During the visits advisory services were provided on how to improve the statistical database as well as to enhance the skills and level of professionalism of the IT department staff and how to effectively address human resource management issues.

Cooperation with the German Bundesbank was also continued at the highest level. During the year, Bundesbank and National Bank exchanged business trips and study tours.

During the last year, bilateral cooperation relations were continued with the central banks of Turkey, Poland, France, the Czech Republic, and Austria. Our banks exchanged communications during the year regarding various issues. In 2008, the National Bank’s employees attended seminars organized by the aforementioned banks

Also, during the year, efforts were taken to enhance cooperation with the central banks of China, Korea, Japan, England, the Netherlands, Italy, Kazakhstan and other countries.

9.4. Cooperation with international donor institutions

In 2007, the National Bank continued its cooperation with the Swiss Secretariat for Economic Affairs (SECO) under the Technical Assistance and Training Program (TATP). In addition, experts of the Monetary Policy, Research, Statistics and Human Resources Departments visited the National Bank under the TATP to deliver technical assistance on a variety of topics nine times.

Under the framework of cooperation with the Agency for Transfer of Financial Technology during the year ATTF experts organized four seminars on significant aspects and subjects of banking for our country’s banking and financial institutions.

Under the USAID-sponsored Azerbaijan Financial Stability Support Program (2007-2009) Asset and Liability Management, Risk Management and Risk-based Supervision Principles and Experience semi-

in ekspertləri tərəfindən il ərzində bankçılığın aktual sahələri üzrə ölkəmizin kommersiya bankları və maliyyə institutlarının əməkdaşları üçün dörd seminar təşkil edilmişdir.

“Azərbaycanda Maliyyə Sabitliyinə dəstək Proqramı” (2007-2009) (USAİD) çərçivəsində nəzarət, monetar siyaset və insan resursları blokları üzrə “Aktiv və passivlərin idarə edilməsi”, “Risklərin idarə edilməsi” və “Risk yönümlü nəzarət prinsipləri və təcrübəsi” mövzularında seminarlar təşkil edilmiş və məsləhət xidmətlərinin göstərilməsi üçün beynəlxalq ekspertlər cəlb olunmuşdur. Proqram çərçivəsində 25 noyabr 2008-ci il tarixdə Milli Bank və USAİD arasında “Maliyyə Sabitliyinə dəstək Proqramı” (2007-2009) ilə bağlı Anlaşma Memorandumunun imzalanması ilə əlaqədar təşkilati işlər görülmüşdür.

Almaniya İnkışaf Bankı (KfW) ilə Əmanətlərin Sığortalanması Fondu, Kredit Zəmanəti Fondunun işinin təkmilləşdirilməsi və digər istiqamətlərdə yaxın əməkdaşlıq əlaqələri cari ildə də davam etdirilmişdir. KfW hazırda ölkədə müxtəlif aktiv və hazırlıq mərhələsində olan layihələrdə iştirak edir.

9.5. Milli Bankın donor fəaliyyəti

Azərbaycan Respublikası Milli Bankı öz fəaliyyətində əhəmiyyətli tərəqqiyə malik olduğu istiqamətlər üzrə texniki yardım göstərmək niyyəti ilə 2008-ci ildə donor fəaliyyəti sahəsində də müvafiq tədbirlər həyata keçirmişdir. Milli Bank ötən illər ərzində qabaqcıl dünya standartları səviyyəsində formalaşmış və digər ölkələrin mərkəzi bankları üçün maraq kəsb edən sahələrdə Milli Bankın yardım göstərmək imkanlarının olduğu bəyan edilmişdir. Milli Bankın donorluq fəaliyyəti çərçivəsində Qazaxıstan Milli Bankı, Özbəkistan Mərkəzi Bankı, Qırğızıstan Mərkəzi Bankı və Ukrayna Mərkəzi Bankının nümayəndə heyətinin təcrübə mübadiləsi məqsədilə Milli Banka səfərləri təşkil edilmişdir.

nars were organized for the supervisory, monetary policy and human resources staff and international experts were hired to provide advisory services. Under the program, arrangements were made for the National Bank and USAID to sign a Memorandum of Understanding with respect to the Financial Stability Support Program (2007-2009) on November 25, 2008.

Cooperation relations were also continued with Germany's Development Bank (KfW) with respect to the creation of the Individual Deposit Insurance Fund and other activities. KfW currently participates in different projects, both active and the pipeline.

9.5. National Bank's donorship

With a view to providing technical assistance in areas where it has accomplished significant progress, the National Bank of Azerbaijan acted as a donor in 2007. The National Bank declared its willingness and ability to provide assistance in areas where it had formed expertise based on international standards and which are of interest for other countries' central banks. Using the National Bank's donorship, the Central Bank of Kazakhstan, Central Bank of Uzbekistan, Central Bank of Kirgizstan and Central Bank of Ukraine representatives visited the National Bank on study tours.

X. İNSAN RESURSLARI VƏ DAXİLİ AUİDT

10.1. İnsan resurslarının idarə edilməsi

2008-ci ildə Milli Bankın qarşısında duran mühüm strateji hədəflərin həyata keçirilməsi üçün banka yüksək potensiala malik peşəkar kadrların cəlb edilməsi, onların mütəmadi inkişafına nail olmaqla adekvat insan kapitalının formalasdırılması və banka bağlılığının təmin edilməsi kimi məqsədlər qarşıya qoyulmuşdur. Bütün bunlar işə bütövlükdə insan resurslarının idarə edilməsi prosesinə yeni yanaşma tələb etmişdir. Bu məqsədlə, hesabat ili Milli Bankda insan resursları ili elan edilmiş, ilk önce Milli Bankda insan resurslarının rolü, əsas funksiyaları, statusu, səlahiyyətləri və digər bu kimi məsələləri əks etdirən İnsan Resursları Strategiyası işlənib hazırlanmış, insan resurslarının idarə edilməsinin əsas prinsiplərini və elementlərini əhatə edən “İnsan resurslarının idarə edilməsi siyasəti” qəbul edilmişdir.

İnsan resurslarının beynəlxalq standartlara müvafiq optimal idarə edilməsini təmin edən insan resursları institutunun formalasdılması İnsan Resursları Strategiyasının əsas istiqamətlərindən biri kimi müəyyənləşdirilmiş və bu tədbirlər sırasında, ilkin olaraq, İnsan resursları departamentin strukturunu təkmilləşdirilmiş, yeni şöbə yaradılmış, şöbələrin funksiya və səlahiyyətləri yenidən müəyyənləşdirilmiş, departamentdə aparılan islahatlar və struktur dəyişikləri ilə əlaqədar olaraq departamentin yeni Əsasnaməsi işlənib hazırlanmışdır.

Digər strateji istiqamət kimi, insan resurslarının idarə edilməsi üzrə mövcud prosedurların təkmilləşdirilməsi və beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması çərçivəsində daha peşəkar kadrların banka cəlb edilməsi məqsədilə işə qəbul sisteminin beynəlxalq standartlara müvafiq formalasdırılması işi aparılmışdır. İlkin olaraq, prosesin beynəlxalq standartlara uyğun həyata keçirilməsini şərtləndirən “Azərbaycan Respublikasının Milli Bankında işə qəbul qaydaları” yeni variantda işlənib hazırlanmış, 2 işə qəbul kampaniyası həyata keçirilmişdir. Nəticədə il ərzində 53 nəfər işə qəbul olunmuşdur.

İşə qəbul prosesində müraciətlər tamamilə

avtomatlaşdırılmış və elektron müraciət anketləri vasitəsilə qəbul edilmiş, test imtahanında qruplaşdırılmış professional test sualları toplusu və optik yoxlama cihazı vasitəsi ilə emal olunan xüsusi cavab blankları tətbiq edilmişdir. Bunlar müraciətlərin emalının sürətləndirilməsinə, əməliyyat riskinin azalmasına və son nəticədə daha peşəkar kadrların seçilməsinə imkan vermişdir. Avtomatlaşdırılmış testləşdirmə layihəsi icra edilmişdir. “Azərbaycan Respublikasının Milli Bankında işçilərin fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi sistemi haqqında Qaydalar” işlənib hazırlanmışdır.

Xüsusi hazırlığa malik kadr potensialının qorunub-saxlanması, onların banka bağlılığının təmin edilməsi və yüksək səviyyəli kadrların banka cəlb edilməsi məqsədilə Milli Bankda motivasiya sisteminin yaradılmasına başlanılmışdır. Motivasiya sisteminin reallaşdırılması mexanizmlərinin hazırlanması məqsədilə vəzifələrin kateqoriyalar üzrə təsnifləşdirilməsi istiqamətdə iş aparılmış və nəticədə baza əmək haqqı sisteminin qurulması işi tamamlanaraq 2008-ci ilin 03 mart tarixindən etibarən tətbiq edilmişdir.

Baza əmək haqqı sisteminin tətbiqinin məntiqi davamı olaraq maddi və qeyri-maddi həvəsləndirmə alətlərini özündə əks etdirən “Azərbaycan Respublikasının Milli Bankında motivasiya sistemi haqqında Qaydalar” işlənib hazırlanmışdır.

Tədrisin əhəmiyyətinin artmasını və onun əməkdaşların motivasiyasının ən mühüm alətlərindən birinə çevrilməsini nəzərə alaraq hesabat ilində insan resurslarının idarə edilməsi üzrə mühüm strateji hədəflərdən biri təhsil sisteminin təkmilləşdirilməsi və institutlaşması olmuşdur. Bu hədəfin reallaşdırılması məqsədilə AMB-də insan resurslarının inkişafına və təhsilin institutionallaşmasına hədəflənən “Təhsil Strategiyası” və yeni “Azərbaycan Respublikası Milli Bankında təhsilin təşkili Qaydaları” işlənib hazırlanmışdır. Strategiyanın tələblərinə müvafiq olaraq təhsil funksiyasını dəstekləyən qısa müddətli tədbirlər sırasında orta menecmentin inkişafi məqsədlə Menecment inkişaf programı işlənib

X. HUMAN RESOURCES AND INTERNAL AUDIT

10.1. Human resources management

With respect to human resources management in 2007, the National Bank's primary objective was to pursue a policy designed to ensure timely provision of highly qualified staff that would meet its operational needs as they arise, to form an adequate human capital in order to ensure their continuous development as well as to address the financial and moral needs and requirements of the staff to increase their productivity and commitment to the bank. To this end, the reported year was declared the human resources year at the National Bank, a Human Resources Strategy was developed that reflects the role, main function, status, authorities and other issues relating to the human resources and the Human Resources Management Policy was adopted that covers the main principles and elements of human resource management.

Creation of a human resources institute that would provide for optimal management of human resources in compliance with best international practices was defined as a priority area of the Human Resources Strategy. Under this initiative, first of all, the structure of the Human Resource Department was upgraded, a new unit was established, the units' functions and authorities were redefined, and a new Regulation for the department has been developed in order to support the reform and structural adjustments currently underway in the department.

As another strategic objective, the recruitment system was formed in compliance with best international practices in order to hire more professional human resources under the framework of improving the existing human resources management procedures into compliance with international standards. First of all, the National Bank's Recruitment Regulation has been re-drafted and 2 recruitment campaigns were conducted. As a result 53 individuals were hired during the year.

The job application process was fully automated using electronic application forms with special response forms processing using a grouped profes-

sional test questionnaire and optical verification device during the tests. All these measures have allowed for accelerating the processing of applications, reducing the operational risk and, finally, selecting more professional human resources. An automated testing project was implemented. The Regulation for Staff Appraisal System of the National Bank of the Republic of Azerbaijan was developed.

The National Bank started implementing the staff motivation system in order to maintain the labor force with a special set of skills, ensure their commitment to the bank and also to attract highly professional cadre to the bank. The jobs were classification by categories in order to develop the mechanisms for implementing the motivation system and, consequently, the baseline salary system implementation works were completed and the system has been applied since March 3, 2008.

As a continuation of efforts to implement the baseline salary system and reflecting the non-material incentives, the Regulation for Motivation System of the National Bank of the Republic of Azerbaijan was developed.

Since institutionalization and restructuring of the NBA's training processes has become a major reform objective of the National Bank, improvement and organization of the NBA's training and education processes has turned into the next significant target and task for the human resource management function. In order to realize this objective, the NBA developed the Education Strategy and the regulation for Organization of Training at the National Bank of Azerbaijan designed to help develop and institutionalize training of human resources of the NBA. According to the goals of the strategy, a Management Development Program was developed in order to develop the mid-level management capacity among the short-term measures supporting the training function and also an Orientation Program was developed and implemented for new hires under the recruitment campaigns. During the year training courses were delivered for both in- and out-of-the-bank fields. 92 employees had scored a total of 161 attendances of

hazırlanmış və tətbiqinə başlanılmış, habelə, işə qəbul kampaniyası çərçivəsində yeni əməkdaşlar üçün “Oriyentasiya programı” hazırlanmış və tətbiq edilmişdir. İl ərzində tədrisin təşkili bankxarici və bankdaxili formalarda həyata keçirilmişdir. Xarici olkələrdə seminarlar, konfranslar, təcrübə mubadiləsi, xidməti işlər və görüşlərdə 92 əməkdaşın bütövülükdə 161 sayıda istirakı təmin edilmiş, bankdaxili tədrisə 75 nəfər mütəxəssis cəlb edilmişdir. Ümumiyyətlə, il ərzində bank mütəxəssislərinin 62 %-i müxtəlif istiqamətlər üzrə tədrisə cəlb olunmuşlar ki, bunların da yaridan çoxu xarici tədrisin payına düşür.

2007-ci illə müqayisədə 2008-ci ildə tədrisə cəlb olunanların sayı 10 % artmış, işdən azad olunanların sayı isə 25% azalmışdır.

Ümumiyyətlə, ilin sonuna Milli Bank aparatının və onun tabeliyində olan idarələrin işçilərinin ştat sayı 708 vahid, o cümlədən statistik hesabat üzrə 603 vahid olmuşdur. İşçilərin faktiki sayı müvafiq surətdə 603 və 444 vahid təşkil etmişdir. Mərkəzi aparat üzrə ali təhsilli mütəxəssislər tərəfindən tutulmalı olan vəzifələrin komplektləşmə səviyyəsi 76% olmuşdur.

AMB-də korporativ mədəniyyətin inkişafı çərçivəsində “Azərbaycan Respublikası Milli Bankında etik-davranış qaydaları” və yeni əməkdaşlar üçün oriyentasiya prosedurunun səmərəli təşkilinə xidmət edən “Təlimat kitabçası” işlənib hazırlanmışdır;

10.2. Daxili audit

2008-ci ildə Milli Bankda daxili audit Avropa Mərkəzi Bankının Daxili Auditorlar Komitəsinin riskləri qiymətləndirmə Metodologiyası əsasında hazırlanmış iş planına uyğun olaraq təşkil edilmişdir. İş planı resursların səmərəli bölgündürülməsini və AMB-nin bütün fəaliyyət sahələrinin daxili audit xidməti

ilə əhatə edilməsi məqsədlərinə fokuslaşmışdır. Milli Bankın mərkəzi ofisində 5, ərazi idarələrində isə 9 tematik və 10 kompleks audit yoxlamaları həyata keçirilmişdir

2008-ci ildə Milli Bankda İnformasiya Texnologiyalarının (IT) idarə olunması, təhlükəsizliyi və auditü üzrə beynəlxalq standartların (COBIT 4.0) tətbiqi üzrə işlər davam etdirilmişdir. IT-nin idarə olunması sahəsində COBIT 4.1 standartlarının Milli Bankda tam tətbiqinin standartlara uyğun olaraq “Planlaşdırma və təşkil”, “Monitoring və qiymətləndirmə”, “Əldəetmə və tətbiq”, “Təchizat və dəstək” domenləri və 34 IT prosesi üzrə başa çatdırılması istiqamətində “Deloitte and Touche” beynəlxalq auditor şirkəti tərəfindən xüsusi layihə çərçivəsində müvafiq işlər görülmüşdür. COBIT 4.1 standartlarının “Planlaşdırma və təşkil”, “Monitoring və qiymətləndirmə” domenlərinin 14 prosesi üzrə müvafiq prosedur qaydalar və indikatorlar hazırlanmışdır.

IT-nin auditinin aparılması üzrə metodologyanın və PO 9 risklərin qiymətləndirilməsi və ME 2 daxili nəzarətin monitoringi və qiymətləndirilməsi prosesləri üzrə qaydaların hazırlanması ilə bağlı “Deloitte and Touche” beynəlxalq auditor şirkəti tərəfindən COBIT 4.1 standartlarının IT risklərin qiymətləndirilməsi (PO 9) və daxili nəzarətin monitoringi və qiymətləndirilməsi (ME 2) proseslərinin prosedur qaydaları işlənmişdir.

2008-ci il üçün daxili resursların inkişafı istiqamətində Daxili Auditorlar İnstitutunun və ISACA (İnformasiya Sistemlərinin Auditü və Nəzarəti Assosiasiyası) assosiasiyanın sertifikatlarının alınması istiqamətində fəaliyyətə başlanmış, bununla əlaqədar bir əməkdaş ISACA assosiasiyanıa üzvlüyü qəbul olunmuşdur.

foreign country seminars, conferences, experience sharing events, service trips and meetings, with 75 experts drawn to in-bank training. In general, 62% of the bank's experts received training on various subjects, of which over a half relates to training in foreign countries.

As compared to 2007, the number of persons who received training in 2008 increased by 10%, while the number of resigned persons declined by 25%.

In general, the staff list personnel of the National Bank's head office and regional offices counted 708 positions, including 603 positions according to statistical report. The actual number of employees was 603 and 444 respectively. The fill-in rate at the head office by experts with higher education counts to about 76%.

Under the project of improving the NBA's corporate culture, the Code of Ethics of the National Bank of Azerbaijan and the Instructions serving the purpose of effectively organizing orientation procedures for new hires were developed;

10.2. Internal audit

In 2008, internal audit activities were devised based on the best international practices and were conducted in accordance with a work plan that envisaged full internal audit coverage of all areas of the National Bank's operations. This work plan was prepared in accordance with the Risk Evaluation Methodology of the Internal Auditors Committee of the European

Central Bank. 5 audits were carried out at the head office of the National Bank, with 9 target and 10 comprehensive audits at regional offices.

Relevant efforts were taken to continue application of the international standards for Information Technology (IT) management, security and audit at the National Bank (COBIT 4.0) in 2008. The international auditor Deloitte and Touche executed appropriate works in order to complete the Planning and Organization, Monitoring and Evaluation, Acquisition and Application, Supply and Support domains and 34 IT process in accordance with the standards of complete application of COBIT 4.1 standards of IT management of the National Bank. Relevant procedures and indicators have been developed for 14 processes of the Planning and Organization and Monitoring and Evaluation domains of COBIT 4.1 standards.

Deloitte and Touche developed procedures for IT risk evaluation (PO 9) and monitoring and evaluation of onsite supervision (ME 2) of COBIT 4.1 standards in line with development of regulations for IT audit methodology and PO 9 risk evaluation and ME 2 onsite supervision monitoring and evaluation processes.

Measures were commenced to acquire a certificate from the Internal Auditors Institute and ISACA (Information System Audit and Control Association) in order to further help develop internal resources in 2008. In this view, an employee of the bank has obtained an ISACA membership.

XI. MİLLİ BANKIN 2008-Cİ İLİN YEKUNU ÜZRƏ MALİYYƏ HESABATLIĞI

11.1. Mühasibat uçotu və hesabatı

Bank sistemində Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartlarının (MHBS) tam tətbiqinə nail olunması 2008-ci ildə də Milli Bankın mühasibat uçotu və maliyyə idarəetməsi üzrə prioritet məqsədlərindən olmuşdur. Bankların maliyyə hesabatlarının MHBS-nin tələblərinə uyğunluğu baxımından qiymətləndirilməsi aparılmış, MHBS-nin tam tətbiqinə nail olunması məqsədilə banklarla qarşılıqlı dialoq rejimində çoxsaylı fərdi görüşlər keçirilmiş, iş prosesində yaranmış suallara dair metodoloji yardım göstərilmişdir. Maliyyə menecerlərinin professional biliklərinin inkişaf etdirilməsi istiqamətində müxtəlif maliyyə institutlarının iştirakı ilə geniş tədris proqramları təşkil edilmiş, əldə olunmuş biliklərinin qiymətləndirilməsi və sertifikatlaşması təmin edilmişdir.

Milli Bankın maliyyə idarəetməsi və nəzarəti proseslərinin inkişafı, uçot əməliyyat işinin tam avtomatlaşdırılması istiqamətində əhəmiyyətli tədbirlər həyata keçirilərək metodoloji baza təkmilləşdirilmiş, yeni Baş mühasibatlıq sisteminin tətbiqi üzrə işlər görülmüşdür. Eyni zamanda yeni Baş mühasibatlıq sistemi çərçivəsində bütçə proseslərinin və faliyyətə bağlı dəyər mühasibatlığının avtomatlaşdırılmasına hazırlıq işləri həyata keçirilmişdir.

Milli Bankda mühasibat uçotu üzrə həyata keçirilən bütün tədbirlər müvəffəqiyyətlə başa çatdırılmış

və Milli Bankda mühasibat uçotunun tam olaraq beynəlxalq standartlara uyğun aparılması və maliyyə hesabatlarının MHBS-nin tələbləri əsasında tərtib edilməsi təmin olunmuşdur. Milli Bankın maliyyə hesabatlarının hər ilin yekunları üzrə dönyanın aparıcı audit şirkətləri tərəfindən keçirilən audit nəticələri də bunu təsdiq edir.

Milli Bankın 2008-ci il maliyyə fəaliyyətinin nəticələrinin ənənəvi olaraq Beynəlxalq Audit standartlarına uyğun «Ernst & Younq» şirkəti tərəfindən auditi aparılırla yekunlaşdırılmış, auditor rəyi ilə təsdiqlənmiş maliyyə hesabatları, eyni zamanda kompüter təminatı xidmətləri və maliyyə hesabatları üzrə tövsiyələri özündə əks etdirən «Rəhbərliyə hesabat» təqdim olunmuşdur. Aparılmış audit zamanı Milli Bankın illik maliyyə hesabatı, yəni 31 dekabr 2008-ci il tarixinə bitən il üzrə tərtib edilmiş “Balans”, “Mənfəət və zərər haqqında”, “Pul vəsaitlərinin hərəkəti haqqında” və “Kapitalda dəyişikliklər haqqında” hesabatlarının ətraflı təhlili, qiymətləndirilməsi və hərtərəfli yoxlaması aparılmış, nəticədə Milli Bankın maliyyə hesabatının, onun maliyyə vəziyyətini, fəaliyyət nəticələrini və nağd pul vəsaitlərinin hərəkətini düzgün və dolğun əks etdirildiyi audit rəyi ilə təsdiq edilmişdir. Auditor rəyi ilə təsdiqlənmiş ilin yekunları haqqında məlumatlar qanunvericiliyin tələblərinə müvafiq olaraq Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim edilmişdir.

XI. NATIONAL BANK'S 2008 FINANCIAL REPORTING

11.1. Accounting and reporting

The National Bank's financial management and accounting activities were primarily aimed at completing the banking system's the accounting and record-keeping systems' full transition to the International Financial Reporting Standards (IFRS). Commercial banks were evaluated to identify the status of their accounting function, a number of individual instructions were given to banks as part of constructive dialogue in order to ensure complete application of the IFRS and methodological support was provided to respond to any issues that may have risen in course of work. Comprehensive training programs were organized with involvement of various financial institutions in order to upgrade the professional skills of financial managers. All knowledge and skills thus acquired were evaluated and certified.

Development of the National Bank's finance management and control processes, automation of accounting transactions and improvement of the methodological base were among the actions continued and the application of the new General Ledger system was started. At the same time, as part of the General Ledger system application preparations were made to automate the budgeting and activity-linked cost accounting processes.

All of the National Bank's accounting efforts have been completed successfully and the National Bank

is now fully compliant with the international accounting standards in terms of accounting and the IFRS in respect of financial reporting. The audit reports by the world's leading audit firms on the National Bank's annual financial statements also ascertain that the National Bank is in compliance with the IFRS.

As usual, the National Bank's 2008 financial performance was audited in accordance with the International Auditing Standards, and the auditor-certified financial statements as well as the Management Report were presented that contains the computer software services and recommendations relating to the financial statements. The audit verified the National Bank's annual financial statements, that is, the Balance Sheet, Income Statement, Cash Flow Statement and Changes in Capital Statement for the year ended on December 31, 2008 by conducting a comprehensive analysis, evaluation and inspection of the statements; consequently, the audit report/opinion ascertained that the National Bank's reporting provides accurate and complete information on the bank's financial position, operating outcomes and cash flows. The audited annual financial statement ascertained and the information about the operating budget were presented to the President of the Republic of Azerbaijan in accordance with the existing laws.

11.2. Müstəqil beynəlxalq audit şirkətinin 2008-ci ilyn yekunu üzrə Milli Bankın maliyyə hesabatı barədə rəyi

Azərbaycan Respublikası Milli Bankının İdarə Heyətinə:

Biz Azərbaycan Respublikası Milli Bankının (“Bank”) 31 dekabr 2008-ci il tarixinə balansından və həmin tarixdə başa çatan il üçün maliyyə nəticələri, kapitalda dəyişikliklər və pul vəsaitlərinin axını haqqında hesabatlardan, habelə mühüm mühasibat uçotu prinsipləri və digər izahedici qeydlərin icmalindən ibarət olan maliyyə hesabatlarının auditini apardıq.

Maliyyə hesabatlarının hazırlanması üçün Rəhbərliyin məsuliyyəti

Rəhbərlik hazırlı maliyyə hesabatlarının Beynəlxalq Maliyyə Hesabatları Standartlarına uyğun hazırlanması və düzgün təqdim edilməsinə görə məsuliyyət daşıyır. Bu məsuliyyətə saxtakarlıq və ya səhv üzündən mühüm təhriflər olmayan maliyyə hesabatlarının hazırlanması və düzgün təqdim edilməsi üçün müvafiq nəzarətin planlaşdırılması, tətbiqi və həyata keçirilməsi; münasib mühasibat uçotu siyasətinin seçilməsi və tətbiqi və müəyyən şəraitdə münasib olan uçot qiymətləndirmələrinin aparılması daxildir.

Auditorların məsuliyyəti

Bizim vəzifəmiz apardığımız audit yoxlaması əsasında hazırlı maliyyə hesabatları üzrə rəy ifadə etməkdir. Biz auditi Beynəlxalq Audit Standartlarına uyğun olaraq apardıq. Bu standartlar bizdən etika tələblərinə riayət etməyi və audit yoxlamasının planlaşdırılması və aparılmasını maliyyə hesabatlarında mühüm təhriflərə yol verilmədiyinə kifayət qədər əmin olacaq tərzdə həyata keçirməyi tələb edir.

Audit yoxlaması maliyyə hesabatlarında göstərilən rəqəmləri və açıqlamaları təstiq edən faktların təftiş edilməsini nəzərdə tutur. Prosedurların seçilməsi auditorun mühakiməsindən, o cümlədən saxtakarlıq və ya səhv üzündən maliyyə hesabatlarında mühüm təhriflərin edilməsi risklərinin qiymətləndirilməsindən

asılıdır. Bu risklər qiymətləndirilərkən auditor müəyyən şəraitdə münasib olan audit prosedurlarının işləniləb hazırlanması məqsədilə müəssisənin maliyyə hesabatlarının hazırlanması və düzgün təqdim edilməsinə aid olan daxili nəzarət elementlərini nəzərə alır, lakin bu zaman müəssisənin daxili nəzarət sisteminin səmərəliliyi haqqında rəy bildirmək məqsədini güdmür. Audit yoxlaması həmçinin tətbiq edilən mühasibat uçotu siyasətinin və rəhbərliyin mühasibat uçotu ilə bağlı qiymətləndirmələrinin məntiqiliyinin, habelə maliyyə hesabatlarının ümumiyyətlə təqdim edilməsinin təhlilini nəzərdə tutur.

Belə hesab edirik ki, əldə etdiyimiz auditor sübutu auditor rəyimizi bildirmək üçün kifayət qədər əsas yaradır.

Rəy

Bizim rəyimizə görə, maliyyə hesabatları Bankın 31 Dekabr 2008-ci il tarixinə maliyyə vəziyyətini və həmin tarixdə başa çatan il üçün maliyyə nəticələrini və pul vəsaitlərinin axınıni bütün mühüm aspektlər baxımından Beynəlxalq Maliyyə Hesabatları Standartlarına uyğun olaraq düzgün əks etdirir.

Ernst & Young Holdings (CIS) B.V.

19 mart 2009-cu il

11.2. Independent auditor's report on the National Bank's 2008 financial statements

To the Management Board of the National Bank of the Republic of Azerbaijan

We have audited the accompanying financial statements of the National Bank of the Republic of Azerbaijan (the "Bank"), which comprise the balance sheet as at 31 December 2008, and the income statement, statement of changes in equity and cash flow statement for the year then ended, and a summary of significant accounting policies and other explanatory notes.

Management's Responsibility for the Financial Statements

Management is responsible for the preparation and fair presentation of these financial statements in accordance with International Financial Reporting Standards. This responsibility includes: designing, implementing and maintaining internal control relevant to the preparation and fair presentation of financial statements that are free from material misstatement, whether due to fraud or error; selecting and applying appropriate accounting policies; and making accounting estimates that are reasonable in the circumstances.

Auditors' Responsibility

Our responsibility is to express an opinion on these financial statements based on our audit. We conducted our audit in accordance with International Standards on Auditing. Those standards require that we comply with ethical requirements and plan and perform the audit to obtain reasonable assurance whether the financial statements are free from material misstatement.

An audit involves performing procedures to obtain audit evidence about the amounts and disclosures in the financial statements. The procedures selected depend on the auditors' judgment, including the

assessment of the risks of material misstatement of the financial statements, whether due to fraud or error. In making those risk assessments, the auditor considers internal control relevant to the entity's preparation and fair presentation of the financial statements in order to design audit procedures that are appropriate in the circumstances, but not for the purpose of expressing an opinion on the effectiveness of the entity's internal control. An audit also includes evaluating the appropriateness of accounting policies used and the reasonableness of accounting estimates made by management, as well as evaluating the overall presentation of the financial statements.

We believe that the audit evidence we have obtained is sufficient and appropriate to provide a basis for our audit opinion.

Opinion

In our opinion, the financial statements present fairly, in all material respects, the financial position of the Bank as at 31 December 2008, and its financial performance and its cash flows for the year then ended in accordance with International Financial Reporting Standards.

Ernst & Young Holdings (US) B.V.

19 March 2009

BALANS HESABATI

31 dekabr 2008-ci il tarixində başa çatan il

(Cədvəllərdə göstərilən məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə ifadə olunub)

	Qeydlər	2008	2007
Aktivlər			
Pul vəsaitləri və pul vəsaitlərinin ekvivalentləri	5	4,401,467	2,797,514
Qeyri-rezident banklardakı vəsaitlər	6	162,149	377,472
Beynəlxalq Valyuta Fondu ilə hesablaşmalar	7	1,305	8,568
Ticarət qiymətli kağızları	8	542,073	431,835
Rezident banklara verilmiş kreditlər	9, 13	201,546	81,214
Ödəmə müddəti tamamlanana qədər saxlanılan investisiya qiymətli kağızları	10, 13	209,805	132,424
Əmlak və avadanlıqlar	11	30,891	25,681
Qeyri-maddi aktivlər	12	6,691	5,396
Sair aktivlər	13, 14	27,430	49,964
Cəmi aktivlər		5,583,357	3,910,068
Öhdəliklər			
Dövriyyədə olan banknotlar və sikkələr	15	4,425,821	2,911,155
Kredit təşkilatları sırasında öhdəliklər	16	567,597	529,314
Hökumət idarələri arasında öhdəliklər	17	605,567	37,236
Sair deposit hesablari	18	1,282	1,027
Buraxılmış borc qiymətli kağızları	19	149,563	251,854
Digər beynəlxalq maliyyə institutları arasında öhdəliklər	20	7,610	5,481
Beynəlxalq Valyuta Fondu arasında öhdəliklər	7	64,203	87,115
Sair öhdəliklər	14	7,113	983
Cəmi öhdəliklər		5,828,756	3,824,165
Kapital			
Nizamnamə kapitalı	21	10,000	10,000
Kapital ehtiyatları	21	(255,399)	75,903
Cəmi (defisit) kapital		(245,399)	85,903
Cəmi öhdəliklər və kapital		5,583,357	3,910,068

108-194 səhifələrdə əlavə edilən qeydlər hazırlı maliyyə hesabatlarının tərkib hissəsidir.

BALANCE SHEET**As of 31 December 2008***(Figures in Tables are in Thousands of Azerbaijani Manats)*

	Qeydlər	2008	2007
Assets			
Cash and cash equivalents	5	4,401,467	2,797,514
Amounts due from credit institutions	6	162,149	377,472
Special Drawing Rights holdings with the International Monetary Fund	7	1,305	8,568
Trading securities	8	542,073	431,835
Loans to banks	9, 13	201,546	81,214
Investment securities held to maturity	10, 13	209,805	132,424
Property and equipment	11	30,891	25,681
Intangible assets	12	6,691	5,396
Other assets	13, 14	27,430	49,964
Total assets		5,583,357	3,910,068
Liabilities			
Money issued in circulation	15	4,425,821	2,911,155
Amounts due to credit institutions	16	567,597	529,314
Amounts due to government organizations	17	605,567	37,236
Amounts due to customers	18	1,282	1,027
Debt securities issued	19	149,563	251,854
Amounts due to international financial institutions	20	7,610	5,481
Amounts due to the International Monetary Fund	7	64,203	87,115
Other liabilities	14	7,113	983
Total liabilities		5,828,756	3,824,165
Equity	21	10,000	10,000
Paid-up capital	21	(255,399)	75,903
(Accumulated losses) retained earnings		(245,399)	85,903
Total liabilities and equity		5,583,357	3,910,068

The accompanying notes on pages 109 to 195 are an integral part of these financial statements.

MƏNFƏƏT VƏ ZƏRƏR HAQQINDA HESABAT

31 dekabr 2008-ci il tarixində başa çatan il

(Cədvəllərdə göstərilən məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə ifadə olunub)

	Qeydlər	2008	2007
Faiz gəliri			
Qeyri-rezident banklardakı vəsaitlər		108,640	109,065
Rezident banklara verilmiş kreditlər		13,554	9,150
Ödəmə müddəti tamamlanana qədər saxlanılan investisiya qiymətli kağızları		318	597
Digər		199	230
		122,711	119,042
Ticarət qiymətli kağızları		19,812	13,596
		142,523	132,638
Faiz xərci			
Buraxılmış borc qiymətli kağızları		(12,727)	(14,012)
Hökumət idarələri üzrə		(120)	(72)
Digər beynəlxalq maliyyə institutları qarşısında öhdəliklər üzrə		(50)	(57)
Digər		(519)	(391)
		(13,416)	(14,532)
Xalis faiz gəliri			
Faiz hesablanmış aktivlər üzrə dəyərsizləşmə xərci	13	(18,431)	(5,603)
Dəyərsizləşmə xərcindən sonra xalis faiz gəliri		110,676	112,503
Xalis haqq və komissiya gəliri	23	6,133	5,879
Xarici valyuta əməliyyatlarından xalis gəlir (zərər):			
- yenidən qiymətləndirmə üzrə		(402,115)	(62,208)
- diliq əməliyyatları üzrə		18,152	1,587
Ticarət qiymətli kağızların yenidən qiymətləndirilməsindən xalis (zərər) qəlir		(2,622)	8,286
Törəmə maliyyə alətlərinin yenidən qiymətləndirilməsindən xalis zərərlər	14	(6,214)	(170)
Digər gəlirlər	24	2,190	89
Xalis qeyri-faiz zərərləri		(384,476)	(46,537)
İşçilər üzrə xərclər	25	(10,224)	(6,470)
Köhnəlmə və amortizasiya	11, 12, 25	(6,448)	(4,067)
Digər əməliyyat xərcləri	25	(40,830)	(26,531)
Qeyri-faiz xərcləri		(57,502)	(37,068)
Cari ilin (zərəri) mənfəəti		(331,302)	28,898

108-194 səhifələrdə əlavə edilən qeydlər hazırkı maliyyə hesabatlarının tərkib hissəsidir.

INCOME STATEMENT**For the year ended 31 December 2008***(Figures in Tables are in Thousands of Azerbaijani Manats)*

	Qeydlər	2008	2007
Interest income			
Amounts due from credit institutions		108,640	109,065
Loans to banks		13,554	9,150
Investment securities held to maturity		318	597
Other		199	230
		122,711	119,042
Trading securities		19,812	13,596
		142,523	132,638
Interest expense			
Debt securities issued		(12,727)	(14,012)
Amounts due to government organizations		(120)	(72)
Amounts due to international financial institutions		(50)	(57)
Other		(519)	(391)
		(13,416)	(14,532)
Net interest income			
Impairment charge for interest-bearing assets	13	(18,431)	(5,603)
Net interest income after impairment charge		110,676	112,503
Net fee and commission income	23	6,133	5,879
Net gains (losses) from foreign currencies:			
- translation differences		(402,115)	(62,208)
- dealing		18,152	1,587
Net (losses) gains from trading securities		(2,622)	8,286
Net losses on revaluation of derivative financial instruments	14	(6,214)	(170)
Other income	24	2,190	89
Net non-interest losses		(384,476)	(46,537)
Personnel expenses	25	(10,224)	(6,470)
Depreciation and amortisation	11, 12, 25	(6,448)	(4,067)
Other operating expenses	25	(40,830)	(26,531)
Non-interest expenses		(57,502)	(37,068)
Net (loss) profit for the year		(331,302)	28,898

The accompanying notes on pages 109 to 195 are an integral part of these financial statements.

KAPİTALDA DƏYİŞİKLİKLƏR HAQQINDA HESABAT

31 dekabr 2008-ci il tarixində başa çatan il

(Cədvəllərdə göstərilən məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə ifadə olunub)

	Nizamnamə kapitalı	Kapital ehtiyatları	Cəmi (defisit) kapital
31 dekabr 2006-ci il	10,000	47,005	57,005
İl üçün xalis mənfəət	-	28,898	28,898
31 dekabr 2007-ci il	10,000	75,903	85,903
İl üçün xalis zərər	-	(331,302)	(331,302)
31 dekabr 2008-ci il	10,000	(255,399)	(245,399)

108-194 səhifələrdə əlavə edilən qeydlər hazırkı maliyyə hesabatlarının tərkib hissəsidir.

STATEMENT OF CHANGES IN EQUITY**For the year ended 31 December 2008***(Figures in Tables are in Thousands of Azerbaijani Manats)*

	Capital	(Accumulated losses) retained earnings	Total (deficit) equity
31 December 2006	10,000	47,005	57,005
Net profit for the year	-	28,898	28,898
31 December 2007	10,000	75,903	85,903
Net loss for the year	-	(331,302)	(331,302)
31 December 2008	10,000	(255,399)	(245,399)

The accompanying notes on pages 109 to 195 are an integral part of these financial statements.

PUL VƏSAİTLƏRİNİN AXINI HAQQINDA HESABAT

31 dekabr 2008-ci il tarixində başa çatan il

(Cədvəllərdə göstərilən məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə ifadə olunub)

	Qeydlər	2008	2007
Əməliyyat fəaliyyətindən pul vəsaitlərinin axını			
Alınmış faiz	145,340	125,902	
Ödənilmiş faiz	(14,018)	(14,938)	
Alınmış haqq və komissiya	6,759	6,861	
Ödənilmiş haqq və komissiya	(626)	(982)	
Ticarət qiymətli kağızlardan xalis (zərər) gelirlər	(5,740)	2,400	
Törəmə maliyyə alətlərinin yenidən qiymətləndirilməsindən xalis zərərlər	(170)	(169)	
Xarici valyuta ilə diliq əməliyyatlarından əldə olunan reallaşdırılmış xalis gelir	18,152	1,587	
Digər gelirlər	2,190	89	
İşçilər üzrə ödənilmiş xərclər	(10,224)	(6,388)	
Ödənilmiş digər əməliyyat xərcləri	(40,830)	(26,536)	
Əməliyyat aktivlərində və öhdəliklərində dəyişikliklərdən			
Əvvəl əməliyyat fəaliyyətindən pul vəsaitlərinin axını		100,833	87,826
Əməliyyat aktivlərində xalis (artım) azalma			
Qeyri-rezident banklardakı vəsaitlər	211,225	(5,210)	
Beynəlxalq Valyuta Fondu ilə hesablaşmalar	7,190	5,037	
Ticarət qiymətli kağızları	(124,478)	(142,362)	
Rezident banklara verilmiş kreditlər	(135,623)	(2,408)	
Sair aktivlər	22,298	(33,411)	
Əməliyyat öhdəliklərində xalis artım (azalma)			
Dövriyyəyə banknot və sikkələrin buraxılması	1,514,666	1,461,869	
Kredit təşkilatları qarşısında öhdəliklər	49,366	(60,865)	
Hökumət idarələri qarşısında öhdəliklər	600,478	(68,971)	
Sair deposit hesablari	261	430	
Sair öhdəliklər	(838)	(191)	
Əməliyyat fəaliyyətindən əldə edilən xalis pul vəsaitləri		2,245,378	1,241,744
İnvestisiya fəaliyyətindən pul vəsaitlərinin axını			
İnvestisiya qiymətli kağızlarının satılması və geri alınmasından gəlirlər	1,489	2,122	
İnvestisiya qiymətli kağızlarının alınması	(79,719)	-	
Əmlak və avadanlığın alınması	(10,771)	(8,161)	
Qeyri-maddi aktivlərin alınması	(2,182)	(3,304)	
İnvestisiya fəaliyyəti üzrə istifadə edilən xalis pul vəsaitləri		(91,183)	(9,343)
Maliyyələşdirmə fəaliyyətindən pul vəsaitlərinin axımı			
Buraxılmış borc qiymətli kağızlarından daxilolmalar	1,670,720	1,984,992	
Buraxılmış borc qiymətli kağızların geri alınması	(1,772,461)	(1,846,511)	
Maliyyə lizinqi öhdəliyinin ödənilməsi	(170)	(204)	
Digər beynəlxalq maliyyə institutlarından alınmış borc məbləğinin artması	2,404	202	
Digər beynəlxalq maliyyə institutları qarşısında öhdəliklərin azalması	-	(1,420)	
Beynəlxalq Valyuta Fondu qarşısında öhdəliklərin azalması	(18,052)	(31,543)	
Maliyyələşdirmə üzrə (istifadə edilən) xalis pul vəsaitləri		(117,559)	105,516
Pul vəsaitləri və pul vəsaitləri ekvivalentlərinə valyuta məzənnələrinin dəyişməsinin təsiri	(432,683)	(6,795)	
Pul vəsaitləri və pul vəsaitləri ekvivalentlərində xalis artımı		1,603,953	1,331,122
Pul vəsaitləri və pul vəsaitləri ekvivalentləri, ilkin	5	2,797,514	1,466,392
Pul vəsaitləri və pul vəsaitləri ekvivalentləri, yekun	5	4,401,467	2,797,514

CASH FLOW STATEMENT**For the year ended 31 December 2008***(Figures in Tables are in Thousands of Azerbaijani Manats)*

	Notes	2008	2007
Cash flows from operating activities			
Interest received		145,340	125,902
Interest paid		(14,018)	(14,938)
Fees and commissions received		6,759	6,861
Fees and commissions paid		(626)	(982)
Net (losses) gains from trading securities		(5,740)	2,400
Net losses on revaluation of derivatives		(170)	(169)
Net realised gains from dealing in foreign currencies		18,152	1,587
Other income received		2,190	89
Personnel expenses paid		(10,224)	(6,388)
Other operating expenses paid		(40,830)	(26,536)
Cash flows from operating activities before changes in operating assets and liabilities		100,833	87,826
Net (increase) decrease in operating assets			
Amounts due from credit institutions		211,225	(5,210)
SDR holdings with the International Monetary Fund		7,190	5,037
Trading securities		(124,478)	(142,362)
Loans to banks		(135,623)	(2,408)
Other assets		22,298	(33,411)
Net increase (decrease) in operating liabilities			
Money issued in circulation		1,514,666	1,461,869
Amounts due to credit institutions		49,366	(60,865)
Amounts due to Government organizations		600,478	(68,971)
Amounts due to customers		261	430
Other liabilities		(838)	(191)
Net cash from operating activities		2,245,378	1,241,744
Cash flows from investing activities			
Proceeds from sale and redemption of investment securities		1,489	2,122
Purchase of investment securities		(79,719)	-
Purchase of property and equipment		(10,771)	(8,161)
Purchase of intangible assets		(2,182)	(3,304)
Net cash used in investing activities		(91,183)	(9,343)
Cash flows from financing activities			
Proceeds from debt securities issued		1,670,720	1,984,992
Repayment of debt securities issued		(1,772,461)	(1,846,511)
Repayment of finance lease obligations		(170)	(204)
Increase in borrowings from international financial institutions		2,404	202
Repayment of amounts due to international financial institutions		-	(1,420)
Repayment of amounts due to International Monetary Fund		(18,052)	(31,543)
Net cash (used in) from financing activities		(117,559)	105,516
Effect of exchange rates changes on cash and cash equivalents		(432,683)	(6,795)
Net increase in cash and cash equivalents		1,603,953	1,331,122
Cash and cash equivalents, beginning	5	2,797,514	1,466,392
Cash and cash equivalents, ending	5	4,401,467	2,797,514

The accompanying notes on pages 109 to 195 are an integral part of these financial statements.

MALİYYƏ HESABATLARI İLƏ BAĞLI QEYDLƏR

(Cədvəllərdə göstərilən məbləğlər min Azərbaycan manatı ilə ifadə olunub)

1. Əsas fəaliyyət

Azərbaycan Respublikasının Milli Bankı (bundan sonra “Bank”) Azərbaycan Respublikasının mərkəzi bankıdır və Azərbaycan Respublikasının tam mülkiyyətindədir. Bank “Azərbaycan Respublikasının Milli Bankı haqqında” 10 dekabr 2004-cü il tarixli Qanuna (bundan sonra “Qanun”) müvafiq olaraq fəaliyyət göstərir. 10 dekabr 2004-cü il tarixinədək Bank “Azərbaycan Respublikasının Milli Bankı haqqında” 10 iyun 1996-cı il tarixli Qanuna əsasən fəaliyyət göstərmişdir.

Qanunun 4-cü maddəsinə uyğun olaraq Bankın məqsədləri aşağıdakılardır:

- Bankın əsas məqsədi milli valyutanın sabitliyinin təmin edilməsi;
- Bankın məqsədi həmçinin Bank və ödəniş sistemlərinin sabitliyinin və inkişafının təmin edilməsidir;
və
- Mənfəət götürmək Bankın əsas məqsədi deyildir.

Qanunun 5-ci maddəsinə uyğun olaraq Bankın əsas funksiyaları aşağıdakılardır:

- Dövlətin pul və valyuta siyasetini müəyyən edir və həyata keçirir;
- Nağd pul dövriyyəsini təşkil edir, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 19-cu maddəsinin II hissəsinə və Qanuna müvafiq olaraq, pul nişanlarının tədavülə buraxılmasını və tədavüldən çıxarılmasını həyata keçirir;
- Manatın xarici valyutalara nisbətdə rəsmi məzənnəsini mütəmadi müəyyən edir və elan edir;
- Valyuta tənzimini və nəzarətini həyata keçirir;
- Sərəncamında olan beynəlxalq qızıl-valyuta ehtiyatlarını saxlayır və idarə edir;
- Hesabat tədiyyə balansını tərtib edir və ölkənin proqnoz tədiyyə balansının hazırlanmasında iştirak edir;
- “Banklar haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununa, Qanuna və onlara müvafiq qəbul etdiyi normativ xarakterli aktlara uyğun olaraq bank fəaliyyətini lisenziyalasdırır və tənzimləyir, qanunla müəyyən edilmiş qaydada bank fəaliyyətinə nəzarəti həyata keçirir;
- Ödəniş sistemlərinin fəaliyyətini təşkil edir, əlaqələndirir, tənzimləyir və onların üzərində nəzarəti həyata keçirir;
- Qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş başqa funksiyaları həyata keçirir.

Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə, habelə Azərbaycan Respublikasının tərəfdəş çıxdığı beynəlxalq müqavilələrə müvafiq olaraq, Bank onun səlahiyyətlərinə aid edilən məsələlər üzrə xarici dövlətlərin mərkəzi bankları ilə qarşılıqlı münasibətlərdə, habelə beynəlxalq maliyyə-kredit təşkilatlarında Azərbaycan Respublikasını təmsil edir.

Bank fəaliyyətinin müxtəlif sahələri üzrə xarici dövlətlərin mərkəzi bankları ilə əməkdaşlıq haqqında müqavilələr bağlaya bilər, həmçinin xaricdə yerləşən dövlət və özəl mərkəzi kliring (prosessinq) idarələri ilə öz adından və ona müvafiq səlahiyyətlər verildiyi halda, Azərbaycan dövləti adından kliring və hesablaşmalar haqqında sazişlər və başqa müqavilələr bağlaya bilər.

Bank pul, valyuta və bank nəzarəti sahələrində əməkdaşlıq məqsədi daşıyan beynəlxalq və regional təşkilatların kapitallarında və fəaliyyətlərində qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada iştirak edə bilər.

NOTES TO FINANCIAL STATEMENTS

(*Figures in Tables are in Thousands of Azerbaijani Manats*)

1. Principal activities

The National Bank of the Republic of Azerbaijan (the "Bank") is the central bank of the Republic of Azerbaijan, and is wholly-owned by the Republic of Azerbaijan. It acts in accordance with the "Law on the National Bank of the Republic of Azerbaijan" effective from 10 December 2004 (the "Law"). Prior to 10 December 2004 the Bank acted in accordance with the "Law on the National Bank of the Republic of Azerbaijan" dated 10 June 1996.

Article 4 of the Law sets out the goals of the Bank, which are as follows:

- The primary goal of the Bank's activity is to ensure stability of the national currency.
- Ensure the development and strengthening of the banking and payment systems; and
- Profit making is not a primary goal of the Bank.

Article 5 of the Law sets out the functions of the Bank as follows:

- Determines and implements monetary policy;
- Organizes cash circulation, in accordance with 2 paragraph of article 19 of the Constitution and the Law issues, puts into, and withdraws banknotes from circulation;
- Determines and declares the official exchange rate of Azerbaijani manat;
- Implements foreign currency regulation and control;
- Maintains and manages the gold and foreign currency reserves at its disposal;
- Manages the drawing up of the reporting balance of payments and participate in the drawing-up of the projected balance of payments of the country;
- Issues license, regulates and supervises banking activities of banks in accordance with the Law and Law of Republic of Azerbaijan on "Banks" and other normative legal acts adopted pursuant thereto;
- Determines, coordinates and regulates activities of payment systems;
- Implement other functions as stipulated by the legislation.

Pursuant to the legislation of the Republic of Azerbaijan and the international treaties acceded to by the Republic of Azerbaijan, the Bank represents the Republic of Azerbaijan in relations with the central banks of foreign states, as well as international financial and credit institutions in matters relating to the Bank's responsibilities.

The Bank may conclude agreements on cooperation with the central banks of foreign countries concerning various areas of its activities. It may also conclude clearing and settlement agreements and other agreements with foreign public and private clearing agencies, on its own behalf and on behalf of the Republic of Azerbaijan, if appropriately empowered.

The Bank may participate in the capital and activity of international organizations for the purpose of cooperation in monetary, foreign currency and banking areas.

Milli Bankın 2008-ci ilin yekunu üzrə maliyyə hesabatlığı

Bankın İdarə Heyəti (“İdarə Heyəti”) aşağıdakı üzvlərdən ibarət olmuşdur:

31 dekabr 2008-ci il tarixinə

Adı	Vəzifə
Cənab Elman Rüstəmov	Sədr
Cənab Alim Quliyev	Sədrin birinci müavini
Cənab Aftandil Babayev	Sədr müavini
Cənab Vadim Xubanov	Sədr müavini

31 dekabr 2007-ci il tarixinə

Adı	Vəzifə
Cənab Elman Rüstəmov	Sədr
Cənab Alim Quliyev	Sədrin birinci müavini
Cənab Rüfət Aslanlı	Sədr müavini
Cənab Aftandil Babayev	Sədr müavini
Cənab Vadim Xubanov	Sədr müavini

Bankın mərkəzi aparatı bu ünvanda yerləşir: Azərbaycan, Bakı, AZ1014, R. Behbudov küçəsi, 32. Bankın Azərbaycan Respublikasında on bir ərazi idarələri fəaliyyət göstərir. 31 dekabr 2008-ci il tarixinə Bankın 603 işçisi olmuşdur (2007: 580).

2. Hesabatların tərtibatının əsası

Ümumi məsələlər

Bankın maliyyə hesabatları Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartları (“MHBS”) əsasında hazırlanmışdır.

Bank qeydlərin aparılmasını və maliyyə hesabatlarının hazırlanmasını Azərbaycan manatı ilə MHBS-na uyğun olaraq həyata keçirməlidir.

Azərbaycan manatı Bankın hesabat və funksional valyutasıdır, çünki əməliyyatların əksəriyyəti Azərbaycan manatı ilə ifadə edilir, ölçülür və ya maliyyələşdirilir. Digər valyutalarla aparılmış əməliyyatlar xarici valyuta ilə əməliyyatlar kimi uçota alınır. Hazırkı maliyyə hesabatları xüsusi olaraq qeyd edilmiş hallar istisna olmaqla min Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir.

Aşağıda açıqlanan mühasibat uçotu prinsiplərində göstərilənlər istisna olmaqla, maliyyə hesabatları ilkin dəyər uçotu əsasında hazırlanmışdır. Misal üçün, ticarət qiymətli kağızları və törəmə maliyyə alətləri ədalətli dəyərlə ölçülülmüşdür.

3. Mühüm mühasibat uçotu prinsiplərinin icmali

Mühasibat uçotu prinsiplərində dəyişikliklər

İl ərzində aşağıdakı yeni MHBS və Beynəlxalq Maliyyə Hesabatlarının Şərh edilməsi Komissiyasının (“BMHŞK”) Şəhərlərinin qəbul edilməsi istisna olmaqla, Bank keçən il tətbiq etdiyi həmin mühasibat uçotu prinsiplərini tətbiq etmişdir:

The Management Board (the “Board”) of the Bank is composed of the following members:
As of 31 December 2008:

Name	Position
Mr. Elman Rustamov	Chairman
Mr. Alim Quliyev	First Deputy Chairman
Mr. Aftandil Babayev	Deputy Chairman
Mr. Vadim Khubanov	Deputy Chairman

As of 31 December 2007:

Name	Position
Mr. Elman Rustamov	Chairman
Mr. Alim Quliyev	First Deputy Chairman
Mr. Rufat Aslanli	Deputy Chairman
Mr. Aftandil Babayev	Deputy Chairman
Mr. Vadim Khubanov	Deputy Chairman

The Bank’s main office is located on the following address: 32 R. Behbudov Street, Baku, AZ1014, Azerbaijan. The Bank has eleven regional branches in the Republic of Azerbaijan. It has 603 personnel as of 31 December 2008 (2007: 580).

2. Basis of preparation

General

These financial statements have been prepared in accordance with International Financial Reporting Standards (“IFRS”).

The Bank is required to maintain its records and prepare its financial statements in Azerbaijani Manats and in accordance with IFRS.

The Azerbaijani Manat is the reporting and functional currency of the Bank as the majority of the transactions are denominated, measured, or funded in Azerbaijani Manats. Transactions in other currencies are treated as transactions in foreign currencies. These financial statements are presented in thousands of Azerbaijani Manats (“AZN”), unless otherwise indicated.

The financial statements have been prepared under the historical cost convention, except as disclosed in the accounting policies below. For example, trading securities and derivative financial instruments have been measured at fair value.

3. Summary of significant accounting policies

Changes in accounting policies

The Bank applied the same accounting policies with those in prior year, except for the adoption of the following new IAS and IFRS amendments during the year:

Maliyyə Aktivlərinin yenidən təsnif edilməsi – 39 sayılı MUBS “Maliyyə alətləri: Tanıma və ölçmə” və 7 sayılı MHBS “Maliyyə alətləri: Açıqlamalar” üzrə Düzəlişlər

39 sayılı MUBS və 7 sayılı MHBS üzrə düzəlişlər 13 oktyabr 2008-ci il tarixində buraxılmışdır və müəyyən şəraitlərdə qeyri-törəmə maliyyə aktivlərinin yenidən təsnif edilərək ticarət məqsədləri üçün saxlanılan aktivlər kateqoriyasından çıxarılmasına yol verir. Bundan əlavə, düzəlişlər müəyyən maliyyə aktivlərinin satıla bilən aktivlər kateqoriyasından kreditlər və debitor borcları kateqoriyasına keçirilməsinə yol verir. Bu düzəlişlər 1 iyul 2008-ci il tarixindən qüvvəyə minir. 1 noyabr 2008-ci il tarixində və bu tarixdən sonrakı dövrlərdə aparılmış yenidən təsnif etmələr yalnız həmin yenidən təsnif etmə aparıldığı tarixdən qüvvəyə minəcəkdir.

Ticarət məqsədləri üçün saxlanılan aktiv kimi təsnif edilən qeyri-törəmə maliyyə aktivi yaxın zamanda satılmaq məqsədilə artıq saxlanılmırsa, o aşağıdakı hallardan birində mənfəət və ya zərər vasitəsilə ədalətli dəyərlə əks etdirilmiş maliyyə aktivləri kateqoriyasından çıxarıla bilər:

- yuxarıda göstərilmiş kreditlər və debitor borcları anlayışına uyğun olan maliyyə aktivi bu halda kreditlər və debitor borcları kateqoriyasına yenidən təsnif edilə bilər ki, Bank onu yaxın gələcəkdə və ya ödəniş tarixinədək saxlamaq niyyətində və qabiliyyətində olsun;
- digər maliyyə aktivləri yalnız nadir hallarda satıla bilən və ya ödəmə müddəti tamamlanana qədər saxlanılan aktivlər kimi yenidən təsnif edilə bilər.

Kreditlər və debitor borcları tərifinə uyğun gələn satıla bilən aktivlər kimi təsnif edilmiş maliyyə aktivləri bu halda kreditlər və debitor borcları kateqoriyasına yenidən təsnif edilə bilər ki, Bank onları yaxın gələcəkdə və ya ödəmə müddəti tamamlanana qədər saxlamaq niyyətində və ya qabiliyyətində olsun.

2008-ci ildə yuxarıda kılaraq yenidən təsnif etmə aparılmamışdır.

Maliyyə aktivləri

İlkin tanıma

39 sayılı MUBS-na uyğun olaraq maliyyə aktivləri müvafiq qaydada mənfəət və ya zərər vasitəsilə ədalətli dəyərlə əks etdirilmiş maliyyə aktivləri, kreditlər və debitor borcları, ödəmə müddəti tamamlanana qədər saxlanılan alətlər və ya satış üçün mövcud olan maliyyə alətlərinə təsnif edilir. Maliyyə aktivləri ilk olaraq qeydə alınanda, ədalətli dəyərlə ölçülür. Mənfəət və ya zərər vasitəsilə ədalətli dəyərlə əks etdirilməyən investisiyalar əks etdirilərkən, onların ədalətli dəyərlərinə əməliyyatla birbaşa əlaqəsi olan xərclər əlavə edilir. Bank maliyyə aktivlərini ilkin tanıma zamanı təsnifləşdirir.

Tanıma tarixi

Maliyyə aktivlərinin bütün müntəzəm alışları və satışları alqı-satqı tarixində, yəni Bank aktivi almaq və ya satmaq öhdəliyini üzərinə götürdüyü tarixdə tanınır. Müntəzəm alış və ya satış əməliyyatlarına qanunvericiliklə və ya bazar razılışmaları ilə ümumi şəkildə müəyyən edilmiş müddət ərzində aktivlərin çatdırılmasını tələb edən maliyyə aktivlərinin alınması və ya satılması daxildir.

Mənfəət və ya zərər vasitəsilə ədalətli dəyərlə əks etdirilmiş maliyyə aktivləri

Ticarət məqsədləri üçün saxlanılan maliyyə aktivləri kimi təsnif edilən maliyyə aktivləri “mənfəət və ya zərər vasitəsilə ədalətli dəyərlə əks etdirilmiş maliyyə aktivləri” kateqoriyasına daxil edilir. Maliyyə aktivləri ticarət məqsədləri üçün saxlanılan maliyyə aktivləri kimi o halda təsnif edilir ki, onlar yaxın zamanda satılmaq məqsədilə alınmışdır. Təyin edilmiş və effektiv heciq alətləri olmayan törəmə aktivlər də ticarət məqsədləri üçün saxlanılan maliyyə aktivləri kimi təsnif edilir. Ticarət məqsədləri üçün saxlanılan maliyyə aktivləri üzrə gəlir və zərərlər mənfəət və zərər haqqında hesabatda əksini tapır.

Reclassification of Financial Assets – Amendments to IAS 39 “Financial instruments: Recognition and measurement” and IFRS 7 “Financial instruments: Disclosures”

Amendments to IAS 39 and IFRS 7 were issued on 13 October 2008 and allow reclassification of non-derivative financial assets out of the held for trading category in particular circumstances. The amendments also allow transfer of certain financial assets from the available for sale category to loans and receivables category. The effective date of those amendments is 1 July 2008. Any reclassification made in periods beginning on or after 1 November 2008 shall take effect only from the date when the reclassification is made.

If a non-derivative financial asset classified as held for trading is no longer held for the purpose of selling in the near term, it may be reclassified out of the fair value through profit or loss category in one of the following cases:

- a financial asset that would have met the definition of loans and receivables above may be reclassified to loans and receivables category if the Bank has the intention and ability to hold it for the foreseeable future or until maturity;
- other financial assets may be reclassified to available for sale or held to maturity categories only in rare circumstances.

A financial asset classified as available for sale that would have met the definition of loans and receivables may be reclassified to loans and receivables category if the Bank has the intention and ability to hold it for the foreseeable future or until maturity.

There were no reclassifications made during 2008 in relation to the above.

Financial assets

Initial recognition

Financial assets in the scope of IAS 39 are classified as either financial assets at fair value through profit or loss, loans and receivables, held-to-maturity investments, or available-for-sale financial assets, as appropriate. When financial assets are recognised initially, they are measured at fair value, plus, in the case of investments not at fair value through profit or loss, directly attributable transaction costs. The Bank determines the classification of its financial assets upon initial recognition

Date of recognition

All regular way purchases and sales of financial assets are recognised on the settlement date i.e. the date that the Bank settles the purchase or sale of the asset. Regular way purchases or sales are purchases or sales of financial assets that require delivery of assets within the period generally established by regulation or convention in the marketplace.

Financial assets at fair value through profit or loss

Financial assets classified as held for trading are included in the category ‘financial assets at fair value through profit or loss’. Financial assets are classified as held for trading if they are acquired for the purpose of selling in the near term. Derivatives are also classified as held for trading unless they are designated and effective hedging instruments. Gains or losses on financial assets held for trading are recognised in the income statement.

Ödəmə müddəti tamamlanana qədər saxlanılan investisiyalar

Müəyyən və ya müəyyən edilə bilən ödənişli və müəyyən müddəti olan qeyri-törəmə maliyyə aktivləri Bankın onları ödəmə müddəti tamamlanana qədər saxlamaq niyyəti və imkanı olanda, ödəmə müddəti tamamlanana qədər saxlanılan maliyyə aktivləri kimi təsnif edilir. Qeyri-müəyyən müddətdə saxlanması nəzərdə tutulan investisiyalar bu sinfə daxil edilmir. Ödəmə müddəti tamamlanana qədər saxlanılan investisiyalar sonradan amortizasiya olunmuş dəyərlə ölçülür. Amortizasiyanı nəzərdə tutan dəyər ilk olaraq əks etdirilmiş məbləğdən əsas məbləğin ödənişlərini çıxmışla, effektiv faiz dərəcəsi metodundan istifadə edərək ilk olaraq əks etdirilmiş məbləğ və yekun məbləğ arasındaki fərqi üstünə gəlməklə və ya çıxmışla hesablanır. Bu hesablamaya effektiv faiz dərəcəsinin, əməliyyat məsrəflərinin və bütün digər əlavələrin və diskontların tərkib hissələri olan müqavilənin tərəfləri arasında ödənilmiş və ya alınmış bütün haqlar daxildir. Amortizasiya olunmuş dəyərlə əks etdirilmiş investisiyalarla bağlı gəlir və zərərlər mənfəət və zərər haqqında hesabatda investisiyalar dəyərsizləşdikdə, habelə amortizasiya prosesində əks etdirilir.

Kreditlər və debitor borcları

Kreditlər və debitor borcları fəal bazarda dövr etməyən, müəyyən və ya müəyyən edilə bilən ödənişli qeyri-törəmə maliyyə aktivləridir. Onlar dərhal və ya qısa müddətdə satılmaq üçün nəzərdə tutulmur və ticarət qiymətləri kağızları və ya satış üçün mövcud olan investisiya qiymətləri kağızları kimi təsnif edilmir. Belə aktivlər effektiv faiz dərəcəsi metodundan istifadə etməklə amortizasiya olunmuş dəyərlə əks etdirilir. Belə aktivlər üzrə gəlir və xərclər mənfəət və zərər haqqında hesabatda kreditlər və debitor borcları uçotdan çıxarıldıqda və ya dəyərsizləşdikdə, eləcə də amortizasiya prosesində əks etdirilir.

Satış üçün mövcud olan maliyyə aktivləri

Satış üçün mövcud olan maliyyə aktivləri yuxarıda göstərilən heç bir sinfə daxil olmayan və satış üçün mövcud olan maliyyə aktivləri kimi təsnif edilmiş qeyri-törəmə maliyyə aktivləridir. İlkin tanımadan sonra satış üçün mövcud olan maliyyə aktivləri ədalətli dəyərlə ölçülür, və bu zaman gəlir və xərclər investisiya xaric edilənə və ya dəyərsizləşənədək kapitalın ayrıca komponenti kimi əks etdirilir. Belə halda kapitalın tərkibində əvvəl əks etdirilmiş məcmu gəlir və ya zərər mənfəət və zərər haqqında hesabata daxil edilir. Bununla bərabər effektiv faiz dərəcəsi metodu ilə hesablanmış faizlər mənfəət və zərər haqqında hesabatda əks etdirilir.

Ədalətli dəyərin müəyyən edilməsi

Maliyyə alətlərinin ədalətli dəyəri balansın tərtib olunduğu tarixə əqdlər üzrə hər hansı bir məsrəflər çıxılmadan onların elan olunmuş bazar qiymətləri əsasında müəyyən olunur. Maliyyə alətlərinin elan olunmuş bazar qiymətləri olmadıqda ədalətli dəyər qiymət modelləri və pul axımlarının diskontlaşdırılması metodlarından istifadə olunmaqla müəyyən olunur.

Qarşılıqlı əvəzləşdirmə

Bank maliyyə aktivi və maliyyə öhdəliyinin tanınmış məbləğlərini qarşılıqlı əvəz etmək üçün qanuni hüquqa malik olduğu və ya hesablaşmanın netto əsasında həyata keçirmək, ya da eyni vaxtda aktivi realizasiya etmək və öhdəliyi yerinə yetirmək niyyəti olduğu halda qarşılıqlı əvəzləşdirir və balansda xalis məbləğ kimi təqdim edir.

Pul vəsaitləri və pul vəsaitlərinin ekvivalentləri

Pul vəsaitləri və onların ekvivalentlərinə nağd vəsaitlər, digər banklardakı müxbir hesabların qalıqları (bloklaşdırılmış hesablar istisna olmaqla), o cümlədən qeyri-rezident banklarda üç ayadək yerləşdirilmiş qısamüddətli depozitlər daxildir.

Held-to-maturity investments

Non-derivative financial assets with fixed or determinable payments and fixed maturity are classified as held-to-maturity when the Bank has the positive intention and ability to hold them to maturity. Investments intended to be held for an undefined period are not included in this classification. Held-to-maturity investments are subsequently measured at amortised cost. Amortised cost is computed as the amount initially recognised minus principal repayments, plus or minus the cumulative amortisation using the effective interest method of any difference between the initially recognised amount and the maturity amount. This calculation includes all fees paid or received between parties to the contract that are an integral part of the effective interest rate, transaction costs and all other premiums and discounts. For investments carried at amortised cost, gains and losses are recognised in the income statement when the investments are impaired, as well as through the amortisation process.

Loans and receivables

Loans and receivables are non-derivative financial assets with fixed or determinable payments that are not quoted in an active market. They are not entered into with the intention of immediate or short-term resale and are not classified as trading securities or designated as investment securities available-for-sale. Such assets are carried at amortised cost using the effective interest method. Gains and losses are recognised in the income statement when the loans and receivables are derecognised or impaired, as well as through the amortisation process.

Available-for-sale financial assets

Available-for-sale financial assets are those non-derivative financial assets that are designated as available-for-sale or are not classified in any of the three preceding categories. After initial recognition available-for-sale financial assets are measured at fair value with gains or losses being recognised as a separate component of equity until the investment is derecognised or until the investment is determined to be impaired at which time the cumulative gain or loss previously reported in equity is included in the income statement. However, interest calculated using the effective interest method is recognised in the income statement.

Determination of fair value

The fair value of financial instruments that are actively traded in organised financial markets is determined by reference to quoted market price at the close of business on the balance sheet date, without any deduction for transaction costs. For all other financial instruments where there is no active market, fair value is determined using discounted cash flow analysis and other relevant valuation models.

Offsetting

Financial assets and liabilities are offset and the net amount is reported in the balance sheet when there is a legally enforceable right to set off the recognised amounts and there is an intention to settle on a net basis, or to realise the asset and settle the liability simultaneously.

Cash and cash equivalents

Cash and cash equivalents consist of cash on hand, unrestricted balances on correspondent accounts including overnight deposits and amounts due from credit institutions that mature within ninety days of the date of origination and are free from contractual encumbrances.

Törəmə maliyyə alətləri

Adı fəaliyyətində Bank müxtəlif törəmə maliyyə alətlərindən (misal üçün forward alətlərindən) istifadə edir. Belə maliyyə aktivləri ticarət məqsədləri üçün saxlanılır və ədalətli dəyərlə əks etdirilir. Ədalətli dəyər müvafiq bazar alətlərini cari bazar və müqavilə qiymətləri və digər amillərə əsaslanan bazar kotirovkaları və ya qiymətləndirmə modelləri əsasında müəyyən edilir. Müsbət ədalətli dəyəri olan törəmə alətlər aktivlərin tərkibində, mənfi ədalətli dəyəri olanlar isə öhdəliklərin tərkibində əks etdirilir. Bu alətlərdən irəli gələn gəlir və zərərlər, alətin xüsusiyyətində asılı olaraq, mənfəət və zərər haqqında hesabatda ticarət qiymətlər kağızlarla əməliyyatlar üzrə gəlirlər və ya xarici valyuta ilə əməliyyatlar üzrə xalis gəlirlər kimi əks etdirilir.

Digər maliyyə alətlərinin tərkibinə daxil olan törəmə alətlər bu hallarda ayrıca törəmə alətlər kimi tanınır və ədalətli dəyərlə əks etdirilir ki, onların iqtisadi xüsusiyyətləri və riskləri əsas müqavilələrin xüsusiyyət və riskləri ilə sıx bağlı olmasın, əsas müqavilələrin özü isə ticarət məqsədləri üçün nəzərdə tutulmasın və ya mənfəət və ya zərər vasitəsilə ədalətli dəyərlə yenidə qiymətləndirilməsin. Əsas müqavilədən ayrılmış tərkibə daxil olan törəmə alətlər ticarət portfelinin tərkibində ədalətli dəyərlə uçota alınır və bu zaman ədalətli dəyərdə bütün dəyişikliklər mənfəət və zərər haqqında hesabatda əksini tapır.

“Repo” və əks “repo” razılaşmaları

Qiymətli kağızların satılması və geri alınması razılaşmaları (“repo” razılaşmaları) təminatlı maliyyələşdirmə əməliyyatlar kimi əks etdirilir. “Repo” razılaşmaları əsasında satılmış qiymətli kağızlar balansda əks etdirilir. Tərəf-müqabil müqavilə şərtlərindən və ya qəbul edilmiş təcrübədən irəli gələrək həmin qiymətli kağızların satılması və ya yenidən girov qoyulması hüququna malik olduqda, “repo” razılaşmaları əsasında girov qoyulan qiymətli kağızlar kimi yenidən təsnif edilir. Müvafiq öhdəliklər kredit təşkilatlarına və ya müştərilərə ödəniləcək məbləğlərin tərkibində təqdim olunur. Geri satış (əks “repo”) razılaşmaları əsasında alınmış qiymətli kağızlar kredit təşkilatlarından alınacaq məbləğlər və ya, şəraitdən asılı olaraq, müştərilərə kreditlər kimi əks etdirilir. Satış qiyməti ilə geri alış qiyməti arasında fərq faiz hesab olunur və təsirli göllərlilik metodundan istifadə etməklə “repo” razılaşmalarının müddəti ərzində hesablanır. Balans hesabatı tarixinə “repo” və əks “repo” razılaşmaları mövcud olmamışdır.

Borc vəsaitləri

Buraxılmış maliyyə alətləri və ya onların komponentləri o halda öhdəlik kimi təsnif edilir ki, müqavilə razılaşmasının mahiyyəti ilə Bankın üzərinə aşağıdakı öhdəliklərdən biri qoyulsun: sahibə pul vəsaitləri və ya digər maliyyə aktivini çatdırmaq və ya öhdəliyi müəyyən məbləğdə pul vəsaitinin və ya digər maliyyə aktivlərinin müəyyən sayda xüsusi kapital alətlərinə mübadilə etməkdən fərqli olan yolla ödəmək.

Belə alətlərə Hökumət qarşısında kredit borcları, kredit təşkilatları qarşısında öhdəliklər, sair depozit hesabları, buraxılmış borc qiymətli kağızları, digər beynəlxalq maliyyə institutları qarşısında öhdəliklər və Beynəlxalq Valyuta Fondu qarşısında öhdəliklər daxildir. Bunlar ilk növbədə birbaşa aid olan əməliyyat xərcini çıxmaga alınmış ödənişin ədalətli dəyəri ilə əks etdirilir. İlkin tanımadan sonra borclar amortizasiya olunmuş dəyərlə, effektiv faiz metodundan istifadə etməklə ölçülür. Gəlir və zərərlər mənfəət və zərər haqqında hesabatdan borclar silindikdə, eləcə də amortizasiyanın hesablanması prosesində əks etdirilir.

Lizing

Maliyyə lizinqi – Bank icarəçi qismində

Bank maliyyə lizinqini lizinq müddəti başlayanda balansda aktivlərin və öhdəliklərin tərkibində icarəyə götürülən avadanlığın ədalətli dəyərinə bərabər olan məbləğlərlə və ya, bu məbləğ ədalətli dəyərdən daha az olarsa, minimal lizinq ödənişinin cari dəyəri ilə əks etdirir. Minimal lizinq ödənişinin cari dəyəri hesablanarkən

Derivative financial instruments

In the normal course of business, the Bank enters into derivative financial instruments such as forwards. Such financial instruments are held for trading and are recorded at fair value. The fair values are estimated based on quoted market prices or pricing models that take into account the current market and contractual prices of the underlying instruments and other factors. Derivatives are carried as assets when their fair value is positive and as liabilities when it is negative. Gains and losses resulting from these instruments are included in the income statement as gains less losses from trading securities or gains less losses from foreign currencies dealing, depending on the nature of the instrument.

Derivatives embedded in other financial instruments are treated as separate derivatives and recorded at fair value if their economic characteristics and risks are not closely related to those of the host contract, and the host contract is not itself held for trading or designated at fair value through profit or loss. The embedded derivatives separated from the host are carried at fair on the trading portfolio with changes in fair value recognised in the income statement.

Repurchase and reverse repurchase agreements

Sale and repurchase agreements (“repos”) are treated as secured financing transactions. Securities sold under sale and repurchase agreements are retained in the balance sheet and, in case the transferee has the right by contract or custom to sell or repledge them, reclassified as securities pledged under sale and repurchase agreements. The corresponding liability is presented within amounts due to credit institutions or customers. Securities purchased under agreements to resell (“reverse repo”) are recorded as amounts due from credit institutions or loans to customers as appropriate. The difference between sale and repurchase price is treated as interest and accrued over the life of repo agreements using the effective yield method. No outstanding repo or reverse repo as of balance sheet date.

Borrowings

Issued financial instruments or their components are classified as liabilities, where the substance of the contractual arrangement results in the Bank having an obligation either to deliver cash or another financial asset to the holder, or to satisfy the obligation other than by the exchange of a fixed amount of cash or another financial asset for a fixed number of own equity instruments. Such instruments include amounts due to Government, amounts due to credit institutions, amounts due to customers, debt securities issued, funds borrowed from international financial institutions and liabilities to International Monetary Fund. These are initially recognized at fair value of the consideration received less directly attributable transaction cost. After initial recognition, borrowings are subsequently measured at amortised cost using the effective interest method. Gains and losses are recognised in the income statement when the borrowings are derecognised as well as through the amortisation process.

Leases

Finance – Bank as lessee

The Bank recognises finance leases as assets and liabilities in the balance sheet at the date of commencement of the lease term at amounts equal to the fair value of the leased equipment or, if lower, at the present value of the minimum lease payments. In calculating the present value of the minimum lease payments the discount factor used is the interest rate implicit in the lease, when it is practicable to determine; otherwise, the Bank incremental borrowing rate is used. Initial direct costs incurred are included as part of the asset. Lease payments are apportioned between the finance charge and the reduction of the outstanding liability. The finance charge is

diskontlaşdırma amili kimi lizinq üzrə daxili faiz dərəcəsi istifadə edilir (həmin dərəcəni müəyyən etmək mümkündürsə). Öks hallarda Bankın artan borc dərəcəsi istifadə edilir. Çəkilmiş ilkin birbaşa xərclər aktivin bir hissəsi kimi tanınır. Lizinq ödənişləri maliyyələşdirmə xərcləri və öhdəliyin ödənilməsi arasında bölüşdürürlər. Maliyyələşdirmə xərcləri lizinq müddəti ərzində elə bölüşdürürlər ki, hər bir hesabat dövründə öhdəliklərin qalığına hesablanan daimi dövrü faiz dərəcəsi ilə xərclərin öks etdirilməsi təmin edilsin. İcarəyə götürən tərəfindən maliyyə lizinqi üzrə yerinə yetirilən əməliyyatlara birbaşa aid olan məsrəflər icarəyə götürülən aktivlərin tərkibində öks etdirilir.

Maliyyə aktivlərinin dəyərsizləşməsi

Maliyyə aktivinin və ya maliyyə aktivləri qrupunun dəyərsizləşməsi ehtimalına dair obyektiv sübutların olub olmamasını müəyyən etmək üçün Bank hər balans tarixində qiymətləndirmə aparır.

Maliyyə aktivi və ya maliyyə aktivləri qrupu yalnız və yalnız aktiv ilk dəfə öks etdirildikdən sonra baş vermiş bir və ya bir neçə hadisə nəticəsində dəyərsizləşmənin obyektiv sübutu olanda (baş vermiş “zərər hadisəsi”) və ya bu zərər hadisəsi (və ya hadisələri) maliyyə aktivi və ya maliyyə aktivləri qrupundan gözlənilən və etibarlı şəkildə qiymətləndirilə bilən pul vəsaitləri hərəkətlərinə təsir göstərəndə dəyərsizləşmiş hesab edilir. Dəyərsizləşmənin sübutlarına borcalanın və ya borcalanlar qrupunun mühüm maliyyə çətinlikləri ilə rastlaşması, faizlərin və ya əsas məbləğin ödənilməsi öhdəliklərini pozması, yüksək müflisləşmə və ya digər maliyyə yenidənqurması ehtimalı ilə qarşılaşmasına dair sübutlar, habelə müşahidə edilən bazar məlumatları əsasında qiymətləndirilən gələcək pul vəsaitləri hərəkətində ölçülə bilən azalmaya (misal üçün vaxtı ötmüş ödənişlərin səviyyələrində dəyişikliklərə və ya aktivlər üzrə zərərlərə uzlaşan iqtisadi şəraitlərə) dair sübutlar daxildir.

Kredit təşkilatlarından alınacaq məbləğlər və banklara verilmiş kreditlər

Amortizasiya olunmuş dəyərlə uçota alınan kredit təşkilatlarından alınacaq məbləğlərlə və banklara kreditlərlə bağlı Bank əvvəlcə fərdi olaraq mühüm maliyyə aktivləri üçün fərdi və fərdi olaraq mühüm olmayan maliyyə aktivləri üçün məcmu şəkildə dəyərsizləşməyə dair obyektiv sübutların olub olmamasını qiymətləndirir. Bank mühüm olub olmamasından asılı olmayaraq fərdi şəkildə qiymətləndirilmiş maliyyə aktivi üçün dəyərsizləşməyə dair obyektiv sübutun olmaması qərarına gələrsə, həmin aktivi analoji kredit riski xüsusiyyətlərinə malik olan maliyyə aktivləri qrupuna daxil edir və onların dəyərsizləşmə baxımından qiymətləndirilməsini məcmu şəkildə aparır. Dəyərsizləşmə baxımından qiymətləndirilməsi fərdi şəkildə aparılmış və dəyərsizləşmə zərərləri öks etdirilmiş aktivlər dəyərsizləşmə baxımından məcmu şəkildə qiymətləndirməyə daxil edilmir.

Dəyərsizləşmə zərərlərinin çəkilməsinin obyektiv sübutu olarsa, zərərin məbləği aktivlərin balans dəyəri ilə qiymətləndirilmiş gələcək pul vəsaitləri hərəkətinin cari dəyəri (hələ çəkilməmiş gələcəkdə gözlənilən kredit zərərləri nəzərə alınmadan) arasında fərq kimi ölçülür. Aktivin balans dəyəri ehtiyat hesabının istifadə edilməsi hesabına azalır və zərərin məbləği mənfəət və zərər haqqında hesabatda öks etdirilir. Faiz gəlirləri azaldılmış balans dəyəri üzrə, aktiv üzrə ilkin effektiv faiz dərəcəsi əsasında hesablanmasıqda davam edir. Kreditlər və müvafiq ehtiyat kreditin qaytarılmasının realistik perspektivləri olmayanda və bütün təminat reallaşdırıldıqda və ya Bankın mülkiyyətinə keçdiqdə silinir. Əgər növbəti ildə qiymətləndirilmiş dəyərsizləşmə zərərinin məbləği dəyərsizləşmə tanındıqdan sonra baş vermiş hadisə nəticəsində artır və ya azalırsa, əvvəl tanınmış dəyərsizləşmə zərəri ehtiyat hesabında düzəliş aparmaqla öks etdirilir. Gələcək silinmə, sonradan bərpa edilirsə, bərpa məbləği mənfəət və zərər haqqında hesabatda öks etdirilir.

Qiymətləndirilmiş gələcək pul vəsaitləri hərəkətinin cari dəyəri maliyyə aktivinin ilkin effektiv faiz dərəcəsi ilə diskont edilir. Kredit dəyişən faiz dərəcəsi ilə verilmişdir, dəyərsizləşmə zərərinin ölçüləsməsi üçün diskontun dərəcəsi, cari effektiv faiz dərəcəsi olacaqdır. Girov qoyulmuş maliyyə aktivləri üzrə qiymətləndirilmiş gələcək pul vəsaitləri hərəkətinin cari dəyərinin hesablanması, girov aktivinin özgənkiləşdirilməsinin müm-

allocated to periods during the lease term so as to produce a constant periodic rate of interest on the remaining balance of the liability for each period. The costs identified as directly attributable to activities performed by the lessee for a finance lease, are included as part of the amount recognised as leased asset.

Impairment of financial assets

The Bank assesses at each balance sheet date whether there is any objective evidence that a financial asset or group of financial assets is impaired.

A financial asset or a group of financial assets is deemed to be impaired if, and only if, there is objective evidence of impairment as a result of one or more events that has occurred after the initial recognition of the asset (an incurred ‘loss event’) and that loss event (or events) has an impact on the estimated future cash flows of the financial asset or the group of financial assets that can be reliably estimated. Evidence of impairment may include indications that the borrower or a group of borrowers is experiencing significant financial difficulty, default or delinquency in interest or principal payments, the probability that they will enter bankruptcy or other financial reorganisation and where observable data indicate that there is a measurable decrease in the estimated future cash flows, such as changes in arrears or economic conditions that correlate with defaults.

Amounts due from credit institutions and loans to banks

For amounts due from credit institutions and loans to banks carried at amortised cost, the Bank first assesses individually whether objective evidence of impairment exists individually for financial assets that are individually significant, or collectively for financial assets that are not individually significant. If the Bank determines that no objective evidence of impairment exists for an individually assessed financial asset, whether significant or not, it includes the asset in a group of financial assets with similar credit risks characteristics and collectively assesses them for impairment. Assets that are individually assessed for impairment and for which an impairment loss is, or continues to be, recognised are not included in a collective assessment of impairment.

If there is an objective evidence that an impairment loss has been incurred, the amount of the loss is measured as the difference between the assets’ carrying amount and the present value of estimated future cash flows (excluding future expected credit losses that have not yet been incurred). The carrying amount of the asset is reduced through the use of an allowance account and the amount of the loss is recognised in the income statement. Interest income continues to be accrued on the reduced carrying amount based on the original effective interest rate of the asset. Loans together with the associated allowance are written off when there is no realistic prospect of future recovery and all collateral has been realised or has been transferred to the Bank. If, in a subsequent year, the amount of the estimated impairment loss increases or decreases because of an event occurring after the impairment was recognised, the previously recognised impairment loss is increased or reduced by adjusting the allowance account. If a future write-off is later recovered, the recovery is credited to the income statement.

The present value of the estimated future cash flows is discounted at the financial asset’s original effective interest rate. If a loan has a variable interest rate, the discount rate for measuring any impairment loss is the current effective interest rate. The calculation of the present value of the estimated future cash flows of a collateralised financial asset reflects the cash flows that may result from foreclosure less costs for obtaining and selling the collateral, whether or not foreclosure is probable.

For the purpose of a collective evaluation of impairment, financial assets are grouped on the basis of the Bank’s internal credit grading system that considers credit risk characteristics such as asset type, industry, geographical location, collateral type, past-due status and other relevant factors.

kün olub olmamasından asılı olmayaraq, girovun alınması və satılması ilə bağlı məsrəfləri çıxmaqla girov aktivinin özgəninkiləşdirilməsindən irəli gələn pul vəsaitləri hərəkətlərini əks etdirir.

Dəyərsizləşmənin məcmu şəkildə qiymətləndirilməsi məqsədilə maliyyə aktivləri Bankın daxili kredit reytingləri sistemi əsasında qruplara bölünür və bu zaman aktivin növü, iqtisadi sektor, coğrafi mövqeyi, girovu növü, ödəniş vaxtının keçib kecməməsi və digər müvafiq amillər kimi kredit riskinin xüsusiyyətləri nəzərə alınır.

Məcmu şəkildə dəyərsizləşmə baxımından qiymətləndirilmiş maliyyə aktivləri qrupu üzrə pul vəsaitlərinin gələcək pul hərəkətləri bu qrupa daxil olan aktivlərin kredit riski xüsusiyyətləri ilə analoji xüsusiyyətlərə malik aktivlər üzrə zərərlərə bağlı tarixi məlumat əsasında müəyyən edilir. Zərərlərə bağlı tarixi məlumatda həmin məlumatın aid olduğu illerdə təsir göstərməmiş cari şəraitlərin təsirini əks etdirmək və keçmiş müddətin hazırda mövcud olmayan şəraitlərinin təsirini istisna etmək məqsədilə müşahidə edilən bazarda cari məlumat əsasında düzlişlər edilir. Gələcək pul vəsaitləri hərəkətlərində dəyişikliklərin qiymətləndirmələri hər il üçün müşahidə edilən bazarda müvafiq məlumatlardakı dəyişiklikləri (misal üçün işsizlik səviyyəsi, daşınmaz əmlakin qiymətləri, əmtəə qiymətləri, ödəniş statusunda dəyişiklikləri və ya qrupun çəkdiyi zərərləri və ya onların həcmi əks etdirən digər amilləri) əks etdirir. Gələcək pul vəsaitləri hərəkətinin qiymətləndirilməsi üçün istifadə edilmiş metod və fərziyyələr müntəzəm qaydada yenidən baxılır ki, qiymətləndirilmiş zərərlərlə faktiki nəticələr arasındaki fərqlər azaldılsın.

Ödəmə müddəti tamamlanana qədər saxlanılan maliyyə investisiyaları

Ödəmə müddəti tamamlanana qədər saxlanılan alətlər üçün Bank dəyərsizləşməyə dair obyektiv sübutun olub olmamasını qiymətləndirir. Dəyərsizləşmə zərərinin çəkilməsinə dair obyektiv sübut mövcud olanda, zərərin məbləği aktivin balans dəyəri ilə proqnozlaşdırılan gələcək pul hərəkətlərinin cari dəyəri arasında fərqlər ölçülür. Aktivin balans dəyəri azaldılır və zərərin məbləği mənfəət və zərər haqqında hesabatda əks etdirilir.

Əgər sonrakı ildə proqnozlaşdırılan dəyərsizləşmə zərərinin məbləği dəyərsizləşmə tanındıqdan sonra baş vermiş hadisə nəticəsində azalırsa, əvvəl rəsmi şəkildə məbləğlər mənfəət və zərər haqqında hesabata aid edilməlidir.

Kreditlərin restrukturizasiyası

İmkan dairəsində Bank girova yiylənmək əvəzinə kredit şərtlərini dəyişdirməyə çalışır. Buna müqavilə ilə nəzərdə tutulmuş ödəniş müddətlərinin uzadılması və yeni kredit şərtlərinin razılaşdırılması daxildir. Yeni şərtlər müəyyən edildiyi təqdirdə, kredit vaxtı ötmüş hesab olunmur. Bütün meyarların qarşılılanması və gələcək ödənişlərin mümkünlüyündən əmin olmaq məqsədilə Bank rəhbərliyi restrukturizasiya edilmiş kreditləri daim nəzərdən keçirir. Belə kreditlər fərdi və ya məcmu qaydada dəyərsizləşməyə məruz qalmaqdə davam edir və onların ödənilən dəyəri kredit üzrə ilkin effektiv faiz dərəcəsini istifadə etməklə hesablanır.

Maliyyə aktivlərinin və öhdəliklərinin uçotdan çıxarılması

Maliyyə aktivləri

Maliyyə aktivi (və ya müvafiq hallarda maliyyə aktivinin bir hissəsi və ya analoji maliyyə aktivləri qrupunun bir hissəsi) aşağıdakı hallarda balansda əks etdirilmir:

- aktivdən pul vəsaitlərini almaq hüquqlarının vaxtı başa çatmışdır;
- Bank özünün aktivdən pul vəsaitlərini almaq hüquqlarını üçüncü tərəfə keçirmiş və ya aktivdən pul vəsaitlərini almaq hüququnu saxlayaraq, onları “tranzit” razılaşması əsasında tam məbləğdə və çox yubanmadan ödəmək öhdəliyini götürmüdüdür; və
- Bank: (a) aktiv üzrə, demək olar ki, bütün risk və səmərələr ötürmüş; (b) aktiv üzrə, demək olar ki, bütün risk və səmərələr ötürməmiş və onları özündə saxlamaqla, yalnız aktiv üzrə nəzarəti ötürmüdüdür.

Future cash flows on a group of financial assets that are collectively evaluated for impairment are estimated on the basis of historical loss experience for assets with credit risk characteristics similar to those in the group. Historical loss experience is adjusted on the basis of current observable data to reflect the effects of current conditions that did not affect the years on which the historical loss experience is based and to remove the effects of conditions in the historical period that do not exist currently. Estimates of changes in future cash flows reflect, and are directionally consistent with, changes in related observable data from year to year (such as changes in unemployment rates, property prices, commodity prices, payment status, or other factors that are indicative of incurred losses in the group or their magnitude). The methodology and assumptions used for estimating future cash flows are reviewed regularly to reduce any differences between loss estimates and actual loss experience.

Held-to-maturity financial investments

For held-to-maturity investments the Bank assesses individually whether there is objective evidence of impairment. If there is objective evidence that an impairment loss has been incurred, the amount of the loss is measured as the difference between the asset's carrying amount and the present value of estimated future cash flows. The carrying amount of the asset is reduced and the amount of the loss is recognised in the income statement.

If, in a subsequent year, the amount of the estimated impairment loss decreases because of an event occurring after the impairment was recognised, any amounts formerly charged are credited to the income statement.

Renegotiated loans

Where possible, the Bank seeks to restructure loans rather than to take possession of collateral. This may involve extending the payment arrangements and the agreement of new loan conditions. Once the terms have been renegotiated, the loan is no longer considered past due. Management continuously reviews renegotiated loans to ensure that all criteria are met and that future payments are likely to occur. The loans continue to be subject to an individual or collective impairment assessment, calculated using the loan's original effective interest rate.

De-recognition of financial assets and liabilities

Financial assets

A financial asset (or, where applicable a part of a financial asset or part of a group of similar financial assets) is derecognised where:

- the rights to receive cash flows from the asset have expired;
- the Bank has transferred its rights to receive cash flows from the asset, or retained the right to receive cash flows from the asset, but has assumed an obligation to pay them in full without material delay to a third party under a 'pass-through' arrangement; and
- the Bank either (a) has transferred substantially all the risks and rewards of the asset, or (b) has neither transferred nor retained substantially all the risks and rewards of the asset, but has transferred control of the asset.

Bank aktivdən pul vəsaitləri hərəkətini almaq hüququnu ötürmüş və aktiv üzrə, demək olar ki, bütün risk və səmərələri nə ötürməmiş, nə də onları özündə saxlamamışdır, aktiv, Bankın həmin aktivdə davam edən iştirakı müqabilində eks etdirilir. Ötürülmüş aktiv üzrə zəmanət formasında aktivdə iştirakin davam etməsi aktivin ilkin balans dəyəri ilə Bankdan tələb oluna biləcək maksimal ödəniş məbləğindən az olanı ilə ölçülür.

Aktivdə iştirak, ötürülmüş aktiv üzrə yazılı və/və ya satın alınmış opsiyon (o cümlədən ödənişlər netto-əsasla aparılan opsiyon və ya analoji alət) formasında davam edirsə, Bankın davam edən iştirakının həcmi Bankın geriala bildiyi keçirilmiş aktivin dəyəridir. Lakin ədalətli dəyərlə qiyətləndirilən aktiv üzrə yazılı put-opsionu (o cümlədən ödənişlər netto-əsasla aparılan opsiyon və ya analoji alət) istisna təşkil edir və bu halda Bankın davam edən iştirakının həcmi, ötürülmən aktivin ədalətli dəyəri və opsiyonun icra qiyətmətindən az olanı ilə məhdudlaşır.

Maliyyə öhdəlikləri

Maliyyə öhdəliyi müvafiq öhdəlik icra edildikdə, ləğv edildikdə və ya vaxtı başa çatdıqda uçotdan çıxarılır.

Mövcud olan bir maliyyə öhdəliyi həmin kreditor qarşısında mühüm fərqli şərtlərlə digəri ilə əvəz edildikdə və ya mövcud öhdəliyin şərtlərinə əhəmiyyətli düzəlişlər edildikdə, belə əvəz etmə və ya düzəliş ilkin öhdəliyin uçotdan çıxarılmasını və uçotda yeni öhdəliyin eks etdirilməsini tələb edir və müvafiq balans dəyərlərindəki fərqlər mənfəət və zərər haqqında hesabatda eks etdirilir.

Əmlak və avadanlıqlar

Əmlak və avadanlıq ilkin dəyərdən yiğilmiş köhnəlmə və hər hansı tanınmış dəyərsizləşmə zərərini çıxməqla tanınır. Tikintisi tamamlanmamış və ya xidmətə başlamamış aktivlər üzrə köhnəlmə aktivin istifadəyə hazır olduğu tarixdən hesablanır.

Əmlak və avadanlıqların balans dəyəri dəyərsizləşmə baxımından balans dəyərinin qaytarılmayacağını göstərən hadisələr baş verəndə və ya şəraitlər dəyişəndə yenidən qiyətləndirilir.

Aktiv istifadə edilmək üçün hazır olduğu andan bu aktiv üzrə köhnəlmə hesablanmasığa başlayır. Köhnəlmə aktivlərin proqnoz edildiyi istifadə müddətləri üzrə balans dəyərlərini bərabər hissələrə bölməklə və aşağıdakı illik faiz dərəcələrini istifadə etməklə hesablanır:

	%
Binalar və qurğular	5
Mebel, avadanlıqlar və sair	20-25
Kompüterlər və rabitə avadanlığı	25
Nəqliyyat vasitələri	15

Aktivlərin qalıq dəyərləri, istifadə müddətləri və metodlar yenidən baxılaraq, hər maliyyə ilinin sonunda lazımlı olduqca yeniləşdirilir.

Təmir və rekonstruksiya xərcləri çekildikcə xərclərə aid edilir və kapitallaşdırılmalı olduğu hallar istisna olmaqla, əməliyyat məsrəflərinə daxil edilir.

Qeyri-maddi aktivlər

Qeyri-maddi aktivlər kompüter proqramları və lisenziyalardan ibarətdir.

Ayrıca alınmış qeyri-maddi aktivlər ilk olaraq maya dəyəri ilə tanınır. İlkin tanımadan sonra qeyri-maddi aktivlər yiğilmiş amortizasiyanı və yiğilmiş dəyərsizləşmə zərərlərini çıxməqla maya dəyəri ilə eks etdirilir.

Qeyri-maddi aktivlərin istifadə müddətləri məhdud və ya qeyri-müəyyən ola bilər.

Where the Bank has transferred its rights to receive cash flows from an asset and has neither transferred nor retained substantially all the risks and rewards of the asset nor transferred control of the asset, the asset is recognised to the extent of the Bank's continuing involvement in the asset. Continuing involvement that takes the form of a guarantee over the transferred asset is measured at the lower of the original carrying amount of the asset and the maximum amount of consideration that the Bank could be required to repay.

Where continuing involvement takes the form of a written and/or purchased option (including a cash-settled option or similar provision) on the transferred asset, the extent of the Bank's continuing involvement is the amount of the transferred asset that the Bank may repurchase, except that in the case of a written put option (including a cash-settled option or similar provision) on an asset measured at fair value, the extent of the Bank's continuing involvement is limited to the lower of the fair value of the transferred asset and the option exercise price.

Financial liabilities

A financial liability is derecognised when the obligation under the liability is discharged or cancelled or expires.

Where an existing financial liability is replaced by another from the same lender on substantially different terms, or the terms of an existing liability are substantially modified, such an exchange or modification is treated as a de-recognition of the original liability and the recognition of a new liability, and the difference in the respective carrying amounts is recognised in the income statement.

Property and equipment

Property and equipment are carried at cost, less accumulated depreciation and any accumulated impairment. Depreciation on assets under construction and those not placed in service commences from the date the assets are ready for their intended use.

The carrying values of property and equipment are reviewed for impairment when events or changes in circumstances indicate that the carrying value may not be recoverable.

Depreciation of an asset begins when it is available for use. Depreciation is calculated on a straight-line basis over the estimated useful lives using the following rates:

	%
Buildings	5
Furniture and fixtures	20-25
Computers and office equipment	25
Motor vehicles	15

The asset's residual values, useful lives and methods are reviewed, and adjusted as appropriate, at each financial year-end.

Costs related to repairs and renewals are charged when incurred and included in other operating expenses, unless they qualify for capitalization.

Intangible assets

Intangible assets include computer software and licenses.

Intangible assets acquired separately are measured on initial recognition at cost. Following initial recognition, intangible assets are carried at cost less any accumulated amortisation and any accumulated impairment losses.

The useful lives of intangible assets are assessed to be either finite or indefinite.

Milli Bankın 2008-ci ilin yekunu üzrə maliyyə hesabatlığı

Məhdud istifadə müddəti olan qeyri-maddi aktivlərə 10 illik istifadə müddəti üzrə amortizasiya hesablanır və həmin qeyri-maddi aktivlər üzrə mümkün dəyərsizləşmə əlamətləri mövcud olanda dəyərsizləşmə baxımından qiymətləndirmə aparılır. Qeyri-maddi aktivlər üzrə amortizasiya müddətləri və metodları ən azı hər maliyyə ilinin sonunda təhlil edilir.

Qeyri-müəyyən istifadə müddəti olan qeyri-maddi aktivlərə amortizasiya hesablanmır, lakin bunlar hər il fərdi şəkildə və ya pul vəsaitlərini yaradan aktiv səviyyəsində dəyərsizləşmə baxımından yoxlanılır. Qeyri-müəyyən istifadə müddəti olan qeyri-maddi aktivin istifadə müddətinə hər il yenidən baxılır və qeyri-müəyyən istifadə müddəti prinsipinin məqbul olub olmaması müəyyən edilir.

Ehtiyatlar

Bank ehtiyatları keçmiş hadisənin nəticəsi olan cari öhdəliyə sahib olduqda (hüquqi və ya konstruktiv), öhdəliyin yerinə yetirilməsi üçün iqtisadi səmərələri təcəssüm etdirən resursların xaric olmasının tələb olunacağı ehtimal olunduqda və öhdəliyin məbləği etibarlı qiymətləndirilə bildikdə tanыır.

Dövriyyədə olan banknotlar və sikkələr

Dövriyyədə olan banknotlar və sikkələr Qanuna və onun mərkəzi bank kimi funksiyasına uyğun olaraq Bank tərəfindən buraxılmış kağız və metal pul nişanlarını əks etdirir. Dövriyyədə olan banknotlar və sikkələr balansda nominal dəyərlə, Bankın kassalarındakı pul vəsaitlərini çıxmaqla əks etdirilir.

Banknot və sikkələrin istehsalı xərcləri çəkildikcə xərclərə silinir.

Kommersiya banklarının Banka qaytardıqları banknotlar dövriyyədən çıxarılır və vəziyyətindən və ya qanuni ödəniş vasitəsi statusundan asılı olaraq, ya ləğv edilməyə göndərilir, ya da Bankın ehtiyat fondlarında saxlanılır.

Vergilər

Bank, Azərbaycan Respublikasının qanunlarına uyğun olaraq işçilərin əmək haqları üzrə vergi agenti kimi ödəməli olduğu vergilər və sosial vergilər istisna olmaqla, bütün vergilərdən azaddır.

Pensiya təminatı və işçilərə digər ödənişlər üzrə öhdəliklər

Bank Azərbaycan Respublikasının dövlət pensiya təminatı sistemindən əlavə hər hansı fərdi pensiya təminatı sisteminə malik deyildir. Bundan əlavə, Bank əmək fəaliyyəti başa çatdıqdan sonra işçilərə ödənişlər və ya hesablama tələb edən digər iri ödənişlər aparmalı deyildir. Bank işçilərin fərdi əmək haqlarından və hesablanmış əmək haqqı fondundan Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə nəzərdə tutulmuş höcmədə və müddətdə məcburi dövlət sosial siğorta haqlarını tutur və onları dövlət pensiya fonduna köçürür. İşçilər təqaüdə çıxarkən pensiya təminatı üzrə bütün ödənişlər dövlət pensiya fondları hesabına həyata keçirilir.

BVF-da və digər beynəlxalq maliyyə institutlarında üzvlük

Azərbaycan Respublikasının “Azərbaycan Respublikasının Milli Bankı haqqında Qanunu”nın 9-cu maddəsinin müddəalarına uyğun olaraq Bank Azərbaycan Respublikası Hökumətinin beynəlxalq maliyyə təşkilatlarında (misal üçün, BVF, Dünya Bankı) üzvlüyü ilə bağlı əməliyyatlar, o cümlədən həmin təşkilatlara üzvlük haqlarının ödənilməsi üzrə vasitəcisi kimi çıxış edir.

Beynəlxalq Valyuta Fondu (BVF) beynəlxalq valyuta münasibətləri sahəsində əməkdaşlığı, valyuta sisteminin sabitliyini və nizamlı valyuta rejimini dəstəkləmək, iqtisadi inkişafı və yüksək səviyyəli əmək məşgulluğu

Intangible assets with finite lives are amortised over the useful economic lives of 10 years and assessed for impairment whenever there is an indication that the intangible asset may be impaired. Amortisation periods and methods for intangible assets with finite useful lives are reviewed at least at each financial year-end.

Intangible assets with indefinite useful lives are not amortised, but tested for impairment annually either individually or at the cash-generating unit level. The useful life of an intangible asset with an indefinite life is reviewed annually to determine whether indefinite life assessment continues to be supportable.

Provisions

Provisions are recognised when the Bank has a present legal or constructive obligation as a result of past events, and it is probable that an outflow of resources embodying economic benefits will be required to settle the obligation and a reliable estimate of the amount of obligation can be made.

Money issued in circulation

Money issued in circulation represents banknotes and coins issued by the Bank in accordance with the Law and its function as a central bank. Banknotes and coins in circulation are recorded on the balance sheet at their nominal value net of cash in the Bank's cash offices.

The expenses for the production of notes and coins are expensed as incurred.

When notes are returned to the Bank by the commercial banks they are removed from notes in circulation and depending on their condition or legal tender status, are either sent for destruction or held under the reserve funds of the Bank.

Taxation

The Bank is exempt from all taxes, except for taxes on employees' remuneration as a tax agent and social taxes, in accordance with the laws of the Republic of Azerbaijan.

Retirement and other benefit obligations

The Bank does not have any pension arrangements separate from the state pension system of Azerbaijan. In addition, the Bank has no post-retirement benefits or other significant compensation benefits requiring accrual. In accordance with the requirements of the Azerbaijan legislation, the Bank withholds amounts of pension contributions from employee salaries and pays them to the state pension fund. Upon retirement all retirement benefit payments are made by the state pension fund.

Membership in the IMF and other international financial institutions

Based on the provision of Article 9 of the Law of the Republic of Azerbaijan on the National Bank of the Republic of Azerbaijan, the Bank acts as an intermediary of the Government of the Republic of Azerbaijan on transactions related to the membership of Azerbaijan in international financial organizations (i.e. IMF, World Bank), including payment of membership fees to such organizations.

The International Monetary Fund (IMF) is an international organization established to promote international monetary cooperation, exchange stability, and orderly exchange arrangements; to foster economic growth and high levels of employment; and to provide temporary financial assistance to countries to help ease balance of payments adjustment. Quotas (capital subscriptions) are the primary source of IMF resources. The IMF receives

Şərait yaratmaq, eləcə də ödəniş balansının tənzimlənməsini asanlaşdırmağa kömək etmək üçün ölkələrə müvəqqəti maliyyə yardımını göstərmək məqsədilə yaradılmış beynəlxalq təşkilatdır. BVF resurslarının əsas mənbəyi kvotalardır (kapitalda iştirak). BVF öz resurslarını üzvü olan ölkələrdən əldə edir. Hər bir ölkənin üzvlüyü, və ya kvotası, geniş şəkildə ölkənin iqtisadi həcmi əsasında və analoji ölkələrin kvotalarını nəzərə almaqla müəyyən edilir. Üzvlərin kvotası BVF ilə münasibətlərin əsas maliyyə və təşkilati aspektlərini təsvir edir.

BVF-na ödənilən üzvlük haqqı Xüsusi Borcalma Hüquqları (XBH) ilə ifadə edilir və BVF-nun ilin sonuna müəyyən etdiyi məzənnə ilə manatla yenidən hesablanır. Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin BVF kvotası ilə bağlı buraxdığı üzvlük kvotası və qiymətli kağızlar, Bankın aktiv və öhdəliklərini təmsil etmədiyi üçün, hazırkı balansa daxil edilmir, lakin maliyyə hesabatlarına 8-ci Qeyddə açıqlanır.

Şərti aktivlər və öhdəliklər

Şərti öhdəliklər balansda əks etdirilmir, lakin onların ödənilməsi üçün ehtiyatların xərclənməsi ehtimalı az olanda, maliyyə hesabatlarında açıqlanır. Şərti aktivlər balansda əks etdirilmir, lakin onlarla bağlı iqtisadi faydaların daxil olması ehtimal ediləndə maliyyə hesabatlarında açıqlanır.

Gəlir və xərclərin tanınması

Gəlir Bank tərəfindən iqtisadi səmərənin əldə edilməsi ehtimal ediləndə və xərclər etibarlı şəkildə ölçülə biləndə tanınır. Gəlirin tanınması üçün aşağıdakı xüsusi tanıma meyarları da qarşılanmasıdır.

Faiz və analoji gəlir və xərclər

Faiz qazandıran və ticarət üçün təsnif edilmiş qiymətli kağızlar və amortizasiya olunmuş dəyəri ilə qiymətləndirilən bütün maliyyə alətləri üzrə faiz gəlirləri və ya xərcləri effektiv faiz dərəcəsi ilə tanınır. Həmin dərəcə qiymətləndirilən gələcək pul vəsaitləri ödənişlərini və ya daxilolmalarını maliyyə alətinin ehtimal edilən istifadə müddəti və ya daha qısa müddət ərzində maliyyə aktivinin və ya öhdəliyinin xalis balans dəyərinədək diskontlaşdırır. Hesablama zamanı maliyyə aləti üzrə bütün müqavilə şərtləri (misal üçün əvvəlcədən ödəmə imkanı), eləcə də alətlə bilavasitə bağlı və effektiv faiz dərəcəsinin tərkib hissəsi olan bütün haqlar və əlavə xərclər nəzərə alınır, lakin gələcək kredit zərərləri nəzərə alınmir. Bank maliyyə aktiv və ya öhdəlikləri üzrə ödəniş və daxilolmalara dair qiymətləndirmələrinə yenidən baxdıqda, həmin aktiv və öhdəliklərin balans dəyərinə düzəlişlər edir. Düzəliş edilmiş balans dəyəri ilkin effektiv faiz dərəcəsi əsasında hesablanır və balans dəyərində dəyişiklik faiz gəliri və ya xərci kimi tanınır.

Maliyyə aktivinin və ya analoji maliyyə aktivləri qrupunun qeydə alınmış dəyəri dəyərsizləşmə zərərinə görə azalarsa, faiz gəliri, yeni balans dəyərinə ilkin effektiv faiz dərəcəsini tətbiq etməklə əks etdirilir.

Haqq və komissiya gəliri və xərci

Bank haqq və komissiya gəlirini müştərilərə göstərdiyi xidmətlərdən əldə edir. Haqq və komissiya gəlirinə xidmətlər göstərildikcə gəlir kimi tanınan nağd valyuta ilə əməliyyatlar və müştəri hesablarının xidmətləri üzrə haqlar daxildir. Haqq və komissiya xərclərinə xarici menecərlərə, brokerlərə ödənilən xidmət haqları və depozitari xərcləri aiddir.

Xarici valyutanın çevrilməsi

Maliyyə hesabatları Bankın funksional və təqdimat valyutası olan Azərbaycan manatı ilə təqdim edilir. Xarici valyutalarla aparılan əməliyyatlar ilk önce əməliyyat tarixində qüvvədə olan valyuta məzənnəsi ilə funksional valyutaya çevirilir. Xarici valyuta ilə olan monetar aktivlər və öhdəliklər hesabat tarixinə məzənnədən istifadə

its resources from its member countries. Each country's subscription, or quota, is determined broadly on the basis of the economic size of the country, and taking into account quotas of similar countries. A member's quota delineates basic aspects of its financial and organizational relationship with the IMF.

Membership fee payable to IMF are denominated in Special Drawing Rights (SDR) and are revalued in AZN at the rate of exchange set by the IMF at year-end. Membership quota and securities issued by the Ministry of Finance of the Republic of Azerbaijan in respect of IMF quota are not presented as on-balance sheet as they do not represent the assets and liabilities of the Bank, but are considered as off-balance sheet and are accordingly disclosed in Note 8 to the financial statements.

Contingencies

Contingent liabilities are not recognised in the balance sheet but are disclosed unless the possibility of any outflow in settlement is remote. A contingent asset is not recognised in the balance sheet but is disclosed when an inflow of economic benefits is probable.

Recognition of income and expenses

Revenue is recognised to the extent that it is probable that the economic benefits will flow to the Bank and the revenue can be reliably measured. The following specific recognition criteria must also be met before revenue is recognised:

Interest and similar income and expense

For all financial instruments measured at amortised cost and interest bearing securities classified as trading, interest income or expense is recorded at the effective interest rate, which is the rate that exactly discounts estimated future cash payments or receipts through the expected life of the financial instrument or a shorter period, where appropriate, to the net carrying amount of the financial asset or financial liability. The calculation takes into account all contractual terms of the financial instrument (for example, prepayment options) and includes any fees or incremental costs that are directly attributable to the instrument and are an integral part of the effective interest rate, but not future credit losses. The carrying amount of the financial asset or financial liability is adjusted if the Bank revises its estimates of payments or receipts. The adjusted carrying amount is calculated based on the original effective interest rate and the change in carrying amount is recorded as interest income or expense.

Once the recorded value of a financial asset or a group of similar financial assets has been reduced due to an impairment loss, interest income continues to be recognised using the original effective interest rate applied to the new carrying amount.

Fee and commission income and expense

The Bank earns fee and commission income from a diverse range of services it provides to its customers. Fee and commission income includes cash collection fees and customer services fees, which are recognized as revenue as the services are provided. Fee and commission expense consists of external manager, brokerage and custodian fees.

Foreign currency translation

The financial statements are presented in Azerbaijan Manats, which is the Bank's functional and presentation currency. Transactions in foreign currencies are initially recorded in the functional currency, converted at the

	2008	2007
1 ABŞ dolları	0.801 AZN	0.8453 AZN
1 AVRO	1.1292 AZN	1.2450 AZN
1 Funt sterlinq	1.1621 AZN	1.6876 AZN
1 Xüsusi Borcalma Hüquqları	1.2468 AZN	1.3343 AZN

etməklə funksional valyutaya çevrilir. Xarici valyutalarla olan əməliyyatların çevrilməsindən yaranan bütün fərqlər mənfaət və zərər haqqında hesabatda “Xarici valyutalarla əməliyyatlar üzrə xalis gəlir – Məzənnə fərqi” maddəsi üzrə tanınır. Xarici valyuta ilə olan və ilkin dəyəri ilə qiymətləndirilən qeyri-monetary maddələr əməliyyatın həyata keçirilmə tarixinə mövcud olan məzənnəyə görə çevrilir. Xarici valyuta ilə olan və ədalətli dəyərlə qiyətləndirilən qeyri-monetary maddələr ədalətli dəyərin təyin edildiyi tarixdə mövcud olan məzənnəyə görə çevrilir.

Xarici valyuta ilə əməliyyatın müqavilə məzənnəsi ilə Bankın həmin əməliyyat tarixinə rəsmi məzənnəsi arasında fərqlər xarici valyuta ilə əməliyyatlar üzrə xərcləri çıxməqla gəlirlərə daxil edilir.

Bank bu maliyyə hesabatlarının hazırlanması üçün 31 dekabr 2008-ci və 2007-ci il tarixlərinə olan aşağıdakı xarici valyuta məzənnələrindən istifadə etmişdir:

Mühasibat uçotu prinsiplərində gələcək dəyişikliklər

Qəbul edilmiş, lakin hələ qüvvəyə minməmiş standart və şərhələr

Maliyyə hesabatları təsdiq edildiyi tarixə müəyyən yeni standartlar, şərhələr və qüvvədə olan standartlara düzəlişlər qəbul edilmiş, lakin cari hesabat tarixinə bunlar hələ qüvvəyə minməyib və Bank bunları hələ qəbul etməmişdir, o cümlədən:

MHBS-nin təkmilləşdirilməsi

2008-ci ilin may ayında Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartları Şurası (“MUBSS”), illik təkmilləşdirmə layihəsinin nəticəsi olaraq, MHBS-na düzəlişlər buraxılmışdır. Bunlar təqdimat, tanıma və ya ölçmə məqsədləri ilə mühasibat uçotunda dəyişikliklərin aparılması ilə nöticələnən düzəlişlərdən, eləcə də bir sıra MHBS standartları ilə bağlı terminoloji və ya redaktə düzəlişlərindən ibarət idi. Düzəlişlərin əksəriyyəti 1 yanvar 2009-cu il tarixində və ya bundan sonra başlayan dövrlərə tətbiq edilir, lakin bunların daha əvvəlki dövrlərə də tətbiq edilməsinə yol verilir. Hal-hazırda Bank bu düzəlişlərin qəbul edilməsinin maliyyə hesabatlarına göstərəcək təsirini qiymətləndirir.

MUBS 23 “Borcalma xərcləri” (Düzəliş)

Düzəliş edilmiş MUBS 23 “Borcalma xərcləri” 2007-ci ilin mart ayında buraxılmış və 1 yanvar 2009-cu il tarixində və ya bundan sonra başlayan dövrlərə tətbiq edilir. Bu standarta düzəliş edildikdən sonra, borcalma xərcləri müvafiq meyarlara uyğun aktivin alınması və ya tikilməsinə birbaşa aid olanda, bunların kapitallaşdırılması tələb edilir. Müvafiq meyarlara uyğun olan aktiv elə bir aktivdir ki, onun nəzərdə tutulan istifadəsi və ya satılması üçün əhəmiyyətli vaxt tələb olunur. Bu standartin keçid tələblərinə uyğun olaraq Bank bunu gələcək dəyişiklik kimi qəbul edəcəkdir. Müvafiq olaraq, borcalma xərcləri 1 yanvar 2009-cu il tarixindən sonra müvafiq meyarlara uyğun aktivlər üzrə kapitallaşdırılacaqdır. Bu tarixdək çəkilmiş və məsrəflərə yazılmış borcalma xərclərində heç bir dəyişikliklər aparılmayacaqdır.

	2008	2007
1 US Dollar	0.8010 AZN	0.8453 AZN
1 Euro	1.1292 AZN	1.2450 AZN
1 Pound sterling	1.1621 AZN	1.6876 AZN
1 Special Drawing Right	1.2468 AZN	1.3343 AZN

rate of exchange ruling at the date of the transaction. Monetary assets and liabilities denominated in foreign currencies are translated at the functional currency rate of exchange ruling at the balance sheet date. Gains and losses resulting from the translation of foreign currency transactions are recognised in the income statement as gains less losses from foreign currencies - translation differences. Non-monetary items that are measured in terms of historical cost in a foreign currency are translated using the exchange rates as at the dates of the initial transactions. Non-monetary items measured at fair value in a foreign currency are translated using the exchange rates at the date when the fair value was determined.

Differences between the contractual exchange rate of a transaction in a foreign currency and the Bank's exchange rate on the date of the transaction are included in gains less losses from dealing in foreign currencies.

The Bank used the following official exchange rates at 31 December 2008 and 2007 in the preparation of these financial statements:

Future changes in accounting policies

Standards and interpretations issued but not yet effective

Up to the date of approval of the financial statements, certain relevant new standards, interpretations and amendments to existing standards have been published that are not yet effective for the current reporting period and which the Bank has not early adopted, as follows:

Improvements to IFRS

In May 2008, the IASB issued amendments to IFRS, which resulted from the IASB's annual improvements project. They comprise amendments that result in accounting changes for presentation, recognition or measurement purposes as well as terminology or editorial amendments related to a variety of individual IFRS standards. Most of the amendments are effective for annual periods beginning on or after January 1, 2009, with earlier application permitted. The Bank is currently evaluating the potential impact that the adoption of the amendments will have on its financial statements.

IAS 23 "Borrowing Costs" (Revised)

A revised IAS 23 Borrowing costs was issued in March 2007, and becomes effective for financial years beginning on or after 1 January 2009. The standard has been revised to require capitalisation of borrowing costs when such costs relate to a qualifying asset. A qualifying asset is an asset that necessarily takes a substantial period of time to get ready for its intended use or sale. In accordance with the transitional requirements in the Standard, the Bank will adopt this as a prospective change. Accordingly, borrowing costs will be capitalised on qualifying assets with a commencement date after 1 January 2009. No changes will be made for borrowing costs incurred to this date that have been expensed.

4. Mühüm mühasibat uçotu mühakimələri və proqnozları

Qiymətləndirmələrlə bağlı qeyri-müəyyənliklər

Bankın rəhbərliyi tərəfindən uçot qaydalarının tətbiq edilməsi zamanı maliyyə hesabatlarında əks etdirilmiş məbləğlərə təsir göstərmiş mühakimələr çıxarılmış və proqnozlar verilmişdir. Ən mühüm mühakimələrə və proqnozlara aşağıdakılardır:

Kreditin dəyərsizləşməsi üçün ehtiyat

Bank müntəzəm qaydada kreditlərinin və debitor borclarının dəyərsizləşmə baxımından təhlilini aparır. Bank borcalan maliyyə çətinlikləri ilə qarşılaşdıq və analoji borcalanlar haqqında kifayət qədər faktiki məlumatlar olmayan hallarda dəyərsizləşmə zərərlərinin qiymətləndirilməsində subyektiv mühakimələrdən istifadə edir. Eynilə, Bank qrupa daxil olan borcalanların öhdəlikləri ödəmək statusunda mənfi dəyişikliklərə və ya Bankın daxilində aktivlər üzrə öhdəliklərin yerinə yetirilməməsi ilə əlaqəli olan dövlət və ya yerli iqtisadi şəraitlərin dəyişməsinə işarə edən müşahidə edilən məlumatlar əsasında gələcək pul vəsaitləri axınlarda dəyişiklikləri qiymətləndirir. Rəhbərlik kreditlər və debitor borcları qrupları üzrə analoji kredit riski və obyektiv dəyərsizləşmə sübutları olan aktivlərlə bağlı zərərlərin strukturu haqqında tarixi məlumatlar əsasında qiymətləndirmələrdən istifadə edir. Bank cari şəraitləri əks etdirmək məqsədilə kreditlər və ya debitor borcları qrupu üçün müşahidə edilən məlumatlarda düzəliş aparmaq üçün mühakimələrdən istifadə edir.

Ödəmə müddəti tamamlanana qədər saxlanılan investisiyaların dəyərsizləşməsi

Bank borc qiymətli kağızlarına investisiyaları, o cümlədən aktiv bazarda alınıb-satılmayan qiymətli kağızlara malikdir. Bazar şəraitində gələcək mənfi dəyişikliklər və ya əməliyyat nəticələri investisiyaların cari balans dəyerində əks etdirilsə bilməyən zərərlərə getirib çıxaraq, gələcəkdə dəyərsizləşmə xərclərini tələb edə bilər. Bank müntəzəm olaraq investisiyalarını nəzərdən keçirərək, dəyərin azala bilməsini göstərən əlamətlərin olub-olmamasını müəyyən edir. Bu təhlillər gələcək hadisələrin nəticələrinin qiymətləndirilməsini və dəyərsizləşmənin baş verməsini göstərən amillərin mövcud olub-olmamasının müəyyən edilməsini tələb edir.

5. Pul vəsaitləri və pul vəsaitlərinin ekvivalentləri

Pul vəsaitləri və pul vəsaitlərinin ekvivalentləri aşağıdakılardan ibarətdir:

	2008	2007
Kassada xarici valyutada olan pul vəsaitləri	69,799	66,803
Qeyri – rezident banklardakı cari hesablar	4,070,077	1,726,869
Qeyri – rezident banklardakı 90 günədək müddətli depozitlər	261,591	1,003,842
Pul vəsaitləri və pul vəsaitlərinin ekvivalentləri	4,401,467	2,797,514

31 dekabr 2008-ci il tarixinə Pul vəsaitləri və pul vəsaitlərinin ekvivalentlərinə beynəlxalq miqyasda tanınmış iki İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatı (İƏİT) bankına əmanət qoyulmuş 3,749,844 min manat daxildir (2007 – beynəlxalq miqyasda tanınmış iki İƏİT bankında 1,627,118 min manat). 31 dekabr 2008-ci il tarixinə müddətli depozitlər beynəlxalq miqyasda tanınmış İƏİT banklarında 0.8% - 5.7% (2007 – 4.3% - 6.7%) effektiv illik faiz dərəcəsi ilə qoyulmuşdur.

4. Significant accounting judgements and estimates

Estimation uncertainty

In the process of applying the Bank's accounting policies, management has used its judgements and made estimates in determining the amounts recognised in the financial statements. The most significant use of judgements and estimates are as follows:

Allowance for loan impairment

The Bank regularly reviews its loans and receivables to assess impairment. The Bank uses its judgement to estimate the amount of any impairment loss in cases where a borrower is in financial difficulties and there are few available sources of historical data relating to similar borrowers. Similarly, the Bank estimates changes in future cash flows based on the observable data indicating that there has been an adverse change in the payment status of borrowers in a group, or national or local economic conditions that correlate with defaults on assets in the Bank. Management uses estimates based on historical loss experience for assets with credit risk characteristics and objective evidence of impairment similar to those in the Bank of loans and receivables. The Bank uses its judgement to adjust observable data for a group of loans or receivables to reflect current circumstances.

Impairment of held-to-maturity investments

The Bank holds investments in debt securities, including those that do not trade in an active market. Future adverse changes in market conditions or poor operating results could result in losses that may not be reflected in an investment's current carrying value, thereby requiring an impairment charge in the future. The Bank regularly reviews its investments to determine if there have been any indicators that the value may be impaired. These reviews require estimating the outcome of future events and determining whether factors exist that indicate impairment has occurred.

5. Cash and cash equivalents

Cash and cash equivalents comprise:

	2008	2007
Cash on hand in foreign currency	69,799	66,803
Current accounts with other credit institutions	4,070,077	1,726,869
Time deposits with credit institutions up to 90 days	261,591	1,003,842
Cash and cash equivalents	4,401,467	2,797,514

As of 31 December 2008 cash and cash equivalents included AZN 3,749,844 thousands placed with two internationally recognized Organization for Economic Co-operation and Development ("OECD") banks (2007 – AZN 1,627,118 thousands with two internationally recognized OECD banks). As of 31 December 2008 time deposits were placed with internationally recognized OECD banks with effective annual interest rate of 0.8%-5.7% (2007 - 4.3%-6.7%).

6. Qeyri-rezident banklardakı vəsaitlər

Qeyri-rezident banklardakı vəsaitlər aşağıdakılardan ibarətdir:

	2008	2007
90 gündən artıq müddətli depozitlər	162,149	374,300
Bloklaşdırılmış hesab	-	3,172
Qeyri-rezident banklardakı vəsaitlər	162,149	377,472

31 dekabr 2008-ci il tarixinə kredit təşkilatlarından alınacaq məbləğlər beynəlxalq miqyasda tanınmış İƏİT banklarına 0.07% - 2.94% (2007 - 4.6% - 5.2%) effektiv illik faiz dərəcəsi ilə qoyulmuş və ödəmə müddəti 2009-cu ildə başa çatan vəsaitlərdən ibarətdir (2007 – ödəmə müddəti 2008-ci ildə başa çatmışdır).

7. Beynəlxalq Valyuta Fondu ilə hesablaşmalar

	2008	2007
Aktivlər		
Xüsusi Borcalma Hüquqları (XBH) ilə əmanətlər	1,305	8,568
Öhdəliklər		
BVF-nun cari hesabları	712	760
BVF-dan alınmış kreditlər:		
Yoxsulluğun Azaldılması və İnkişaf Mexanizmi (YAİM)	61,365	15,512
Ehtiyat Dəstəkləmə Mexanizmi (EDM)	-	63,223
Genişləndirilmiş Fond Mexanizmi (GFM)	2,126	7,620
Cəmi alınmış kreditlər	63,491	86,355
BVF qarşısında öhdəliklər	64,203	87,115
Balansdan kənar qalıqlar		
BVF-dəki kvota	216,642	212,060
BVF-dəki kvota üzrə buraxılmış qiymətli kağızlar	(216,642)	(212,060)
BVF-dən alınmış kreditlər üzrə buraxılmış qiymətli kağızlar	(1,776)	(7,716)

XBH ilə əmanətlər

XBH ilə əmanətlərə BVF-dan kreditlərin alınması və hesablaşmaların aparılması məqsədilə istifadə edilən Bankın BVF-da yerləşən cari hesabı daxildir. XBH ilə əmanətlərlə bağlı hesablanmış faiz iri pul bazarlarında qısamüddətli bazar faiz dərəcələri əsasında hər həftə BVF tərəfindən müəyyən edilən dərəcələri istifadə etməklə hesablanır. 2008-ci il ərzində orta dərəcə ildə 2.55% olmuşdur (2007 - 4.07%).

BVF-nun cari hesabları

Bank iki ayrıca hesab aparmalıdır: BVF No. 1 və BVF No. 2. BVF No. 1 hesabı BVF-nun funksional əməliyyatlarını aparmaq, BVF No. 2. hesabı isə BVF tərəfindən manatla çəkilən əməliyyat məsrəfləri üçün istifadə edilir.

6. Amounts due from credit institutions

Amounts due from credit institutions comprise:

	2008	2007
Time deposits for more than 90 days	162,149	374,300
Blocked account	-	3,172
Amounts due from credit institutions	162,149	377,472

As of 31 December 2008 amounts due from credit institutions were placed with internationally recognized OECD banks with effective annual interest rate of 0.07%-2.94% (2007 – 4.6% - 5.2%) maturing in 2009 (2007 – maturing in 2008).

7. Balances with the International Monetary Fund

	2008	2007
Assets		
Special Drawing Rights (SDR) holdings	1,305	8,568
Liabilities		
IMF current accounts	712	760
Borrowings from the IMF:		
Poverty Reduction and Growth Facility (PRGF)	61,365	15,512
Enhanced Structural Adjustment Facility (ESAF)	-	63,223
Extended Fund Facility (EFF)	2,126	7,620
Total borrowings	63,491	86,355
Amounts due to the IMF	64,203	87,115
Off-balance sheet balances		
IMF Quota	216,642	212,060
Securities held in custody in respect of IMF quota	(216,642)	(212,060)
Securities held in custody as collateral of borrowings	(1,776)	(7,716)

SDR holdings

SDR holdings represent the current account of the Bank with the IMF used for borrowings and settlements with the IMF. Interest accrued in respect of SDR holdings is calculated using the rate set by the IMF weekly on the basis of short-term market rates in major money markets. Average rate charged during 2008 was 2.55% per annum (2007: 4.07%).

IMF current accounts

The Bank is required to maintain two separate accounts: IMF No. 1 and IMF No. 2. IMF No. 1 account is intended for settlement of the IMF's operational transactions, whereas IMF account No. 2 is used for operational expenses incurred by the IMF in AZN.

BVF-dan alınmış kreditlər

BVF-dan alınmış borç vəsaitləri ilkin ödəmə müddəti on ilədək olan və ildə 0.5-4.8% (2007: 0.5-5.7%) faiz qazandıran kreditlərdən ibarətdir. Kreditlərin qaytarılması 1999-cu ildə başlamışdır. BVF-dan alınmış bütün kreditlər XBH ilə ifadə edilir. YAİM və EDM kreditinin müddəti 2015-ci ildə və GFM kreditinin müddəti 2010-cu ildə başa çatır. 2008-ci ildə EDM ilə YAİM birləşdilər.

BVF kvotası və BVF kvotası üzrə buraxılmış qiymətli kağızlar

160.9 milyon Xüsusi Borcalma Hüquqları (XBH) məbləğində BVF kvotası Azərbaycan Respublikasının BVF-da üzvlük haqqından ibarətdir və faizsizdir. Bu məbləği ödəmək üçün Azərbaycan Respublikasının Hökuməti tərəfindən qiymətli kağızlar buraxılmış və Bank tərəfindən BVF-nun xeyrinə saxlanılır.

BVF-dən alınmış kreditlər üzrə buraxılmış qiymətli kağızlar

Bu qiymətli kağızlar GFM borç vəsaitləri ilə bağlı olaraq Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyi tərəfindən buraxılmış və Bank tərəfindən müvafiq borç vəsaiti üçün girov kimi saxlanılır. Bu qiymətli kağızlar bank tərəfindən saxlanıldığı üçün, onlar balansdan kənar maddələr kimi uçota alınır və nominal dəyərlə təqdim olunur.

8. Ticarət qiymətli kağızları

Mülkiyyətdə olan ticarət qiymətli kağızları aşağıdakılardan ibarətdir:

	2008	2007
ABŞ Xəzinədarlıq notları	374,872	274,901
Dövlət istiqrazları	121,434	74,457
Korporativ istiqrazlar	42,025	45,063
İpoteka ilə təmin edilmiş qiymətli kağızlar	3,742	37,414
Ticarət qiymətli kağızları	542,073	431,835

	2008 İllik faiz dərəcəsi	2008 Ödəmə müddəti	2007 İllik faiz dərəcəsi	2007 Ödəmə müddəti
ABŞ Xəzinədarlıq notları	0.0%-5.1%	2009-2018	3.1 % -5.0 %	2008-2012
Dövlət istiqrazları	0.6%-8.0%	2009-2015	2.5% - 6.5%	2008-2012
Korporativ istiqrazlar	2.9%-7.4%	2009-2012	3.0% - 7.4%	2008-2049
İpoteka ilə təmin edilmiş qiymətli kağızlar	1.7%-6.5%	2011-2035	4.1% - 7.3%	2008-2036

Borrowings

Borrowings from the IMF are loans with original maturities of ten years and bear interest from 0.5% to 4.8% (2007: 0.5% to 5.7%) per annum. The repayment of the loans commenced in 1999. All loans received from the IMF are denominated in SDR. PRGF and ESAF mature by 2015 and EFF loan matures by 2010. In 2008 the ESAF was combined with PRGF.

IMF Quota and Securities held in custody in respect of IMF Quota

The IMF Quota, in the amount of Special Drawing Rights ("SDR") 160.9 million, represents the membership subscription of the Republic of Azerbaijan with the IMF, and is non-interest bearing. Securities were issued by the Government of the Republic of Azerbaijan in settlement of this amount and are held by the Bank for the benefit of the IMF.

Securities held in custody as collateral of borrowings

These securities were issued by the Ministry of Finance of the Republic of Azerbaijan in respect of the EFF borrowings and are held by the Bank as collateral of the related borrowings. As these securities are held by the Bank in custody they are accounted as off-balance sheet items and presented at nominal value.

8. Trading securities

Trading securities owned comprise:

	2008	2007
US Treasury notes	374,872	274,901
Government bonds	121,434	74,457
Corporate bonds	42,025	45,063
Mortgage-backed securities	3,742	37,414
Trading securities	542,073	431,835

	Interest rate p.a.	Maturity	Interest rate p.a.	Ödəmə müddəti
US Treasury notes	0.0%-5.1%	2009-2018	3.1 % -5.0 %	2008-2012
Government bonds	0.6%-8.0%	2009-2015	2.5% - 6.5%	2008-2012
Corporate bonds	2.9%-7.4%	2009-2012	3.0% - 7.4%	2008-2049
Mortgage-backed securities	1.7%-6.5%	2011-2035	4.1% - 7.3%	2008-2036

ABŞ Xəzinədarlıq notları ABŞ dolları ilə ifadə edilmiş, ABŞ hökuməti tərəfindən buraxılmış və, yarımillik kupon ödənişlərini aparmaqla, beynəlxalq maliyyə bazarlarında alınıb-satılan notlardır. Həmin qiymətli kağızlar Bank və Bankın xarici menecerləri tərəfindən saxlanılır və idarə edilir.

Dövlət istiqrazları xarici dövlətlər tərəfindən buraxılmış və Bankın xarici menecerləri tərəfindən saxlanılan və idarə edilən qiymətli kağızlardır.

Korporativ istiqrazlar ABŞ dolları, Avro və Funt sterlinq ilə ifadə edilmiş maliyyə korporasiyalar tərəfindən buraxılmış və Bankın xarici menecerləri tərəfindən saxlanılan və idarə edilən qiymətli kağızlardır.

İpoteqa ilə təmin edilmiş qiymətli kağızlar ABŞ dolları və Avro ilə ifadə edilmiş, Avropa və ABŞ-in maliyyə təşkilatları tərəfindən buraxılmış və Bankın xarici menecerləri tərəfindən saxlanılan və idarə edilən qiymətli kağızlardır.

Muəyyən ticarət qiymətli kağızlarının müəyyən edilmiş investisiya qaydalarına uyğun olaraq idarə edilməsi məqsədi ilə Bank etibarlı menecerlərdən istifadə edir və bunların hamisinin daimi yaşayış yeri İƏIT olkələridir.

9. Rezident banklara verilmiş kreditlər

	2008	2007
Qısamüddətli kreditlər	183,480	94,758
Sonuncu instansiya krediti	50,000	-
Rezident banklara verilmiş kreditlər (ümumi)	233,480	94,758
Çıxılsın – dəyərsizləşmə üçün ehtiyat	(31,934)	(13,544)
Rezident banklara verilmiş kreditlər (xalis)	201,546	81,214

Rezident banklara kreditlərin dəyərsizləşməsi üçün ehtiyat

Rezident banklara verilmiş kreditlərin dəyərsizləşməsi üçün ehtiyatın uyğunlaşdırılması aşağıdakı cədvəldə verilir:

	2008	2007
1 yanvar	(13,544)	(10,146)
Dəyərsizləşmə xərci	(18,390)	(5,287)
Silinmiş məbləğlər	-	1,889
31 dekabr	(31,934)	(13,544)
Fərdi dəyərsizləşmə	(30,489)	(11,983)
Məcmu dəyərsizləşmə	(1,445)	(1,561)
	(31,934)	(13,544)
Fərdi şəkildə qiymətləndirilmiş dəyərsizləşmə ehtiyatını çıxmazdan əvvəl dəyərsizləşmiş hesab edilən kreditlərin ümumi məbləği	182,476	41,938

Fərdi dəyərsizləşmiş kreditlər

31 dekabr 2008-ci il tarixinə fərdi dəyərsizləşmə ehtiyatı ayrılmış kreditlər üzrə hesablanmış faiz gəliri 4,426 min manatdan (2007: 1,362 min manat) ibarətdir.

US Treasury notes are US dollar denominated notes issued by the US Government and traded internationally, with semi-annual coupon payments, and were held and managed by the Bank and the Bank's external managers.

Government bonds are issued by foreign governments, and were held and managed by the Bank's external managers.

Corporate bonds are represented by US Dollar, Euro and Pound Sterling denominated bonds of financial corporations, and were held and managed by the Bank's external managers.

Mortgage-backed securities are represented by US Dollar and Euro denominated securities issued by financial institutions of Europe and USA, and were held and managed by the Bank's external managers.

The Bank uses reputable asset managers for the management of its certain trading securities per set investment guidelines which are all domiciled in OECD countries.

9. Loans to banks

	2008	2007
Short-term loans	183,480	94,758
Lender of last resort loan	50,000	-
Loans to banks (gross)	233,480	94,758
Less – Allowance for impairment	(31,934)	(13,544)
Loans to banks (net)	201,546	81,214

Allowance for impairment of loans to banks

A reconciliation of the allowance for impairment of loans to banks is as follows:

	2008	2007
At 1 January	(13,544)	(10,146)
Impairment charge	(18,390)	(5,287)
Amounts written off	-	1,889
At 31 December	(31,934)	(13,544)
Individual impairment	(30,489)	(11,983)
Collective impairment	(1,445)	(1,561)
	(31,934)	(13,544)
Gross amount of loans, individually determined to be impaired, before deducting any individually assessed impairment allowance	182,476	41,938

Individually impaired loans

Interest income accrued on loans, for which individual impairment allowances have been recognized, as at 31 December 2008 comprised AZN 4,426 thousands (2007: AZN 1,362 thousands).

Milli Bankın 2008-ci ilin yekunu üzrə maliyyə hesabatlığı

Bankın daxili qaydalarına uyğun olaraq kreditlər yalnız İdarə Heyətinin qərarı ilə silinə bilər.

Girov və kredit riskini azaldan digər alətlər

Tələb olunan girovun məbləği və növü qarşı-tərəflərin kredit riskinin qiymətləndirilməsindən asılıdır. Girov növlərinin qəbul edilə bilməsi və qiymətləndirmə parametrlərinə dair prinsiplər müəyyən edilmişdir.

Əldə edilmiş girovun əsas növləri daşınmaz əmlak və korporativ səhmlərdir.

Bank girovun bazar dəyərini izləyir, əsas müqaviləyə uyğun olaraq əlavə girov tələb edir və kreditin dəyərsizləşməsi üçün ehtiyatın qənaətbəxş yoxladığı zaman alınmış girovun bazar dəyərini nəzarət altında saxlayır.

Rezident banklara verilmiş kreditlərin cəmləşməsi

31 dekabr 2008-ci il tarixinə Bankın 127,100 min manat məbləğində üç iri borcalandan kredit cəmləşməsi (ümumi kredit portfelinin 56%-i) (2007: üç iri borcalandan alınacaq 31,000 min manat və ya ümumi kredit portfelinin 33%-i) olmuşdur. Həmin kreditlər üçün 9,112 min manat (2007: 1,919 min manat) məbləğində ehtiyat yaradılmışdır.

10. Ödəmə müddəti tamamlanana qədər saxlanılan investisiya qiymətli kağızları

Ödəmə müddəti tamamlanana qədər saxlanılan investisiya qiymətli kağızları aşağıdakılardan ibarətdir:

	Balans dəyəri	2008 Nominal dəyər	Balans dəyəri	2007 Nominal dəyər
Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyi tərəfindən buraxılmış istiqrazlar	209,805	209,940	132,424	132,264
ABŞ hökumətinin xəzinə öhdəliyi	79,807	80,100	-	-
Ödəniş müddəti tamamlana qədər saxlanılan qiymətli kağızlar (xalis)	134,293	129,840	136,685	132,264
Çıxılsın – Dəyərsizləşmə ehtiyatı	(4,295)	-	(4,261)	-
Ödəniş müddəti tamamlana qədər saxlanılan qiymətli kağızlar (ümumi)	214,100	209,940	136,685	132,264

Bu qiymətli kağızların nominal faiz dərəcələri və ödəmə müddətləri aşağıdakı kimidir:

	%	2008 Ödəmə müddəti	%	2007 Ödəmə müddəti
Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyi tərəfindən buraxılmış istiqrazlar	0.2% - 0.3%	2009-2023	0.15% - 13.0%	2008 - 2023
ABŞ hökumətinin xəzinə öhdəlikləri	0.9%	2009	-	-

In accordance with the Bank's internal regulations, loans may only be written off with the approval of the Management Board.

Collateral and other credit enhancements

The amount and type of collateral required depends on an assessment of the credit risk of the counterparty. Guidelines are implemented regarding the acceptability of types of collateral and valuation parameters.

The main types of collateral obtained are real estate properties and corporate shares.

Management monitors the market value of collateral, requests additional collateral in accordance with the underlying agreement, and monitors the market value of collateral obtained during its review of the adequacy of the allowance for loan impairment.

Concentration of loans to banks

As of 31 December 2008 the Bank had a concentration of loans represented by AZN 127,100 thousands due from three largest borrowers (56% of gross loan portfolio) (2007: due from the three largest borrowers - AZN 31,000 thousands or 33% of gross loan portfolio). An allowance of AZN 9,112 thousands (2007: AZN 1,919 thousands) was recognised against these loans.

10. Investment securities held to maturity

Held-to-maturity securities comprise:

		2008		2007
		Carrying value	Nominal value	Carrying value
Bonds issued by the Ministry of Finance of the Republic of Azerbaijan	209,805	209,940	132,424	132,264
US Treasury bills	79,807	80,100	-	-
Held-to-maturity securities (gross)	134,293	129,840	136,685	132,264
Less – Allowance for impairment	(4,295)	-	(4,261)	-
Held-to-maturity securities (net)	214,100	209,940	136,685	132,264

Nominal interest rates and maturities of these securities are as follows:

	%	2008	2007
		Maturity	Maturity
Bonds issued by the Ministry of Finance of the Republic of Azerbaijan	0.2%- 0.3%	2009-2023	0.15% - 13.0%
US Treasury bills	0.9%	2009	-

31 dekabr 2008-ci və 2007-ci il tarixlərinə ödəmə müddəti tamamlanana qədər saxlanılan qiymətli kağızlara ABŞ hökumətinin ABŞ dolları ilə buraxdığı, beynəlxalq dövriyyədə olan, Bank tərəfindən saxlanılan və idarə olunan xəzinə öhdəlikləri və Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyi tərəfindən Bank üçün buraxılmış manatla ifadə edilmiş aşağıdakı istiqrazlar daxildir:

- Bankın yenidən maliyyələşdirmə dərəcəsinə bərabər olan (2007-ci il: 13.0%) illik effektiv faiz dərəcəsi ilə buraxılmış və 2008-ci ildə müddəti başa çatmış qiymətli kağızlar. Bu qiymətli kağızlar Kapital Bank (keçmiş Birləşmiş Universal Səhmdar Bank) üçün idarə və filiallarının gündəlik ödəniş və hesablaşmaların aparılmasını təmin etmək məqsədilə buraxılmışdır;
- 0.3% illik effektiv faiz dərəcəsi ilə (2007-ci il: 0.3%) buraxılmış və 2021-ci ildə (2007: 2021) müddəti başa çatan qiymətli kağızlar. Bu qiymətli kağızlar 2001-ci il ərzində Aqrar-Kredit Səhmdar Cəmiyyətinin mərkəzləşdirilmiş kreditləri üzrə borcların qaytarılması məqsədilə buraxılmışdır; və
- 0.15% illik effektiv faiz dərəcəsi ilə (2007-ci il: 0.15%) buraxılmış və 2023-ci ildə (2007-ci il: 2023) müddəti başa çatan qiymətli kağızlar. Bu qiymətli kağızlar 1992 – 1996 illər ərzində bündə kəsirinin ödəmək üçün əvvəl verilmiş kreditləri maliyyələşdirmək məqsədilə buraxılmışdır.

11. Əmlak və avadanlıqlar

Əmlak və avadanlıqlarda hərəkət aşağıdakı kimi olmuşdur:

	Binalar və qurğular	Mebel, avadanlıqlar və sair	Kompüter və rabitə avadanlıqları	Nəqliyyat vasitələri	Başa çatdırılmamış tikintilər	Cəmi
İlkin dəyər						
31 dekabr 2007	20,251	23,085	5,507	1,756	-	50,599
Daxilolmalar	58	5,403	189	23	5,107	10,780
Silinmələr	-	(70)	(60)	(21)	-	(151)
Yenidən təsnifləşdirmə	-	-	29	-	-	29
31 dekabr 2008	20,310	28,418	5,665	1,758	5,107	61,257
Yığılmış köhnəlmə						
31 dekabr 2007	(6,349)	(14,934)	(2,766)	(869)	-	(24,918)
Köhnəlmə xərci	(1,014)	(3,487)	(868)	(192)	-	(5,561)
Silinmələr	-	39	56	21	-	117
Yenidən təsnifləşdirmə	-	-	(4)	-	-	(4)
31 dekabr 2008	(7,363)	(18,382)	(3,582)	(1,040)	-	(30,366)
Xalis balans dəyəri:						
31 dekabr 2007	13,902	8,151	2,741	887	-	25,681
31 dekabr 2008	12,947	10,036	2,083	718	5,107	30,891

Held to maturity securities as at 31 December 2008 and 2007 comprised US dollar denominated bills issued by the US Government and traded internationally and held and managed by the Bank and the following AZN denominated bonds issued to the Bank by the Ministry of Finance of the Republic of Azerbaijan:

- Securities issued with annual effective interest rate equalling the refinancing rate of the Bank (2007: 13.0%) and matured in 2008. These securities were issued for the purpose of providing assistance to Kapital Bank (former United Universal Joint-Stock Bank) in processing daily settlements of its offices and branches;
- Securities issued with annual effective interest rate of 0.3% (2007: 0.3%) maturing in 2021 (2007: 2021). These securities were issued for repayment of debts on centralized loans of Rural Investment Joint Stock Company during 2001; and
- Securities issued with annual effective interest rate of 0.15% (2007: 0.15%) maturing in 2023 (2007: 2023). These securities were issued to finance loans previously provided to cover the budget deficits during 1992 - 1996.

11. Property and equipment

The movements in property and equipment were as follows:

	Buildings	Furniture and fixtures	Computers and office equipment	Motor vehicles	Assets under construction	Total
Cost						
31 December 2007	20,251	23,085	5,507	1,756	-	50,599
Additions	58	5,403	189	23	5,107	10,780
Disposals	-	(70)	(60)	(21)	-	(151)
Transfers	-	-	29	-	-	29
31 December 2008	20,310	28,418	5,665	1,758	5,107	61,257
Accumulated depre- ciation						
31 December 2007	(6,349)	(14,934)	(2,766)	(869)	-	(24,918)
Depreciation charge	(1,014)	(3,487)	(868)	(192)	-	(5,561)
Disposals	-	39	56	21	-	117
Transfer	-	-	(4)	-	-	(4)
31 December 2008	(7,363)	(18,382)	(3,582)	(1,040)	-	(30,366)
Net book value:						
31 December 2007	13,902	8,151	2,741	887	-	25,681
31 December 2008	12,947	10,036	2,083	718	5,107	30,891

	Binalar və qurğular	Mebel, avadanlıqlar və sair	Kompüter və rabitə avadanlıqları	Nəqliyyat vasitələri	Başa çatdırılmış tikintilər	Cəmi
İllkin dəyər						
31 dekabr 2006	17,712	17,646	2,746	1,754	3,010	42,868
Daxilolmalar	273	4,196	2,891	148	643	8,151
Silinmələr	-	(106)	(168)	(146)	-	(420)
Yenidən təsnifləşdirmə	2,266	1,349	38	-	(3,653)	-
31 dekabr 2007	20,251	23,085	5,507	1,756	-	50,599
Yığılmış köhnəlmə						
31 dekabr 2006	(5,461)	(12,982)	(2,588)	(796)	-	(21,827)
Köhnəlmə xərci	(888)	(1,998)	(339)	(219)	-	(3,444)
Silinmələr	-	46	161	146	-	353
Yenidən təsnifləşdirmə	-	-	-	-	-	-
31 dekabr 2007	(6,349)	(14,934)	(2,766)	(869)	-	(24,918)
Xalis balans dəyəri:						
31 dekabr 2006	12,251	4,664	158	958	3,010	21,041
31 dekabr 2007	13,902	8,151	2,741	887	-	25,681

31 dekabr 2008-ci il tarixinə maliyyə lizinqi əsasında saxlanılan avadanlığın balans dəyəri 358 min manat (2007: 443 min manat) olmuşdur.

12. Qeyri-maddi aktivlər

Qeyri-maddi aktivlərdə hərəkət aşağıdakı kimi olmuşdur:

	Lisenziyalar	Kompüter programı	Cəmi
İllkin dəyər			
31 dekabr 2007	1,255	7,292	8,547
Daxilolmalar	177	2,032	2,209
Yenidən təsnifləşdirmə	-	(27)	(27)
31 dekabr 2008	1,432	9,297	10,729
Yığılmış amortizasiya			
31 dekabr 2007	(708)	(2,443)	(3,151)
Amortizasiya xərci	(124)	(763)	(887)
31 dekabr 2008	(832)	(3,206)	(4,038)
Xalis balans dəyəri:			
31 dekabr 2007	547	4,849	5,396
31 dekabr 2008	600	6,091	6,691

	Buildings	Furniture and fix- tures	Computers and office equipment	Motor vehicles	Assets under con- struction	Total
Cost						
31 December 2006	17,712	17,646	2,746	1,754	3,010	42,868
Additions	273	4,196	2,891	148	643	8,151
Disposals	-	(106)	(168)	(146)	-	(420)
Transfers	2,266	1,349	38	-	(3,653)	-
31 December 2007	20,251	23,085	5,507	1,756	-	50,599
Accumulated depre- ciation						
31 December 2006	(5,461)	(12,982)	(2,588)	(796)	-	(21,827)
Depreciation charge	(888)	(1,998)	(339)	(219)		(3,444)
Disposals	-	46	161	146	-	353
Transfers	-	-	-	-	-	-
31 December 2007	(6,349)	(14,934)	(2,766)	(869)	-	(24,918)
Net book value:						
31 December 2006	12,251	4,664	158	958	3,010	21,041
31 December 2007	13,902	8,151	2,741	887	-	25,681

The carrying value of equipment held under finance leases at 31 December 2008 was AZN 358 thousands (2007: AZN 443 thousands).

12. Intangible assets

The movements in other intangible assets were as follows:

	Licenses	Computer software	Total
Cost			
31 December 2007	1,255	7,292	8,547
Additions	177	2,032	2,209
Transfer	-	(27)	(27)
31 December 2008	1,432	9,297	10,729
Accumulated amortization			
31 December 2007	(708)	(2,443)	(3,151)
Amortisation charge	(124)	(763)	(887)
31 December 2008	(832)	(3,206)	(4,038)
Net book value:			
31 December 2007	547	4,849	5,396
31 December 2008	600	6,091	6,691

	Lisenziyalar	Kompüter programı	Cəmi
İllkin dəyər			
31 dekabr 2006	943	4,300	5,243
Daxilolmalar	312	2,992	3,304
31 dekabr 2007	1,255	7,292	8,547
Yığılmış amortizasiya			
31 dekabr 2006	(602)	(1,926)	(2,528)
Amortizasiya xərci	(106)	(517)	(623)
31 dekabr 2007	(708)	(2,443)	(3,151)
Xalis balans dəyəri:			
31 dekabr 2006	341	2,374	2,715
31 dekabr 2007	547	4,849	5,396

13. Dəyərsizləşmə ehtiyati

Dəyərsizləşmə ehtiyatında hərəkət aşağıdakı kimi olmuşdur:

	Banklara verilən kreditlər (Qeyd 9)	Ödəmə müddəti tamamlanana qədər saxlanılan investisiya qiymətli kağızları (Qeyd 10)	Digər aktivlər (Qeyd 14)	Cəmi
31 dekabr 2006	(10,146)	(3,951)	(24)	(14,121)
Dəyərsizləşmə xərci	(5,287)	(310)	(6)	(5,603)
Silinmələr	1,889			1,889
31 dekabr 2007	(13,544)	(4,261)	(30)	(17,835)
Dəyərsizləşmə xərci	(18,390)	(34)	(7)	(18,431)
Silinmələr	-	-	2	-
31 dekabr 2008	(31,934)	(4,295)	(5)	(36,264)

Aktivlərin dəyərsizləşməsi üçün ehtiyat əlaqəli aktivlərin balans dəyərindən çıxılır.

	Licenses	Computer software	Total
Cost			
31 December 2006	943	4,300	5,243
Additions	312	2,992	3,304
31 December 2007	1,255	7,292	8,547
Accumulated amortization			
31 December 2006	(602)	(1,926)	(2,528)
Amortisation charge	(106)	(517)	(623)
31 December 2007	(708)	(2,443)	(3,151)
Net book value:			
31 December 2006	341	2,374	2,715
31 December 2007	547	4,849	5,396

13. Impairment allowances

The movements in impairment allowances were as follows:

	Loans to banks (Note 9)	Investment securities held-to- maturity (Note 10)	Other assets (Note 14)	Total
31 December 2006	(10,146)	(3,951)	(24)	(14,121)
Impairment charge	(5,287)	(310)	(6)	(5,603)
Write-offs	1,889			1,889
31 December 2007	(13,544)	(4,261)	(30)	(17,835)
Impairment charge	(18,390)	(34)	(7)	(18,431)
Write-offs	-	-	2	-
31 December 2008	(31,934)	(4,295)	(5)	(36,264)

Allowance for impairment of assets is deducted from the carrying amounts of the related assets.

14. Sair aktivlər və öhdəliklər

Sair aktivlər aşağıdakılardan ibarətdir:

	2008	2007
Qabaqcadan ödəmələr	22,933	46,598
Digər debitorlar	2,152	1,670
İşçilərə verilmiş kreditlər	1,788	1,494
Törəmə maliyyə aktivləri	592	232
	27,465	49,994
Çıxılsın – dəyərsizləşmə ehtiyatı	(35)	(30)
Sair aktivlər	27,430	49,964

Sair öhdəliklər aşağıdakılardan ibarətdir:

	2008	2007
Törəmə maliyyə öhdəlikləri	6,806	402
Maliyyə lizinqi üzrə öhdəliklər	125	307
Ödənilməkdə olan məbləğlər	93	160
Digər	89	114
Sair öhdəliklər	7,113	983

Törəmə maliyyə aktivləri və öhdəliklər

Bank ticarət məqsədləri üçün törəmə maliyyə alətlərindən istifadə edir. Aşağıdakı cədvəl aktivlər və ya öhdəliklər kimi qeydə alınmış törəmə maliyyə alətlərinin ədalətli dəyərlərini şərti məbləğləri ilə birlikdə göstərir. Şərti məbləğ, ümumi göstərilməklə, müvafiq törəmə aktivin məbləğidir və törəmələrin dəyərində dəyişiklikləri ölçmək üçün baza kimi çıxış edir. Şərti məbləğlər ilin sonuna başa çatmamış əməliyyatların həcmi göstərir və nə bazar riskini, nə də kredit riskini eks etdirmir.

	Şərti öhdəliyin əsas məbləği	Ədalətli dəyər Aktiv	Yenidən qiymətləndirmə üzrə xalis gəlir	Şərti öhdəliyin əsas məbləği	Ədalətli dəyər Aktiv	Yenidən qiymətləndirmə üzrə xalis zərər
Valyuta müqavilələri						
Forvardlar	89,606	592	(6,806)	(6,214)	86,677	232
Cəmi törəmə aktivlər / öhdəliklər						
	89,606	592	(6,806)	(6,214)	86,677	232

31 dekabr 2008-ci il tarixinə, Bank aşağıdakı törəmə növləri üzrə mövqelərə malik idi:

Forvard müqavilələri

Forvard müqavilələri müəyyən maliyyə alətinin gələcəkdə müəyyən qiymətlə və tarixdə alınması və ya satılması haqqında müqavilə razılışmasıdır. Forvardlar birjadan kənar bazarda həyata keçirilən xüsusi əməliyyatlardır.

14. Other assets and liabilities

Other assets comprise:

	2008	2007
Prepayments to suppliers	22,933	46,598
Other debtors	2,152	1,670
Loans to employees	1,788	1,494
Derivative financial assets	592	232
	27,465	49,994
Less – Allowance for impairment	(35)	(30)
Other assets	27,430	49,964

Other liabilities comprise:

	2008	2007
Derivative financial liabilities	6,806	402
Liabilities under finance lease agreements	125	307
Amounts in the course of settlement	93	160
Other	89	114
Other liabilities	7,113	983

Derivative financial assets and liabilities

The Bank enters into derivative financial instruments for trading purposes. The table below shows the fair values of derivative financial instruments, recorded as assets or liabilities, together with their notional amounts. The notional amount, recorded gross, is the amount of a derivative's underlying asset and is the basis upon which changes in the value of derivatives are measured. The notional amounts indicate the volume of transactions outstanding at the year end and are indicative of neither the market risk nor the credit risk.

	2008				2007			
	Notional principal	Fair value	Net losses on revaluation	Notional principal	Fair value	Net gains on revaluation		
Asset	Liability		Asset	Liability				
Foreign exchange contracts								
Forwards	89,606	592	(6,806)	(6,214)	86,677	232	(402)	(170)
Total derivative assets/(liabilities)	89,606	592	(6,806)	(6,214)	86,677	232	(402)	(170)

As of 31 December 2008, the Bank has positions in the following types of derivatives:

Forwards

Forwards contracts are contractual agreements to buy or sell a specified financial instrument at a specific price and date in the future. Forwards are customised contracts transacted in the over-the-counter market.

Ticarət məqsədləri üçün saxlanılan və ya buraxılmış törəmə maliyyə alətləri

Bank qiymət, dərəcə və göstəricilərdə əlverişli dəyişikliklərdən mənfiətin qazanmasını gözləyən mövqə tutır bilər. MUBS 39 əsasında heçinq uçotu meyarına uyğun gələn törəmələr yoxdur.

Maliyyə lizinqi razılaşmaları üzrə öhdəliklər aşağıdakı kimi təhlil edilir:

	2008	2007
Minimal icarə ödənişləri:		
1 ilədək	128	223
1 ildən 5 ilədək	-	112
	128	335
Gələcək maliyyə xərcləri	(3)	(28)
Maliyyə lizinqi razılaşmaları əsasında xalis öhdəliklər	125	307

15. Dövriyyədə olan banknotlar və sikkələr

Dövriyyədə olan banknotlar və sikkələr Bank tərəfindən Azərbaycan Respublikasının milli valyutasında buraxılmış məbləğlərdir. Bu 1 yanvar 2006-cı il tarixində dövriyyəyə buraxılmış yeni Azərbaycan manatı (manat) və 1992-ci ildə milli valyuta tətbiq edildikdən etibarən dövriyyəyə buraxılmış köhnə Azərbaycan manatıdır (köhnə manat). Azərbaycan köhnə manatı 1 yanvar 2006-cı il tarixində denominasiya edilərək, həmin tarixdən 5,000 köhnə manat 1 manata bərabər olmuşdur.

2008-ci il ərzində Bank çap şirkətindən 4,618,000 manat məbləğində yeni banknotlar təhvil almışdır ki, bundan 1,509,473 min manat (2007: 1,464,807 min manat) dövriyyəyə buraxılmışdır.

	2008	2007
1 yanvar	2,911,155	1,449,286
Dövriyyəyə buraxılmış banknotlar	1,510,998	1,464,807
Dövriyyədən çıxarılmış köhnə banknotlar	(459)	(9,999)
Dövriyyəyə buraxılmış xatirə sikkələri	450	-
Dövriyyəyə buraxılmış yeni sikkələr	3,677	7,061
31 dekabr	4,425,821	2,911,155

16. Kredit təşkilatları qarşısında öhdəliklər

Kredit təşkilatları qarşısında öhdəliklər aşağıdakılardan ibarətdir:

	2008	2007
Cari hesablar	277,870	188,355
Məcburi ehtiyatlar	259,657	340,959
REPO müqavilələri əsasında aparılmış əməliyyatlar	30,070	-
Kredit təşkilatları qarşısında öhdəliklər	567,597	529,314

Derivative financial instruments held or issued for trading purposes

The Bank may take positions with the expectation of profiting from favourable movements in prices, rates on indices. There are no derivatives which qualify for hedge accounting under IAS 39.

Liabilities under finance lease agreements are analyzed as follows:

	2008	2007
Minimum lease payments:		
Not later than 1 year	128	223
Later than 1 year and not later than 5 years	-	112
	128	335
Future finance costs	(3)	(28)
Net liabilities under finance lease agreements	125	307

15. Money issued in circulation

Money issued in circulation represents the amount of national currency of the Republic of Azerbaijan issued by the Bank. This comprises the new Azerbaijan Manat (“AZN”) issued into circulation from 1 January 2006, and old Azerbaijan Manat (“AZM”) issued into circulation since the introduction of the national currency in 1992. The Azerbaijan Manat was denominated on 1 January 2006 and, starting from that date, AZM 5,000 is equal to 1 AZN.

During 2008 the Bank accepted new banknotes amounting to AZN 4,618,000 thousands from the printing company out of which AZN 1,509,473 thousands (2007: AZN 1,464,807 thousands) was issued in circulation.

	2008	2007
1 January	2,911,155	1,449,286
Banknotes issued into circulation	1,510,998	1,464,807
Old banknotes withdrawn from circulation	(459)	(9,999)
Commemorative coins in circulation	450	-
New coins issued into circulation	3,677	7,061
31 December	4,425,821	2,911,155

16. Amounts due to credit institutions

Amounts due to credit institutions comprise:

	2008	2007
Current accounts	277,870	188,355
Obligatory reserves	259,657	340,959
Repurchase transactions	30,070	-
Amounts due to credit institutions	567,597	529,314

Milli Bankın 2008-ci ilin yekunu üzrə maliyyə hesabatlığı

Cari hesablara və məcburi ehtiyatlara üç iri yerli bankda 262,457 min manat (2007 – 325,046 min manat) qalığı daxildir.

Məcburi ehtiyatlar Bankda saxlanılmalı olan kredit təşkilatlarının tələb olunan və qanunla müəyyən edilmiş ehtiyatlardır və Bankın müştərilər qarşısında məqbul öhdəliklərinin 6%-i kimi (2007 – 9%) hesablanır. Cari hesablara və məcburi ehtiyatlara faiz hesablanmasıdır.

31 dekabr 2008-ci il tarixində Bank yerli kommersiya bankları ilə REPO müqavilələri imzalamışdır. Bu müqavilələrin predmeti Bank tərəfindən buraxılmış qısamüddətli istiqrazlardır.

17. Hökumət idarələri qarşısında öhdəliklər

Hökumət idarələri qarşısında öhdəliklər aşağıdakılardan ibarətdir:

	2008	2007
Azərbaycan Respublikasının Dövlət Neft Fonduna ödəniləcək məbləğlər	78,575	31,998
Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Xəzinədarlığına ödəniləcək məbləğlər	523,394	3,562
Digər tələb olunanadək depozitlər	3,598	1,676
Hökumət idarələri qarşısında öhdəliklər	605,567	37,236

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Neft Fonduna ödəniləcək məbləğlər Nyu-York Federal Rezerv Bankına Bank tərəfindən Federal Rezerv dərəcəsi əsasında müəyyən edilmiş faiz dərəcəsi ilə yerləşdirilmişdir.

18. Sair deposit hesablari

Sair deposit hesablari aşağıdakı müştəri növlərinin cari hesablarından ibarətdir:

	2008	2007
Dövlət və büdcə təşkilatları	511	142
Digər maliyyə institutlarının hesablari	402	668
Digər	369	217
Sair deposit hesablari	1,282	1,027

31 dekabr 2008-ci il tarixində 815 min manat məbləğində (64%) müştərilərə ödəniləcək məbləğlər iki iri üçüncü tərəf müştərilərə aid olmuşdur (2007: 878 min manat (85%)).

19. Buraxılmış borc qiymətli kağızları

Buraxılmış notlar aşağıdakılardan ibarətdir:

	İllik faiz dərəcəsi	Ödəmə müddəti	Nominal dəyər	Cari dəyər	Bazar qiyməti, nominal dəyərin %-i
31 dekabr 2008-ci il tarixinə qısamüddətli notlar	4.1% - 5.2%	7 yanvar - 28 yanvar 2009	149,877	149,563	99.60 - 99.68
31 Dekabr 2007-ci il tarixinə qısamüddətli notlar	6.9% - 12.1%	9 yanvar - 30 yanvar 2008	253,164	251,854	99.07 - 99.68

Included in current accounts and obligatory reserves is a balance of AZN 262,457 thousands (2007 – AZN 325,046 thousands) with three largest local banks.

Obligatory reserves represent legal reserves required of credit institutions to be maintained with the Bank, and are calculated as 6% (2007 – 9%) of the bank's eligible liabilities to customers. Current accounts and obligatory reserves are non interest-bearing.

As of 31 December 2008 the Bank entered into repurchase transactions with local commercial banks. The subject of these agreements is short-term notes issued by the Bank.

17. Amounts due to government organizations

Amounts due to government organizations consist of the following:

	2008	2007
Amounts due to the State Oil Fund of the Republic of Azerbaijan	78,575	31,998
Amounts due to the Central Treasury of the Republic of Azerbaijan	523,394	3,562
Other demand deposits	3,598	1,676
Amounts due to government organizations	605,567	37,236

Amounts due to the State Oil Fund of the Republic of Azerbaijan were placed with the Federal Reserve Bank of New York with interest rate based on the Federal Reserve rate.

18. Amounts due to customers

Amounts due to customers are comprised of current accounts of the following types of customers:

	2008	2007
State and budgetary organisations	511	142
Other financial institutions	402	668
Other	369	217
Amounts due to customers	1,282	1,027

At 31 December 2008 amounts due to customers of AZN 815 thousands (64%) were due to the two largest third party customers (2007: AZN 878 thousands (85%)).

19. Debt securities issued

Debt securities issued comprised:

	Interest rate p.a.	Maturity	Nominal value	Carrying value	Market price, % of nominal value
Short-term notes as of 31 December 2008	4.1% - 5.2%	January 7- January 28, 2009	149,877	149,563	99.60 - 99.68
Short-term notes as of 31 December 2007	6.9% - 12.1%	9 January – 30 January 2008	253,164	251,854	99.07 – 99.68

20. Digər beynəlxalq maliyyə institutları qarşısında öhdəliklər

Digər beynəlxalq maliyyə institutları qarşısında öhdəliklər aşağıdakılardan ibarətdir:

	2008	2007
Beynəlxalq İnkıraf Assosiasiyasından (BIA) borc vəsaitlər	4,790	5,405
Digər beynəlxalq maliyyə institutlarına ödəniləcək məbləğlər	2,820	76
Digər beynəlxalq maliyyə institutları qarşısında öhdəliklər	7,610	5,481

BIA-dan götürülmüş borc vəsaitlər ilkin ödəniş müddəti 19 il və illik faizi 1.0% (2007: 1.0%) olan kreditlərdən ibarətdir. BIA kreditləri Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyindən əlavə razılışma vasitəsilə götürülmüşdür. Müvafiq olaraq, 85 ABŞ dolları və 149 ABŞ dolları məbləğlərində olan ilk kreditin 2005-ci ildə, ikinci kreditin isə 2007-ci ildə yarım ildən bir qaytarılması başlamışdır. Üçüncü kreditin qaytarılmasına isə hələ başlanmayıb. Kreditlər ABŞ dolları ilə ifadə olunur. Birinci və ikinci kreditlər 2021-ci ilədək tam ödəniləcəkdir.

21. Kapital

Azərbaycan Respublikasının “Azərbaycan Respublikasının Milli Bankı haqqında Qanunu”nda müəyyən edildiyi kimi, Bankın kapitalı onun nizamnamə kapitalından və kapital ehtiyatlarından ibarətdir.

Nizamnamə Kapitalı

Bankın tam ödənilmiş nizamnamə kapitalı 10,000 min manatdır.

Kapital ehtiyatları

Kapital ehtiyatları Qanunun 10.3 maddəsinə müvafiq olaraq Bank tərəfindən tədavülə buraxılmış nağd milli valyutanın 15 faizi miqdarında müəyyən edilir və hesabat ilinin mənfəətindən ayırmalar hesabına formalaşır. Manatın məzənnəsinin dəyişməsi ilə əlaqədar balansda qızıl və xarici valyutada olan aktiv və passivlərin yenidən qiymətləndirilməsi nəticəsində yaranan fərq Bankın mənfəəti və zərərində əks olunur, lakin kapital ehtiyatlarının hesablanması üçün nəzərdə alınır. Kapital ehtiyatları formalaşdırıldıqdan sonra Bankın reallaşdırılmış mənfəətinin sərbəst qalığı dövlət bütçəsinə köçürülür.

İl ərzində xalis mənfəət əldə edilmədiyi və 31 dekabr 2008-ci il tarixinə bölüşdürülməmiş mənfəət olmadığınına görə, kapital ehtiyatı ayrılmamışdır.

“Azərbaycan Respublikasının Milli Bankı haqqında” Qanununa əsasən Bank müflis elan edilə bilməz. Bankın aktivləri onun passivlərinin məbləğindən aşağı düşdükdə, yaranmış kapital çatışmazlığı dövlət tərəfindən ödənilir

Hesabat ili ərzində manatın xarici valyutalara nisbətən mövqeyinin möhkəmlənməsi ilə əlaqədar Bankın xarici valyutada olan aktiv və öhdəliklərinin yenidən qiymətləndirilməsi nəticəsində yaranmış 402,115 min manat reallaşdırılmamış zərər nəticə etibarilə 2008-ci ildə Bankın 245,399 min manat məbləğində kapital çatışmazlığına səbəb olmuşdur. Bankın 31 dekabr 2008-ci il tarixinə auditor rəyi ilə təsdiq edilmiş maliyyə hesabatları Maliyyə Nazirliyinə təqdim edildiyi zaman Maliyyə Nazirliyi çatışmazlığı aradan götürmək üçün əlavə kapital ayıracıqdır.

20. Amounts due to international financial institutions

Amounts due to international financial institutions comprise:

	2008	2007
Borrowings from International Development Association (IDA)	4,790	5,405
Amounts due to other international financial institutions	2,820	76
Amounts due to international financial institutions	7,610	5,481

Borrowings from IDA are loans with original maturity of 19 years and bear interest of 1.0% (2007: 1.0%) per annum. The IDA loans are received from the Ministry of Finance of Azerbaijan through a secondary agreement. The repayment of the first loan commenced in 2005, the second loan in 2007 on a semi-annual basis for the amount of 85 USD thousands and 149 USD thousands per period, respectively. The repayment of the third loan has not started yet. The loans are denominated in US Dollars. First and second loans will be fully repaid by 2021.

21. Equity

As stated in the Law of the Republic of Azerbaijan on the National Bank of the Republic of Azerbaijan, the Bank's capital is comprised of its authorized capital and capital reserves.

Authorized Capital

The authorized and fully paid capital of the Bank is AZN 10,000 thousands.

Capital reserves

According to Article 10.3 of the Law, capital reserves should make up 15% of the national currency in cash put into circulation by the Bank and are established by allocations from the profit for the year. The difference resulting from the revaluation of assets and liabilities that are held in gold and foreign currency because of changes in the rate of Manat is accounted for in the profit and loss of the Bank, but shall not be taken into consideration in the calculation of the capital reserves. Upon establishment of capital reserves, the residual balance of realized profit of the Bank shall be transferred to the State Budget.

No capital reserve has been established as there was no net profit for the year, neither retained earnings as of 31 December 2008.

In accordance with Article 14.1 of the Law on the National Bank of the Republic of Azerbaijan, the Bank cannot be declared bankrupt. Any deficit in capital is to be covered by the Government of Azerbaijan.

In 2008 unrealized losses of AZN 402,115 thousands arising from the revaluation of foreign currency assets and liabilities of the Bank due to the appreciation of Manat against foreign currencies during the reporting year has resulted to the capital deficit of the Bank in the amount of AZN 245,399 thousands. The Ministry of Finance will provide additional capital to eliminate the deficit upon the submission of the Bank's audited financial statements as of 31 December 2008 to the Ministry of Finance.

22. Təəhhüdlər və potensial öhdəliklər

Əməliyyat mühiti

Yeni inkişaf edən bazar iqtisadiyyatı dövləti olduğu üçün, Azərbaycanda daha yetkin bazar iqtisadiyyatına xas olan inkişaf etmiş biznes və tənzimləyici infrastruktur tam formalşamamışdır. Lakin son zamanlar ölkədə ümumi sərmayə mühitinə müsbət təsir göstərən bir sıra inkişaf meylləri olmuşdur.

Azərbaycanda aparılan əməliyyatlar adətən inkişaf etmiş bazarlar ucun xarakterik olmayan risklərlə (o cümlədən, AZN-ın ölkə xaricində sərbəst çevrilən valyuta olmaması, inkişaf etməmiş borc öhdəlikləri və qiymətli kağızlar bazarı) müşayiət oluna bilər. Bununla yanaşı, son illər Azərbaycan hökuməti bank işi, hüquq, vergiyə cəlb olunma və tənzimləyici sistemlərin yaradılması ucun lazımı islahatların həyata keçirilməsi sahəsində addımlar atmışdır. Bu işlərə yeni qanunvericilik bazasının qəbul edilməsi (o cümlədən, yeni Vergi Məcəlləsi, yeni Mülki və Gömrük Məcəllələri, prosessual qanunlar və qiymətli kağızların tənzimlənmə qaydaları) daxildir. Rəhbərliyin fikrincə, bu addımlar Azərbaycanda aparılan biznesin məruz qaldığı risklərin azaldılmasına kömək edəcək.

Biznes mühitinin bütövlükdə təkmilləşdirilməsinə istiqamətlənmiş indiki tendensiyən davam edəcəyi gözlənilir. Azərbaycan iqtisadiyyatının gələcək sabitliyi önəmli dərəcədə islahat və dəyişikliklərdən, eləcə də hökumətin gördüyü iqtisadi, maliyyə və monetar tədbirlərin effektivliyində asılıdır. Bununla bərabər, Azərbaycan iqtisadiyyatı dünyanın digər bölgələrindəki bazar tənəzzülü və iqtisadi inkişaf tempinin aşağı düşməsinə həssasdır. Dünyada cərəyan edən qlobal maliyyə böhranı kapital bazarlarının qeyri-sabitliyi, bank sektorunda likvidliyin pisləşməsi, Azərbaycan daxilində kredit şərtlərinin sərtləşməsinə səbəb olmuşdur. Azərbaycan hökuməti kredit ödəmə qabiliyyətinin və likvidliyin təmin edilməsi, Azərbaycan banklarına və şirkətlərinə verilmiş xarici borcların yenidən maliyyələşdirilməsini dəstəkləmək məqsədilə bir sıra sabitləşdirmə tədbirlərini görmüşdür.

Hal-hazırda bank fəaliyyətinin sabitliyini təmin etmək ucun bütün münasib tədbirləri görüyündən əmin olan rəhbərliyin fikrinə baxmayaraq, yuxarıda təsvir edilmiş sahələrdə vəziyyətin gözlənilməz dərəcədə pisləşməsi Bankın nəticələri və maliyyə vəziyyətinə hazırda dəqiq müəyyən edilə bilməyən mənfi təsir göstərə bilər.

Hüquqi məsələlər

Adı fəaliyyətində Bank məhkəmə iddiaları və şikayətlərinin obyekti olur. Rəhbərlik hesab edir ki, belə iddia və ya şikayətlərdən irəli gələn öhdəlik (əgər olarsa) Bankın maliyyə vəziyyəti və ya gələcək əməliyyat nəticələrinə mühüm mənfi təsir göstərməyəcəkdir.

Maliyyə təəhhüdləri və potensial öhdəliklər

31 dekabr 2008-ci il tarixində Bankın maliyyə təəhhüdləri və potensial öhdəlikləri pul çeşidləyən avadanlığın alınması üçün 82 min manat (2007: 3,171 min manat) məbləğində alınmış Qarantiyadan ibarət olmuşdur.

Sığorta

Bank hazırda sahv və ya buraxılışlardan irəli gələn öhdəliklərlə əlaqədar sığorta təminatı almamışdır. Hazırda məsuliyyətinin sığortalanması Azərbaycanda geniş yayılmayıb.

22. Commitments and contingencies

Operating environment

As an emerging market, Azerbaijan does not possess a well-developed business and regulatory infrastructure that would generally exist in a more mature market economy. However, there have been a number of developments that positively affect the overall investment climate of the country.

While operations in Azerbaijan may involve risks that are not typically associated with those in developed markets (including the risk that the Azerbaijan Manat is not freely convertible outside of the country, and undeveloped debt and equity markets), over the last few years the Azerbaijani government has made progress in implementing the reforms necessary to create banking, judicial, taxation and regulatory systems. This includes the adoption of a new body of legislation (including new Tax Code, new Civil and Customs Codes, procedural laws and securities regulations). In management's view, these steps contribute to mitigate the risks of doing business in Azerbaijan.

The existing tendency aimed at the overall improvement of the business environment is expected to persist. The future stability of the Azerbaijani economy is largely dependent upon these reforms and developments and the effectiveness of economic, financial and monetary measures undertaken by the government. However, the Azerbaijan economy is vulnerable to market downturns and economic slowdowns elsewhere in the world. The ongoing global financial crisis has resulted in capital markets instability, deterioration of liquidity in the banking sector, and tighter credit conditions within Azerbaijan. The Azerbaijan Government has introduced a range of stabilization measures aimed at ensuring solvency and providing liquidity and supporting refinancing of foreign debt for Azerbaijan banks and companies.

While management believes it is taking appropriate measures to support the sustainability of the banking activities in the current circumstances, unexpected further deterioration in the areas described above could negatively affect the Bank's results and financial position in a manner not currently determinable.

Legal

The Bank is subject to legal actions and complaints. Management believes that the ultimate liability, if any, arising from such actions or complaints will not have a material adverse effect on the financial condition or the results of future operations of the Bank.

Financial commitments and contingencies

As of 31 December 2008 the Bank's financial commitments and contingencies comprised of a Guarantee received in the amount of AZN 82 thousands (2007: letter of credit in amount of AZN 3,171 thousands) for the purchase of its money assortment equipment.

Insurance

The Bank has not currently obtained insurance coverage related to liabilities arising from errors or omissions. Liability insurance is generally not available in Azerbaijan at present.

23. Xalis haqq və komissiya gəliri

Xalis haqq və komissiya gəliri aşağıdakılardan ibarətdir:

	2008	2007
Hesabların açılması və onlara xidmət göstərilməsi	3,305	2,659
Valyuta konvertasiya əməliyyatları	2,068	2,402
Nağd pul ilə aparılan əməliyyatlar	644	1,800
Digər	742	-
Haqq və komissiya gəliri	6,759	6,861
Qiymətli kağızlarla əməliyyatlar	(565)	(656)
Valyuta konvertasiya əməliyyatları	(33)	(71)
Hesabların açılması və onlara xidmət göstərilməsi	(18)	(16)
Zəmanətlər və təəhhüdlər	(10)	(234)
Digər	-	(5)
Haqq və komissiya xərci	(626)	(982)
Xalis haqq və komissiya gəliri	6,133	5,879

Aktivlərin idarə edilməsi haqqı və komissiya xərci

Haqq və komissiya xərci – qiymətli kağızlarla əməliyyatlar ilk növbədə Bankın üç müstəqil xarici menecerilə imzaladığı Aktivlərin İdarə edilməsi haqqında Razılaşmalar əsasında Bankın müəyyən investisiya portfellərinin idarə edilməsində aktivlərin xarici menecerləri ilə bağlı ödənilmiş haqlardan ibarətdir.

Bank ABŞ dolları ilə investisiyaları müəyyən xarici menecerlərə tapşırılmışdır, onları özünün agentləri təyin etmiş və onlara bank tərəfindən vaxtaşırı olaraq əmanət qoyulan müəyyən pul və aktivlərin investisiya və reinvestisiya qoyulmasını idarə etməyi həvalə etmişdir. Bundan əlavə Bank beynəlxalq maliyyə təşkilatının investisiya portfelinin depozitarisi kimi xidmət göstərməsinə dair Depozitari Razılaşması imzalamışdır. Vəsait və aktivlər portfellərə nəzarət edən və portfelin qiymətli kağızlarını satmaq, qeydiyyata almaq və idarəçinin alış/satış qərarları üzrə tələblər əsasında əməliyyatları həyata keçirmək üçün Bank tərəfindən səlahiyyət verilmiş üçüncü tərəf – depozitaridə saxlanılır. Depozitari Banka portfellə bağlı alınmış və ya portfeldən ödənilmiş bütün pul vəsaitləri haqqında aylıq hesabatlar verir. İnvestisiyalar yüksək dərəcədə bazar rəqabətinə yararlı və likvidli olan yüksək keyfiyyətli qısamüddətli alətlərinə yönəldilib. Bu investisiyalar üçün minimal kredit keyfiyyəti Standard & Poor's tərəfindən müəyyən edilmiş AA- (və ya Moody's tərəfindən Aa3) təşkil etməlidir. Xarici menecerlər tərəfindən idarə olunan aktivlər Bank tərəfindən 30 gün əvvəl yazılı bildiriş əsasında geri qaytarıla bilər.

Xarici menecerlər, agent kimi çıxış edərək, Bank hesabına investisiyaları və digər aktivləri almaq, satmaq, saxlamaq, mübadilə etmək və ya digər əməliyyatlar aparmaq, əmanətlər qoymaqla, hər hansı investisiyaların yerləşdirilmək, tənzimlənməyən kollektiv investisiya sxemləri üzrə məsləhətlər vermək və ya əməliyyatlar həyata keçirmək, bütün bazarlarda əməliyyatlar aparmaq, qarşı-tərəflərə və hesabların açılmasına dair sənədlər haqqında danışıqlar aparmaq və bunları imzalamaq, bütün gündəlik qərarları çıxarmaq və vəsaitlərin idarə edilməsi ilə bağlı müstəqil menecerlərin münasib eksperti kimi digər xidmət göstərmək üçün Bankın müəyyən etdiyi investisiya qaydaları çərçivəsində tam ixtiyara malikdirlər.

23. Net fee and commission income

Net fee and commission income comprises:

	2008	2007
Settlements operations	3,305	2,659
Currency conversion operations	2,068	2,402
Cash operations	644	1,800
Other	742	-
Fee and commission income	6,759	6,861
Securities operations	(565)	(656)
Currency conversion operations	(33)	(71)
Settlements operations	(18)	(16)
Guarantees and commitments	(10)	(234)
Other	-	(5)
Fee and commission expense	(626)	(982)
Net fee and commission income	6,133	5,879

Asset management fee and commission expense

Fee and commission expense – securities operations is primarily comprised of fees incurred in relation to external asset managers' services in managing certain of the Bank's investment portfolios under the Asset Management Agreements entered into by the Bank with three external asset managers.

The Bank placed investments in US Dollars with the external asset managers and appointed them as its agents and delegated them to manage the investment and reinvestment of certain monies and assets which are deposited from time to time by the Bank. It also entered into a Custodian Agreement with an international financial institution to serve as the Custodian of the investment portfolios. The funds and assets are held at the third party Custodian, which monitors portfolios and is provided by the Bank the authority to release or deliver securities of the portfolio, register securities, and conduct transactions based on the asset manager's requests on buy/sell decisions. The Custodian provides the Bank a monthly report of all monies received in respect of the portfolio or paid out of the portfolio. Investment emphasis is on high-quality, short-term instruments with a high degree of marketability and liquidity. A minimum credit quality of AA- by Standard & Poor's (or Aa3 by Moody's) is a benchmark for these investments. The assets placed with external managers can be recalled by the Bank upon 30 days' written notice in advance.

The external asset managers, acting as agents, have complete discretion but within the set of investment guidelines prescribed by the Bank, for the account of the Bank to buy, sell, retain, exchange or otherwise deal in investments and other assets, make deposits, subscribe to issues and offers for sale, and accept placements, underwritings and sub-underwritings, of any investments, advise on or execute transactions in unregulated collective investment schemes, effect transactions on all markets, negotiate and execute counterparty and account opening documentation, take all day to day decisions and otherwise act as the external managers judge appropriate in relation to the management of the funds.

24. Digər gəlirlər

	2008	2007
Xatırə sikkələrinin satışı üzrə gəlirlər	1,961	24
Digər	229	65
Digər gəlirlər	2,190	89

25. İşçilər üzrə və digər əməliyyat xərcləri

İşçilər üzrə və digər əməliyyat xərcləri aşağıdakılardan ibarətdir:

	2008	2007
Əmək haqqı və mükafatlar	(8,048)	(4,890)
Sosial siğorta xərcləri	(1,765)	(1,115)
İşçilər üzrə digər xərclər	(299)	(383)
İşçilərin tədrisi üzrə xərclər	(112)	(82)
Cəmi işçilər üzrə xərclər	(10,224)	(6,470)
Köhnəlmə xərci (qeyd 11)	(5,561)	(3,444)
Amortizasiya xərci (qeyd 12)	(887)	(623)
Cəmi köhnəlmə və amortizasiya	(6,448)	(4,067)
Banknot və sikkələrin istehsalı və nəqli üzrə xərclər	(34,040)	(22,123)
Mühafizə xərcləri	(1,011)	(514)
Mal-materialların alınması üzrə xərclər	(612)	(331)
Rabitə və informasiya sistemləri üzrə xərclər	(555)	(619)
Kompyuter proqramları üzrə xərclər	(478)	(114)
Əmlak və avadanlığın təmir və saxlanması üzrə xərclər	(451)	(462)
Məsləhət, audit və digər peşəkar xidmətlər üzrə xərclər	(376)	(230)
Xeyriyyə məqsədləri üçün ayırmalar	(286)	(579)
Enerji və qızdırıcı sistemlər üzrə xərclər	(222)	(202)
Vergi və gömrük rüsumları	(217)	(506)
Ezaminiyyə xərcləri	(200)	(191)
Şığorta	(102)	(84)
Mətbəə xərcləri	(87)	(76)
Kommunal xidmətlər üzrə xərclər	(36)	(31)
İcarə haqqı	(35)	(59)
Digər xərclər	(2,122)	(410)
Digər əməliyyat xərcləri	(40,830)	(26,531)

26. Risklərin idarə edilməsi

Ön söz

Bank fəaliyyəti zamanı müxtəlif risklərə məruz qalır. Risklərin idarə edilməsi bankın fəaliyyətinin mühüm hissəsinə təşkil edir. Bank riskləri daimi müəyyən etmə, ölçmə və müşahidə etmə prosesləri, kredit limitlərinin müəyyən edilməsi və digər daxili nəzarət tədbirləri vasitəsilə idarə edir. Bankın hər bir əməkdaşı onun vəzifələri ilə bağlı risklərə görə məsuliyyət daşıyır. Bank kredit riski, likvidlik riski və bazar risklərinə məruz qalır. Bank əməliyyat risklərinə də məruz qalır.

Müstəqil riskə nəzarət prosesinə mühitdə, texnologiyada və sənayedə dəyişikliklər kimi biznes riskləri daxil deyildir. Onlar Bankın strateji planlaşdırma prosesi vasitəsilə nəzarət altında saxlanılır.

24. Other Income

	2008	2007
Revenue from sales of commemorative coins	1,961	24
Other	229	65
Other Income	2,190	89

25. Personnel and other operating expenses

Personnel and other operating expenses comprise:

	2008	2007
Salaries and bonuses	(8,048)	(4,890)
Social security costs	(1,765)	(1,115)
Other employee related	(299)	(383)
Personnel training	(112)	(82)
Total personnel expenses	(10,224)	(6,470)
Depreciation charge (note 11)	(5,561)	(3,444)
Amortization charge (note 12)	(887)	(623)
Total depreciation and amortization	(6,448)	(4,067)
Bank notes and coins production and transportation expenses	(34,040)	(22,123)
Security	(1,011)	(514)
Office supplies	(612)	(331)
Communications	(555)	(619)
Software maintenance fees	(478)	(114)
Repairs and maintenance of property and equipment	(451)	(462)
Legal and consultancy	(376)	(230)
Charity	(286)	(579)
Heating and lighting	(222)	(202)
Customs duties	(217)	(506)
Business travel and related	(200)	(191)
Insurance	(102)	(84)
Printing	(87)	(76)
Utilities	(36)	(31)
Occupancy and rent	(35)	(59)
Other	(2,122)	(410)
Total other operating expenses	(40,830)	(26,531)

26. Risk management

Introduction

The activities of the Bank is exposed to various risks. Risk management therefore is a critical component of its banking activities. Risk is inherent in the Bank's activities but it is managed through a process of ongoing identification, measurement and daily monitoring, subject to risk limits and other controls. Each individual within the Bank is accountable for the risk exposures relating to his or her responsibilities. The Bank is exposed to credit risk, liquidity risk and market risk. It is also subject to operating risks.

The independent risk control process does not include business risks such as changes in the environment,

İdarə Heyəti risklərin müəyyən edilməsi və nəzarət edilməsinə görə ümumi məsuliyyət daşıyır, lakin müxtəlif risklərin idarə olunması və izlənməsi üçün məsuliyyəti ayrıca struktur bölmələri daşıyır.

İdarə Heyəti

İdarə Heyəti risklərin idarə olunmasında ümumi yanaşma, risk tolerantlığı səviyyələri və risklərin idarə edilməsinin əsas prinsiplərinin qəbul edilməsi üçün məsuliyyətlidir.

İnvestisiya Komitəsi

İnvestisiya Komitəsi “Azərbaycan Respublikası Milli Bankının valyuta aktivlərinin idarə edilməsi Qaydaları”na uyğun olaraq Bankın valyuta aktivlərinin idarə edilməsində məqbul limitlərin müəyyən edilməsində məsuliyyətlidir.

Risklərin idarə olunması bölməsi

Bazar əməliyyatları departamentinin Risklərin idarə edilməsi şöbəsi “Azərbaycan Respublikası Milli Bankının valyuta aktivlərinin idarə edilməsi Qaydaları”, “Azərbaycan Respublikası Milli Bankının valyuta aktivlərinin idarə edilməsi Əsas İstiqamətlər”, “Azərbaycan Respublikası Milli Bankının valyuta aktivlərinin idarə edilməsi üzrə Əməliyyat İnvestisiya Strategiyası”na uyğun olaraq valyuta aktivlərinin idarə edilməsində qəbul olunmuş limitlərə daimi nəzarəti həyata keçirir.

Daxili Audit

Daxili Audit hər il Bankda risklərin idarə olunması proseslerinin audit yoxlamasını apararaq, həm prosedurların münasibliyini, həm də Bankın prosedurlara riayət etməsini yoxlayır. Daxili Audit bütün qiymətləndirmələrin nəticələrini rəhbərliklə müzakirə edir və nəticə və tövsiyələr haqqında İdarə Heyətinin sədrinə hesabat verir.

Risklərin ölçülməsi və hesabatçılıq sistemləri

Əməliyyatların strukturundan asılı olaraq Bankda risklərin idarə olunması mərkəzləşdirilmiş və mərkəzləşdirilməmiş metodlarla aparılır. Maliyyə riskinin idarə olunması mərkəzləşdirilmiş qaydada aparılır, əməliyyat riskinin idarə olunması isə mərkəzləşdirilməyib.

Əməliyyatlar İdarə Heyətinin üzvləri arasında nəzarət prinsipinə əsaslanaraq bölüşdürürlər. Hər bir heyət üzvü özünün məsuliyyət daşıdığı sektorda əməliyyatlara nəzarət etməlidir.

Risklərin idarə olunması müxtəlif departamentlər tərəfindən həyata keçirilir. Bundan əlavə, Bankda əməliyyatları və nəzarəti həyata keçirmək üçün xüsusi komitə və komissiyalar da vardır, məsələn İnvestisiya Komitəsi, Kredit Komitəsi və Bankın rəsmi məzənnələrinin müəyyən edilməsi üzrə Daimi Komissiya və sair.

Valyuta ehtiyatları üzrə risklər Bankın risklərinin mühüm hissəsini təşkil edir. Bu risklərin idarə olunması üzrə səlahiyyətlərin bölgüsü, prosedurlar və hesabatlılıq “Azərbaycan Respublikası Milli Bankının valyuta aktivlərinin idarə edilməsi Qaydaları”nda müəyyən olunmuşdur. İdarə olunan risklər üzrə məqbul limitlər “Azərbaycan Respublikası Milli Bankının valyuta aktivlərinin idarə edilməsi Qaydaları”, “Azərbaycan Respublikası Milli Bankının valyuta aktivlərinin idarə edilməsi Əsas İstiqamətlər”, “Azərbaycan Respublikası Milli Bankının valyuta aktivlərinin idarə edilməsi üzrə Əməliyyat İnvestisiya Strategiyası” və xarici mənecərlər tərəfindən vəsaitlərin idarə edilməsi üzrə “Investisiya qaydaları”nda öz əksini tapır. Qaydalara uyğun olaraq məqbul limitlər İnvestisiya Komitəsi tərəfindən müəyyən edilərək, İdarə Heyəti tərəfindən təsdiq olunur.

technology and industry. They are monitored through the Bank's strategic planning process.

The Management Board is ultimately responsible for identifying and controlling risks; however, there are separate business units responsible for managing and monitoring the various risks.

Management Board

The Management Board is responsible for the overall risk management approach, risk tolerance levels and for approving the main principles of risk management.

Investment Committee

The Investment Committee is responsible for defining the acceptable limits for management of the Bank's foreign currency assets in accordance with the "Regulations for Management of Foreign Currency Assets of the National Bank of the Republic of Azerbaijan".

Risk Management Unit

The Risk Management Unit of the Market Operations Department permanently controls the limits set for management of foreign currency assets in accordance with the "Regulations for Management of Foreign Currency Assets of the National Bank of the Republic of Azerbaijan", "Main Directions for Management of Foreign Currency Assets of the National Bank of the Republic of Azerbaijan", and "Operational Investment Strategy for Management of Foreign Currency Assets of the National Bank of the Republic of Azerbaijan".

Internal Audit

Risk management processes throughout the Bank are audited annually by the Internal Audit that examines both the adequacy of the procedures and the Bank's compliance with the procedures. Internal Audit discusses the results of all assessments with management, and reports its findings and recommendations to the Chairman of the Management Board.

Risk measurement and reporting systems

Depending on the structure of operations, the risk management in the Bank is conducted by centralized and non-centralized method. Financial risk management is conducted centrally whereas operational risk management is not centralized.

Operations are allocated among members of the Management Board based on control principle. Each Board member must control the operations under his responsible sector.

Risk management is conducted directly by various departments. There are also special committees and commissions within the Bank for conducting operations and control such as the Investment Committee, Credit Committee, and Regular Commission on determination of official exchange rates of the Bank, and others.

The risk related to the Bank's foreign currency assets is a significant risk. Segregation of duties, procedures and reporting for risk management are regulated by the "Guidelines on Management of Foreign Currency Assets of the National Bank of the Republic of Azerbaijan". Acceptable limits on managed risks are stipulated in the "Guidelines on Management of Foreign Currency Assets of the National Bank of the Republic of Azerbaijan", "Main Directions of Management of Foreign Currency Assets of the National Bank of the Republic of Azerbaijan", "Operational Investment Strategy for Management of Foreign Currency Assets of the

Risklərə daimi nəzarət Bazar əməliyyatları departamentinin Risklərin idarə edilməsi şöbəsi və Ödəniş sistemləri və hesablaşmalar Departamentinin Maliyyə bazarlarında əməliyyatlar şöbəsi tərəfindən aparılır.

Əməliyyat risklərinin idarə olunması İdarə Heyəti və Daxili audit departamenti tərəfindən aparılır. İdarə Heyəti əməliyyat riskinin məhdudlaşdırılması məqsədilə əməliyyat prosedur və qaydalarını təsdiq edir. Daxili audit departamenti mütəmadi olaraq əməliyyat prosedurlarının icra olunmasına nəzarət edir və İdarə Heyətinə hesabat verir.

Həddindən artıq risk konsentrasiyası

Bu tip risklərin yaranma səbəbləri, qarşı-tərəflərin eyni və ya oxşar iş fəaliyyəti ilə məşğul olmasından, iş növünün eyni coğrafi regionda yer almasından, eyni iqtisadi xüsusiyyətlərə malik olan, iqtisadi və siyasi şərtlərdən asılı olan və bu səbəbdən müqavilələrdə göstərilmiş şərtlərin pozulma ehtimalını artırın risklər nəzərdə tutulur. Bankın artan fəaliyyətinin xüsusi coğrafi yerlərdə və sənaye sahələrində konsentrasiyası nisbi həssaslığın yaranmasına səbəb ola bilər.

Həddindən artıq risk konsentrasiyasının təsiri altına düşməmək üçün, Bank daxili prosedurlarında müxtəlif xüsusiyyətlərə malik olan portfellərin idarə edilməsi qaydaları ilə təmin olunur.

Kredit riski

Bank kredit riskinə məruzdur ki, bu, maliyyə öhdəliyi olan bir tərəfin öhdəliyini yerinə yetirməməsi və nəticədə digər tərəfin maliyyə itkisinə məruz qalması riskidir. Kredit riski investisiya aktivlərinin seçilməsi, investisiya aktivinin kredit keyfiyyəti, bir investisiya aktivinə investisiya olunmuş məbləğin məhdudlaşdırılması vasitəsilə idarə olunur.

Belə ki, Bankın investisiya qaydalarına əsasən Bank valyuta aktivlərinin idarə edilməsində yalnız qısamüddətli reytinqi A-1+-dan (Standart&Poor's), F-1-dən (Fitch) və yaxud P-1-dən (Moody's), uzunmüddətli kredit reytinqi AA- -dan (Standart&Poor's, Fitch) və yaxud Aa3-dan (Moody's) aşağı olmayan investisiya vasitələri istifadə oluna bilər. Eyni zamanda, bir kommersiya bankına investisiyalasdırılmış maksimal məbləğ 100 mln. ABŞ dolları ekvivalentində müəyyən olunmuşdur. İvestisiya alətinin müddətindən asılı olaraq, 1 ayadək müddəti olan investisiya alətləri üçün minimal kredit reytinqi A+ (Standart&Poor's, Fitch), 1 aydan 6 ayadək olan depozitlər üçün AA- (Standart&Poor's, Fitch), 6 aydan yuxarı müddəti olan depozitlər üçün AA+ (Standart&Poor's, Fitch) kimi müəyyənləşdirilmişdir. Agentliklər tərəfindən bir aktivə müxtəlif kredit reytinqi təyin edildiyi halda aktivə təyin edilən daha yüksək reytinq istifadə olunmuşdur.

Bank kredit reytinqi sistemi əsasında kreditlərin təsnifləşdirilməsini həyata keçirir. Bu kreditalanların krediti ödəmək qabiliyyətlərində mümkün dəyişikliklərin tez müəyyən edilməsi təmin edir. Kredit təsnifləşdirilməsi Banka məruz qaldığı risklər nəticəsində potensial zərəri qiymətləndirmək və lazımı tədbirləri görmək imkanını yaradır.

Bank hesabları

Bankın müxbir hesabları ölkə reytinqi AA- -dan (Standart&Poor's, Fitch) və yaxud Aa3-dən (Moody's) aşağı olmayan ölkələrin mərkəzi banklarında, Beynəlxalq Hesablaşmalar Bankında və reytinqi AA- -dan (Standart&Poor's, Fitch) və yaxud Aa3-dən (Moody's) aşağı olmayan kommersiya banklarında açıla bilər.

National Bank of the Republic of Azerbaijan" and "Investment Rules for Management of Assets by Foreign Managers". These limits are defined by the Investment Committee and approved by the Management Board. Permanent control over risks is exercised by Risk Management Division of the Market Operations Department and Financial Market Operations Division of the Payment Systems and Settlements Department.

Operational risks management is conducted by the Management Board and the Internal Audit Department. The Management Board approves operational procedures and guidelines for limitation of operational risk. The Internal Audit Department regularly monitors and reports to the Management Board on the implementation of operational procedures.

Excessive risk concentration

Concentrations arise when a number of counterparties are engaged in similar business activities, or activities in the same geographic region, or have similar economic features that would cause their ability to meet contractual obligations to be similarly affected by changes in economic, political or other conditions. Concentrations indicate the relative sensitivity of the Bank's performance to developments affecting a particular industry or geographical location.

In order to avoid excessive concentrations of risks, the Bank's policies and procedures include specific guidelines to focus on maintaining a diversified portfolio.

Credit risk

The Bank exposes credit risk, which is the risk that one party will incur a loss because the other party failed to comply with its financial obligations. Credit risk is managed and controlled through proper selection of investment assets, credit quality of investment assets and setting limits on the amount of investment per investment asset.

In accordance with the investment guidelines of the Bank, only investment instruments with short-term ratings of no less than A-1+ (Standard & Poor's), F-1 (Fitch) or P-1 (Moody's) and long-term ratings of no less than AA- (Standard & Poor's, Fitch) or Aa3 (Moody's) may be used for management of the Bank's assets. At the same time, the maximum amount invested in one commercial bank is defined as the equivalent of US Dollar 100 million. Subject to the terms of the investment instrument, minimal credit rating is defined as A+ (Standard & Poor's, Fitch) for investment instruments with a term of up to 1 month, AA- (Standard & Poor's, Fitch) for deposits with a term from 1 to 6 months, and AA+ (Standard & Poor's, Fitch) for deposits with a term over 6 months. When different credit ratings are designated by the various agencies, the highest designated rating for this asset is used.

The Bank classifies loans based on a credit rating system. This provides early identification of possible changes in the creditworthiness of counterparties. Credit rating allows the Bank to assess the potential loss as a result of the risks to which the Bank is exposed and take corrective action.

Bank accounts

The Bank may open correspondent accounts in central banks of countries with a country rating of no less than AA- (Standard&Poor's, Fitch) or Aa3 (Moody's), International Settlements Bank and commercial banks with rating of no less than AA- (Standard&Poor's, Fitch) or Aa3 (Moody's).

Depozitar xidmətlər

Bankın xarici qiymətli kağızlar üçün depozitarisi ölkə reytingi AA- -dan (Standart&Poor's, Fitch) və yaxud Aa3-dən (Moody's) aşağı olmayan ölkələrin mərkəzi bankları, Beynəlxalq Hesablaşmalar Bankı və AA- -dan (Standart&Poor's, Fitch) və yaxud Aa3-dən (Moody's) aşağı olmayan reytingli kommersiya bankları ola bilər.

Maliyyə bazarlarında qarşı-tərəflər

Bankın xarici maliyyə bazarlarında qarşı-tərəfləri yalnız kredit reytingi A+ -dan (Standart & Poor's, Fitch) və A1-dən (Moody's) aşağı olmayan maliyyə institutları ola bilər.

Törəmə maliyyə alətləri

Törəmə maliyyə alətlərindən irəli gələr kredit riski hər zaman balansda əks etdirilmiş müsbət ədalətli dəyərlərlə məhdudlaşır.

Aşağıdakı cədvəldə törəmələr də daxil olmaqla balans komponentlərinin kredit riskinə məruz qalmasının maksimal həddi göstərilir. Maksimal risk ümumi məbləğdə, dəyərsizləşmə ehtiyatlarından və əsas silinmə və girov müqavilələrinin istifadə edilməsi vasitəsilə azalmanın təsirindən əvvəl göstərilir.

	Qeydlər	Ümumi maksimal risk 2008	Ümumi maksimal risk 2007
Pul vəsaitləri və pul vəsaitlərinin ekvivalentləri (kassada olan pul vəsaitləri çıxılmaqla)	5	4,331,669	2,730,711
Qeyri-rezident banklardakı vəsaitlər	6	162,149	377,472
Beynəlxalq Valyuta Fondu ilə hesablaşmalar	7	1,305	8,568
Ticarət qiymətli kağızları	8	542,073	431,835
Rezident banklara verilmiş kreditlər	9	233,480	94,758
Ödəmə müddəti tamamlanana qədər saxlanılan investisiya qiymətli kağızları	10	214,100	136,685
Sair aktivlər	14	3,617	3,273
Maliyyə təəhhüdləri və potensial öhdəliklər	22	5,488,393	3,783,302
Cəmi kredit riski		82	3,171
		5,488,475	3,786,473

Maliyyə alətləri ədalətli dəyərlə əks etdiriləndə yuxarıda göstərilən məbləğlər cari kredit riskini göstərir, lakin gələcəkdə dəyərlərin dəyişməsi nəticəsində yarana biləcək maksimal kredit riskini əks etdirmir.

Maliyyə alətlərinin hər bir sinfi üçün maksimal kredit riski ilə bağlı əlavə məlumatlar istinad edilən xüsusi qeydlərdə açıqlanır.

Aşağıdakı cədvəldə Bankın xarici valyutada saxladığı maliyyə alətlərinin kredit reytingi haqqında məlumat təqdim olunmuşdur. Cədvəldə S&P, Fitch və Moody's beynəlxalq agentliklərinin reytingləri üzrə təsnifat verilmişdir. Agentliklər tərəfindən bir aktivə müxtəlif kredit reytingi təyin edildiyi halda aktivə təyin edilən daha aşağı reyting istifadə olunmuşdur:

Depository services

Central banks with a country rating of no less than AA- (Standard&Poor's, Fitch) or Aa3 (Moody's), International Settlements Bank and commercial banks with a rating of no less than AA- (Standard&Poor's, Fitch) or Aa3 (Moody's) may act as foreign depository for securities of the Bank.

Financial market counterparties

Only financial institutions with credit rating of no less than A+ (Standard & Poor's, Fitch) and A1 (Moody's) may be financial market counterparties of the Bank.

Derivative financial instruments

Credit risk arising from derivative financial instruments is, at any time, limited to those with positive fair values, as recorded in the balance sheet.

The table below shows the maximum exposure to credit risk for the components of the balance sheet, including derivatives. The maximum exposure is shown gross, before impairment allowances and the effect of mitigation through the use of master netting and collateral agreements.

	Notes	Maximum exposure 2008	Maximum exposure 2007
Cash and cash equivalents (excluding cash on hand)	5	4,331,669	2,730,711
Amounts due from credit institutions	6	162,149	377,472
Special Drawing Rights holdings with the IMF	7	1,305	8,568
Trading securities	8	542,073	431,835
Loans to banks	9	233,480	94,758
Investment securities held to maturity	10	214,100	136,685
Other assets	14	3,617	3,273
		5,488,393	3,783,302
Financial commitments and contingencies	22	82	3,171
Total credit risk exposure		5,488,475	3,786,473

Where financial instruments are recorded at fair value, the amounts shown above represent the current credit risk exposure but not the maximum risk exposure that could arise in the future as a result of changes in values.

For more detail on the maximum exposure to credit risk for each class of financial instrument, references shall be made to the specific notes.

The table below represents information on credit rating of financial instruments held by the Bank in foreign currency. The table contains ratings of S&P, Fitch and Moody's international agencies. When different credit ratings are designated by the agencies for the asset, the lowest designated rating for this asset is used.

Milli Bankın 2008-ci ilin yekunu üzrə maliyyə hesabatlığı

31 dekabr 2008	AAA	AA+	AA	AA-	A+	A	Reytingqsiz	Cəmi
Pul vəsaitləri və pul vəsaitlərinin ekvivalentləri (kas- sada olan pul vəsaitləri çıxılmaqla)	4,303,241	-	7,155	-	5,980	5,988	9,305	4,331,669
Qeyri-rezident banklardakı vəsaitlər	160,301	-	-	-	-	-	1,848	162,149
Ticarət qiymətli kağızları	526,633	641	4,020	-	6,711	-	4,068	542,073
Ödəmə müddəti tamam- lanana qədər saxlanılan investisiya qiymətli kağızları	79,807	-	-	-	-	-	-	79,807
31 dekabr 2007	AAA	AA+	AA	AA-	A+	A	Reytingqsiz	Cəmi
Pul vəsaitləri və pul vəsaitlərinin ekvivalentləri (kas- sada olan pul vəsaitləri çıxılmaqla)	1,781,211	112,062	436,521	159,392	240,416	-	1,109	2,730,711
Qeyri-rezident banklardakı vəsaitlər	17,021	-	254,056	106,395	-	-	-	377,472
Ticarət qiymətli kağızları	401,713	8,851	8,686	12,033	552	-	-	431,835

Maliyyə aktivlərinin sinifləri üzrə kreditin keyfiyyəti

Bundan əlavə, Bank mərkəzi bank olaraq ölkənin maliyyə sisteminin sabitliyini qorumaq məqsədilə likvidlik problemləri ilə üzvləşən yerli banklara qısamüddəti kreditlər verir. Bu və digər aktivlər üzrə Bankın daxili risk təsnifləşdirilməsi aşağıdakı cədvəldə göstərilir:

	Yüksək reyting	Standart reyting	Qeyri- standart reyting	Vaxtı keçməmiş və dəyərsizləşməmiş 2008	Vaxtı ötmüş və ya fərdi şəkildə dəyərsizləşmiş 2008	Cəmi
				2008	2008	
Rezident banklara verilmiş kreditlər	10,801	-	40,203	182,476	233,480	
Ödəmə müddəti tamamlanana qədər saxlanılan investisiya qiymətli kağızları	79,807	-	129,998	4,295	214,100	
İşçilərə verilmiş kreditlər	-	1,788	-	-	-	1,788
Cəmi	90,608	1,788	170,201	186,771	449,368	

	Yüksək reyting	Standart reyting	Qeyri- standart reyting	Vaxtı keçməmiş və dəyərsizləşməmiş 2007	Vaxtı ötmüş və ya fərdi şəkildə dəyərsizləşmiş 2007	Cəmi
				2007	2007	
Rezident banklara verilmiş kreditlər	12,000	-	40,819	41,939	94,758	
Ödəmə müddəti tamamlanana qədər saxlanılan investisiya qiymətli kağızları	-	-	132,424	4,261	136,685	
İşçilərə verilmiş kreditlər	-	-	1,494	-	1,494	
Cəmi	12,000	-	174,737	46,200	232,937	

As at 31 December 2008	AAA	AA+	AA	AA-	A+	A	Unrated	Total
Cash and cash equivalents (excluding cash on hand)	4,303,241	-	7,155	-	5,980	5,988	9,305	4,331,669
Amounts due from credit institutions	160,301	-	-	-	-	-	1,848	162,149
Trading securities	526,633	641	4,020	-	6,711	-	4,068	542,073
Investment securities held to maturity	79,807	-	-	-	-	-	-	79,807
As at 31 December 2007	AAA	AA+	AA	AA-	A+	A	Unrated	Total
Cash and cash equivalents (excluding cash on hand)	1,781,211	112,062	436,521	159,392	240,416	-	1,109	2,730,711
Amounts due from credit institutions	17,021	-	254,056	106,395	-	-	-	377,472
Trading securities	401,713	8,851	8,686	12,033	552	-	-	431,835

Credit quality per class of financial assets

As a central bank, the Bank ensures the stability of the country's financial system by granting short-term loans to banks having liquidity problems, as deemed appropriate. The table below shows the credit quality by class of asset for loan-related balance sheet lines, based on the Bank's credit rating system.

	Neither past due nor impaired 2008			Past due or individually impaired 2008	Total 2008
	High grade	Standard grade	Sub-standard grade		
Loans to banks	10,801	-	40,203	182,476	233,480
Investment securities held to maturity	79,807	-	129,998	4,295	214,100
Loans to employees	-	1,788	-	-	1,788
Total	90,608	1,788	170,201	186,771	449,368

	Neither past due nor impaired 2007			Past due or individually impaired 2007	Total 2007
	High grade	Standard grade	Sub-standard grade		
Loans to banks	12,000	-	40,819	41,939	94,758
Investment securities held to maturity	-	-	132,424	4,261	136,685
Loans to employees	-	-	1,494	-	1,494
Total	12,000	-	174,737	46,200	232,937

Bank tərəfindən kreditlərin təsnifləşdirilməsi aşağıdakı qaydada həyata keçirilmişdir:

Yüksək reytinqli – bura dövr ərzində kredit şərtlərində heç bir dəyişiklik olmayan, ödəniş müddətində gecikmə olmayan və maliyyə vəziyyəti əla qiymətləndirilən banklara verilən kreditlər aid edilir.

Standart reytinqli - bura dövr ərzində kredit şərtlərində heç bir dəyişiklik olmayan, ödəniş müddətində gecikmə olmayan və maliyyə vəziyyəti yaxşı qiymətləndirilən banklara verilən kreditlər aid edilir.

Qeyri-standart reytinqli - bura dövr ərzində kredit şərtlərinə dəyişiklik edilən, əsas və faiz borclarında gecikmələr olmayan və maliyyə vəziyyəti qənaətbəxş qiymətləndirilən banklara verilən kreditlər aid edilir.

Vaxtı ötmüş və ya fərdi şəkildə dəyərsizləşmiş - bura dövr ərzində kredit şərtlərinə dəyişiklik edilən, əsas və faiz borclarında vaxtı keçmiş borcları olan və maliyyə vəziyyəti kafi qiymətləndirilən banklara verilən kreditlər aid edilir.

Siyasətinə uyğun olaraq Bank kredit portfeli daxilində reytinqləri dəqiğ və ardıcıl şəkildə tətbiq etməlidir. Verilən risk reytinqləri müntəzəm qaydada qiymətləndirilir və yenidən baxılır.

Dəyərsizləşmənin qiymətləndirilməsi

Kreditlərin dəyərsizləşmə baxımından qiymətləndirilməsi zamanı nəzərə alınan əsas amillərə aşağıdakılardaxildir: əsas məbləğlərin və faizlərin ödənilməsinin 90 gündən artıq müddətdə gecikdirilib gecikdirilməməsi, qarşı-tərəflərin pul vəsaitlərinin hərəkətlərində çətinliklər haqqında məlumatın olub olmaması, kredit reytinqlərinin aşağı düşməsi və ya müqavilənin ilkin şərtlərinin pozulması. Bank dəyərsizləşmə baxımından iki səviyyədə qiymətləndirmə aparır: fərdi şəkildə qiymətləndirilən ehtiyatlar və məcmu şəkildə qiymətləndirilən ehtiyatlar.

Fərdi şəkildə qiymətləndirilən ehtiyatlar

Bank fərdi olaraq hər bir mühüm kredit və ya avans üzrə tələb olunan ehtiyatları fərdi şəkildə müəyyən edir. Ehtiyatların məbləği müəyyən edildiyi zaman aşağıdakı amillər nəzərə alınırlar: qarşı-tərəflərin biznes-planının dayanıqlığı, onun maliyyə çətinlikləri yarandığı təqdirdə fəaliyyət nəticələrini təkmilləşdirmək qabiliyyəti, müflislik halında proqnozlaşdırılan mədaxillər, maliyyə dəstəyinin cəlb edilməsi imkanı, girovun satış dəyəri və gözlənilən pul vəsaitləri hərəkətinin müddətləri. Gözlənilməyən hadisələr daha yaxın diqqət yetirilməsini tələb etdiyi hallar istisna olmaqla, dəyərsizləşmə zərərləri hər hesabat tarixində qiymətləndirilir.

Məcmu şəkildə qiymətləndirilən ehtiyatlar

Məcmu şəkildə fərdi olaraq mühüm olmayan banklara kreditlərin və fərdi olaraq mühüm, lakin fərdi şəkildə dəyərsizləşməsinə dair obyektiv sübutlar olmayan kreditlərin dəyərsizləşməsi üçün ehtiyatlar qiymətləndirilir. Ehtiyatlar hər bir hesabat tarixinə qiymətləndirilir, və bu zaman hər bir kredit portfeli ayrıca təhlil edilir.

Məcmu şəkildə qiymətləndirmə zamanı fərdi şəkildə dəyərsizləşməyə dair obyektiv sübut olmayanda da portfelin dəyərsizləşməsi müəyyən edilir. Dəyərsizləşmə zərərləri aşağıdakı məlumatları nəzərə almaqla müəyyən edilir: portfel üzrə tarixi zərərlər, cari iqtisadi şəraitlər, zərərin çəkilməsi ehtimal edilən andan həmin zərərin dəyərsizləşmə üzrə fərdi şəkildə qiymətləndirilən dəyərsizləşmə zərərini tələb etməsi müəyyən edildiyi anadək təxmini müddət və gözlənilən mədaxillər və aktiv dəyərsizləşdikdən sonra dəyərin bərpa edilməsi. Rəhbərlik bir ilədək ola bilən bu müddətin müəyyən edilməsinə görə məsuliyyət daşıyır.

The Bank classifies its loan portfolio as follow:

High grade - loans issued to banks with excellent financial performance, having no changes in the terms and conditions of loan agreements and no overdue in principal and interest.

Standard grade - loans issued to banks with stable financial performance, having no changes in the terms and conditions of loan agreements and no overdue in principal and interest.

Sub-Standard grade – loans issued to banks with satisfactory financial performance, having changes in the terms and conditions of loan agreements and no overdue in principal and interest.

Individually impaired - loans issued to banks with satisfactory financial performance, having changes in the terms and conditions of loan agreements and overdue in principal and interest.

It is the Bank's policy to maintain accurate and consistent risk ratings across the credit portfolio. The attributed risk ratings are assessed and updated regularly.

Impairment assessment

The main considerations for loan impairment assessment include whether any payments of principal or interest are overdue by more than 90 days or there are any known difficulties in the cash flows of the counterparties, credit rating downgrades, or infringement of the original terms of the contract. The Bank addresses impairment assessment in two areas: individually assessed allowances and collectively assessed allowances.

Individually assessed allowances

The Bank determines the allowances appropriate for each individually significant loan on individual basis. Items considered when determining allowance amounts include the sustainability of the counterparty's business plan, its ability to improve performance once a financial difficulty has arisen, projected receipts should bankruptcy ensue, the availability of other financial support and the realisable value of collateral, and the timing of the expected cash flows. The impairment losses are evaluated at each reporting date, unless unforeseen circumstances require more careful attention.

Collectively assessed allowances

Allowances are assessed collectively for losses on loans to banks that are not individually significant and for individually significant loans where there is not yet objective evidence of individual impairment. Allowances are evaluated on each reporting date with each portfolio receiving a separate review.

The collective assessment takes account of impairment that is likely to be present in the portfolio even though there is no yet objective evidence of the impairment in an individual assessment. Impairment losses are estimated by taking into consideration of the following information: historical losses on the portfolio, current economic conditions, the appropriate delay between the time a loss is likely to have been uncured and the time it will be identified as requiring an individually assessed impairment allowance, and expected receipts and recoveries once impaired. The management is responsible for deciding the length of this period which can extend for as long as one year.

Milli Bankın 2008-ci ilin yekunu üzrə maliyyə hesabatlığı

Bankın pul aktivləri və öhdəlikləri üzrə coğrafi cəmləşmə belədir:

	Azərbaycan	İƏİT	Qeyri- İƏİT	2008 Cəmi	Azərbaycan	İƏİT	Qeyri- İƏİT	2007 Cəmi
Aktivlər:								
Pul vəsaitləri və pul vəsaitlərinin ekvivalentləri	69,799	4,331,669	-	4,401,467	66,803	2,730,711	-	2,797,514
Qeyri-rezident banklardakı vəsaitlər	-	162,149	-	162,149	-	377,472	-	377,472
Beynəlxalq valyuta Fonfu ilə hesablaşmalar	-	1,305	-	1,305	-	8,568	-	8,568
Ticarət qiymətlə kağızları	-	542,073	-	542,073	-	431,835	-	431,835
Rezident banklara verilmiş kreditlər	201,546	-	-	201,546	81,214	-	-	81,214
Ödəmə müddəti tamamlanana qədər saxlanılan investisiya qiymətlə kağızları	129,998	79,807	-	209,805	132,424	-	-	132,424
Sair aktivlər	2,990	592	-	3,582	3,011	232	-	3,243
	404,333	5,117,595	-	5,521,928	283,452	3,548,818	-	3,832,270
Öhdəliklər:								
Dövriyyədə olan banknotlar və sikkələr	4,425,821	-	-	4,425,821	2,911,155	-	-	2,911,155
Kredit təşkilatları qarşısında öhdəliklər	567,597	-	-	567,597	529,314	-	-	529,314
Hökumət idarələri qarşısında öhdəliklər	605,567	-	-	605,567	37,236	-	-	37,236
Sair deposit hesabları	1,282	-	-	1,282	1,027	-	-	1,027
Buraxılmış borc qiymətlə kağızları	149,563	-	-	149,563	251,854	-	-	251,854
Digər beynəlxalq maliyyə institutları qarşısında öhdəliklər	-	7,610	-	7,610	-	5,481	-	5,481
Beynəlxalq Valyuta Fondu qarşısında öhdəliklər	-	64,203	-	64,203	-	87,115	-	87,115
Sair öhdəliklər	182	6,806	125	7,113	-	402	307	709
	5,750,013	78,619	125	5,828,757	3,730,586	92,998	307	3,823,891
Xalis balans mövqeyi	(5,345,680)	5,038,976	(125)	(306,829)	(3,447,134)	3,455,820	(307)	8,379

The geographical concentration of the Bank's monetary assets and liabilities is set out below:

	Azerbaijan	OECD	Non-OECD	Total	Azerbaijan	OECD	Non-OECD	Total
Assets:								
Cash and cash equivalents	69,799	4,331,669	-	4,401,467	66,803	2,730,711	-	2,797,514
Amounts due from credit institutions	-	162,149	-	162,149	-	377,472	-	377,472
Special Drawing Rights holdings with the IMF	-	1,305	-	1,305	-	8,568	-	8,568
Trading securities	-	542,073	-	542,073	-	431,835	-	431,835
Loans to banks	201,546	-	-	201,546	81,214	-	-	81,214
Investment securities held to maturity	129,998	79,807	-	209,805	132,424	-	-	132,424
Other assets	2,990	592	-	3,582	3,011	232	-	3,243
	404,333	5,117,595	-	5,521,928	283,452	3,548,818	-	3,832,270
Liabilities:								
Money issued in circulation	4,425,821	-	-	4,425,821	2,911,155	-	-	2,911,155
Amounts due to credit institutions	567,597	-	-	567,597	529,314	-	-	529,314
Amounts due to government organizations	605,567	-	-	605,567	37,236	-	-	37,236
Amounts due to customers	1,282	-	-	1,282	1,027	-	-	1,027
Debt securities issued	149,563	-	-	149,563	251,854	-	-	251,854
Amounts due to international financial institutions	-	7,610	-	7,610	-	5,481	-	5,481
Amounts due to the IMF	-	64,203	-	64,203	-	87,115	-	87,115
Other liabilities	182	6,806	125	7,113	-	402	307	709
	5,750,013	78,619	125	5,828,757	3,730,586	92,998	307	3,823,891
Net balance sheet position	(5,345,680)	5,038,976	(125)	(306,829)	(3,447,134)	3,455,820	(307)	8,379

Likvidlik riski və maliyyələşdirmənin idarə edilməsi

Likvidlik riski adı və ya fövqəladə şəraitdə ödəniş tarixi çatanda Bankın ödənişlə bağlı öhdəliklərini yerinə yetirə bilməməsi riskidir. Bank tərəfindən likvidlik riskinin idarə olunması hər bir şəraitdə Bankın öhdəliklərini ödəmək üçün likvidliyin lazımı səviyyədə saxlanılmasına əsaslanır.

Pul-valyuta siyasetinin həyata keçirilməsi və ölkədaxili maliyyə sabitliyinin təmin ediləsi kimi mərkəzi bankın prioritet məqsədlərinə nail olmaq üçün vaxtında müdaxilə etmək məqsədilə Bank valyuta aktivlərindən likvid əməliyyat tranşı formalasdırıb. Mərkəzi bankın likvid əməliyyat valyuta aktivləri aşağıdakı mənbələr üzrə valyuta tələbatını qarşılamaq üçün kifayət edir: valyuta müdaxilələri, üç aylıq idxlə həcmində xarici ticarətin maliyyələşdirilməsi, ölkənin qısa-müddətli xarici borcu. Likvidlik riskinin idarə edilməsi likvid aktivlərinin müəyyən edilməsi və investisiya müddətində valyuta aktivlərini minimal likvidlik limitlərinin müəyyən edilməsindən ibarətdir.

Maliyyə öhdəliklərinin ödəniş tarixinə qalmış müddətlər üzrə təhlili

Aşağıdakı cədveldə diskont edilməmiş müqavilə öhdəlikləri əsasında Bankın 31 dekabr 2008-ci il tarixinə maliyyə öhdəlikləri ödəniş tarixinə qalmış müddətlər üzrə təqdim edilir. Tələb əsasında ödənilməli öhdəliklər ödəniş tələbinin mümkün olan ən tez tarixdə verilmiş hesab olunur. Bununla bərabər Bank gözləyir ki, müştərilərin çoxu Bank ödənişi aparmalı olduğu ən tez tarixdə ödəniş tələb etməyəcək, və cədvəl gözlənilən pul vəsaitləri hərəkətlərini eks etdirmir.

Maliyyə öhdəlikləri 31 dekabr 2008-ci il tarixinə	3 aydan az	3-12 ay	1 – 5 il	5 ildən artıq		Cəmi
Kredit təşkilatları qarşısında öhdəliklər	567,597	-	-	-	-	567,597
Hökumət idarələri qarşısında öhdəliklər	605,567	-	-	-	-	605,567
Sair deposit hesabları	1,282	-	-	-	-	1,282
Buraxılmış borc qiymətli kağızları	149,877	-	-	-	-	149,877
Digər beynəlxalq maliyyə institutları qarşısında öhdəliklər	3,056	211	2,059	2,727	8,053	
BVF qarşısında öhdəliklər	723	15,315	44,840	5,490	66,368	
Sair öhdəliklər	6,899	51	74	-	7,024	
Cəmi diskont edilməmiş maliyyə öhdəlikləri	1,335,001	15,577	46,973	8,217	1,405,768	

Maliyyə öhdəlikləri 31 dekabr 2007-ci il tarixinə	3 aydan az	3-12 ay	1 - 5 il	5 ildən artıq		Cəmi
Kredit təşkilatları qarşısında öhdəliklər	529,314	-	-	-	-	529,314
Hökumət idarələri qarşısında öhdəliklər	37,236	-	-	-	-	37,236
Sair deposit hesabları	1,027	-	-	-	-	1,027
Buraxılmış borc qiymətli kağızları	253,164	-	-	-	-	253,164
Digər beynəlxalq maliyyə institutları qarşısında öhdəliklər	329	225	2,193	3,258	6,005	
BVF qarşısında öhdəliklər	826	18,532	55,744	13,798	88,900	
Sair öhdəliklər	454	153	102	-	709	
Cəmi diskont edilməmiş maliyyə öhdəlikləri	822,350	18,910	58,039	17,056	916,355	

Liquidity risk and funding management

Liquidity risk is the risk that the Bank will be unable to meet its payment obligations when they fall due under normal and stress circumstances. Management of the liquidity risk by the Bank is based on keeping the liquidity at required level for meeting the requirements of the Bank in any condition.

In order to achieve the Bank's primary goals of maintaining currency stability and control over monetary policy, the Bank maintains operational foreign currency assets which are a group of liquid assets from its foreign currency assets to ensure timely intervention when deemed necessary. Such group of operational liquid foreign currency assets of the central bank is adequate for meeting the foreign currency demand for currency interference, financing foreign trade equivalent of three-month import, and financing short-term foreign debt of the country. Liquidity risk management consists of identifying the liquid assets and determining the minimum liquidity limits of foreign currency assets over its investment period.

Analysis of financial liabilities by remaining contractual maturities

The table below summarises the maturity profile of the Bank's financial liabilities at 31 December 2008 based on contractual undiscounted repayment obligations. Repayments which are subject to notice are treated as if notice were to be given immediately. However, the Bank expects that many customers will not request repayment on the earliest date the Bank could be required to pay and the table does not reflect the expected cash flows.

Financial liabilities As at 31 December 2008	Less than 3 months	3 to 12 months	1 to 5 years	Over 5 years	Total
Amounts due to credit institutions	567,597	-	-	-	567,597
Amounts due to government organizations	605,567	-	-	-	605,567
Amounts due to customers	1,282	-	-	-	1,282
Debt securities issued	149,877	-	-	-	149,877
Amounts due to international financial institutions	3,056	211	2,059	2,727	8,053
Amounts due to the IMF	723	15,315	44,840	5,490	66,368
Other liabilities	6,899	51	74	-	7,024
Total undiscounted financial liabilities	1,335,001	15,577	46,973	8,217	1,405,768

Financial liabilities As at 31 December 2007	3 aydan az	3-12 ay	1 - 5 il	5 ildən artıq	Cəmi
Amounts due to credit institutions	529,314	-	-	-	529,314
Amounts due to government organizations	37,236	-	-	-	37,236
Amounts due to customers	1,027	-	-	-	1,027
Debt securities issued	253,164	-	-	-	253,164
Amounts due to international financial institutions	329	225	2,193	3,258	6,005
Amounts due to the IMF	826	18,532	55,744	13,798	88,900
Other liabilities	454	153	102	-	709
Total undiscounted financial liabilities	822,350	18,910	58,039	17,056	916,355

Milli Bankın 2008-ci ilin yekunu üzrə maliyyə hesabatlığı

Aşağıdakı cədvəldə Bankın maliyyə təəhhüdləri və potensial öhdəliklərinin müqavilə müddətləri göstərilir.

	3 aydan az	3-12 ay	1 - 5 il	5 ildən artıq	Cəmi
2008	-	82	-	-	82
2007	-	3,171	-	-	3,171

Bank gözləyir ki, potensial öhdəliklərin və ya təəhhüdlərin hamısının öhdəlik müddəti tamamlanana qədər yerinə yetirilməsi tələb olunmayacaqdır.

Bazar riski

Bazar riski maliyyə alətlərinin dəyərinin faiz dərəcəsi və valyuta məzənnələri kimi bazar parametrlərində dəyişikliklər nəticəsində tərəddüd eləməsi riskidir.

Faiz dərəcəsi riski

Faiz dərəcəsi riski maliyyə aktivlərinin dəyərinin faiz dərəcəsinin artması/azalması nəticəsində ucuzlaşması/bahalaşması riskidir. 31 dekabr 2008 və 2007-ci il tarixlərinə Bankın aktivlərində bazar qiyməti ilə eks olunan sabit gəlirlili qiymətli kağızlar faiz dərəcəsi riskinə məruz qalmışlar. Bank bu riski investisiya portfelinin və portfelin tərkibindəki aktivlərin müddətinin müəyyən olunması ilə idarə edir.

Aşağıdakı cədvəldə Bankın maliyyə aktivlərin və öhdəliklərinin dəyərinin faiz dərəcəsində 1% dəyişikliyə qarşı xalis həssaslığı təqdim olunur. Faiz dərəcəsi riskinə qarşı həssaslığın təhlili “risk ehtimal edilən dəyişməsi amili” əsasında edilir (PV01).

Valyuta	Faiz dərəcəsində artma	2008		2007
		Dəyərin həssaslığı	Faiz dərəcəsində artma	Dəyərin həssaslığı
ABŞ dolları	1%	6,278	1%	5,923
Avro	1%	1,318	1%	854
Funt sterlinq	1%	352	1%	135
XBH	1%	23	1%	172
Sair	1%	35	1%	5,923

Valyuta	Bazis maddələrində azalma	2008		2007
		Dəyərin həssaslığı	Bazis maddələrində azalma	Dəyərin həssaslığı
ABŞ dolları	(1%)	(6,278)	(1%)	(5,923)
Avro	(1%)	(1,318)	(1%)	(854)
Funt sterlinq	(1%)	(352)	(1%)	(135)
SDR	(1%)	(23)	(1%)	(172)
Sair	(1%)	(35)	(1%)	(5,923)

Həssaslıq təhlili ilə bağlı məhdudiyyətlər: Yuxarıdakı cədvəllər digər ehtimallarda dəyişikliklər olmadıqda əsas ehtimalların dəyişməsinin təsirini eks etdirir. Əslində cədvəldə qeyd edilən ehtimallarla digər faktorlar arasında qarşılıqlı əlaqə mövcuddur. Qeyd etmək lazımdır ki, cədvəldəki həssaslıq göstəriciləri xətti funksiya üzrə hesablanmışdır və valyuta məzənnəsinin daha çox və ya az dəyişməsinə qarşı həssaslığı cədvəldə göstərilən rəqəmlər əsasında birbaşa interpolyasiya və ekstrapolyasiya edilə bilməz.

The table below shows the contractual expiry by maturity of the Bank's financial commitments and contingencies.

	Less than 3 months	3 to 12 months	1 to 5 years	Over 5 years	Total
2008	-	82	-	-	82
2007	-	3,171	-	-	3,171

The Bank expects that not all of the contingent liabilities or commitments will be drawn before expiry of the commitments.

Market risk

Market risk is the risk that the value of financial instruments will fluctuate due to changes in market variables such as interest rates and foreign exchanges.

Interest rate risk

Interest rate risk arises from the possibility that changes in interest rates will affect the values of financial instruments. As of 31 December 2008 and 2007 fixed income securities of the Bank recognized at market prices were exposed to interest rate risk. The Bank manages this risk by definition of the term of investment portfolio and assets in the portfolio.

The following table demonstrates the net effect of 1% change in interest rates to fair market value of the Bank's financial assets and liabilities. Analysis of sensitivity to interest rate risk is made on the basis of "estimated change of the risk factor" (PV01).

Currency	2008		2007	
	Increase in interest rate	Sensitivity of fair market value	Increase in interest rate	Sensitivity of fair market value
USD	1%	6,278	1%	5,923
EUR	1%	1,318	1%	854
GBP	1%	352	1%	135
SDR	1%	23	1%	172
Other	1%	35	1%	5,923

Currency	2008		2007	
	Decrease in interest rate	Sensitivity of fair market value	Decrease in interest rate	Sensitivity of fair market value
USD	(1%)	(6,278)	(1%)	(5,923)
EUR	(1%)	(1,318)	(1%)	(854)
GBP	(1%)	(352)	(1%)	(135)
SDR	(1%)	(23)	(1%)	(172)
Other	(1%)	(35)	(1%)	(5,923)

Limitations on sensitivity analysis: The above tables reflect the effect of changes in principal assumptions with all other assumptions remaining constant. Actually, there is an interrelation between assumptions reflected in the table and other factors. It should be noted that sensitivity exponents in the table are not calculated under line function and sensitivity to even more or less change in currency rates may not be directly interpolated and extrapolated on the basis of the table figures.

Həssaslıq təhlili Bankın aktivlərinin və öhdəliklərinin fəal şəkildə idarə edildiyini nəzərə almır. Bundan əlavə, Bankın maliyyə vəziyyəti bazarda dəyişikliklər baş verdikdə dəyişə bilər. Məsələn, Bankın maliyyə riskinin idarə edilməsi strategiyası bazardakı dəyişikliklərə qarşı həssaslığın idarə edilməsini nəzərdə tutur. Bazardakı dəyişikliklər müəyyən həddi keçəndə Bankın rəhbərliyi bəzi addımlar atmaq kimi qərarlar həyata keçirə bilər. Neticədə, ehtimallardakı dəyişikliklər öhdəliklərə heç bir təsir göstərməyə bilər, aktivlər isə balans hesabatında bazar qiyməti ilə dəyərləndiriləcək. Belə hallarda aktivlər və öhdəliklər üçün müxtəlif qiymətləndirmə bazasından istifadə edilməsi xalis aktivlərin dəyişməsinə gətirib çıxara bilər.

Yuxarıda qeyd edilən həssaslıq təhlilləri ilə bağlı digər məhdudiyyətlərə aşağıdakılardaxildir: yaxın dövrdə mümkün bazar dəyişiklikləri ilə bağlı hər hansı əminlik olmadan qabaqcadan verilən və yalnız Bankın mövqeyini əks etdirən potensial riskin nümayiş etdirilməsi üçün hipotetik bazar dəyişikliklərindən istifadə və bütün faiz dərəcələrinin eyni qaydada hərəkət etməsi ehtimalı.

Valyuta riski

Xarici valyuta riski xarici valyuta məzənnəsinin dəyişməsi nəticəsində maliyyə aktivinin baza valyutasında dəyərinin dəyişməsi riskidir. Bankın aktivlərinin dəyəri aktivlərin valyuta strukturundan asılı olaraq əsas xarici valyutaların məzənnələrinin dəyişməsi riskinə məruz qalır.

Bankın valyuta aktivləri ABŞ dolları, Avro və Funt sterlinq ilə saxlanılır. Valyuta aktivlərinin valyuta kompozisiyası “Azərbaycan Respublikası Milli Bankının valyuta aktivlərinin idarə edilməsi üzrə 2007-ci il üçün əsas istiqamətləri” ilə müəyyən olunmuş və Bankın İdarə Heyətinin 30 noyabr 2007-ci il tarixli qərarı ilə yenidən baxılmışdır.

Bankın valyuta ehtiyatlarının valyuta strukturunun dəyişdirilməsi barədə qərarı əsasən Bankın valyuta ehtiyatları cari fəaliyyəti təmin edən əməliyyat və gələcək nəsillər üçün saxlanılan, yiğim aləti olan investisiya tranşlarına bölünərək hər bir tranş üçün ABŞ dolları, Avro və Funt sterlinqdən ibarət valyuta strukturu müəyyən olunmuşdur.

Aşağıdakı cədvəldə Bankın 31 dekabr 2008-ci və 2007-ci il tarixlərinə qeyri-ticarət monetar aktivlər və öhdəliklər və proqnozlaşdırılan pul vəsaitləri hərəkətləri üzrə iri risklərə məruz qaldığı valyutalar göstərilir. Təhlil valyutanın manata qarşı məzənnəsində məntiqi olaraq mümkün hərəkətin təsirini hesablayır, bu zaman bütün digər göstəricilər dəyişməz qalır. Cədvəldəki mənfi məbləğ mənfəət və zərər haqqında hesabatda potensial xalis azalma, müsbət məbləğ isə xalis potensial artımı əks etdirir.

Sensitivity analysis does not account the active management of the Bank's assets and liabilities. Further, financial position of the Bank may change according to market changes. For instance, financial risk management strategy of the Bank supposes management of sensitivity to market changes. When market changes go beyond certain limit, management of the Bank may make a decision to take some measures. As a result, changes in assumptions may have no effect on liabilities, while assets are valued in balance sheet at market prices. In such cases utilization of different valuation bases for assets and liabilities may result in change of net assets.

Other limitations on the above sensitivity analysis include: usage of hypothetic market changes for demonstration of potential risk presupposed without any assurance in possible market changes for the nearest period and reflecting the Bank's position only and supposition of similar movement of all interest rates.

Currency risk

Currency risk is the risk that the value of a financial instrument will fluctuate due to changes in foreign exchange rates. Subject to the currency structure of assets, the value of assets of the Bank is exposed to risk of changes in exchange rates of main foreign currencies.

The assets of the Bank are primarily maintained in US Dollars, Euro and Pound Sterling. Currency composition of assets is defined by the "Main Directions for Management of Currency Assets of the National Bank of the Republic of Azerbaijan for 2007" and revised by the resolution of the Management Board dated 30 November 2007.

Based on the resolution on change of currency structure of currency reserves, they have been divided into operational tranche providing current activities and investment tranche held for future generations as a means of hoarding, while currency structure compounding on US Dollars, Euro and Pound Sterling is defined for each tranche.

The tables below indicate the currencies to which the Bank had significant exposure at 31 December 2008 and 2007 on its non-trading monetary assets and liabilities and its forecast cash flows. The analysis calculates the effect of a reasonably possible movement of the currency rate against the Azerbaijani Manat, with all other variables held constant on the income statement. A negative amount in the table reflects a potential net reduction in income statement, while a positive amount reflects a net potential increase.

	Manat	ABŞ dolları	Avro	Funt sterlinq	XBH	Digər	2008 Cəmi
Aktivlər:							
Pul vəsaitləri və pul vəsaitlərinin ekvivalentləri	242	2,627,517	1,441,663	332,021	-	24	4,401,467
Qeyri-resident banklardakı vəsaitlər	-	162,149	-	-	-	-	162,149
BVF-du ilə hesablaşmalar	-	-	-	-	1,305	-	1,305
Ticarət qiymətli kağızları	-	453,844	71,200	14,929	-	2,100	542,073
Rezident banklara verilmiş kreditlər	201,546	-	-	-	-	-	201,546
Ödəmə müddəti tamamlanana qədər saxlanılan investisiya qiymətli kağızları	129,998	79,807	-	-	-	-	209,805
Əmlak və avadanlıqlar	30,891	-	-	-	-	-	30,891
Qeyri-maddi aktivlər	6,691	-	-	-	-	-	6,691
Sair aktivlər	25,624	631	902	273	-	-	27,430
Cəmi aktivlər	394,992	3,323,948	1,513,765	347,223	1,305	2,124	5,583,357
Öhdəliklər:							
Dövriyyədə olan banknotlar və sikkələr	4,425,821	-	-	-	-	-	4,425,821
Kredit təşkilatları sırasında öhdəliklər	385,009	163,830	18,758	-	-	-	567,597
Hökumət idarələri sırasında öhdəliklər	521,928	68,183	14,190	1,259	-	7	605,567
Sair deposit hesabları	1,245	35	2	-	-	-	1,282
Buraxılmış borc qiymətli kağızları	149,563	-	-	-	-	-	149,563
Digər beynəlxalq maliyyə institutları sırasında öhdəliklər	2,796	4,814	-	-	-	-	7,610
BVF sırasında öhdəliklər	712	-	-	-	63,491	-	64,203
Sair öhdəliklər	306	17	6,731	-	-	59	7,113
Cəmi öhdəliklər	5,487,379	236,880	39,680	1,259	63,491	66	5,828,756
Xalis balans mövqeyi	(5,092,387)	3,087,068	1,474,085	345,964	(62,186)	2,058	(245,398)
Məzənnədə artma, %-la		1%	1%	1%	1%	1%	
Mənfaətə təsir	30,871	14,741	3,460	(622)	21	48,470	
Məzənnədə azalma, %-la		(1%)	(1%)	(1%)	(1%)	(1%)	
Mənfaətə təsir	(30,871)	(14,741)	(3,460)	622	(21)	(48,470)	

	AZN	USD	EUR	GBP	SDR	Other	2008 Total
Assets:							
Cash and cash equivalents	242	2,627,517	1,441,663	332,021	-	24	4,401,467
Amounts due from credit institutions	-	162,149	-	-	-	-	162,149
SDR holdings with the IMF	-	-	-	-	1,305	-	1,305
Trading securities	-	453,844	71,200	14,929	-	2,100	542,073
Loans to banks	201,546	-	-	-	-	-	201,546
Investment securities held to maturity	129,998	79,807	-	-	-	-	209,805
Property and equipment	30,891	-	-	-	-	-	30,891
Intangible assets	6,691	-	-	-	-	-	6,691
Other assets	25,624	631	902	273	-	-	27,430
Total Assets	394,992	3,323,948	1,513,765	347,223	1,305	2,124	5,583,357
Liabilities:							
Money issued in circulation	4,425,821	-	-	-	-	-	4,425,821
Amounts due to credit institutions	385,009	163,830	18,758	-	-	-	567,597
Amounts due to government organizations	521,928	68,183	14,190	1,259	-	7	605,567
Amounts due to customers	1,245	35	2	-	-	-	1,282
Debt securities issued	149,563	-	-	-	-	-	149,563
Amounts due to international financial institutions	2,796	4,814	-	-	-	-	7,610
Liabilities to the IMF	712	-	-	-	63,491	-	64,203
Other liabilities	306	17	6,731	-	-	59	7,113
Total Liabilities	5,487,379	236,880	39,680	1,259	63,491	66	5,828,756
Net balance sheet position	(5,092,387)	3,087,068	1,474,085	345,964	(62,186)	2,058	(245,398)
Increase in currency rate in %							
Effect on profit	30,871	14,741	3,460	(622)	21	48,470	
Decrease in currency rate in %							
Effect on profit	(30,871)	(14,741)	(3,460)	622	(21)	(48,470)	

							2007
	Manat	ABŞ dolları	Avro	Funt sterlinq	XBH	Digər	Cəmi
Aktivlər:							
Pul vəsaitləri və pul vəsaitlərinin ekvivalentləri	-	1,468,397	1,023,933	305,057	-	127	2,797,514
Qeyri-rezident banklardakı vəsaitlər	-	374,301	3,171	-	-	-	377,472
BVF-du ilə hesablaşmalar	-	-	-	-	8,568	-	8,568
Ticarət qiymətli kağızları	-	347,109	61,592	9,040	-	14,094	431,835
Rezident Banklara verilmiş kreditlər	81,214	-	-	-	-	-	81,214
Ödəmə müddəti tamam- lanana qədər saxlanılan investisiya qiymətli kağızları	132,424	-	-	-	-	-	132,424
Əmlak və avadanlıqlar	25,681	-	-	-	-	-	25,681
Qeyri-maddi aktivlər	5,396	-	-	-	-	-	5,396
Sair aktivlər	49,731	197	-	-	-	36	49,964
Cəmi aktivlər	294,446	2,190,004	1,088,696	314,097	8,568	14,257	3,910,068
Öhdəliklər:							
Dövriyyədə olan banknotlar və sikkələr	2,911,155	-	-	-	-	-	2,911,155
Kredit təşkilatları qarşısında öhdəliklər	309,290	205,951	14,073	-	-	-	529,314
Hökumət idarələri qarşısında öhdəliklər	32,412	4,817	-	-	-	7	37,236
Sair deposit hesabları	1,019	4	4	-	-	-	1,027
Buraxılmış borc qiymətli kağızları	251,854	-	-	-	-	-	251,854
Digər beynəlxalq maliyyə institutları qarşısında öhdəliklər	-	5,481	-	-	-	-	5,481
BVF qarşısında öhdəliklər	760	-	-	-	86,355	-	87,115
Sair öhdəliklər	512	450	21	-	-	-	983
Cəmi öhdəliklər	3,507,002	216,703	14,098	-	86,355	7	3,824,165
Xalis balans mövqeyi	(3,212,556)	1,973,301	1,074,598	314,097	(77,787)	14,250	85,903
Məzənnədə artma, %-la		1%	1%	1%	1%	1%	
Mənfəətə təsir		19,733	10,746	3,141	(778)	142	32,984
Məzənnədə azalma, %-la		(1%)	(1%)	(1%)	(1%)	(1%)	
Mənfəətə təsir		(19,733)	(10,746)	(3,141)	778	(142)	(32,984)

	AZN	USD	EUR	GBP	SDR	Other	2007 Total
Assets:							
Cash and cash equivalents	-	1,468,397	1,023,933	305,057	-	127	2,797,514
Amounts due from credit institutions	-	374,301	3,171	-	-	-	377,472
SDR holdings with the IMF	-	-	-	-	8,568	-	8,568
Trading securities	-	347,109	61,592	9,040	-	14,094	431,835
Loans to banks	81,214	-	-	-	-	-	81,214
Investment securities held to maturity	132,424	-	-	-	-	-	132,424
Property and equipment	25,681	-	-	-	-	-	25,681
Intangible assets	5,396	-	-	-	-	-	5,396
Other assets	49,731	197	-	-	-	36	49,964
Total Assets	294,446	2,190,004	1,088,696	314,097	8,568	14,257	3,910,068
Liabilities:							
Money issued in circulation	2,911,155	-	-	-	-	-	2,911,155
Amounts due to credit institutions	309,290	205,951	14,073	-	-	-	529,314
Amounts due to government organizations	32,412	4,817	-	-	-	7	37,236
Amounts due to customers	1,019	4	4	-	-	-	1,027
Debt securities issued	251,854	-	-	-	-	-	251,854
Amounts due to international financial institutions	-	5,481	-	-	-	-	5,481
Liabilities to the IMF	760	-	-	-	86,355	-	87,115
Other liabilities	512	450	21	-	-	-	983
Total Liabilities	3,507,002	216,703	14,098	-	86,355	7	3,824,165
Net balance sheet position	(3,212,556)	1,973,301	1,074,598	314,097	(77,787)	14,250	85,903
Increase in currency rate in %							
Effect on profit	19,733	10,746	3,141	(778)	142	32,984	
Decrease in currency rate in %							
Effect on profit	(19,733)	(10,746)	(3,141)	778	(142)	(32,984)	

Əməliyyat riski

Əməliyyat riski – sistemlərin nasazlığı, işçilərin səhvi, saxtakarlığı və ya xarici hadisələr nəticəsində yaranan riskdir. Nəzarət sistemi işləməyəndə əməliyyat riskləri nüfuza xələl vura, hüquqi nəticələrə və ya maliyyə zərərlərinə gətirib çıxara bilər. Bank bütün əməliyyat risklərinin aradan götürülməsini güman edə bilməz, lakin Bank bu riskləri nəzarət sistemi və potensial risklərin izlənməsi və onlarla bağlı tədbirlərin görülməsi yolu ilə idarə edə bilər. Nəzarət sisteminə vəzifələrin səmərəli bölünməsi, daxil olma, təsdiq etmə və tutuşdurma prosedurları, heyətin təlimləndirilməsi və qiymətləndirilməsi prosesləri, eləcə də daxili auditdən istifadə daxildir.

27. Maliyyə alətlərinin ədalətli dəyəri

Aşağıda Bankın maliyyə hesabatlarında əks etdirilmiş maliyyə hesabatlarının balans dəyərləri və ədalətli dəyərləri siniflər üzrə müqayisə edilir. Cədvəl qeyri-maliyyə aktivlərin və öhdəliklərin ədalətli dəyərləri təqdim edilmir:

	Cari dəyər 2008	Ədalətli dəyər 2008	Tanınmamış gəlir/(zərər) 2008	Cari dəyər 2007	Ədalətli dəyər 2007	Tanınmamış gəlir/(zərər) 2007
Maliyyə aktivləri						
Pul vəsaitləri və pul vəsaitlərinin ekvivalentləri	4,401,467	4,401,467	-	2,797,514	2,797,514	-
Qeyri-rezident banklardakı vəsaitlər BVF-dü ilə hesablaşmalar	162,149	162,149	-	377,472	377,472	-
Ticarət qiymətli kağızları	1,305	1,305	-	8,568	8,568	-
Rezident banklara verilmiş kreditlər Ödəmə müddəti tamamlanana qədər saxlanılan investisiya qiymətli kağızları	542,073	542,073	-	431,835	431,835	-
Sair aktivlər	201,546	199,656	(1,890)	81,214	77,631	(3,583)
209,805	154,738	(55,067)	132,424	51,910	(80,514)	-
3,582	3,582	-	3,243	3,243	-	-
Maliyyə öhdəlikləri						
Kredit təşkilatları qarşısında öhdəliklər Hökumət idarələri	567,597	567,597	-	529,314	529,314	-
qarşısında öhdəliklər Sair deposit hesabları	605,567	605,567	-	37,236	37,236	-
Buraxılmış borc qiymətli kağızları	1,282	1,282	-	1,027	1,027	-
Digər beynəlxalq maliyyə institutları	149,563	149,563	-	251,854	251,854	-
qarşısında öhdəliklər BVF qarşısında	7,610	7,243	367	5,481	5,012	469
öhdəliklər	64,203	58,875	5,328	87,115	68,878	18,237
Sair öhdəliklər	7,024	7,024	-	709	709	-
Reallaşdırılmamış ədalətli dəyərdə cəmi tanınmamış dəyişiklik						
			(51,263)			(65,391)

Operational risk

Operational risk is the risk of loss arising from systems failure, human error, fraud or external events. When controls fail to perform, operational risks can cause damage to reputation, have legal or regulatory implications, or lead to financial loss. The Bank cannot expect to eliminate all operational risks, but through a control framework and by monitoring and responding to potential risks, the Bank is expected to manage the risks. Controls include effective segregation of duties, access, authorisation and reconciliation procedures, staff education and assessment processes, including the use of internal audit.

27. Fair values of financial instruments

Set out below is a comparison by class of the carrying amounts and fair values of the Bank's financial instruments that are carried in the financial statements. The table does not include the fair values of non-financial assets and non-financial liabilities.

	Carrying value 2008	Fair value 2008	Unrecognised gain/(loss) 2008	Carrying value 2007	Fair value 2007	Unrecognised gain/(loss) 2007
Financial assets						
Cash and cash equivalents	4,401,467	4,401,467	-	2,797,514	2,797,514	-
Amounts due from credit institutions	162,149	162,149	-	377,472	377,472	-
SDR holdings with the IMF	1,305	1,305	-	8,568	8,568	-
Trading securities	542,073	542,073	-	431,835	431,835	-
Loans to banks	201,546	199,656	(1,890)	81,214	77,631	(3,583)
Investment securities held to maturity	209,805	154,738	(55,067)	132,424	51,910	(80,514)
Other assets	3,582	3,582	-	3,243	3,243	-
Financial liabilities						
Amounts due to credit institutions	567,597	567,597	-	529,314	529,314	-
Amounts due to government organizations	605,567	605,567	-	37,236	37,236	-
Amounts due to customers	1,282	1,282	-	1,027	1,027	-
Debt securities issued	149,563	149,563	-	251,854	251,854	-
Amounts due to international financial institutions	7,610	7,243	367	5,481	5,012	469
Amounts due to the IMF	64,203	58,875	5,328	87,115	68,878	18,237
Other liabilities	7,024	7,024	-	709	709	-
Total unrecognised change in unrealised fair value			(51,263)			(65,391)

Maliyyə hesabatlarında ədalətli dəyərlə artıq qeydə alınmamış maliyyə alətləri üçün ədalətli dəyərlərin müəyyən edilməsi üçün istifadə edilən metod və fərziyyələr aşağıda əks etdirilir.

Ədalətli dəyərləri təxminən balans dəyərlərinə bərabər olan aktivlər

Tez satılı bilən və ödəmə müddəti qısa (üç aydan az) olan maliyyə aktivləri və öhdəlikləri ilə bağlı olaraq ehtimal edilir ki, onların balans dəyərləri təxminən ədalətli dəyərlərinə bərabərdir.

Müəyyən dərəcəli maliyyə alətləri

Amortizasiya olunmuş dəyərlə uçota alınan müəyyən dərəcəli maliyyə aktivləri və öhdəliklərinin ədalətli dəyəri ilk dəfə tanındığı zaman bazar faiz dərəcələrinin analoji maliyyə alətləri üçün təklif edilmiş cari bazar dərəcələri ilə müqayisə edilməsi yolu ilə qiymətləndirilir. Müəyyən faizli depozitlərin qiymətləndirilmiş ədalətli dəyəri analoji kredit riski və ödəmə müddəti olan borclar üçün pul bazarda qüvvədə olan diskont edilmiş pul vəsaitləri hərəkətləri əsasında hesablanır. Birjada ticarət buraxılmış borc alətlərinin ədalətli dəyəri elan edilmiş bazar qiymətlərinə əsaslanır. Buraxılmış istiqrazlar üçün bazar qiymətləri mövcud olmayanda ödəniş tarixinədək qalan müddəti nəzərə almaqla cari faiz dərəcəsi ilə gəlirlilik əyrisi əsasında diskont edilmiş pul vəsaitləri hərəkətləri modeli istifadə edilir.

Ədalətli dəyərlə qeydə alınmış maliyyə alətləri

Aşağıdakı cədvəldə ədalətli dəyərləri birjada müəyyən edilmiş qiymətlərə əsaslanan, bütün model ilkin parametrlər bazarda müşahidə olunan qiymətləndirmə mexanizmləri ilə bağlı olan və qiymətləndirmə mexanizmləri qeyri-bazar müşahidə edilən ilkin parametrlərin istifadəsini nəzərdə tutanlar arasında ədalətli dəyərlə əks etdirilmiş maliyyə alətləri təhlil edilir.

Müəyyən maliyyə alətləri qiymətləndirmə mexanizmlərini istifadə etməklə ədalətli dəyərlə qeydə alınır, çünkü cari bazar əməliyyatları və ya müşahidə edilə bilən bazar məlumatları mövcud deyildir. Ədalətli dəyər faktiki bazar əməliyyatlarının qiymətləri üzrə yoxlanmış qiymətləndirmə modelindən və Bankın ən münasib model ilkin parametrlərinin ən yaxşı qiymətləndirməsindən istifadə etməklə müəyyən edilir.

	Birjada müəyyən edilmiş qiymət	Qiymətləndirmə mexanizmləri – bazarda müşahidə edilməyən ilkin parametrlər	Cəmi
	2008	2008	2008
Maliyyə aktivləri			
Ticarət qiymətli kağızları	542,073	-	542,073
Ödəmə müddəti tamamlanana qədər saxlanılan investisiya qiymətli kağızları	-	209,805	209,805
Sair aktivlər	592	-	592
	542,665	209,805	752,470
Maliyyə öhdəlikləri			
Buraxılmış borc qiymətli kağızları	-	149,563	149,563
Sair öhdəliklər	6,806	-	6,806
	6,806	149,563	156,369

The following describes the methodologies and assumptions used to determine fair values for those financial instruments which are not already recorded at fair value in the financial statements.

Assets for which fair value approximates carrying value

For financial assets and financial liabilities that are liquid or having a short term maturity (less than three months) it is assumed that the carrying amounts approximate to their fair value.

Fixed rate financial instruments

The fair value of fixed rate financial assets and liabilities carried at amortised cost are estimated by comparing market interest rates when they were first recognised with current market rates offered for similar financial instruments. The estimated fair value of fixed interest bearing deposits is based on discounted cash flows using prevailing money-market interest rates for debts with similar credit risk and maturity. For quoted debt issued the fair values are calculated based on quoted market prices. For those notes issued where quoted market prices are not available, a discounted cash flow model is used based on a current interest rate yield curve appropriate for the remaining term to maturity.

Financial instruments recorded at fair value

The following table shows an analysis of financial instruments recorded at fair value, between those whose fair value is based on quoted market prices, those involving valuation techniques where all the model inputs are observable in the market, and those where the valuation techniques involves the use of non-market observable inputs.

Certain financial instruments are recorded at fair value using valuation techniques as current market transactions or observable market data are not available. Their fair value is determined using a valuation model that has been tested against the prices of actual market transactions and using the Bank's best estimate of the most appropriate model inputs.

	Quoted market price 2008	Valuation techniques – non-market observable inputs 2008	Total 2008
Financial assets			
Trading securities	542,073	-	542,073
Investment securities held to maturity	-	209,805	209,805
Other assets	592	-	592
	542,665	209,805	752,470
Financial liabilities			
Debt securities issued	-	149,563	149,563
Other liabilities	6,806	-	6,806
	6,806	149,563	156,369

	Birjada müəyyən edilmiş qiymət 2007	Qiymətləndirmə mexanizmləri – bazarda müsahidə edilməyən ilkin parametrlər 2007	Cəmi 2007
Maliyyə aktivləri			
Ticarət qiymətli kağızları	431,835	-	431,835
Ödəmə müddəti tamamlanana qədər saxlanılan investisiya qiymətli kağızları	-	132,424	132,424
Sair aktivlər	232	-	232
	432,067	132,424	564,491
Maliyyə öhdəlikləri			
Buraxılmış borc qiymətli kağızları	-	251,854	251,854
Sair öhdəliklər	402	-	402
	402	251,854	252,256

28. Maliyyə aktivlərinin və öhdəliklərinin ödəmə müddətlərinin təhlili

Aşağıdakı cədvəldə maliyyə aktivləri və öhdəlikləri onların qaytarılması və ya ödənilməsi gözlənilən müddətlər üzrə təhlil edilir.

	2008			2007		
	Bir ilədək	Bir ildən çox	Cəmi	Bir ilədək	Bir ildən çox	Cəmi
Maliyyə aktivləri						
Pul vəsaitləri və pul vəsaitlərinin ekvivalentləri	4,401,467	-	4,401,467	2,797,514	-	2,797,514
Qeyri-rezident banklardakı vəsaitlər	162,149	-	162,149	377,207	265	377,472
BVF-də ilə hesablaşmalar	1,305	-	1,305	8,568	-	8,568
Ticarət qiymətli kağızları	165,030	377,043	542,073	76,225	355,610	431,835
Rezident banklara verilmiş kreditlər	191,051	10,495	201,546	69,569	11,645	81,214
Ödəmə müddəti tamam- lanana qədər saxlanılan investisiya qiymətli kağızları	79,807	129,998	209,805	2,584	129,840	132,424
Sair aktivlər	2,117	1,465	3,582	1,174	2,069	3,243
Cəmi	5,002,927	519,001	5,521,927	3,332,841	499,429	3,832,270
Maliyyə öhdəlikləri						
Kredit təşkilatları qarşısında öhdəliklər	567,597	-	567,597	529,314	-	529,314
Hökumət idarələri qarşısında öhdəliklər	605,567	-	605,567	37,236	-	37,236
Sair deposit hesabları	1,282	-	1,282	1,027	-	1,027
Buraxılmış borc qiymətli kağızları	149,563	-	149,563	251,854	-	251,854
Digər beynəlxalq maliyyə institutları qarşısında öhdəliklər	3,220	4,390	7,610	498	4,983	5,481
BVF qarşısında öhdəliklər	15,718	48,485	64,203	18,573	68,542	87,115
Sair öhdəliklər	7,024	-	7,024	607	102	709
Cəmi	1,349,971	52,875	1,402,846	839,109	73,627	912,736
Xalis balans mövqeyi	3,652,956	466,126	4,119,081	2,493,732	425,802	2,919,534

	Quoted market price 2007	Valuation techniques – non-market observable inputs 2007	Total 2007
Financial assets			
Trading securities	431,835	-	431,835
Investment securities held to maturity	-	132,424	132,424
Other assets	232	-	232
	432,067	132,424	564,491
Financial liabilities			
Debt securities issued	-	251,854	251,854
Other liabilities	402	-	402
	402	251,854	252,256

28. Maturity analysis of financial assets and liabilities

The table below shows an analysis of financial assets and liabilities according to when they are expected to be recovered or settled.

	Within one year	More than one year	2008 Total	Within one year	More than one year	2007 Total
Financial assets						
Cash and cash equivalents	4,401,467	-	4,401,467	2,797,514	-	2,797,514
Amounts due from credit institutions	162,149	-	162,149	377,207	265	377,472
SDR holdings with the IMF	1,305	-	1,305	8,568	-	8,568
Trading securities	165,030	377,043	542,073	76,225	355,610	431,835
Loans to banks	191,051	10,495	201,546	69,569	11,645	81,214
Investment securities held to maturity	79,807	129,998	209,805	2,584	129,840	132,424
Other assets	2,117	1,465	3,582	1,174	2,069	3,243
Total	5,002,927	519,001	5,521,927	3,332,841	499,429	3,832,270
Financial liabilities						
Amounts due to credit institutions	567,597	-	567,597	529,314	-	529,314
Amounts due to government organizations	605,567	-	605,567	37,236	-	37,236
Amounts due to customers	1,282	-	1,282	1,027	-	1,027
Debt securities issued	149,563	-	149,563	251,854	-	251,854
Amounts due to international financial institutions	3,220	4,390	7,610	498	4,983	5,481
Amounts due to the IMF	15,718	48,485	64,203	18,573	68,542	87,115
Other liabilities	7,024	-	7,024	607	102	709
Total	1,349,971	52,875	1,402,846	839,109	73,627	912,736
Net	3,652,956	466,126	4,119,081	2,493,732	425,802	2,919,534

29. Əlaqəli tərəflər haqqında məlumatlar

24 sayılı “Əlaqəli tərəflər haqqında məlumatlar” MHBS-na uyğun olaraq tərəflər bu halda əlaqəli hesab edilir ki, bir tərəf digər tərəfə nəzarət etmək və ya maliyyə və ya əməliyyat qərarlarının qəbul edilməsində mühüm təsir göstərmək iqtidarındadır. Hər bir potensial əlaqəli tərəf münasibətlərini nəzərdən keçirdikdə, diqqət bu münasibətlərin yalnız hüquqi formasına deyil, mahiyyətinə də yönəldilməlidir.

Əlaqəli tərəflər əlaqəli olmayan tərəflərin həyatə keçirə bilmədiyi əməliyyatlarda iştirak edə bilər. Əlaqəli tərəflər arasında əməliyyatlar əlaqəli olmayan tərəflər arasında əməliyyatlarla eyni şərtlər, müddət və məbləğdə aparılır.

Əlaqəli tərəflərlə əməliyyatların həcmələri, ilin sonunda qalıq balansları və il üzrə əlaqəli xərc və gəlir aşağıda göstərilir:

	2008				2007			
	Azərbaycan hökuməti və dövlətin nəzarəti altında olan müəssisələr	Əsas idarə heyəti	Digər işçilər	Cəmi	Azərbaycan hökuməti və dövlətin nəzarəti altında olan müəssisələr	Əsas idarə heyəti	Digər işçilər	Cəmi
1 yanvar tarixinə kredit qalığı, ümumi	-	5	1,488	1,493	-	7	1,189	1,196
İl ərzində buraxılmış kreditlər	-	15	780	795	-	-	841	841
İl ərzində kredit ödənişi	-	1	499	(500)	(2)	(542)	(542)	(544)
31 dekabr tarixinə kredit qalığı, ümumi	-	19	1,769	1,788	-	5	1,488	1,493
Çıxılsın: 31 dekabr tarixinə dəyərsizləşmə ehtiyatı	-	-	(35)	(35)	-	-	(30)	(30)
31 dekabr tarixinə kredit qalığı, xalis	-	19	1,734	1,753	-	5	1,458	1,463
Kreditlər üzrə faiz gəliri	-	9	-	9	-	1	86	87
Kreditlər üçün dəyərsizləşmə xərci	-	-	-	-	-	-	(6)	(6)
1 yanvar tarixinə Ödəmə müddəti tamamlanana qədər saxlanılan inves- tisiya qiymətli kağızları, ümumi	136,685	-	-	136,685	138,495	-	-	138,495
İl ərzində alınmış qiymətli kağızlar	32	-	-	32				
İl ərzində müddəti tamamlanmış qiymətli kağızlar	(2,424)	-	-	(2,424)	(1,810)	-	-	(1,810)
31 dekabr tarixinə Ödəmə müddəti tamam- lanana qədər saxlanılan investisiya qiymətli kağızları, ümumi	134,293	-	-	134,293	136,685	-	-	136,685
Çıxılsın: 31 dekabr tarixinə dəyərsizləşmə ehtiyatı	(4,295)	-	-	(4,295)	(4,261)	-	-	(4,261)
31 dekabr tarixinə Ödəmə müddəti tamam- lanana qədər saxlanılan investisiya qiymətli kağızları, xalis	129,998	-	-	129,998	132,424	-	-	132,424

29. Related party disclosures

In accordance with IAS 24 "Related Party Disclosures", parties are considered to be related if one party has the ability to control the other party or exercise significant influence over the other party in making financial or operational decisions. In considering each possible related party relationship, attention is directed to the substance of the relationship, not merely the legal form. The Government of the Republic of Azerbaijan and other Azerbaijan government-owned and -controlled entities are considered as related parties.

Related parties may enter into transactions which unrelated parties might not, and transactions between related parties may not be effected on the same terms, conditions and amounts as transactions between unrelated parties.

The volumes of related party transactions, outstanding balances at year end, and related expense and income for the year are as follows:

	Government of Azerbaijan and Government controlled entities	Key man- age- ment person- nel	Other emplo- ees	Total	Government controlled entities	Key man- age- ment person- nel	Other emplo- ees	Total
Loans outstanding at 1 January, gross	-	5	1,488	1,493	-	7	1,189	1,196
Loans issued during the year	-	15	780	795	-	-	841	841
Loan repayments during the year	-	1	499	(500)	(2)	(542)	(544)	
Loans outstanding at December 31, gross	-	19	1,769	1,788	-	5	1,488	1,493
Less: allowance for impairment at 31 December	-	-	(35)	(35)	-	-	(30)	(30)
Loans outstanding at 31 December, net	-	19	1,734	1,753	-	5	1,458	1,463
Interest income on loans	-	9	-	9	-	1	86	87
Impairment charge for loans	-	-	-	-	-	-	(6)	(6)
Investment securities held to maturity at 1 January, gross	136,685	-	-	136,685	138,495	-	-	138,495
Securities purchased during the year	32	-	-	32				
Securities matured during the year	(2,424)	-	-	(2,424)	(1,810)	-	-	(1,810)
Investment securities held to maturity at 31 December, gross	134,293	-	-	134,293	136,685	-	-	136,685
Less: allowance for impairment at 31 December	(4,295)	-	-	(4,295)	(4,261)	-	-	(4,261)
Investment securities held to maturity at 31 December, net	129,998	-	-	129,998	132,424	-	-	132,424

Milli Bankın 2008-ci ilin yekunu üzrə maliyyə hesabatlığı

	2008				2007			
	Azərbaycan hökuməti və dövlətin nəzarəti altında olan müəssisələr	Əsas idarə heyəti	Digər işçilər	Cəmi	Azərbaycan hökuməti və dövlətin nəzarəti altında olan müəssisələr	Əsas idarə heyəti	Digər işçilər	Cəmi
Ödəmə müddəti tamam- lanana qədər saxlanılan investisiya qiymətli kağızları üzrə faiz gəliri	318	-	-	318	597	-	-	597
Ödəmə müddəti tamamlanana qədər saxlanılan investisiya qiymətli kağızları üzrə dəyərsizləşmə xərci	(34)	-	-	(34)	(310)	-	-	(310)
1 yanvar tarixinə Kredit təşkilatları qarşısında öhdəliklər	279,681	-	-	279,681	471,953	-	-	471,953
İl ərzində alınmış məbləğlər	22,350,122	-	-	22,350,122	12,928,926	-	-	12,928,926
İl ərzində ödənilmiş məbləğlər	(22,393,688)	-	-	(22,393,688)	(13,121,198)	-	-	(13,121,198)
31 dekabr tarixinə kredit təşkilatları qarşısında öhdəliklər	236,115	-	-	236,115	279,681	-	-	279,681

	2008			2007				
	Government of Azerbaijan and Government controlled entities	Key man- age- ment person- nel	Other emplo- yees	Total	Government of Azerbaijan and Government controlled entities	Key man- age- ment person- nel	Other emplo- yees	Total
Interest income on Investment securi- ties held to maturity	318	-	-	318	597	-	-	597
Impairment charge for Investment securities held to maturity	(34)	-	-	(34)	(310)	-	-	(310)
Amounts due to credit institutions at 1 January	279,681	-	-	279,681	471,953	-	-	471,953
Amounts received during the year	22,350,122	-	-	22,350,122	12,928,926	-	-	12,928,926
Amounts repaid during the year	(22,393,688)	-	-	(22,393,688)	(13,121,198)	-	-	(13,121,198)
Amounts due to credit institutions at 31 December	236,115	-	-	236,115	279,681	-	-	279,681

Milli Bankın 2008-ci ilin yekunu üzrə maliyyə hesabatlığı

	2008				2007			
	Azərbaycan hökuməti və dövlətin nəzarəti altında olan müəssisələr	Əsas idarə heyəti	Digər işçilər	Cəmi	Azərbaycan hökuməti və dövlətin nəzarəti altında olan müəssisələr	Əsas idarə heyəti	Digər işçilər	Cəmi
1 yanvar tarixinə hökumət idarələri qarşısında öhdəliklər	37,236	-	-	37,236	107,129	-	-	107,129
II ərzində alınmış məbləğlər	30,040,855	-	-	30,040,855	12,053,975	-	-	12,053,975
II ərzində ödənilmiş məbləğlər	(29,472,524)	-	-	(29,472,524)	(12,123,868)	-	-	(12,123,868)
31 dekabr tarixinə hökumət idarələri qarşısında öhdəliklər	605,567	-	-	605,567	37,236	-	-	37,236
Hökumət idarələri qarşısında öhdəliklər üzrə faiz xərcləri	(120)	-	-	(120)	(72)	-	-	(72)
1 yanvar tarixinə sair depositlər	211	-	-	211	48	-	-	48
II ərzində alınmış məbləğlər	1,546	-	-	1,546	2,193,212	-	-	2,193,212
II ərzində ödənilmiş məbləğlər	(1,725)	-	-	(1,725)	(2,193,049)	-	-	(2,193,049)
31 dekabr tarixinə sair depositlər	32			32	211	-	-	211
1 yanvar tarixinə digər beynəlxalq maliyyə institutları qarşısında öhdəliklər	5,481	-	-	5,481	6,869	-	-	6,869
II ərzində alınmış kreditlər	34,544	-	-	34,544	28,498	-	-	28,498
II ərzində kredit ödənişi	(32,415)	-	-	(32,415)	(29,886)	-	-	(29,886)
31 dekabr tarixinə digər beynəlxalq maliyyə institutları qarşısında öhdəliklər	7,610	-	-	7,610	5,481	-	-	5,481
Digər beynəlxalq maliyyə təşkilatları qarşısında öhdəliklər üzrə faiz xərci	(50)	-	-	(50)	(57)	-	-	(57)

				2008		2007		
	Government of Azerbaijan and Government controlled entities	Key man- age- ment per- sonnel	Other em- ploy- ees	Total	Government of Azerbaijan and Government controlled entities	Key per- son- nel	Other em- ploy- ees	Total
Amounts due to government organizations at 1 January								
January	37,236	-	-	37,236	107,129	-	-	107,129
Amounts received during the year								
Amounts received during the year	30,040,855	-	-	30,040,855	12,053,975	-	-	12,053,975
Amounts repaid during the year								
Amounts repaid during the year	(29,472,524)	-	-	(29,472,524)	(12,123,868)	-	-	(12,123,868)
Amounts due to government organizations at 31 December								
31 December	605,567	-	-	605,567	37,236	-	-	37,236
Interest expense on Amounts due to government organizations								
Interest expense on Amounts due to government organizations	(120)	-	-	(120)	(72)	-	-	(72)
Amounts due to customers at 1 January								
January	211	-	-	211	48	-	-	48
Amounts received during the year								
Amounts received during the year	1,546	-	-	1,546	2,193,212	-	-	2,193,212
Amounts repaid during the year								
Amounts repaid during the year	(1,725)	-	-	(1,725)	(2,193,049)	-	-	(2,193,049)
Amounts due to customers at 31 December								
31 December	32			32	211	-	-	211
Amounts due to international finan- cial institutions at 1 January								
1 January	5,481	-	-	5,481	6,869	-	-	6,869
Loans received during the year								
Loans received during the year	34,544	-	-	34,544	28,498	-	-	28,498
Loans repaid dur- ing the year								
Loans repaid dur- ing the year	(32,415)	-	-	(32,415)	(29,886)	-	-	(29,886)
Amounts due to international financial insti- tutions at 31 December								
31 December	7,610	-	-	7,610	5,481	-	-	5,481
Interest expense on amounts due to international finan- cial institutions								
Interest expense on amounts due to international finan- cial institutions	(50)	-	-	(50)	(57)	-	-	(57)

Bank Azərbaycan hökuməti və dövlətin nəzarəti altında olan müəssisələrdən komissiya gəliri əldə etmiş və komissiya xərclərini çəkmişdir.

Əsas İdarə heyətinə ödənişlər 2008-ci il üçün 581 min manat olmuşdur (2007: 165 min manat).

30. Balans tarixindən sonrakı hadisə

2009-cu ilin fevral ayında Bankın xarici menecerlər tərəfindən idarə olunan aktivlərin saxlanması üzrə keçirdiyi tender nəticəsində “Bank of New York” yeni kastodian seçilmişdir.

The Bank earned commission income and incurred commission expenses from Government entities.

Compensation of key management personnel amounted to AZN 581 thousands for 2008 (2007: AZN 165 thousands).

30. Event after the balance sheet date

In February 2009 the Bank engaged Bank of New York to replace State Street Bank as custodian for its assets under external management based on a tender process.

Cədvəller

Əsas makroiqtisadi göstəricilər

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Ümumi daxili məhsul, mln. manat	4718,2	5315,6	6062,4	7146,5	8530,2	12522,5	18037,1	26815,1	38005,7
Fiziki həcm indeksi, %-lə									
- əvvəlki ilə nisbətən	111,4	109,9	110,6	111,2	110,2	126,4	134,5	125,0	110,8
- 1990-cı ilə nisbətən	59,0	64,8	71,7	79,7	87,8	111,0	149,3	186,6	206,8
İndeks deflyator, əvvəlki ilə nisbətən	106,1	102,7	103,1	106,0	108,4	116,1	107,1	114,4	120,9
Adambaşına düşən ÜDM, ABŞ dolları	665,2	714,2	774,5	896,7	1060,3	1591,9	2373,3	3473,9	5403,9
Sənaye istehsalının həcm indeksi, əvvəlki ilə nisbətən, %-lə	106,9	105,1	103,6	106,1	105,7	133,5	136,6	124,0	111,6
Kənd təsərrüfatı istehsalının həcm indeksi, əvvəlki ilə nisbətən, %-lə	112,1	111,1	106,4	105,6	104,6	107,5	100,9	104,0	112,5
Xarici ticarət balansı, mln. \$	319,4	613,8	481,6	-98,2	161,2	3299,1	7745,3	15224,0	20747,6
- ixrac	1858,3	2078,9	2304,9	2624,5	3742,9	7649,0	13014,6	21269,0	26243,4
- idxlal	1538,9	1465,1	1823,3	2722,7	3581,7	4349,9	5269,3	6045,0	5495,8
İstehlak qiymətləri indeksi,									
- əvvəlki ilə nisbətən	101,8	101,5	102,8	102,2	106,7	109,6	108,3	116,7	120,8
- əvvəlki ilin dekabrına nisbətən	102,2	101,3	103,3	103,6	110,4	105,4	111,4	119,6*	115,4*
Sənayenin topdansatış qiymət indeksi, əvvəlki ilə nisbətən	124,6	101,8	97,7	116,1	112,9	118,6	117,7	108,0	111,6
Orta aylıq nominal əmək haqqı, manat	44,3	52,0	63,1	77,4	96,7	117,9	141,3	214,0	268,0
Əvvəlki dövrə nisbətən, %-lə	120,2	117,3	121,3	122,7	124,9	121,9	119,8	142,0	124,2
Orta aylıq real əmək haqqı əvvəlki dövrə nisbətən, %-lə	118,1	115,6	118,0	120,1	117,1	111,2	110,6	121,7	102,8
Kredit qoyuluşu, mln. manat	466,5	486,3	520,2	670,3	989,5	1441,0	2362,7	4681,8	7191,3
Yenidən maliyyələşdirmə dərəceləri, (dövrün sonuna, %-lə)	10,0	10,0	7,0	7,0	7,0	9,0	9,5	13,0	8,0
Geniş pul kütləsi (dövrün sonuna), mln. manat	325,8	351,1	405,2	518,4	683,6	796,7	2137,7	4401,6	6081,0
Dövlət Qısamüddətli İstiqraz Vərəqələri:									
- yerləşdirmənin həcmi, mln. manat	68,9	93,5	101,1	91,1	16,0	329,7	115,9	180,5	271,5
- orta ölçülü gəlirlilik, %-lə	16,6	16,5	14,6	7,6	4,6	11,5	10,8	10,6	10,8
Milli Bankın notları									
- yerləşdirmənin həcmi, mln. manat	-	-	-	-	36,5	217,4	830,3	1914,6	1302,0
- orta ölçülü gəlirlilik, %-lə	-	-	-	-	4,5	9,3	11,2	11,0	4,6

Main Macroeconomic Indicators									
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Gross domestic product, AZN mil	4718,2	5315,6	6062,4	7146,5	8530,2	12522,5	18037,1	26815,1	38005,7
Volume index, %									
- relative to the previous year	111,4	109,9	110,6	111,2	110,2	126,4	134,5	125,0	110,8
- relative to 1990	59,0	64,8	71,7	79,7	87,8	111,0	149,3	186,6	206,8
Index deflator, relative to the previous year	106,1	102,7	103,1	106,0	108,4	116,1	107,1	114,4	120,9
GDP per capital, USD	665,2	714,2	774,5	896,7	1060,3	1591,9	2373,3	3473,9	5403,9
Industrial production volume index, relative to the previous year, %	106,9	105,1	103,6	106,1	105,7	133,5	136,6	124,0	111,6
Agricultural production volume index, relative to the previous year, %	112,1	111,1	106,4	105,6	104,6	107,5	100,9	104,0	112,5
Foreign trade balance, USD mil	319,4	613,8	481,6	-98,2	161,2	3299,1	7745,3	15224,0	20747,6
- exports	1858,3	2078,9	2304,9	2624,5	3742,9	7649,0	13014,6	21269,0	26243,4
- imports	1538,9	1465,1	1823,3	2722,7	3581,7	4349,9	5269,3	6045,0	5495,8
Consumer price index,									
- relative to the previous year	101,8	101,5	102,8	102,2	106,7	109,6	108,3	116,7	120,8
- relative to the previous year's December	102,2	101,3	103,3	103,6	110,4	105,4	111,4	119,6*	115,4*
Industrial wholesale price index, relative to the previous year, %	124,6	101,8	97,7	116,1	112,9	118,6	117,7	108,0	111,6
Average nominal monthly salary, AZN	44,3	52,0	63,1	77,4	96,7	117,9	141,3	214,0	268,0
relative to the previous year, %	120,2	117,3	121,3	122,7	124,9	121,9	119,8	142,0	124,2
Average monthly real salary, relative to the previous year, %	118,1	115,6	118,0	120,1	117,1	111,2	110,6	121,7	102,8
Loan portfolio, AZN mil	466,5	486,3	520,2	670,3	989,5	1441,0	2362,7	4681,8	7191,3
Refinancing, (period-end, %)	10,0	10,0	7,0	7,0	7,0	9,0	9,5	13,0	8,0
Broad monetary base (period-end), AZN mil	325,8	351,1	405,2	518,4	683,6	796,7	2137,7	4401,6	6081,0
Government short-term T-bills:									
- sold, AZN mil	68,9	93,5	101,1	91,1	16,0	329,7	115,9	180,5	271,5
- weighted average yield, %	16,6	16,5	14,6	7,6	4,6	11,5	10,8	10,6	10,8
HBA's Notes									
- sold, AZN mil	-	-	-	-	36,5	217,4	830,3	1914,6	1302,0
- weighted average yield, %	-	-	-	-	4,5	9,3	11,2	11,0	4,6

İstehlak qiymətlərinin indeksinin dəyişməsi, əvvəlki ilin dekabrına nisbətən, %-la

	Cəmi mallar və xidmətlər üzrə	Ərzaq məhsul- ları, içkilər, tütün	Qeyri-ərzaq malları, xidmətlər	Qeyri-ərzaq malları	Ərzaq və qeyri-ərzaq malları	Xidmətlər
1995-ci il	84,6	90,3	68,5	68,6	86,9	68,4
1996-ci il	6,8	0,3	32,0	9,5	2,3	104,5
1997-ci il	0,4	-0,7	4,4	0,0	-0,6	14,6
1998-ci il	-7,6	-9,0	-2,1	-3,0	-8,2	-0,6
1999-cu il	-0,5	-2,0	2,5	0,0	-1,6	6,1
2000-ci il	2,2	4,0	-0,9	1,7	3,4	-4,4
2001-ci il	1,3	1,8	0,5	1,3	1,7	-0,6
2002-ci il	3,3	4,8	1,0	1,7	4	-0,1
2003-cü il	3,6	5,4	0,5	1,0	4,2	-0,3
2004-cü il	10,4	13,7	4,9	4,3	11,3	5,7
2005-ci il	5,4	6,3	4,3	3,2	5,3	5,7
2006-ci il	11,4	16,1	6,1	7,5	13,2	4,3
2007-ci il	19,6	20,1	18,7	11,6	17,5	27,6
2008-ci il*	15,4	19,4	10,5	11,0	16,8	9,7

* Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatlarına əsasən hesablanmışdır

Əhalinin əmanətləri, mln. manat

İllər	Əmanətlər o cümlədən			qısamüddəti o cümlədən			uzunmüddəti o cümlədən		
	CƏMİ	manatla	xarici valyuta ilə	CƏMİ	manatla	xarici valyuta ilə	CƏMİ	manatla	xarici valyuta ilə
2001-ci il	117,0	12,0	105,0	101,4	9,1	92,3	15,6	2,9	12,7
2002-ci il	153,5	13,5	140,0	114,2	10,6	103,6	39,3	2,9	36,3
2003-cü il	251,9	19,0	232,9	126,7	15,5	111,2	125,2	3,4	121,8
2004-cü il	403,1	30,1	373,0	194,6	25,4	169,2	208,6	4,7	203,8
2005-ci il	494,5	55,8	438,7	241,2	42,4	198,7	253,4	13,4	240,0
2006-ci il	819,5	250,3	569,2	462,8	186,4	276,4	356,7	63,9	292,7
2007-ci il	1468,4	676,4	792,0	982,5	529,4	453,1	486,0	147,0	338,9
2008-ci il	1903,7	1035,6	868,1	1236,9	775,8	461,0	666,8	259,8	407,0

Changes in Consumer Price Index, in relation to December of the previous year, %

	Total goods and services	Food products, drinks, tobacco	Non-food products, services	Non-food products	Food and non-food products	Services
1995	84,6	90,3	68,5	68,6	86,9	68,4
1996	6,8	0,3	32,0	9,5	2,3	104,5
1997	0,4	-0,7	4,4	0,0	-0,6	14,6
1998	-7,6	-9,0	-2,1	-3,0	-8,2	-0,6
1999	-0,5	-2,0	2,5	0,0	-1,6	6,1
2000	2,2	4,0	-0,9	1,7	3,4	-4,4
2001	1,3	1,8	0,5	1,3	1,7	-0,6
2002	3,3	4,8	1,0	1,7	4	-0,1
2003	3,6	5,4	0,5	1,0	4,2	-0,3
2004	10,4	13,7	4,9	4,3	11,3	5,7
2005	5,4	6,3	4,3	3,2	5,3	5,7
2006	11,4	16,1	6,1	7,5	13,2	4,3
2007	19,6	20,1	18,7	11,6	17,5	27,6
2008*	15,4	19,4	10,5	11,0	16,8	9,7

* Calculated on data of the State Statistic Committee of the Republic of Azerbaijan

Individual deposits, AZN mil

Year	Deposits of which				Short-term of which				Long-term of which			
	TOTAL	in manat	foreign currency	in	TOTAL	in manat	foreign currency	in	TOTAL	in manat	foreign currency	in
2001	117,0	12,0	105,0	101,4	9,1	92,3		15,6	2,9	12,7		
2002	153,5	13,5	140,0	114,2	10,6	103,6		39,3	2,9	36,3		
2003	251,9	19,0	232,9	126,7	15,5	111,2		125,2	3,4	121,8		
2004	403,1	30,1	373,0	194,6	25,4	169,2		208,6	4,7	203,8		
2005	494,5	55,8	438,7	241,2	42,4	198,7		253,4	13,4	240,0		
2006	819,5	250,3	569,2	462,8	186,4	276,4		356,7	63,9	292,7		
2007	1468,4	676,4	792,0	982,5	529,4	453,1		486,0	147,0	338,9		
2008	1903,7	1035,6	868,1	1236,9	775,8	461,0		666,8	259,8	407,0		

Kredit qoyuluşu, mln. manat

	Kreditlər - cəmi			qısamüddətli			uzunmüddətli		
	CƏMI	o cümlədən vaxtı keçmiş cəmi	%-lə	CƏMI	o cümlədən vaxtı keçmiş cəmi	%-lə	CƏMI	o cümlədən vaxtı keçmiş cəmi	%-lə
1995-ci il	218,2	45,0	20,6	181,4	37,9	20,9	36,8	7,1	19,2
1996-ci il	266,7	54,7	20,5	245,6	52,7	21,5	21,2	2,0	9,4
1997-ci il	310,8	63,0	20,3	289,1	59,8	20,7	21,7	3,2	14,7
1998-ci il	340,6	67,3	19,8	333,4	65,5	19,7	7,2	1,8	24,7
1999-cu il	356,0	72,8	20,5	347,1	71,1	20,5	9,0	1,7	19,4
2000-ci il	466,5	100,2	21,5	336,1	88,3	26,3	130,5	11,9	9,1
2001-ci il	486,3	134,4	27,6	354,0	117,4	33,2	132,3	17,1	12,9
2002-ci il	520,2	109,6	21,1	374,2	96,6	25,8	145,9	13,0	8,9
2003-cü il	670,3	67,5	10,1	487,1	52,9	10,9	183,2	14,6	7,9
2004-cü il	989,5	55,0	5,6	700,8	41,7	6,0	288,7	13,3	4,6
2005-ci il	1441,0	68,2	4,7	913,3	48,6	5,3	527,7	19,6	3,7
2006-ci il	2362,7	77,7	3,3	1142,0	53,2	4,7	1220,7	24,4	2,0
2007-ci il	4681,8	100,3	2,1	1649,5	69,5	4,2	3032,2	30,7	1,0
2008-ci il	7191,3	159,8	2,2	2295,9	96,7	4,2	4895,4	63,1	1,3

Loan Portfolio, AZN mil

	Loans			Short-term loans			Long-term loans		
	TOTAL	total	of which past due	TOTAL	total	of which past due	TOTAL	total	of which past due
1995	218,2	45,0	20,6	181,4	37,9	20,9	36,8	7,1	19,2
1996	266,7	54,7	20,5	245,6	52,7	21,5	21,2	2,0	9,4
1997	310,8	63,0	20,3	289,1	59,8	20,7	21,7	3,2	14,7
1998	340,6	67,3	19,8	333,4	65,5	19,7	7,2	1,8	24,7
1999	356,0	72,8	20,5	347,1	71,1	20,5	9,0	1,7	19,4
2000	466,5	100,2	21,5	336,1	88,3	26,3	130,5	11,9	9,1
2001	486,3	134,4	27,6	354,0	117,4	33,2	132,3	17,1	12,9
2002	520,2	109,6	21,1	374,2	96,6	25,8	145,9	13,0	8,9
2003	670,3	67,5	10,1	487,1	52,9	10,9	183,2	14,6	7,9
2004	989,5	55,0	5,6	700,8	41,7	6,0	288,7	13,3	4,6
2005	1441,0	68,2	4,7	913,3	48,6	5,3	527,7	19,6	3,7
2006	2362,7	77,7	3,3	1142,0	53,2	4,7	1220,7	24,4	2,0
2007	4681,8	100,3	2,1	1649,5	69,5	4,2	3032,2	30,7	1,0
2008	7191,3	159,8	2,2	2295,9	96,7	4,2	4895,4	63,1	1,3

Cədvəller

Azərbaycan Respublikasının tədiyə balansı, mln. ABŞ dolları

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Cari hesab	-167,7	-51,7	-768,4	-2020,6	-2589,2	167,3	3707,6	9018,9	16453,5
Xarici ticarət balansı	319,4	613,9	481,6	-98,2	161,2	3299,1	7745,3	15224,3	23011,6
İxrac	1858,3	2078,9	2304,9	2624,5	3742,9	7649	13014,6	21269,3	30586,3
İdxal	-1538,9	-1465,0	-1823,3	-2722,7	-3581,7	-4349,9	-5269,3	-6045,0	-7574,7
Xidmətlər balansı	-224,6	-375,1	-935,6	-1614,5	-2238,4	-1970	-1923,4	-2131,0	-2342,6
İxrac	259,8	289,8	362,1	431,9	491,9	683	939,9	1247,5	1546,9
İdxal	-484,4	-664,9	-1297,7	-2046,4	-2730,3	-2653	-2863,3	-3378,6	-3889,5
Gəlirlər	-335,4	-367,2	-384,7	-442,0	-700,6	-1645,6	-2680,6	-5079,4	-5266,0
Kredit (daxilolmalar)	55,9	41,5	37,1	52,7	52,9	201,8	280	331,0	595,1
Debet (ödəmələr)	-391,3	-408,7	-421,8	-494,7	753,5	-1847,4	-2960,6	-5410,4	-5861,1
Cari transfertlər	73,0	76,6	70,4	134,2	188,5	483,8	566,3	1005,0	1050,5
Kapitalın və maliyyənin									
hərəkəti hesabı	441,9	317,4	1051,5	2338,1	3023,3	566	-1735,4	-5759,8	-3557,9
Birbaşa investisiyalar	29,1	220,1	1066,8	2293,2	2329,7	458,2	-1306,5	-5102,7	-545,0
Neft bonusu	100,0	6,4	0,0	58,6	21,6	1	17	68,2	3,5
Digər investisiyalar	312,8	90,9	-15,3	-13,7	672,0	106,8	-445,9	-725,3	-3016,4
Sair vəsaitlər	-	-	-86,6	-112,1	-50,1	-125,6	-256,1	-361,0	-845,7
Ehtiyat aktivlərin dəyişməsi, (- artım; + azalma)	-274,2	-265,6	-196,5	-205,4	-384,0	-607,7	-1716,1	-2898,1	-12049,9
Balans	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Balance of Payment of the Republic of Azerbaijan, USD mln.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Current account	-167,7	-51,7	-768,4	-2020,6	-2589,2	167,3	3707,6	9018,9	16453,5
Foreign trade balance	319,4	613,9	481,6	-98,2	161,2	3299,1	7745,3	15224,3	23011,6
Exports	1858,3	2078,9	2304,9	2624,5	3742,9	7649	13014,6	21269,3	30586,3
Imports	-1538,9	-1465,0	-1823,3	-2722,7	-3581,7	-4349,9	-5269,3	-6045,0	-7574,7
Balance of services	-224,6	-375,1	-935,6	-1614,5	-2238,4	-1970	-1923,4	-2131,0	-2342,6
Exports	259,8	289,8	362,1	431,9	491,9	683	939,9	1247,5	1546,9
Imports	-484,4	-664,9	-1297,7	-2046,4	-2730,3	-2653	-2863,3	-3378,6	-3889,5
Revenues	-335,4	-367,2	-384,7	-442,0	-700,6	-1645,6	-2680,6	-5079,4	-5266,0
Credit (income)	55,9	41,5	37,1	52,7	52,9	201,8	280	331,0	595,1
Debit (payments)	-391,3	-408,7	-421,8	-494,7	753,5	-1847,4	-2960,6	-5410,4	-5861,1
Current transfers	73,0	76,6	70,4	134,2	188,5	483,8	566,3	1005,0	1050,5
Capital and finance account	441,9	317,4	1051,5	2338,1	3023,3	566	-1735,4	-5759,8	-3557,9
Direct investments	29,1	220,1	1066,8	2293,2	2329,7	458,2	-1306,5	-5102,7	-545,0
Oil bonus	100,0	6,4	0,0	58,6	21,6	1	17	68,2	3,5
Other investments	312,8	90,9	-15,3	-13,7	672,0	106,8	-445,9	-725,3	-3016,4
Other funds	-	-	-86,6	-112,1	-50,1	-125,6	-256,1	-361,0	-845,7
Change in reserve assets, (- increase; + decrease)	-274,2	-265,6	-196,5	-205,4	-384,0	-607,7	-1716,1	-2898,1	-12049,9
Balance	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Cədvəllər

Kredit təşkilatları haqqında məlumat

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Bank fəaliyyətinin həyata keçirilməsi üçün lisensiyası olan kredit təşkilatlarının sayı	158	116	93	104	114	129	138	142	140
I. Banklar									
1. Bankların sayı, o cümlədən:	59	53	46	46	44	44	44	46	46
- dövlət bankları	3	2	2	2	2	2	2	2	1
- özəl banklar, o cümlədən	56	51	44	44	42	42	42	44	45
xarici kapitallı bankların sayı, o cümlədən:	16	16	15	17	15	18	20	21	23
- nizamnamə kapitalının 50%-dən 100% qədərini təşkil edən	5	5	4	4	5	5	5	6	7
- nizamnamə kapitalının 50%-dən az olan hissəsini təşkil edən	9	9	9	11	9	11	13	13	14
- xarici bankların yerli filialları	2	2	2	2	1	2	2	2	2
2. Məcmu kapitalın həcmində görə bankların qruplaşdırılması									
- 3,5 mln. manat									
· bankların sayı	-	-	-	-	19	2	0	0	0
· ümumi bank kapitalında xüsusi çəkisi	-	-	-	-	24,5	1,8	0	0	0
- 3,5 - 5,0 mln. manat									
· bankların sayı	-	-	-	-	10	9	3	1	1
· ümumi bank kapitalında xüsusi çəkisi	-	-	-	-	17,2	12,3	2,4	0,5	0,3
- 5,0 - 10,0 mln. manat									
· bankların sayı	-	-	-	-	10	23	29	5	2
· ümumi bank kapitalında xüsusi çəkisi	-	-	-	-	27,7	41,2	45,6	4,4	1,1
- 10,0 mln. manatdan artıq									
· bankların sayı	-	-	-	-	4	8	11	39	43
· ümumi bank kapitalında xüsusi çəkisi	-	-	-	-	30,6	44,7	52	95,1	98,6
3. Bankların yerli filiallarının sayı, o cümlədən:	195	191	220	305	350	374	420	485	567
- dövlət bankları	132	122	124	125	127	126	125	125	37
- özəl banklar	63	69	96	180	223	248	295	360	530
4. Yerli filialları olan bankların sayı	26	27	31	36	38	38	41	41	38
5. Bankların şöbələrinin sayı	0	0	0	0	1	24	69	94	99
6. Bankların yerli nümayəndəliklərinin sayı	0	0	0	0	1	1	0	0	0
7. Xarici bankların yerli nümayəndəliklərinin sayı	0	0	0	2	2	2	2	3	4
8. Bankların xaricdə fəaliyyət göstərən strukturlarının sayı, o cümlədən:	2	2	3	4	3	4	4	5	9
- törəmə banklar	0	0	1	1	1	1	1	2	2
- filialları	1	1	1	1	1	1	1	1	1
- nümayəndəlikləri	1	1	1	2	1	2	2	2	6
II. Bank olmayan kredit təşkilatları									
1. Bank olmayan kredit təşkilatları sayı, o cümlədən	99	63	47	58	70	85	94	96	94
- Kredit ittifaqlarının sayı				45	55	68	77	77	75
· Filialların sayı				0	0	0	0	0	0
- Beynəlxalq humanitar təşkilatlar tərəfindən maliyyələşdirilən kredit təşkilatlarının sayı				12	14	16	16	18	18
· Filialların sayı				6	13	13	29	44	52
- Digər bank olmayan kredit təşkilatlarının sayı				1	1	1	1	1	1
· Filialların sayı				12	12	12	12	12	12

Information on credit organizations

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Number of credit organizations with a banking licence	158	116	93	104	114	129	138	142	140
I. Banks									
1. Number of banks, of which:	59	53	46	46	44	44	44	46	46
- state banks	3	2	2	2	2	2	2	2	1
- private banks, of which:	56	51	44	44	42	42	42	44	45
number of banks with foreign capital, of which:	16	16	15	17	15	18	20	21	23
- banks with share of foreign capital from 50% to 100%	5	5	4	4	5	5	5	6	7
- banks with share of foreign capital less than 50%	9	9	9	11	9	11	13	13	14
- local branches of foreign banks	2	2	2	2	1	2	2	2	2
2. Grouping of banks by volume of aggregate capital									
- 3,5 mln. manat									
· number of banks	-	-	-	-	19	2	0	0	0
· as a share of gross banking capital, %	-	-	-	-	24,5	1,8	0	0	0
- 3,5 - 5,0 mln. manat									
· number of banks	-	-	-	-	10	9	3	1	1
· as a share of gross banking capital, %	-	-	-	-	17,2	12,3	2,4	0,5	0,3
- 5,0 - 10,0 mln. manat									
· number of banks	-	-	-	-	10	23	29	5	2
· as a share of gross banking capital, %	-	-	-	-	27,7	41,2	45,6	4,4	1,1
- over 10,0 mln. manat									
· number of banks	-	-	-	-	4	8	11	39	43
· as a share of gross banking capital, %	-	-	-	-	30,6	44,7	52	95,1	98,6
3. Number of bank branches, of which:	195	191	220	305	350	374	420	485	567
- state banks	132	122	124	125	127	126	125	125	37
- private banks	63	69	96	180	223	248	295	360	530
4. Number of banks with local branches	26	27	31	36	38	38	41	41	38
5. Number of bank divisions	0	0	0	0	1	24	69	94	99
6. Number of local bank representatives	0	0	0	0	1	1	0	0	0
7. Number of local representatives of foreign banks	0	0	0	2	2	2	2	3	4
8. Number of bank units operating abroad, of which:	2	2	3	4	3	4	4	5	9
- affiliate banks	0	0	1	1	1	1	1	2	2
- branches	1	1	1	1	1	1	1	1	1
- representations	1	1	1	2	1	2	2	2	6
II. Non-bank credit organisations									
1. Number of non-bank credit organisations, of which	99	63	47	58	70	85	94	96	94
- Number og credit unions				45	55	68	77	77	75
· Number of branches				0	0	0	0	0	0
- Number of credit organisations financed by international humanitarian organisations				12	14	16	16	18	18
· Number of branches				6	13	13	29	44	52
- Number of other non-bank credit organisations				1	1	1	1	1	1
· Number of branches				12	12	12	12	12	12

Pul aqreqatları, mln. manat

	M0 dövriyyədə olan nağd pul	M1 M0+tələb oluna- nадək depozitlər	M2 M1+ müddətli depozitlər	M3 M2+SDV depozitləri
01.01.95	55,2	80,3	86,2	209,6
01.01.96	120,5	185,0	191,5	259,9
01.01.97	173,1	234,7	240,8	309,0
01.01.98	234,1	307,6	311,3	412,7
01.01.99	185,2	240,5	243,7	342,6
01.01.00	227,2	278,0	280,9	398,0
01.01.01	270,0	315,5	325,8	509,7
01.01.02	293,8	337,5	351,1	686,8
01.01.03	333,7	393,5	405,2	785,2
01.01.04	408,2	499,8	518,4	1018,8
01.01.05	477,8	657,3	683,6	1503,0
01.01.06	547,4	747,8	796,7	1841,8
01.01.07	1311,3	1853,6	2137,7	3440,5
01.01.08	2713,5	3652,7	4401,6	5897,3
01.01.09	4145,7	5145,0	6081,0	8494,2

Money Aggregates, AZN mil

	M0 cash in circulation	M1 M0+demand deposits	M2 M1+ term deposits	M3 M2+hard currency deposits
01.01.95	55,2	80,3	86,2	209,6
01.01.96	120,5	185,0	191,5	259,9
01.01.97	173,1	234,7	240,8	309,0
01.01.98	234,1	307,6	311,3	412,7
01.01.99	185,2	240,5	243,7	342,6
01.01.00	227,2	278,0	280,9	398,0
01.01.01	270,0	315,5	325,8	509,7
01.01.02	293,8	337,5	351,1	686,8
01.01.03	333,7	393,5	405,2	785,2
01.01.04	408,2	499,8	518,4	1018,8
01.01.05	477,8	657,3	683,6	1503,0
01.01.06	547,4	747,8	796,7	1841,8
01.01.07	1311,3	1853,6	2137,7	3440,5
01.01.08	2713,5	3652,7	4401,6	5897,3
01.01.09	4145,7	5145,0	6081,0	8494,2

Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankı
Azərbaycan, Bakı, AZ1014, R. Behbudov küç., 32
Telefon (994 12) 493 11 22
Faks (994 12) 493 55 41
www.nba.az

The Central Bank of the Republic of Azerbaijan
32 Rashid Behbudov Str., Baku, Azerbaijan
Telephone (994 12) 493 11 22
Fax (994 12) 493 55 41
www.nba.az